

DECIZIE nr. 5/
din iunie 2021

Proiect

Cu privire la aprobarea Strategiei
de dezvoltare integrată a raionului
Strășeni pentru anii 2021-2025

În temeiul art. 43 (1), lit. j, 46 ale Legii nr. 436/206 privind administrația publică locală, cu modificările și completările ulterioare, examinînd nota informativă, Consiliul raional DECIDE:

1. Se aprobă Strategia de dezvoltare integrată a raionului Strășeni pentru anii 2021-2025, conform anexei.

2. Vicepreședinții raionului, Aparatul președintelui raionului, șefii direcțiilor din subordinea Consiliului raional:

- în comun cu consilierii raionali să analizeze, conform domeniului de competență, obiectivele stabilite în Strategia precitată cu prezentarea ulterioară la ședința Consiliului a propunerilor de modificare;

- să elaboreze Planul de acțiuni pentru anul 2021 privind implementarea Strategiei de dezvoltare integrată a raionului Strășeni pentru anii 2021-2025, în baza obiectivelor ce țin de domeniul de competență, prezentîndu-l președintelui raionului, pînă la 30 iunie 2021;

- anual, la ședința ordinară a Consiliului raional din trimestrul unu, să se prezinte un raport amplu despre rezultatele obținute privind implementarea Strategiei pe anul precedent.

3. Direcția economie și infrastructură va elabora și prezenta Consiliului raional Planul de acțiuni pentru anul în curs privind implementarea Strategiei de dezvoltare integrată a raionului Strășeni pentru anii 2021-2025, în baza propunerilor vicepreședinților raionului, șefilor de direcții, conform obiectivelor din domeniul de competență, pînă la 1 februarie;

4. Implementarea obiectivelor Strategiei de dezvoltare integrată a raionului Strășeni pentru anii 2021-2025 vor fi realizate în limita alocațiilor bugetare aprobate în buget și surselor suplimentare obținute conform legislației în vigoare.

5. Se recomandă autorităților administrației publice locale de nivelul întâi să întreprindă, în limitele competențelor, măsurile ce se impun pentru realizarea Strategiei nominalizate.

6. Controlul asupra executării prevederilor prezentei decizii se pune în sarcina comisiilor consultative de specialitate ale Consiliului raional.

Președinte al ședinței,

Contrasemnat:
Secretar al Consiliului raional,

Nina RUSU

Anexa

la Decizia consiliului raional Strășeni

nr. 5/1 din iunie 2021

Consiliul Raional STRĂȘENI

STRATEGIA DE DEZVOLTARE INTEGRATĂ A RAIONULUI STRĂȘENI PENTRU ANII 2021-2025

CUPRINS

AUDITUL SOCIO-ECONOMIC AL RAIONULUI STRĂȘENI	4
1.1. CARACTERISTICA GENERALĂ A RAIONULUI STRĂȘENI	4
1.1.1. Repere istorice.....	4
1.1.2. Caracteristici fizico-geografice.....	4
1.1.3. Contextul local.....	5
1.2. CAPACITATEA ADMINISTRATIVĂ	5
1.2.1. Consiliul raional Strășeni.....	5
1.2.2. Transparența în procesul decizional.....	9
1.2.3. Achizițiile publice.....	12
1.2.4. Finanțe publice.....	14
1.2.5. Concluzii generale.....	19
1.2.6. Recomandări.....	19
1.3. CAPITALUL NATURAL	20
1.3.1. Fondul forestier, flora și fauna.....	20
1.3.2. Solurile.....	22
1.3.3. Zăcămintele naturale.....	23
1.3.4. Mediul ambiant și situația ecologică.....	23
1.3.5. Concluzii generale.....	25
1.3.6. Recomandări.....	27
1.4. CAPITALUL UMAN	28
1.4.1. Demografia.....	28
1.4.2. Forța de muncă.....	31
1.4.3. Concluzii generale.....	35
1.4.4. Recomandări.....	35
1.5. MEDIUL SOCIAL ȘI SISTEMUL EDUCAȚIONAL	37
1.5.1. Educația și sistemul educațional.....	37
1.5.2. Ocrotirea sănătății și protecția socială.....	49
1.5.3. Concluzii.....	57
1.5.4. Recomandări.....	58
1.6. PATRIMONIUL CULTURAL-TURISTIC	59
1.6.1. Cultură și divertisment.....	59
1.6.2. Turismul.....	61
1.6.3. Tineret și sport.....	62
1.6.4. Concluzii generale.....	63
1.6.5. Recomandări.....	65
1.7. INFRASTRUCTURA FIZICĂ	66

1.7.1. Infrastructura tehnico-edilitară.....	66
1.7.2. Managementul deșeurilor.....	69
1.7.3. Concluzii generale.....	74
1.7.4. Recomandări.....	75

1.8. DEZVOLTAREA ECONOMICĂ 76

1.8.1. Mediul de afaceri.....	76
1.8.2. Industria.....	83
1.8.3. Serviciile.....	88
1.8.4. Investițiile.....	91
Sursa: BNS.....	92
1.8.5. Agricultură și dezvoltarea rurală.....	93
1.8.6. Concluzii generale.....	97
1.8.7. Recomandări.....	99

1.9. SWOT 100

1.9.1. Analiza SWOT.....	100
--------------------------	-----

PLANUL DE OBIECTIVE STRATEGICE 111

LISTA ABREVIERILOR

ADR	– Agenția de Dezvoltare Regională
AMU	– Asistența Medicală de Urgență
AOFM	– Agenția Ocupării Forței de Muncă
APL	– Administrația Publică Locală
BNS	– Biroul Național de Statistică
CES	– Cerințe Educaționale Speciale
CR	– Consiliul raional
CS	– Centru de Sănătate
CSP	– Centrul de Sănătate Publică
DF	– Direcția Finanțe
IT	– Tehnologii Informaționale
ÎMM	– Întreprinderi Mici și Mijlocii
MAIA	– Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare
ONG	– Organizație Neguvernamentală
PPP	– Parteneriat Public Privat
DR	– Drum republican
CSR	– Responsabilitate social-corporativă
SIDA	– Sindromul Imunodeficienței Dobândite
SA	– Societate pe Acțiuni
SRL	– Societate cu Răspundere Limitată
UAT	– Unitate Administrativ-Teritorială
UE	– Uniunea Europeană
TVA	– Taxa pe Valoare Adăugată

AUDITUL SOCIO-ECONOMIC AL RAIONULUI STRĂȘENI

1.1. CARACTERISTICA GENERALĂ A RAIONULUI STRĂȘENI

1.1.1. Repere istorice

Conform datelor de arhivă, localitatea Strășeni a fost menționată documentar pentru prima dată ca sat la 20 martie 1545, când Alexandru Voievod, Domnul Moldovei, confirmă mănăstirii Pobrata o jumătate de moșie, pe care călugării o aveau în dar de la jupâneasa Frățiman. Conform datelor, deja la 4 iulie 1774 în stăpânirea mănăstirii Frumoasa erau 84 de gospodării ale răzeșilor și mazililor. Orașul avea 2 preoți, biserica fiind construită în anul 1785, alături de alta veche.

Din spusele celui mai bătrân locuitor din oraș, care a auzit din mărturisirile bunicului său, că undeva pe [dealul Coșnei](#), un oarecare Teofan, străjer, a construit o casă pentru toți străjerii care vegheau Chișinăul. Cu toți străjerii conducea însăși Teofan. Se presupune că toponimul Strășeni provine de la cuvântul *străjeri, străjeni*, iar denumirea poate proveni de la cuvântul „strașnic”. Pe timpurile Marelui Ștefan s-au dat în aceste locuri bătălii groaznice și ecoul acestor evenimente se materializează în denumirea unui cătun de codru. O altă variantă relatează că haiducii - voinicii pădurii, băgau groază în boierii, care circulau pe drumurile spre Chișinău, din care cauză locurile se considerau strașnice. O altă tratare a toponimului ar fi cea legată de ocupațiile tradiționale ale băștinașilor. În părțile Strășenilor erau meșteri lemnari, care tocmeau niște streșini de minune. Către anul 1870 Strășeni era un sat mare și frumos cu 596 gospodării în care trăiau 1840 bărbați și 1110 femei. Gospodarii țineau prisăci, vii și livezi și se considerau lemnari vestiți. La [6 ianuarie 1873](#) zemstva județeană trimite la Strășeni primul medic cu studii superioare, pe doctorul [Feodor Constantinovichi Scordeli](#). La [1 iulie 1877](#) satul avea o bibliotecă sătească, iar în anul [1910](#) - 2 școli și o biserică. Localitatea, începând cu a doua jumătate a sec. XX, s-a dezvoltat intens, devenind un centru industrial important din republică.

1.1.2. Caracteristici fizico-geografice

Denumirea raionului Strășeni provine de la orașul-reședință Strășeni, care se află la 23 km de Chișinău, pe un teren cu relief deluros, împădurit, cu soluri fertile. Raionul Strășeni este situat în partea de centru a Republicii Moldova. Este constituit în noiembrie 1940. Relieful e deluros accidentat, înclinat de la nord-vest spre sud-est, secționat de văi și râulețe. Predomină solurile de cernoziom și cenușii de pădure. Pe teritoriul raionului curg: râul Bîc (155 km), pe cursul căruia se află lacul de acumulare Ghidighici, Ichel (98 km), Ișnovăț (59 km). Raionul Strășeni se învecinează cu raioanele Călărași, Nisporeni, Hîncești, Ialoveni, Chișinău și Criuleni. În componența resurselor minerale ale raionului pot fi menționate: piatră brută, pietriș și prundiș la cariera din Micăuți și nisip pentru construcție. Pe teritoriul raionului se află cel mai mare lac de acumulare a apelor, Ghidighici, și apă potabilă în bazinul de la Micăuți, la o adâncime de 200 m.

Totodată, raionul are și un mare potențial turistic. Astfel, pe teritoriul raionului, nu departe de satul Scoreni, se află Stejarul lui Ștefan cel Mare, care are 500 ani, Rezervația naturală Codru, fondată în 1971, pe baza masivului silvicol Căpriană - Lozova. De o frumusețe rară este și landsaftul natural Țigănești, în care armonios se înscrie mănăstirea Țigănești. Săpături arheologice au fost efectuate în localitățile Strășeni, Codreanca, Cojușna, Lozova, Pănășești, Recea, Scoreni, Vorniceni etc. Cel mai fermecător itinerar turistic, care într-o oarecare măsură definește zona de centru a republicii din punct de vedere ecleziastic este complexul monastic, Mănăstirea Căpriană, fondat în sec. XV. Muzeul „A. Pușchin” din satul Dolna, de asemenea, este o atracție turistică deosebită. Conacele familiilor Russo, Zamfirache-Ralli,

Gr. Ivănuș, vila familiei Romanov prezintă și ele o atracție turistică. Clădirea stației feroviare din orașul Bucovăț este un monument laic, ce reflectă tendințele arhitectonice din prima jumătate a secolului XX. În satul Dolna funcționează muzeul lui A. Pușchin, în s. Recea – muzeul etnografic, iar în comuna Lozova – muzeul satului. Hramul casei este una dintre cele mai venerate tradiții ale locului. În satul Țigănești gospodarii din cele mai străvechi timpuri se ocupă de producerea vaselor, oalelor, obiectelor din ceramică. Totodată, în satul Scoreni o îndeletnicire tradițională este confecționarea butoaielor, altfel spus dogăritul. Și pretutindeni în raion majoritatea băștinașilor cultivă vița de vie, din care se naște acel nectar, care a dus vestea peste mări și țări. Devizele ce am putea să le atribuim localnicilor sunt: *viața e scurtă, iar datinile strămoșești sunt eterne; prin fapte nobile, iertare și credință se va înveșnici omul.*

Dezvoltarea raionului este influențată de apropierea geografică față de capitală și relațiile economice, sociale și culturale intense. Teritoriul raionului este traversat de calea ferată, mijloc de comunicație utilizat pe larg la transportarea mărfurilor de către întreprinderile raionului, și mai cu seamă a orașului Strășeni. Raionul este traversat de drumul național Chișinău-Ungheni.

1.1.3. Contextul local

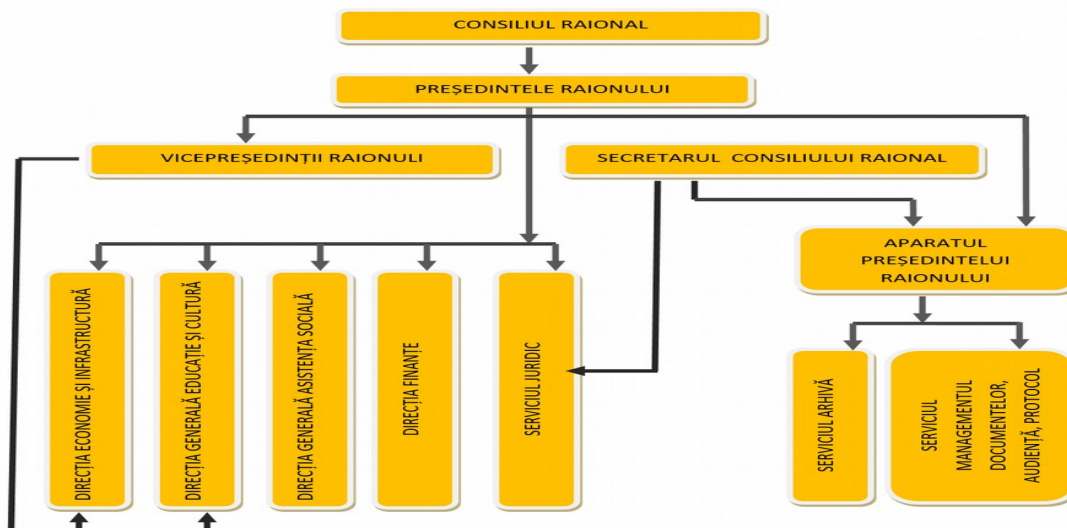
Raionul Strășeni este o unitate administrativ-teritorială compusă din sate (comune) și orașe (municipiu), unite prin teritoriu, relații economice și social-culturale. Raionul Strășeni are în componența sa 39 de localități, constituite în 27 primării. Centrul administrativ al raionului este orașul Strășeni, situat la 23 km spre nord de Chișinău, pe malul râului Bîc. La începutul anului 2019 populația stabilă a raionului Strășeni constituia 92052 locuitori.

1.2. CAPACITATEA ADMINISTRATIVĂ

1.2.1. Consiliul raional Strășeni

Consiliul raional Strășeni activează în baza Regulamentului privind funcționarea Consiliului raional Strășeni elaborat în conformitate cu prevederile Legilor nr. 436/2006 privind administrația publică locală, nr. 435/2006 privind descentralizarea administrativă, nr. 457/2003 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind constituirea și funcționarea consiliilor locale și raionale, nr. 768/2000 privind statutul alesului local, și reglementează modul de constituire și funcționare a Consiliului raional Strășeni.

Figura 1. Organigrama Aparatului președintelui raionului, direcțiilor și altor subdiviziuni din subordinea Consiliului raional Strășeni

Consiliul raional Strășeni este compus din 33 consilieri aleși în condițiile Codului electoral și constituie autoritatea reprezentativă și deliberativă a populației raionului.

Aparatul președintelui raionului funcționează în baza Deciziei Consiliului raional Strășeni nr. 5/20 din 8 septembrie 2020 „Cu privire la aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Aparatului președintelui raionului”. Aparatul președintelui raionului are misiunea de a asigura realizarea prerogativelor autorității executive privind elaborarea și promovarea strategiei de dezvoltare a raionului, altor planuri teritoriale, asigurarea corespunderii cu strategiile și programele naționale, analiza, monitorizarea și evaluarea implementării acestora.

În structura Aparatului președintelui raionului activează Serviciul resurse umane, Serviciul managementul documentelor, protocol și audiență, Serviciul transport și gospodărie, în total fiind implicați 48 angajați.

Structura și efectivul de personal ale Aparatului președintelui raionului și subdiviziunilor din subordinea Consiliului raional Strășeni este redată mai jos.

Tabelul 1. Structura și efectivul de personal ale Aparatului președintelui raionului Strășeni și subdiviziunilor din subordinea Consiliului raional Strășeni

	72 909	
	48	11
	10	10
	15,5	15,5
	33	17
	128	12
	3	3
	128	68,5

Sursa: datele furnizate de Consiliul raional Strășeni

Activitatea angajaților Consiliului raional se desfășoară în spații proprii, fiecare dispunând de birou în care își exercită atribuțiile de serviciu. Totodată, Consiliul raional dispune de săli de ședințe proprii,

necesare desfășurării diverselor evenimente și activități, dotate cu tehnică necesară și echipamente de rigoare cu acces la internet.

Legalitatea deciziilor Consiliului raional se efectuează prin următorul cadru legislativ:

- *în materie de creare și stabilire a statutului și denumirii subdiviziunilor structurale:*
 - Legea nr.764/2001 privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova;
 - Legea nr.155/2011 pentru aprobarea Clasificatorului unic al funcțiilor publice;
 - Legea nr. 199/2010 cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică;
 - Legea nr.229 din 23 septembrie 2010 privind controlul financiar public intern;
 - Legea contabilității nr.113/2007;
 - Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 201/2009 privind punerea în aplicare a prevederilor Legii nr.158/2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public;
 - Legea nr. 158/2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public;
 - Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1714/2002 cu privire la serviciul juridic al autorităților administrației publice;
 - Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.1001/2011 privind punerea în aplicare a unor acte legislative;
- *în materie de stabilire a denumirilor de funcții publice/posturi pentru a putea fi salarizate corespunzător și a determina cheltuielile de personal:*
 - Legea nr. 355/2005 cu privire la sistemul de salarizare în sectorul bugetar (anexa nr.8);
 - Legea nr. 48/2012 privind sistemul de salarizare a funcționarilor publici;
 - Hotărârea Guvernului nr. 331/2012 „Privind salarizarea funcționarilor publici”;
 - Hotărârea Guvernului nr. 710/2012 privind salarizarea personalului care efectuează deservirea tehnică și asigură funcționarea instanțelor judecătorești, a procuraturii și a autorităților administrației publice centrale și locale;
 - Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 381/2006 cu privire la condițiile de salarizare a personalului din unitățile bugetare.

Evaluarea performanței angajaților Consiliului raional are loc în conformitate cu legislația în vigoare Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 201/2009 privind punerea în aplicare a prevederilor Legii nr. 158/2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1231/2018 pentru punerea în aplicare a prevederilor Legii nr. 270/2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar. Evaluarea performanțelor angajaților Consiliului raional are loc trimestrial și anual.

Un factor important ce influențează activitatea și rezultatele Consiliului raional este vârsta și calificarea personalului. Vârsta medie a personalului este de 41 ani. Specialiștii angajați dețin studii superioare și periodic participă la cursuri de calificare personală. Procedurile de evaluare a performanțelor personalului sunt respectate în conformitate cu actele normative în vigoare (Legea nr. 158/2008 cu privire

la funcția publică și statutul funcționarului public, Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr. 201 privind punerea în aplicare a prevederilor Legii nr.158-XVI din 4 iulie 2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public). Astfel, evaluarea performanțelor angajaților consiliului raional are loc trimestrial și anual.

În cadrul Consiliului raional există pârghii motivaționale pentru personal. Astfel, angajații beneficiază de: premiu anual; sporul pentru performanță, achitat lunar conform rezultatelor evaluării performanțelor trimestriale; premii unice cu prilejul sărbătorilor profesionale și a zilelor de sărbătoare nelucrătoare.

Pentru rezultate în muncă angajaților li se conferă Insigna Consiliului raional "PENTRU MERITE", Diploma Consiliului raional și Diploma președintelui raionului.

Eforturi sporite în ultima perioadă au fost direcționate spre atragerea mijloacelor financiare pentru finanțarea necesităților raionului de la donatori străini, în condițiile veniturilor bugetare proprii precare. Persoanele responsabile de atragerea proiectelor cu finanțare străină fac parte din Direcția economie și infrastructură. Aparatul președintelui raionului împreună cu Direcția economie și infrastructură cooperează cu partenerii locali și străini în privința atragerii proiectelor de finanțare.

În dependență de necesitatea stringentă de atragere a mijloacelor financiare pentru un proiect investițional de importanță raională sau regională și cerințele de finanțare din partea finanțatorului, Aparatul președintelui raionului, ca autoritate contractantă și beneficiar al investiției, instituie un grup de lucru. Grupul de lucru este format din reprezentanții Aparatului președintelui raionului, Direcției economie și infrastructură, Direcția finanțe și în dependență de domeniul implementării proiectului în grupul de lucru, se include și reprezentantul subdiviziunii Consiliului raional, care este responsabil de domeniu.

În perioada anilor 2016 – 2020 Consiliul raional Strășeni, reieșind din necesitățile investiționale stringente, a atras următoarele proiecte cu impact raional și regional:

➤ Proiectul „Modernizarea serviciilor publice locale în Republica Moldova” (MSPL), un proiect de asistență tehnică implementat prin intermediul Agenției de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ) în parteneriat cu Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului (MADRM) susținut de către Ministerul German pentru Cooperare Economică și Dezvoltare (BMZ). Ca urmare, la data de 15 februarie 2018 între MADRM, ADR Centru, Consiliul raional Strășeni, Liceul Teoretic „Ion Vatamanu” din or. Strășeni” și GIZ/MSPL a fost semnat memorandumul de înțelegere pentru implementarea măsurilor de sporire a eficienței energetice a clădirilor Liceului Teoretic „Ion Vatamanu” din or. Strășeni”. Perioada de implementare a proiectului este: decembrie 2017 – decembrie 2021. Autoritățile/instituțiile implementatoare sunt: Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului; Agenția de Dezvoltare Regională Centru; Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ); Consiliul raional Strășeni; Liceul Teoretic „Ion Vatamanu”, or. Strășeni. Bugetul total al proiectului este de 26.062.819,00 MDL (1.336.555,00 EUR), iar contribuția din partea Consiliului raional Strășeni constituie 1.981.040,50 lei (101.591,50 Euro), din care 500.000,00 lei a fost achitată în luna decembrie 2019. La momentul actual proiectul este la etapa de execuție a lucrărilor de construcție.

➤ La 5 februarie 2013, Ministerul Mediului, Municipiul Chișinău și Autoritățile Locale din raioanele Călărași și Strășeni au semnat un Memorandum de Înțelegere având ca obiectiv principal cooperarea în vederea implementării unor servicii regionale sustenabile de alimentare cu apă și canalizare. La data de 27 mai 2019 a fost semnat Acordul de finanțare a proiectului „Îmbunătățirea infrastructurii de apă în Moldova Centrală” (apeductul regional Chișinău-Strășeni-Călărași) între Ministerul Finanțelor, Guvernul Federal German prin intermediul băncii de dezvoltare KWF și ADR Centru. Acordul prevede alocarea grantului în valoare de 15,0 mil. euro, care deja este acceptat de către UE. Pentru implementarea proiectului, la data de 05 iunie 2019 a fost semnat Acordul de cooperare între MADRM, ADR Centru,

Primăriile mun. Strășeni și or. Călărași, Consiliile raionale Strășeni și Călărași, Apă Canal Chișinău și Agenția Apele Moldovei. Apeductul regional Chișinău-Strășeni-Călărași este dimensionat pentru a asigura alimentarea cu apă potabilă a tuturor localităților din raioanele Strășeni și Călărași. La momentul actual proiectul este la etapa de elaborare a documentației de execuție.

➤ Proiectul „Reabilitarea și modernizarea drumului regional L442 – Strășeni – Voinova, Raionul Strășeni”. Este un proiect de importanță raională în Regiunea de Dezvoltare Regională Centru, cuprinde or. Strășeni, com. Ghelăuza, s. Recea, s. Zubrești, s. Chirianca și s. Voinova, precum și satele învecinate. Suma totală a proiectului – 80.247.750,28 lei, dintre care 70.000.000,00 lei - finanțare din Fondul Național de Dezvoltare Regională și 10.247.750,28 - contribuția Consiliului raional Strășeni. Proiectul a fost inițiat și acceptat de către comisia interministerială către finanțare în anul 2016. În anul 2018, la data de 14 noiembrie, a fost semnat contractul de antrepriză între ADR Centru în calitate de agenție de implementare, Consiliul raional Strășeni, antreprenorul general asociația SA „Drumuri Criuleni” și SRL „Credo Industry”. La momentul actual proiectul este în curs de realizare și pînă la moment au fost executate lucrări de construcție în valoare de 52.353.008,35 lei.

➤ Reconstrucția apeductului raional Micăuți-Strășeni avînd lungimea de 6750,0 m, investit în anii 2017 – 2020 a preconizat investiții de 19500,00 mii lei cu finanțare de la Bugetul de Stat. La momentul actual proiectul este realizat.

➤ Proiectul “Reconstrucția capitală a acoperișului blocului 3C (chirurgie) la Instituția Medico-Sanitară Publică Spitalul raional Strășeni”, susținut financiar de către Consiliul Județean Vaslui în baza Acordului-cadru de finanțare, Hotărârii Consiliului Județean Vaslui nr.154 din 20.09.2019. Valoarea totală a proiectului: 104.554,26 Euro, din care suma solicitată de la Județul Vaslui - 94.098,83 Euro (90% din valoarea totală a proiectului), iar contribuția Consiliul raional Strășeni - 10.455,43 Euro. Obiectivul proiectului - extinderea perioadei de exploatare tehnică mai îndelungată a bunului public și îmbunătățirea considerabilă a stării tehnice a clădirii și a aspectului arhitectural. La momentul actual proiectul este realizat, lucrările de construcție au fost recepționate și darea în exploatare a obiectului a avut loc. În final, proiectul a fost executat cu o valoare totală de 1.398.466,26 lei, dintre care 1.258.619,64 lei - finanțare din partea Consiliului Județean Vaslui și 139846,62 lei - din partea Consiliului raional Strășeni.

➤ Proiectul „Construcția Complexului sportiv raional din s. Pănășești”, inițiat în anul 2018, cu o valoare totală a lucrărilor de construcție de 56.945.000,00 lei, cu finanțare de la Bugetul de Stat. Proiectul este realizat și la moment este la etapa de dare în exploatare.

➤ Proiectul „Construcția Școlii sportive pentru elevi din mun. Strășeni”, inițiat în anul 2019, cu o valoare totală a lucrărilor de construcție de 18.052.494,00 lei, cu finanțare de la Bugetul de Stat. Proiectul este în curs de implementare. Pînă la moment sunt executate și achitate lucrări de construcție în valoare de 9.925.923,00 lei.

1.2.2. Transparența în procesul decizional

Principiul transparenței în procesul decizional presupune asigurarea accesului cetățenilor la documentele emise/adoptate de autoritățile publice raionale, precum și la consultarea acestora. Transparența, în sens larg, se referă la accesul publicului de a participa la procesul de elaborare a actelor, la dezbaterile acestora și posibilitatea de a prezenta recomandări. În scopul informării continue a publicului despre procesul decizional, Consiliul raional dispune de pagina web oficială www.crstraseni.md.

Consiliul raional își desfășoară activitatea în sala de ședințe, cu o capacitate de 60 locuri. Înștiințarea de convocare a Consiliului raional în ședințe se publică în termeni pe pagina web oficială. Ședințele sunt publice, cu excepția cazurilor prevăzute de lege.

Totodată, pe pagina oficială a Consiliului raional sunt plasate și rapoartele anuale privind transparența decizională, dar și rapoartele de activitate a subdiviziunilor din subordine.

Atât proiectele de decizie, cât și deciziile adoptate sunt publicate în termenii prevăzuți de legislație pe pagina oficială a Consiliului raional www.crstraseni.md, începând cu anunțul privind inițierea elaborării deciziilor, consultările publice ale proiectelor și alte acte normative.

Totodată, Consiliul raional asigură publicarea actelor normative adoptate pe platforma electronică Registrul de stat al actelor locale.

Transparența în activitatea administrației publice locale este condiționată și de existența practicilor de organizare a audierilor publice. Subdiviziunea-autor a proiectului recepționează recomandările și le examinează în comun cu alte subdiviziuni ale autorității publice care au participat la elaborarea proiectelor, după caz, și decide asupra acceptării sau respingerii fiecărei recomandări în parte. Persoana responsabilă de procesul decizional (secretarul Consiliului raional) întocmește Sinteza obiecțiilor și propunerilor/recomandărilor, care se publică pe pagina web oficială a Consiliului raional. Cu toate acestea, mecanismele existente necesită modificări în vederea sporirii coeficientului de încredere și incluziune din partea societății civile și mediului de afaceri.

Prin intermediul Centrului Raional de Tineret Strășeni, creat de Consiliul raional Strășeni, tinerii au posibilitatea de a fi implicați în actul de guvernare locală. Totodată, sunt necesare măsuri de fortificare a nivelului de implicare a cetățenilor inclusiv a tinerilor în actul de guvernare locală. În rezultatul întreprinderii acțiunilor privind transparența decizională în autoritatea publică raională, pagina oficială a Consiliului raional (www.crstraseni.md) a fost calificată de Promo-lex ca una din cele mai bune pagini din autoritățile publice locale de nivelul doi.

Potrivit raportului cu privire la transparența autorităților administrației publice locale din Republica Moldova elaborat anual de IDIS Viitorul, Consiliul raional Strășeni a obținut cea mai mare medie de transparență, astfel situându-se pentru al treilea an consecutiv pe locul întâi în clasamentul celor mai transparente autorități publice locale de nivelul al doilea din țară, fapt pentru care a fost premiat.

Clasamentul raioanelor

CLASAMENT	RAIONUL	I. Accesul la informație	II. Participarea în procesul ecizional	III. Achiziții publice	IV. Administrarea priorității publice	V. Bugetarea	VI. Resurse umane	VII. Etica profesională și conflictul de interese	VIII. Serviciile sociale	IX. Investițiile, întreprinderile municipale	TOTAL	CLASA
1	Strășeni	88%	77%	73%	100%	75%	100%	42%	100%	50%	78	A
2	Fălești	59%	56%	67%	100%	75%	60%	42%	100%	33%	61	B
3	Criuleni	91%	73%	33%	21%	75%	30%	25%	50%	25%	60	B-
4	Cahul	52%	76%	48%	50%	58%	50%	33%	25%	33%	57	B-
5	Soroca	86%	65%	46%	29%	58%	50%	8%	88%	0%	56	B-
6	Leova	88%	53%	58%	29%	75%	10%	50%	50%	17%	56	B-
7	Singerei	94%	44%	58%	50%	75%	10%	33%	63%	17%	55	C+
8	Cimișlia	64%	54%	29%	64%	83%	50%	25%	50%	17%	53	C+
9	Rîșcani	86%	40%	29%	29%	58%	20%	75%	25%	17%	47	C
10	Orhei	64%	43%	58%	43%	75%	0%	25%	25%	17%	46	C
11	Dubăsari	94%	51%	0%	0%	83%	20%	17%	38%	17%	46	C
12	Ștefan Vodă	93%	44%	45%	0%	75%	20%	8%	0%	17%	46	C
13	Ungheni	88%	38%	8%	100%	46%	20%	25%	75%	50%	45	C
14	Rezina	50%	41%	42%	100%	83%	20%	17%	0%	0%	42	C-
15	Șoldănești	60%	41%	38%	0%	46%	30%	8%	25%	0%	37	D+
16	Basarabeasca	68%	22%	39%	0%	42%	10%	33%	100%	33%	36	D+
17	Florești	86%	31%	13%	29%	33%	20%	8%	25%	0%	34	D
18	Dondușeni	51%	39%	25%	0%	38%	50%	25%	13%	0%	33	D
19	Hîncești	66%	23%	0%	29%	67%	0%	17%	0%	50%	32	D
20	Căușeni	28%	22%	30%	57%	79%	20%	17%	0%	17%	32	D
21	Edineț	58%	23%	38%	29%	42%	10%	0%	25%	17%	31	D
22	Cantemir	42%	38%	13%	50%	13%	30%	25%	50%	0%	30	D
23	Drochia	43%	16%	46%	29%	33%	0%	17%	0%	0%	24	E+
24	Ialoveni	33%	22%	0%	29%	58%	20%	17%	25%	0%	24	E+
25	Anenii Noi	38%	34%	0%	0%	50%	0%	0%	25%	0%	24	E+
26	Telenești	26%	22%	33%	0%	33%	10%	17%	75%	0%	24	E+
27	Glodeni	32%	27%	3%	0%	58%	10%	33%	0%	0%	24	E+
28	Călărași	47%	25%	20%	29%	17%	20%	0%	0%	0%	23	E+
29	Nisporeni	41%	12%	25%	0%	17%	0%	0%	0%	0%	15	E
30	Ocnîța	16%	19%	0%	0%	29%	0%	17%	0%	0%	13	E-
31	Taraclia	12%	16%	17%	29%	13%	0%	8%	0%	0%	13	E-
32	Briceni	13%	22%	13%	29%	0%	0%	0%	0%	0%	13	E-

Sursa: Raport de monitorizare. Transparența Autorităților Administrației Publice Locale din Republica Moldova în anul 2019

1.2.3. Achizițiile publice

Achizițiile publice reprezintă procesul de procurare a bunurilor, executarea de lucrări și serviciilor din bani publici pentru necesitățile uneia sau câtorva autorități contractante, unde în calitate de autoritate contractantă sunt autoritățile publice locale.

Consiliul raional aprobă planul de achiziții publice, care se completează pe parcursul anului, în baza căruia sunt efectuate cheltuielile. Consiliul raional nu stabilește priorități de finanțare deoarece există autonomie financiară.

Domeniile proprii de activitate ale autorităților publice locale sunt stabilite prin art. 4 al Legii nr. 435/2006 privind descentralizarea administrativă.

Consiliul raional cooperează cu autoritățile publice locale la soluționarea problemelor de interes comun (iluminatul stradal, reparația grădinițelor de copii, reparația străzilor de interes local și altele).

În cadrul Consiliului raional Strășeni achizițiile publice se desfășoară în conformitate cu Legea privind achizițiile publice nr. 96/2007. Achizițiile publice pot fi efectuate prin licitație deschisă (publică), limitată, acord cadru, dialog competitiv, proceduri negociate și achiziția dintr-o singură sursă, cerere a ofertelor de prețuri, sisteme dinamice de achiziție, licitație electronică, achiziție în cazul planurilor de reparație și construcție a obiectivelor publice. În dependență de procedură, achiziția publică cuprinde următoarele etape:

1. Crearea grupurilor de lucru responsabile de realizarea achizițiilor publice;
2. Elaborarea planurilor anuale și trimestriale de efectuare a achizițiilor publice;
3. Întocmirea invitațiilor în cadrul procedurilor de achiziții publice;
4. Elaborarea documentelor de licitație și altor documente aplicabile în cadrul procedurilor de achiziții publice;
5. Inițierea și desfășurarea procedurilor de achiziții publice;
6. Asigurarea unei participări mai largi la procedurile de achiziții publice;
7. Deschideri mai mari pentru participarea agenților economici la licitații;
8. Examinarea, evaluarea și compararea ofertelor agenților economici prezentate în cadrul procedurilor de achiziții publice;
9. Încheierea contractului de achiziții publice cu agentul/agenții economic/economici sau compania selectată;
10. Întocmirea dărilor de seamă privind rezultatul procedurilor de achiziții publice și prezentarea Agenției Achiziții Publice;
11. Executarea și gestionarea contractelor de achiziții publice în termenele și condițiile stabilite;
12. Păstrarea și evidența tuturor documentelor întocmite și aplicate în cadrul procedurilor de achiziții publice.

Transparența procesului de achiziții publice este asigurată prin publicarea pe pagina oficială a Consiliului raional a rapoartelor privind procedurile de achiziții publice și informațiilor aferente: anunțurilor de

participare la procedura de achiziții publice, planurilor de achiziții, anunțurilor de atribuire, contractelor atribuite și celor de valoare mică, procedurilor de achiziții publice anulate.

Pe parcursul perioadei 2017-2020, au fost efectuate achiziții de către autoritatea contractantă Aparatul președintelui raionului în valoare totală de 414190941,7 MDL.

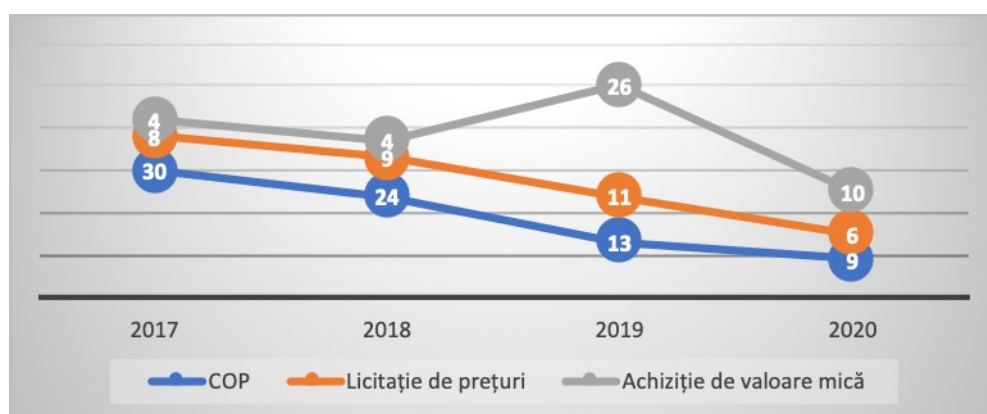
Tabelul 2. Valoarea contractelor de achiziții publice efectuate de către autoritatea contractantă Aparatul președintelui raionului, în MDL

Tip obiect de achiziție	2017		2018		2019		2020	
	Nr.	Suma	Nr.	Suma	Nr.	Suma	Nr.	Suma
Bunuri	5	4271769.1	5	4488881.96	6	1662293.7	3	1713147
Lucrări	35	25333475.7	28	98956804.4	27	76743921.9	16	4657511.6
Servicii	2	4481553.98	4	4356793.5	17	184639466.7	6	2885322.1

Sursa: elaborat de autori în baza datelor prezentate de Consiliul raional Strășeni

Pe parcursul perioadei analizate, distribuția obiectelor de achiziții pe sectoare înregistrează un trend neuniform, preferința fiind acordată sectoarelor: învățământ, infrastructura drumurilor și dezvoltării locale. Astfel, pentru sectorul învățământ valoarea totală a achizițiilor a reprezentat în anul 2019, 80,8% din total, iar în anul 2020 reducându-se la 35,9%. Pentru infrastructura drumurilor și dezvoltare locală în anul 2018 s-au inițiat proceduri de achiziții în valoare totală de 79467329,36 MDL sau 73,7% din total, iar în anul 2020 micșorându-se până la 45,6%.

Figura 2. Numărul contractelor de achiziții publice conform procedurii de achiziție aplicabilă efectuate de de către autoritatea contractantă Aparatul președintelui raionului, în MDL

Sursa: elaborat de autori în baza datelor prezentate de Consiliul raional Strășeni

Pentru domeniul sănătate s-au efectuat achiziții în valoare de 774000 MDL în anul 2020, sau 8,4% din valoarea totală a contractelor de achiziții publice, înregistrând o creștere de 6.05 p.p. în comparație cu anul precedent.

Pentru Consiliului raional în anul 2020 s-au inițiat achiziții în valoare totală de 585807 MDL, ceea ce constituie 6,3% din valoarea totală a contractelor de achiziții publice.

Conform procedurii de achiziție aplicabile, preferința este acordată cererii ofertelor de prețuri. Conform obiectului de achiziție cele mai multe COP în anul 2020 au fost inițiate pentru: Realizarea lucrărilor de reparație în incinta instituțiilor școlare în valoare de 1425061.77 MDL; Realizarea lucrărilor de reparație a străzilor și porțiunilor de drumuri în valoare totală de 3736819.86 MDL; Procurarea produselor petroliere în valoare de 585807 MDL.

1.2.4. Finanțe publice

În procesul elaborării și executării bugetului raional, Direcția finanțe din cadrul Consiliului raional Strășeni este responsabilă de asigurarea implementării politicii bugetar-fiscale a statului, organizarea și asigurarea elaborării, aprobării și executării bugetului raionului. Totodată, Direcția finanțe acordă asistență metodologică autorităților publice locale de nivelul întâi la toate etapele procesului bugetar. La fel, recepționează rapoartele financiare de la autoritățile publice locale de nivelul întâi, le analizează, generalizează și le prezintă Ministerului Finanțelor.

În conformitate cu art. 6 al Legii nr. 436/2006 privind administrația publică locală, consiliile locale și cele raionale, primarii și președinții de raioane funcționează ca autorități administrative autonome. De asemenea, în baza art. 3, alineatul (1) al Legii nr. 397/2003 privind finanțele publice locale, bugetele autorităților administrativ-teritoriale constituie elemente independente care se elaborează, se aprobă și se execută în condiții de autonomie financiară.

Totodată, Direcția finanțe colaborează cu: Direcția Deservire Fiscală Strășeni, Direcția pentru statistică a raionului Strășeni, Serviciul cadastral teritorial, cât și cu direcțiile, secțiile din subordinea Consiliului raional.

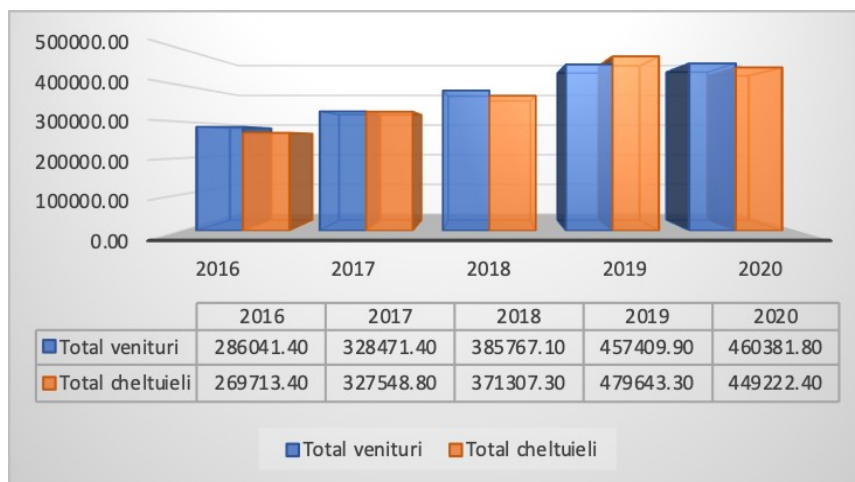
Locuitorii raionului Strășeni necesită a fi interesați de modul cum se formează și se execută bugetul public, deoarece anume ei sunt cei care participă la acumularea mijloacelor financiare în buget prin achitarea impozitelor și taxelor locale. Astfel, numărul de acțiuni de informare publică pe teme de buget este în creștere de la an la an, fiind organizate o serie de seminare, de instruire externă și internă cu executorii de buget, privind disciplina financiară și procesul de executare a bugetelor. Pe parcursul perioadei 2016-2020 au fost

organizate 25 ședințe publice în faza de elaborare a proiectului bugetului. Totodată, pe pagina web a Consiliului raional periodic se actualizează informația cu privire la elaborarea și executarea bugetului raionului.

În vederea pregătirii profesionale a specialiștilor sub aspectul managementului financiar, au beneficiat de instruire circa 40 persoane pe an.

Componentele bugetului raionului Strășeni în perioada analizată au cunoscut o evoluție ambiguă și sunt prezentate în figura de mai jos.

Figura 3. Evoluția veniturilor și cheltuielilor bugetului raionului Strășeni, în perioada 2016-2020, în mii MDL

Sursa: datele furnizate de Direcția finanțe din cadrul Consiliului raional Strășeni

În perioada 2016-2020, veniturile bugetului raionului Strășeni au înregistrat un trend ascendent, deși această creștere fiind ne semnificativă în ultimii doi ani. Veniturile exprimate în prețuri curente atestă o creștere de la 286041.4 mii lei la 460381.80 mii lei. Dacă în anul 2018 veniturile bugetului raionului au crescut cu 17% în comparație cu anul precedent, în anul 2020 valoarea acestora a însumat 460381.80 mii lei, înregistrând o creștere ne semnificativă cu doar 0,6% mai mult față de anul 2019.

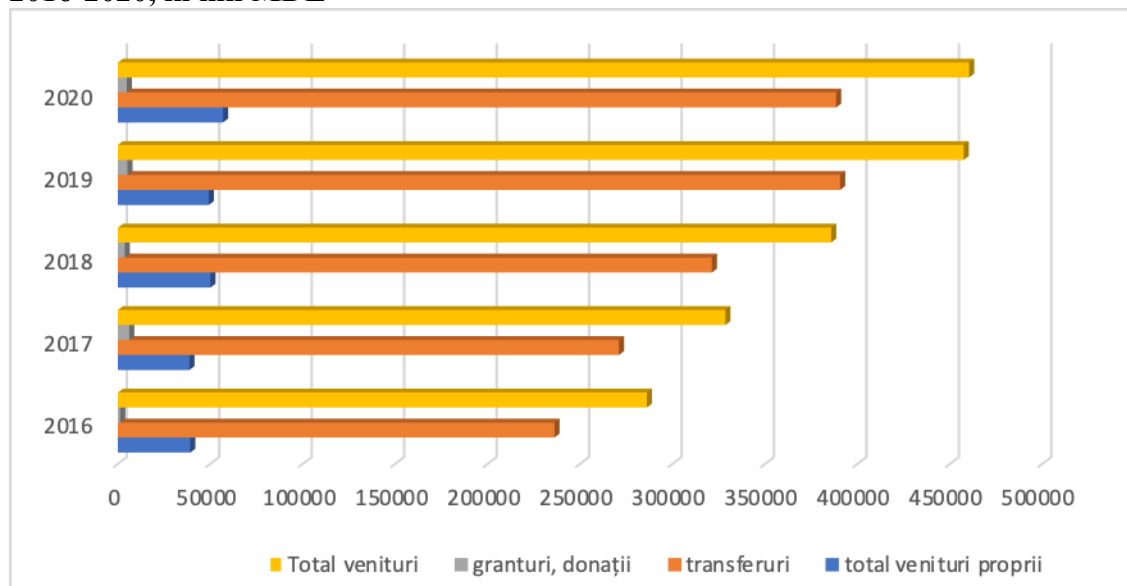
Tabelul 3. Evoluția veniturilor bugetului raionului Strășeni, în perioada 2016-2020, în mii MDL

	2016	2017	2018	2019	2020
Venituri proprii, inclusiv:	39130.4	38644.8	50038.5	49161.9	56851.8
Impozit funciar	2421,2	2992,2	2602,1	2583,2	2493,3
Impozit pe bunuri imobiliare	1769,5	3050,7	3344,6	3517,4	3647,8
Impozit pentru folosirea resurselor naturale	1361,3	1375,6	2599,2	1238,9	1338,9
Impozitul privat	53,9	53,4	39,7	24,3	48,3
Taxele locale	4766,3	5116,1	6054,5	6982,7	7211,3
Alte impozite și încasări	1128,5	1197,5	846,8	499,5	395,1
Impozit pe venit de la persoane fizice	20802,1	24859,3	34551,6	34315,9	41717,1
Taxa pentru folosirea drumurilor	6827,6	6500	0	0	0
Alte surse de venituri, inclusiv:	245675	285038	333182.9	405451	401378.5
Transferuri	236142,8	270980,1	321260,3	390601,8	388448,6
Mijloace speciale	8224,2	7827,0	8148,8	9550,6	8011,2
Fonduri speciale	8,8	85,4	99,9	115,1	96,5
Granturi, donații	1299,2	6145,5	3673,9	5183,5	4822,2

Sursa: datele furnizate de Direcția finanțe din cadrul Consiliului raional Strășeni

Analizând evoluția componentelor veniturilor bugetului, observăm următoarele: ponderea veniturilor proprii a cunoscut o evoluție ambiguă, înregistrând o scădere de la 13,7% în 2016 la 12,4% în 2020, însă în comparație cu anul trecut fiind în creștere cu 1,6 p.p.

Figura 4. Structura bugetului raionului Strășeni pe principalele grupe de venituri, în perioada 2016-2020, în mii MDL

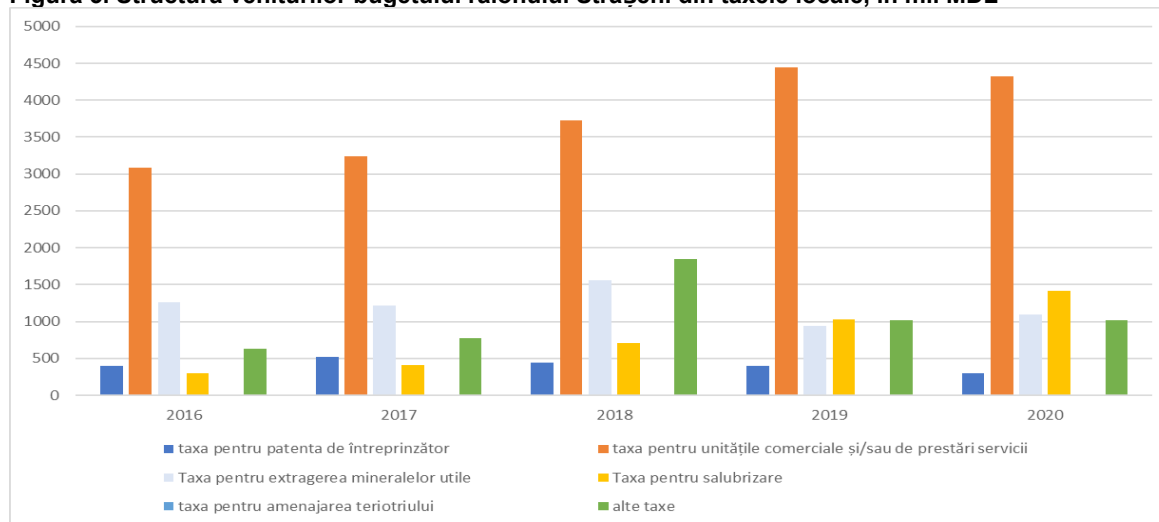

Sursa: elaborat de autori în baza datelor furnizate de Direcția finanțe din cadrul Consiliului raional Strășeni

Totuși ponderea veniturilor proprii rămâne destul de precară. Astfel, în total venituri proprii, ponderea colectărilor la bugetul raionului de la persoanele fizice este predominantă, oscilând de la 53,2% în anul 2016 la 73,4% în anul 2020. În total veniturile bugetului raionului, impozitul pe veniturile persoanelor fizice, la fel, constituie o sursă importantă - în anul 2020 au reprezentat 9,0%, fiind pe locul doi după ponderea transferurilor.

Impozitele și taxe pe mărfuri și servicii reprezintă o altă sursă generatoare de venituri la bugetul raionului. Astfel, în anul 2020, ponderea colectărilor însumând 8846,28 mii MDL sau 2,4% din total venituri. Prelevări mai mari la buget din această componentă s-au obținut în anul 2016 - 13355,10 mii MDL sau 4,7% din total venituri.

Figura 5. Structura veniturilor bugetului raionului Strășeni din taxele locale, în mii MDL

Sursa: elaborat de autori în baza datelor furnizate de Direcția finanțe din cadrul Consiliului raional Strășeni

Sursa: elaborat de autori în baza datelor furnizate de Direcția finanțe din cadrul Consiliului raional Strășeni

Veniturile din vânzarea mărfurilor și serviciilor au generat prelevări la buget în valoare de 9201,10 mii MDL în anul 2020 sau 2,5% din total venituri. E de menționat că pe parcursul perioadei 2016-2020, cel

mai mare volum colectat s-a reușit în anul 2017, când la bugetul raionului din această categorie a fost transferată suma de 10930.53 mii MDL sau 3,3% din total.

Din categoria impozitului de proprietate, o pondere mare îl are impozitul funciar, care pe parcursul perioadei de analiză a asigurat colectări anuale la bugetul raionului în jurul sumei de 6000.00 mii MDL sau 1,3% - 1,6% din total venituri.

Analizând componența veniturilor bugetului raionului constatăm că există posibilități reduse de colectare a veniturilor proprii din partea APL, accent fiind plasat pe transferurile primite de la bugetul public național, care reprezintă o pondere de peste 80% din venituri totale.

Din cadrul transferurilor primite în cadrul bugetului public național, 49,6% reprezintă transferuri primite între bugetul de stat și bugetele locale de nivelul 2, din care 34,9% sunt transferuri curente primite cu destinație specială între bugetul de stat și bugetele locale de nivelul II pentru învățământul preșcolar, primar, secundar general, special și complementar (extrascolar). Pe de altă parte, transferurile primite între bugetul de stat și bugetele locale de nivelul 1 ocupă o pondere de 32,2% din total venituri, din care 21,4% sunt transferuri curente primite cu destinație specială între bugetul de stat și bugetele locale de nivelul I pentru învățământul preșcolar, primar, secundar general, special și complementar (extrascolar).

Pentru infrastructura drumurilor au fost primite transferuri curente cu destinație specială între bugetul de stat și bugetele locale de nivelul 1 în valoare de 10,250.98 mii MDL pentru anul 2020 sau 2,2% din total venituri, fiind în descreștere pe parcursul perioadei analizate cu 0.8 p.p. în comparație cu anul 2017.

Transferurile primite de la bugetului public național în mare parte au asigurat cheltuielile în raionul Strășeni, care au înregistrat o creștere continuă pe parcursul perioadei 2016-2020 avansând de la 269713,4 mii MDL la 449222,4 mii MDL.

Tabelul 4. Evoluția cheltuielilor bugetului raionului Strășeni, în perioada 2016-2020, în mii MDL

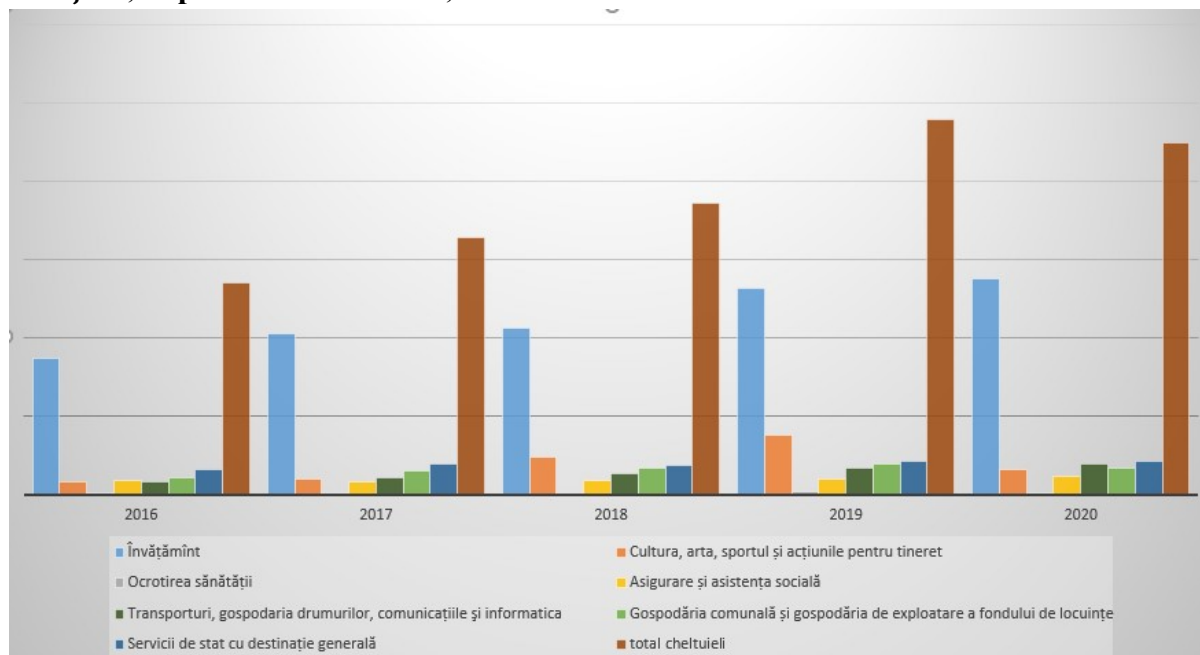
Grupe de cheltuieli	2016	2017	2018	2019	2020
<i>Servicii de stat cu destinație generală</i>	32253,8	38699,4	36136,0	42148,9	41329,0
<i>Menținerea ordinii publice și securitatea națională</i>	0	53,9	239,6	652,2	826,5
<i>Apărare națională</i>	427,9	430,3	533,5	748,3	833,4
<i>Învățământ</i>	174308,5	205126,5	212675,7	263227,6	276030,3
<i>Cultura, arta, sportul și acțiunile pentru tineret</i>	15150,1	19142,1	47476,0	75609,7	31316,5
<i>Ocotirea sănătății</i>	466,0	999,5	670,1	3573,0	1511,6
<i>Asigurare și asistența socială</i>	17220,3	16637,0	17342,8	19046,5	22258,3
<i>Agricultura, gospodăria silvică, gospodăria piscicolă și gospodăria apelor</i>	876,2	1000,0	1170,0	1282,3	1320,3
<i>Transporturi, gospodăria drumurilor, comunicațiile și informatica</i>	15235,0	20886,3	26054,2	32920,0	38206,9
<i>Gospodăria comunală și gospodăria de exploatare a fondului de locuințe</i>	21976,3	29350,7	33062,8	38452,0	33926,2
<i>Complexul pentru energie și combustibil</i>	121,0	252,1	586,3	1983,2	639,3
<i>Alte surse din activitate economică</i>	-8321,7	-5029,0	-4639,2	2,8	961,2
Total cheltuieli	269713,4	327548,8	371307,3	479646,7	449222,4

Sursa: datele furnizate de Direcția finanțe din cadrul Consiliului raional Strășeni

În condițiile unor deficite bugetare și a unor proporții mici ale veniturilor, proprii dislocările bugetare ale localității sunt destul de austere, acestea fiind îndreptate majoritar înspre acoperirea celor mai stringente nevoi ale localității, printre care și cele salariale.

În anul 2020 s-au produs anumite schimbări structurale pe componenta de cheltuieli a bugetului raional. Astfel, se atestă creșterea ponderii cheltuielilor pentru învățământ, asigurare și asistență socială, transporturi și gospodăria drumurilor.

Figura 6. Principalele componente de cheltuieli vis-a-vis de restul cheltuielilor bugetului raionului Strășeni, în perioada 2016-2020, în mii MDL

Sursa: elaborat de autori în baza datelor furnizate de Direcția finanțe din cadrul Consiliului raional Strășeni

Pe de altă parte, se atestă o reducere a ponderii cheltuielilor pentru următoarele domenii: cultura, arta, sportul, ocrotirea sănătății, gospodăria comunală și servicii de stat cu destinație specială. Astfel, în anul 2020 volumul cheltuielilor pentru cultură, artă și sportul a scăzut cu 59% în comparație cu anul precedent. La fel și cheltuielile pentru ocrotirea sănătății au scăzut cu 58% față de anul trecut.

Analizând bugetul raionului pe compartimentul de cheltuieli atestăm o concentrare înaltă a acestuia. Astfel, în anii 2016, 2017 peste 80% din cheltuieli au fost orientate spre patru domenii, din care 64% pentru finanțarea educației. Aceeași tendință se menține și în ultimii doi ani, doar că au crescut cheltuielile pentru transporturi, gospodăria drumurilor, comunicații și informatică (de la 21976,3 mii lei în anul 2016 la 38206,9 mii lei în anul 2020) și gospodăria comunală (de la 21976,30 mii lei în anul 2016 la 41392,0 mii lei în anul 2020). Observăm încercările autorităților locale de a susține prin politica de cheltuieli în ultimii ani a infrastructurii comunale și gospodăriei drumurilor. Însă, chiar și această modificare în structura componentelor denotă mai mult orientarea socială a bugetului raionului, care, de fapt, este alimentată de transferuri de la bugetul public național. Cheltuielile de ordin economic și cele pentru infrastructură au o pondere redusă din cauza resurselor precare financiare acumulate de către Consiliul raional. O astfel de situație denotă capacități reduse ale Consiliului raional de a contribui la intensificarea activității economice în raion prin resursele financiare proprii.

1.2.5. Concluzii generale

- Existența unui cadru regulator de organizare a activității Consiliului raional propice;
- Existența mecanismelor adecvate de informare a populației privind deciziile aprobate de Consiliul raional;
- Coeficientul de incluziune din partea societății civile și mediului de afaceri, cetățenilor în procesul de dezvoltare a raionului, precum și în instituțiile APL este redus;
- Capacitate organizatorică și de planificare strategică la nivel de APL I redusă;
- Componentele de venituri a bugetului necesită consolidarea autonomiei financiare a raionului. Principala problemă în domeniul finanțelor publice la nivel de raion este cauzată de:
 - Capacități reduse a APL de asigurare a finanțării activității economice din venituri proprii;
 - Dependență excesivă față de transferuri de la bugetul public național. Gradul ridicat de dependență a bugetului raionului de transferurile de stat se datorează imperfecțiunii cadrului legal și influențează în mod direct asupra condițiilor de relații interbugetare;
 - Implicarea redusă a reprezentanților diferitor categorii sociale în procesul de elaborare a bugetului raional;
- Eforturi sporite în ultima perioadă au fost direcționate spre atragerea mijloacelor financiare pentru finanțarea necesităților raionului de la donatori străini, în condițiile veniturilor bugetare proprii precare;
- Bugetul raionului Strășeni este orientat spre sfera socială și reprezintă garantul în prestarea serviciilor publice în domeniul educației, culturii, sportului și asistenței sociale.

1.2.6. Recomandări

În urma analizei capacității administrative și instituționale a Consiliului raional Strășeni, se propun următoarele recomandări:

1) Eficientizarea activității Consiliului raional Strășeni prin:

- Atragerea, dezvoltarea și retenția cadrelor calificate în administrațiile publice locale, prin: instruirea funcționarilor publici în diferite domenii de competență; organizarea schimbului de experiență și vizitelor de studii pentru personalul administrației publice locale; crearea pîrghiilor de motivare socială și economică a personalului; practicarea rotațiilor de personal în cadrul administrației publice locale, etc.;
- Eficientizarea procedurilor interne ale administrațiilor publice locale;

2) Îmbunătățirea dialogului și cooperării între APL, societatea civilă și mediul de afaceri;

3) Îmbunătățirea transparenței actului de guvernare locală prin implicarea mai activă a cetățenilor, asociațiilor constituite în corespundere cu legea, ale altor părți interesate la elaborarea proiectelor de decizii.

1.3. CAPITALUL NATURAL

1.3.1. Fondul forestier, flora și fauna

Datorită demarcării teritorial-administrative, raionul Strășeni deține în perimetrul său geografic, unul din cel mai mare fond forestier din republică. Amplasat pe o suprafață totală de 27 651,09 ha, statul gestionează 24 007, 87 ha, iar unităților administrativ-teritoriale revenindu-le 3 643,22 ha.

Datorită ecosistemului unic, fondul silvic al raionului Strășeni este gestionat către Agenția „Moldsilva” prin intermediul Î.S. Întreprinderea silvocinegetică Strășeni. La rândul său, întreprinderea are în gestiunea sa trei ocoale silvice, dintre care:

- ocolul silvic Strășeni, amplasat pe o suprafață de 3 418,8 ha;
- ocolul silvic Scoreni, amplasat pe o suprafață de 4 089,7 ha;
- ocolul silvic Căpriana, amplasat pe o suprafață de 5 343,5 ha.

Totodată, fondul forestier al raionului Strășeni include două rezervații forestiere:

- rezervația forestieră „Condrița”, amplasată în ocolul silvic Condrița, parcela 17, subparcela 1, cu o suprafață de 61 ha, gestionată de Gospodăria Silvică de Stat Strășeni;
- rezervația forestieră Roșcani, ocolul silvic Ghidighici, Rădeni, parcelele 10, 11, subparcelele 6, 7, suprafața totală – 134 ha, administrată de Gospodăria Silvică de Stat Chișinău.

La categoria ariilor protejate de stat este inclusă și Rezervația Științifică „Codrii”. Cu o suprafață totală de 5 167,45 ha, dintre care 5 004 ha sunt acoperite cu pădure, amplasată la 5 km de s. Lozova, rezervația reprezintă un veritabil muzeu al naturii cu un ecosistem unic.

Flora plantelor vasculare ale rezervației include mai mult de 40% din totalitatea speciilor florei Republicii Moldova. S-a constatat că pe teritoriul, comparativ mic al rezervației, cresc 18 specii de licheni, macromicete, 69 de specii de briofite, 774 de specii de filum, ferigi și angiosperme. Circa 50 de specii de plante vasculare sunt rare pentru flora Moldovei.

Pădurile de stejar pedunculat ocupă în rezervație o suprafață relativ mică, de 541 de hectare. Ele sunt situate, de obicei, la o altitudine de 150-200 m, în partea de jos a versanților și în văile pâraielor. Baza primului nivel a acestor păduri este alcătuită din stejar pedunculat, pe lângă acesta crește aici carpenul, teiul cu frunza mică (pucios) și cel argintiu, frasinul, cireșul, arțarul norvegian, pe locurile situate la altitudini mai mici ocazional poate fi întâlnit plopul tremurător. La frontiera de sus unde e răspândit stejarul pedunculat, crește și gorunul.

Pădurile de fagi europeni din rezervație ocupă o suprafață nesemnificativă, de doar 22 de hectare. Acestea au o mare importanță pentru protecția solului și apelor. În plus, ele prezintă, de asemenea, valoare științifică, deoarece se află la granița de est a arealului său, izolate de teritoriul de bază al răspândirii fagului european. Totodată, 411 ha din rezervație sunt ocupate de pădurile de carpen – formații secundare care au apărut în rezultatul defrișărilor de pădure din trecut și care au contribuit la înlocuirea stejarului și fagului cu carpenul care se caracterizează, la rândul său, printr-o toleranță mare pentru umbră, abundența rodirii și capacitatea de a se înmulți pe cale vegetativă.

Pădurile cu predominarea frasinului european sunt derivate ale acelor de tei, frasin, stejar. Suprafața lor în rezervație este de 1881 ha. Toate acestea provin din lăstari. La primul nivel în afară de gorun, se mai întâlnește teiul argintiu și arțarul norvegian. Cel de-al doilea nivel este format din arțari de câmp și

carpeni. Formații secundare sunt considerate, de asemenea, pădurile de tei argintiu, care ocupă în rezervație 50 de hectare. Ele au apărut ca urmare a tăierii în trecut a pădurilor de tei, frasin, stejar.

Aproximativ 350 de hectare sunt ocupate de pădurile artificiale. Începutul creării lor se referă la sfârșitul anilor 20 ai secolului al XX-lea. Predomină culturile de stejar pedunculat – 236 ha. Acești stejari se află pe 120 de sectoare cu suprafața de la 0,2 până la 11 de hectare. Cele mai răspândite sunt plantațiile mixte, în componența cărora în afară de stejar pedunculat în proporții diferite, intră: frasinul european, teiul, arțarul norvegian și alte specii.

O atenție deosebită este acordată speciilor valoroase de arbori amplasați în afara rezervației. Astfel, sub formă de arii silvice protejate de către stat sunt declarate suprafețele forestiere unde, preponderent, domină următoarele specii; gorun – 5 ha, stejarul pedunculat – 22 ha (inclusiv Stejarul lui Ștefan cel Mare), păr pădureț – 1 ha, plopul alb – 1 ha.

Fiind o componentă a Codrilor Moldovei (amplasat în mare parte pe teritoriul raioanelor Strășeni, Hâncești, Călărași, Orhei și Nisporeni), flora fondului forestier a raionului Strășeni este caracteristică zonei de codru. Pe lângă speciile de arbuști, menționați anterior, în pădurile din zona Strășenilor se găsesc o varietate imensă de plante dintre care 90 de soiuri sunt pe cale de dispariție. Printre acestea se întâlnesc asemenea plante ca bumbăcarița, palma-Maicii-Domnului (face parte din familia orhideelor, se mai numește iarba-șarpelui sau limba-cucului), grâușor (untișor) și iarba de baltă.

Acest patrimoniu necesită și o activitate pe măsură din partea întreprinderilor silvice. Prin urmare, sarcinile de bază a acestora constă în asigurarea pazei și protecției fondului forestier, efectuarea operațiunilor silvice, regenerarea și împădurirea suprafețelor noi.

Datorită suprafețelor extinse de păduri, a multiplelor lunci și bazine, raionul Strășeni dispune de una din cele mai diversificate faune din Moldova. Acest fapt este ilustrat prin monitorizarea și cercetările permanente a evoluției faunei în Rezervația Științifică „Codrii”.

Din categoria nevertebratelor cele mai numeroase dintre specii sunt insectele. Pe teritoriul rezervației și în pădurile învecinate, adiacente acesteia se întâlnesc aproximativ 8 mii de specii.

Printre vertebrate, cea mai mare diversitate de specii o reprezintă păsările. De la începutul existenței rezervației în pădurile acesteia și în zonele adiacente au fost înregistrate aproximativ 140 de specii care fac parte din 14 ordine. Dintre acestea, 90 de specii își fac cuiburi.

În rezervație își au habitatul 43 de specii de mamifere din 9 ordine, ceea ce reprezintă 67,1% din componența speciilor faunei mamiferelor republicii.

Componența speciilor familiei unghulate include două tipuri de locuitori indigeni ai Codrilor: mistreții și căprioarele și două specii introduse – cerbul carpatin și cerbul pătat. Cel mai mic membru al familiei unghulate – grațiosul căprior – este considerat adevărată bijuterie a pădurilor din Republica Moldova.

Mistrețul a populat Codrii dintotdeauna, adaptându-se bine în condițiile în care a fost înconjurat de agrocenoze. Ponderea acestuia în perioada de iarnă ajunge la 90-100 de capete, iar în unii ani și mai mult.

În contextul dat, pentru protecția și dezvoltarea faunei, îndeosebi, a mamiferilor și a păsărilor, Î.S. Întreprinderea silvocietică Strășeni dispune de o gospodărie de vânătoare ce se întinde pe o suprafață de 1 600 ha, dintre care: ocolul silvic Căpriană – 339 ha, ocolul silvic Scoreni – 445 ha și ocolul silvic Strășeni – 816 ha. Funcția și scopul acestei gospodării constă în menținerea numărului optim de mamifere și păsări, amenajarea locurilor pentru hrană și crearea condițiilor de reproducere și creștere a lor. Astfel, pentru administrarea hranei complementare vânatului în fondul forestier sunt instalate 65

hrănitori (inclusiv pentru cerbi -51, pentru căprioare - 14), 24 locuri amenajate pentru hrana mistrețului, 18 adăpători și 64 sărării, 22 depozite pentru stocarea hranei și 4 turnuri pentru observare.

1.3.2. Solurile

Conform amplasării geografice și a clasificării după particularitățile regionale ale solului, raionul Strășeni face parte din Zona Pădurilor Podișului Codrilor, delimitat, la rândul său, în raionul pădurilor podișului codrilor. Acest raion se atribuie districtului pădurilor din fag și gorun cu carpen, a districtului cu păduri foioase și a celui gorun-carpen.

Este o formațiune geomorfologică fragmentată, o morfoscultură prelucrată de denudație și alunecări și reflectă caracterul muntos al raionului. Din punct de vedere tectonic, acesta reprezintă un bloc supus proceselor seismice și mișcărilor verticale cu ridicări până la 10 mm anual. Lungimea medie a versanților depășește 1 000 m și este un teritoriu clasic de formare a hârtopurilor. Pe culmile colinelor predomină roci cu componentă granulometrică ușoară – nisipuri fine, luturi nisipoase, în cadrul cărora pe alocuri apar areale mici de argile și luturi argiloase.

Învelișul de sol al raionului este foarte complicat. Aici se manifestă zonalitatea verticală care determină prezența solurilor brune în intervalul altitudinilor 300-400 m. Totodată, solul brun este reprezentat de două subtipuri – brune tipice și brune luvice.

În partea nord-vestică a raionului, pe unii versanți deformați de alunecări fosile, apar la suprafață straturi de argile marnoase, cu conținut majorat de montmorilonit. Pe aceste roci, sub păduri de fag, s-au format soluri intrazonale, litomorfe.

Solurile cenușii în intervalul altitudinilor 150-320 m sunt reprezentate de 4 subtipuri, dintre care trei pot fi numite zonale, unde solurile cenușii tipice sunt dominante. Pe teritoriul raionului, limita inferioară altitudinală a solurilor cenușii tipice coboară până la 150 m ceea ce prezintă o particularitate regională a geografiei solurilor. Totodată, în cadrul raionului sunt incluse și suprafețe relativ mici de cernoziomuri levigate, tipice și carbonice.

Este de menționat că în acest raion s-au păstrat suprafețe mari de păduri naturale, care au contribuit substanțial la conservarea solurilor. În schimb, pe suprafețele valorificate, învelișul de sol este supus feluritor procese de degradare. Valorificarea solurilor brune și cenușii au dus la o mineralizare accentuată a rezervelor de humus acumulate în orizontul superior al solurilor vergine. Din aceste motive, în stratul arabil al solurilor respective, conținutul de humus rareori depășește 1,5-2%, reprezentând un caracter specific, regional al învelișului de sol al raionului. Alt caracter este cauzat de eroziune, pentru dezvoltarea căreia condițiile sunt foarte favorabile.

Formele liniare de eroziune obțin dimensiuni mari. Ravenele ocupă 0,5-1 ha/km², având lungimea medie 300-500 m/km². Deseori drumurile, care coboară de pe colinele versanților, se transformă în ravene. Eroziunea de suprafață a afectat aproape jumătate din suprafața terenurilor agricole și continuă să avanseze pe pantele lipsite de măsuri protectoare. În ultimele decenii suprafața totală a solurilor erodate s-a majorat de la 26,3 până la 33,3%.

Solurile brune posedă un potențial de productivitate redus, ele nu pot asigura recolte satisfăcătoare de grâu, porumb, floarea-soarelui, nu sunt pretabile pentru vii. În schimb sunt foarte prielnice pentru cartofi, leguminoase, secară, culturi pomicole.

Pe Podișul Central sau în așa-zisul „nucleu” al Codrilor, unde predomină solurile brune și cenușii, în două masive izolate se află cernoziomurile preponderent erodate, care ocupă versanții Bâcului și Bucovățului.

1.3.3. Zăcămintele naturale

Resursele minerale prezintă o parte componentă importantă a resurselor naturale, baza materială a dezvoltării oricărei țări. Dezvoltarea continuă a bazei de materie primă minerală, utilizarea rațională și protecția resurselor minerale utile sunt factori, ce asigură în măsură decisivă securitatea economică a statului, dezvoltarea durabilă a societății. Majoritatea resurselor minerale ale Republicii Moldova se exploatează prin cariere și numai unele varietăți de calcare prin galerii.

În contextul dat, din punct de vedere al nivelului de extragere a resurselor minerale de subsol, raionul Strășeni se plasează pe ultimele poziții în clasamentul unităților administrativ-teritoriale de nivelul doi. Acest fapt se datorează cantităților limitate de resurse minerale amplasate pe teritoriul raionului. În prezent, pe acest teritoriu sunt luate la evidență doar trei amplasări de tip deschis, autorizate de către stat pentru a fi exploatate și sunt reprezentate de:

- Cariera de argilă Vorniceni. Amplasată la periferia s. Vorniceni, r. Strășeni dispune de o cantitate semnificativă de argilă nisipoasă – rezerva este estimată în jur de 980 mii m³.

Acest zăcământ se utilizează, preponderent, la fabricarea țiglei și a cărămizii roșii. Actualmente cariera are statut de exploatare de rezervă;

- La fel, cariera de argilă din localitatea Codreanca, estimată la un volum de 1 251 mii m³ de minereu, deține statutul de exploatare de rezervă.

- Cariera de piatră din s. Gornoie, gestionată de SA „Cariera Micăuți” și are ca obiectiv extragerea zăcământului de calcar brut pentru construcții. În prezent este activă pentru exploatare.

Cariera Micăuți SA se numără printre cele mai mari întreprinderi de profil din Republica Moldova. Amplasată la o distanță de 3,5 km de s. Micăuți, r. Strășeni această resursă este estimată la 17 196 mii m³ de calcar și este unul din principalii furnizori de piatră pentru construcții din Republica Moldova. Cariera se extinde pe o suprafață de 134,32 ha, dintre care suprafața exploatată constituie 95 ha. Totodată, în anul 2019 au fost reîntoarse în circuitul agricol 58,6 ha. Cantitatea totală de pietriș, prundiș, bolovani și silex, extrasă în perioada 2015 – 2019 la această carieră, se estimează la aproximativ 3 655 mii tone.

1.3.4. Mediul ambiant și situația ecologică

a. resursele acvatice

Principalul scop al politicii de mediu a Republicii Moldova, în domeniul conservării diversității biologice, constituie restabilirea la un nivel optim a diversității biologice și peisagistice, elaborarea și implementarea măsurilor eficiente pentru conservarea acestora, în conformitate cu cerințele internaționale și naționale.

Unul din factorii determinanți la menținerea echilibrului ecosistemic dar și la conservarea mediului ambiant, este fondul acvatic. Obiectivul principal al gestionării resurselor de apă este crearea sistemului integral unic și planificat de acțiuni interconexe, care include apa, terenurile acoperite cu apă, zonele și fâșiile de protecție a apei, sectoarele aferente suprafeței de acumulare a apei, care influențează calitatea apei și regimul hidrologic al obiectivului acvatic, ecosistemele naturale acvatice și cele de lângă apă.

La fel ca și alte unități administrativ-teritoriale, raionul Strășeni dispune de o bogată varietate de surse și resurse acvatice. Conform datelor furnizate de Inspectoratul pentru Protecția Mediului (Anuarul IPM-2019 „Protecția mediului în Republica Moldova”, Ediția 2020), suprafața totală a lacurilor, amplasate pe teritoriul raionului Strășeni constituie 409,6 ha. La această suprafață se mai adaugă și lacul de acumulare

Ghidighici, amplasat pe o suprafață de 680 ha. Din totalul de 99 de lacuri, iazuri și heleșteie 8 se găsesc pe cursul de apă și 91 – lateral, două dintre acestea sunt secate. Totodată, gestiunea acestor bazine cuprinde următoarea formă: contract de arendă - 40 unități, în gestiunea administrației publice locale – 24 unități și în gestiune privată – 35 unități. Modul de utilizare este repartizat: general – 42 bazine, pentru piscicultură – 51 bazine și pentru irigare – 6 bazine.

Datele disponibile privind monitorizarea apelor subterane arată că cotele apelor subterane sunt stabile în majoritatea regiunilor țării, iar în unele părți chiar se ridică începând cu anul 2005. Acest fapt este un indicator că apele subterane se alimentează activ din precipitații ceea ce demonstrează că apele subterane constituie o sursă durabilă de apă. Actualmente, raionul dispune de 85 de sonde și doar 65 sunt funcționale dintre care: 11 unități – apă potabilă, 35 – apă menajeră și 16 sonde sunt destinate pentru livrarea apei cu menire industrială. Din categoria surselor de apă, disponibile pe teritoriul raionului mai fac parte 78 de izvoare, dintre care 65 sunt amenajate și 6 911 fântâni de mină, 6 000 fiind amenajate. În dependență de condițiile climaterice pot fi utilizate și rezervele de apă ce se găsesc în râurile Bâc, Ișnovăț și Botna.

b. starea solurilor

Valorificarea și exploatarea solurilor modifică esențial mersul proceselor pedogenetice, metabolismul și bilanțul elementelor, proprietățile lor inițiale. Defrișarea vegetației spontane, înlocuirea ei cu culturi agricole influențează în mod radical diversitatea și cantitatea biomasei. Dehumificarea și lucrarea sistemică condiționează dustrukturizarea și tasarea solurilor, activizarea proceselor naturale distructive – eroziunea, alunecările. Ca rezultat, se produce diminuarea productivității și înrăutățirea calității sau degradarea solurilor raionului Strășeni.

O formă de degradare accentuată cu care se confruntă raionul Strășeni, sunt alunecările de teren care în prezent constituie 629 ha. Acest fenomen hidrogeologic este caracterizat de relieful deluros pronunțat, caracteristic regiunii de centru al Moldovei. Amplificarea apariției și dezvoltării acestor teritorii se datorează defrișării masive și necontrolate a pădurilor, realizării pe pante a diferitor intervenții destabilizatoare.

O problemă deosebită la conservarea structurii solului este eroziunea acestuia. Acest proces este ireversibil și cu cât solul este mai erodat, cu atât rezistența la eroziune este mai slabă. Ca urmare a gradului inadmisibil și irațional de valorificare a învelișului de sol, modul de folosire și organizare a terenurilor agricole, predominarea culturilor prășitoare și alți factori, teritoriul raionului se confruntă cu un grad foarte înalt al fenomenului dat. Prin urmare, din 34 627 ha suprafață totală de teren agricol, 16 016 ha sau 46,2% sunt supuse eroziunii, dintre care: 7 831 ha (22,6%) – au un grad slab de erodare, 4 445 ha (12,8%) – mediu, și 2 417 ha (7%) au un grad avansat de erodare.

Restabilirea bonității solului, a structurii acestuia necesită un set de măsuri, printre care și utilizarea îngrășămintelor organice. Însă, atât din considerente obiective, cât și subiective, pe terenurile agricole ale raionului în ultimii trei ani cantitatea administrată de îngrășămintă organică este nesemnificativă.

Actualmente, procesul de eroziune a suprafeței solului este în deplină desfășurare. Doar în perioada 2016 – 2020 au fost excluse din circuitul agricol 741,04 ha ceea ce constituie 2,14% din suprafața totală a terenurilor agricole.

c. aerul atmosferic

Protecția aerului atmosferic, în ultimul timp, a devenit una din problemele prioritare din domeniul de activitate a autorităților de mediu orientat spre realizarea dreptului constituțional al cetățenilor Republicii

Moldova la un mediu sănătos, accesului la informația veridică privind calitatea aerului și măsurile întreprinse în această direcție.

Sursele principale de poluare a aerului atmosferic în Republica Moldova sunt prezentate de: producerea energiei electrice la termocentrale, sistemele de încălzire a locuințelor, traficul auto, feroviar, aerian și activitatea industrială. Poluanții cei mai importanți rezultați din aceste procese sunt: oxizii de carbon, sulf, azot, particulele în suspensie, formaldehida, benz(a)pirenului etc. Cea mai mare sursă de poluare atmosferică rămâne totuși arderea combustibilului. Prin impuritățile prezente în combustibil, prin fum (arderea incompletă) sau prin oxizii de azot și sulf aerul este poluat în proporții importante. În contextul dat, raionul Strășeni nu este o excepție de la regula dată, agenții economici dar și persoanele fizice contribuind activ la poluarea aerului atmosferic.

Agenții de poluare a aerului se găsesc în toate sectoarele economice ce activează pe teritoriul raionului. De exemplu, în sectorul energetic local sunt luate la evidență 31 de întreprinderi de stat ce dețin 88 de surse fixe de poluare. Doar în anul 2019, aceste surse au eliminat în atmosferă 131,5 tone de substanțe nocive. În sectorul de transport, la categoria surselor poluante, sunt înregistrate 4 persoane juridice, care pe parcursul aceluiași an au eliminat o cantitate de 4,6 tone. Sectorul industrial este prezentat de 15 întreprinderi private, contribuția cărora la poluarea aerului atmosferic a fost de 33,8 tone. Este regretabil faptul că pe teritoriul raionului nu se găsește nicio instalație pentru purificarea sau captarea poluanților.

Una din sursele principale de poluare a aerului atmosferic sunt cazangeriile. În raionul Strășeni sunt luate la evidență 103 unități, dintre care: 88 – revin întreprinderilor de stat, 15 cazangerii – sectorului privat. Cea mai mare parte (77 unități) utilizează în calitate de combustibil gazul natural, iar 15 cazangerii – cărbunele sau alt tip de combustibil solid.

În linii generale, emisiile substanțelor poluante în aerul atmosferic de la sursele staționare ale entităților economice pe teritoriul raionului Strășeni în anul 2019 au următoarea structură: substanțe poluante solide – 159 tone; substanțe poluante lichide și gazoase – 66 tone, dintre care dioxid de sulf – 16 tone, oxid de carbon – 65 tone și oxid de azot – 8 tone.

1.3.5. Concluzii generale

1. Pe teritoriul raionului Strășeni se află un vast fond forestier, ce ocupă 41,4% din suprafața totală a raionului. Fondul respectiv este gestionat în proporție de 86,8% de către stat, iar 13,2% sunt administrate de către administrațiile publice locale.
2. Fondul silvic este gestionat de către Agenția de Stat „Moldsilva” prin intermediul Î.S. Întreprinderea silvocietică Strășeni. Activitatea silvocietică se desfășoară în perimetrul a trei ocoale silvice (o/s Căpriană, o/s Scoreni, o/s Strășeni) și reprezintă 46,5% din fondul forestier al raionului.
3. În structura fondului forestier se găsesc și două rezervații forestiere – rezervația forestieră Condrița și rezervația forestieră Roșcani. Pe teritoriul raionului este amplasată Rezervația Științifică „Codrii” fiindu-i repartizate 18,7% din suprafața totală forestieră.
4. Fondul forestier proprietate publică a unităților administrativ-teritoriale se confruntă cu degradarea continuă, fragmentarea, distrugerea, gestionarea spontană fără planificarea impusă de regimul silvic. Este evidentă o degradare continuă a ecosistemelor forestiere ce duce la diminuarea funcțiilor principale a pădurii: ecologică, economică, social-recreativă, protecția biodiversității și captarea carbonului. Pentru a opri acest proces se propune ca gestionarea lui să fie efectuată pe tipuri de vegetație: naturale și artificiale.
5. Cu acordul tacit sau inactivitatea autorităților locale și centrale se practică pe scară largă tăierile ilicite. Sunt atestate tăieri ilicite și din partea populației locale, utilizând masa lemnoasă în scopuri

energetice. Acest fenomen este caracteristic atât fondului silvic administrat de gospodăriile silvice de stat, cât și pe teritoriul rezervației „Codrii”.

6. Se atestă un grad sporit de eroziune a terenurilor acoperite cu păduri, apărute ca urmare a defrișărilor masive, efectuate pe parcursul anilor. Ca urmare a condițiilor climaterice extreme (secete severe, nivelul critic de umiditate în nivelurile superioare și acelor medii în sol) se atestă o modificare a structurii florei și faunei specifice zonei date.
7. Componenta pedologică a raionului Strășeni este dominată de solurile cenușii de pădure și de cele brune. Suprafața solurilor de tip cernoziom este limitată, cu o concentrație scăzută a humusului în straturile arabile. Prin urmare, bonitatea medie de 55 puncte a terenurilor agricole este una din cele mai scăzute din republică (media pe țară fiind de 63 puncte).
8. Exploatarea neadecvată a terenurilor agricole, excluderea asolamentelor a provocat un proces intens de eroziune a suprafeței arabile. Acest fapt, pe termen mediu și de durată, duce la modificarea calitativă a structurii de suprafață a solului pe întreg teritoriul. Subdezvoltarea sectorului zootehnic, numărul mic de bovine care prezintă sursa principală de îngrășămintă organice, a creat un deficit acut de astfel de elemente necesare ameliorării stării solurilor.
9. Raionul Strășeni deține trei locații autorizate de extragere a minereurilor (calcar brut, argilă nisipoasă). Două dintre acestea, amplasate lângă localitățile Vorniceni și Codreanca, au statutul de exploatare de rezervă și sunt inactive. Cariera de piatră din s. Gornioie, gestionată de SA „Cariera Micăuți” este activă, fiind efectuate lucrări de excavare.
10. Majoritatea localităților din raion dispun de locații ne semnificative, neautorizate, de unde se extrage argilă sau nisip de către populația locală în scopuri personale.
11. Sporirea volumelor de roci sterile extrase, transportate și depozitate, fără a ține cont de natura rocii și substanțelor minerale utile și locul de depozitare în cazul zonelor de protecție este exemplificat prin situația creată la S.A. „Cariera Micăuți”, care actualmente depozitează aproximativ 1 400 m³ de minereu.
12. Suprafața totală de teren a raionului acoperită cu apă este de 1089 ha (10,89 km²), sau 1,5% din aria unității administrativ-teritorială. Jumătate din bazine acvatice de la suprafață au destinație generală sau utilizate în piscicultură și numai 5% sunt strict pentru irigație.
13. Ca urmare a secetei de durată din perioada 2019-2020 oglinda totală a apei bazinelor respective s-a restrâns cu aproximativ 30%. Totodată, din cauza insuficienței de resurse financiare, gestionarii bazinelor respective nu îndeplinesc lucrări tehnologice sanitare, lucrări de întărire a digurilor. Neefectuarea lucrărilor de scoatere a nămolului din bazine va duce, pe termen mediu, la dispariția sau imposibilitatea de a le utiliza conform destinației inițiale.
14. Pe teritoriul raionului sunt luate la evidență 6 911 fântâni de mină, dintre care 6000 fântâni sunt amenajate. Aceste surse alimentează cu apă 65% din populația raionului. În majoritatea fântânilor se atestă un nivel ridicat de nitrați.
15. Lipsa sistemului de canalizare sau dezvoltarea insuficientă a acestuia în localitățile rurale facilitează difuzarea apelor menajere în apele freatice sau în bazinele adiacente. Din 12 complexe de epurare a apelor uzate 4 unități nu funcționează, 7 unități funcționează insuficient și doar o stație corespunde normelor de rigoare.
16. Sunt constatate frecvent deversări neorganizate ale apelor uzate din sectorul casnic, ele fiind evacuate în haznale neimpermeabile și în cursuri de apă naturală, evacuările de ape uzate insuficient epurate sau neepurate provenite din sectorul casnic și industriale.
17. Un factor nociv asupra mediului îl prezintă locurile neautorizate de depozitare a deșeurilor menajere solide. În urma descompunerii acestora se atestă o poluare intensă a apelor freatice, dar și a aerului atmosferic în urma arderii resturilor din plastic și cauciuc. Exemplu concludent este gestionarea defectuoasă de către autoritățile publice locale a gunoștii din preajma localității.

18. Poluarea aerului este determinată atât de factorii economici (industrie, transport, energetică), cât și de obiective personale (utilizarea lemnului și a cărbunelui la alimentarea locuințelor cu energie termică).

1.3.6. Recomandări

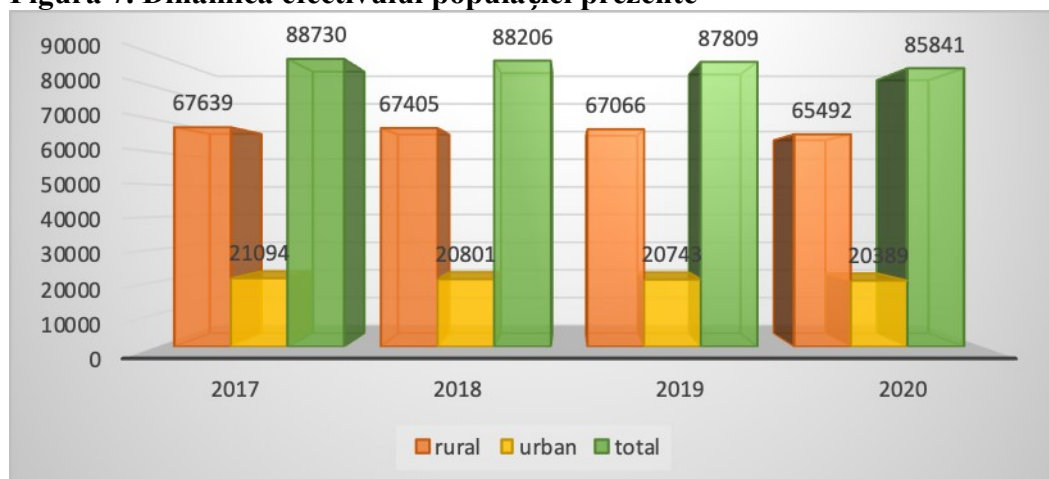
1. Efectuarea eficientă a activităților de protejare a fondului forestier de către administrația publică locală. Acestea constau în: monitorizarea și combaterea tăierilor ilicite de către populație a spațiilor verzi și a fâșiilor de protecție, mărirea perimetrului suprafețelor de fâșii forestiere în jurul terenurilor agricole cu scopul de a combate eroziunea solurilor, împădurirea sau plantarea pomilor prin terasare a terenurilor cu risc de alunecare precum și a teritoriilor cu un potențial ridicat de formare a ravenelor și râpilor, combaterea acestora în spațiile forestiere prin consolidarea diferitor tipuri de obstacole pe direcția formării râpilor.
2. Se recomandă ca toate lucrările silvice, efectuate de APL să fi consultate în prealabil cu specialiștii din cadrul instituțiilor de resort, pentru a identifica metodele optime de protejare atât a fondului silvic, cât și a faunei și florei.
3. Datorită terenului accidentat, cel mai mare pericol pentru solurile din zona dată constă în erodarea stratului superficial. Secetele sezoniere sau anuale, alternate cu ploile torențiale, spală o cantitate esențială de humus de pe suprafața solului. Prin urmare, este necesar de a implica inginerii cadastrali din cadrul primăriilor raionului de a aduce la cunoștință proprietarilor de teren cele mai bune practici de combatere a eroziunii solului.
4. Se recomandă ca terenurile excluse din circuitul agricol să fie transferate fondului forestier în gestiunea APL. Este necesară coordonarea (avizarea) dintre administrațiile publice locale și proprietarii de terenuri a diferitor programe anuale și de perspectivă de combatere a eroziunii solului, a alunecărilor de teren, utilizării îngrășămintelor minerale, organice, a pesticidelor și a altor produse și substanțe nocive.
5. În contextul supravegherii proprietății publice și a altor valori ocrotite de legislație, se recomandă efectuarea controalelor inopinate de către APL, în modul și limita prevăzută de lege, în vederea depistării și contracarării cazurilor de exploatare neautorizată/ilicită a resurselor minerale utile, resurselor funciare, de transportare și comercializare fără acte necesare a substanțelor minerale utile și funciare.
6. Monitorizarea strictă a locurilor de extragere neautorizată a nisipului și argilei în scopul prevenirii atât a erodării solului, cât și a prevenirii accidentării persoanelor care înfăptuiesc lucrări de extragere.
7. Monitorizarea surselor deschise de apă potabilă prin efectuarea regulată a testelor biochimice, reabilitarea și menținerea construcțiilor din jurul surselor, preîntâmpinarea deversării apelor uzuale în fântâni și izvoare.
8. Crearea spațiilor verzi de protecție în jurul bazinelor acvatic, monitorizarea anuală a digurilor și barajelor pentru a preveni eventualele deteriorări și inundații. Coordonarea dintre APL și proprietarii bazinelor a unor programe argumentate științific de întreținere și exploatare a obiectivului acvatic.

1.4. CAPITALUL UMAN

1.4.1. Demografia

Conform datelor oficiale statistice la 01 ianuarie 2020 în raionul Strășeni a fost înregistrat numărul populației prezente de circa 85,8 mii locuitori, fiind într-o ușoară descreștere în comparație cu anii precedenți. Menținerea numărului populației la un nivel relativ stabil, atât în mediul urban cât și în cel rural este determinat de înregistrarea imperfectă a fluxurilor migraționale, în special a migrației externe.

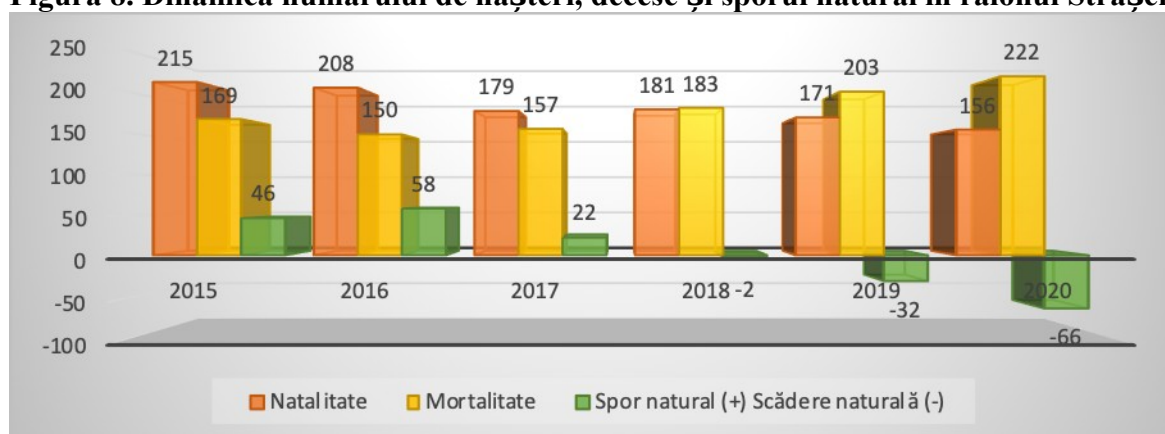
Figura 7. Dinamica efectivului populației prezente

Sursa: Direcția statistică Strășeni

Pe parcursul anilor 2018-2020 numărul de decese prevalează numărul de nașteri, ceea ce a asigurat o scădere naturală a efectivului populației raionului. Dacă în anii precedenți situația era mai favorabilă datorită structurii populației progresive a raionului, în care în categoria vârstelor înaintate au intrat generațiile puțin numeroase și, respectiv, numărul de decese a fost mai scăzut, în ultimii trei ani a crescut ponderea populației de vârstă înaintată, iar cea de vârstă reproductivă fiind în scădere.

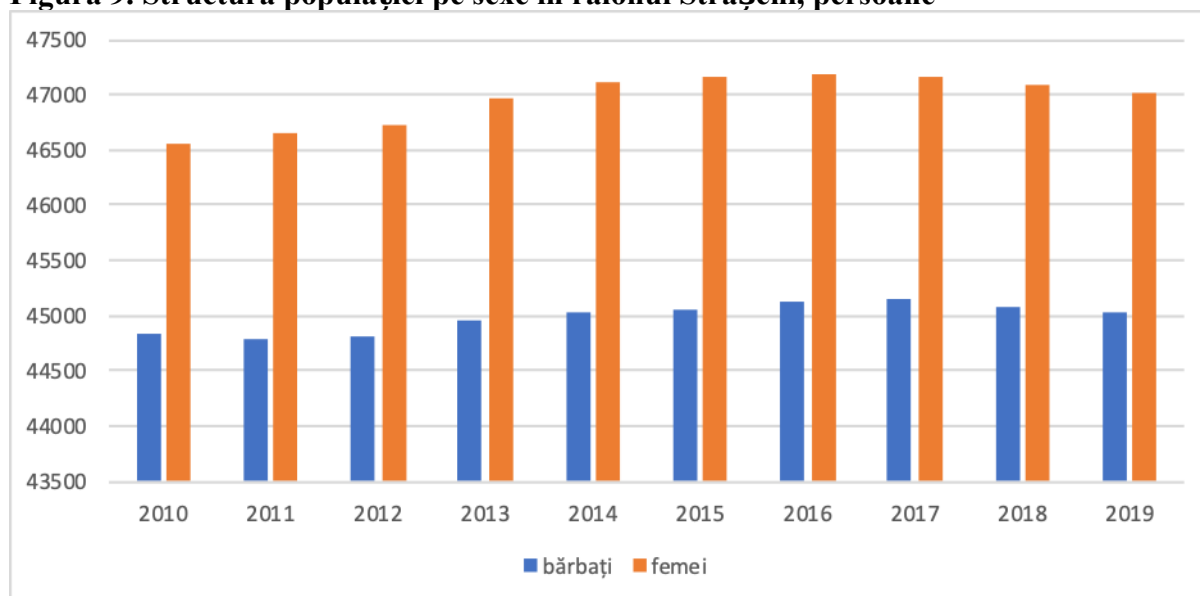
Figura 8. Dinamica numărului de nașteri, decese și sporul natural în raionul Strășeni

Sursa: Direcția statistică Strășeni

Reieșind din aspectele structurii populației după sexe și vârste, putem menționa că în toată perioada pentru care sunt disponibile date statistice, efectivul femeilor este superior celui al bărbaților.

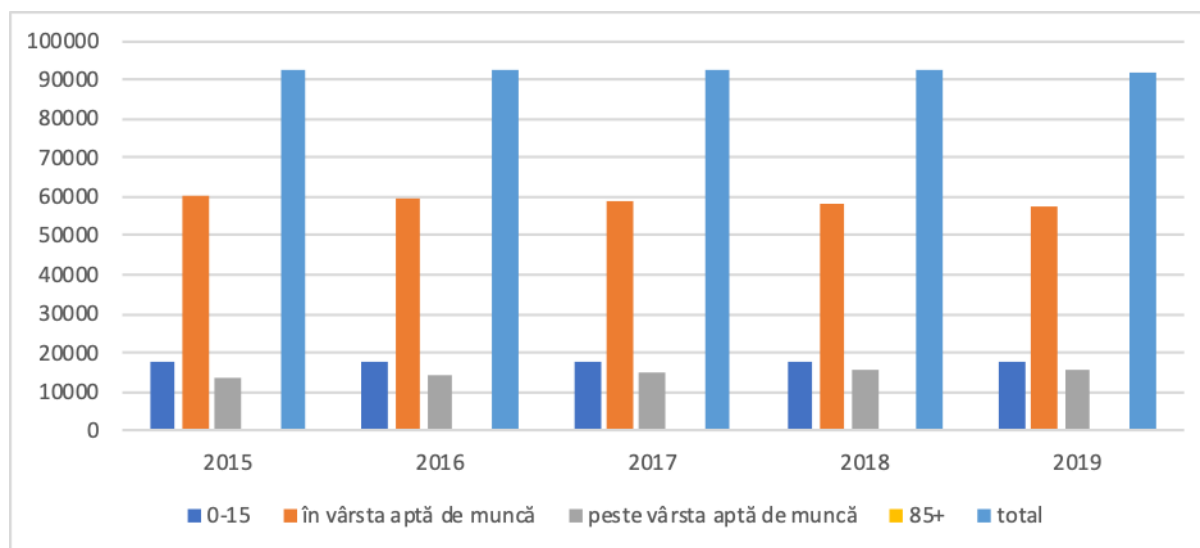
Figura 9. Structura populației pe sexe în raionul Strășeni, persoane

Sursa: Direcția statistică Strășeni

În ceea ce privește structura populației pe grupe de vârstă, din totalul populației în raionul Strășeni, conform situației la începutul anului 2019, 19,3% sunt persoane sub vârsta aptă de muncă, 62,7% sunt persoane apte de muncă și 17,3% reprezintă persoane care depășesc vârsta aptă de muncă.

Figura 10. Dinamica populației stabile pe grupe de vârstă în raionul Strășeni (2015-2019), persoane

Sursa: Biroul Național de Statistică

Tabelul 5. Structura populației stabile pe grupe de vârstă în raionul Strășeni

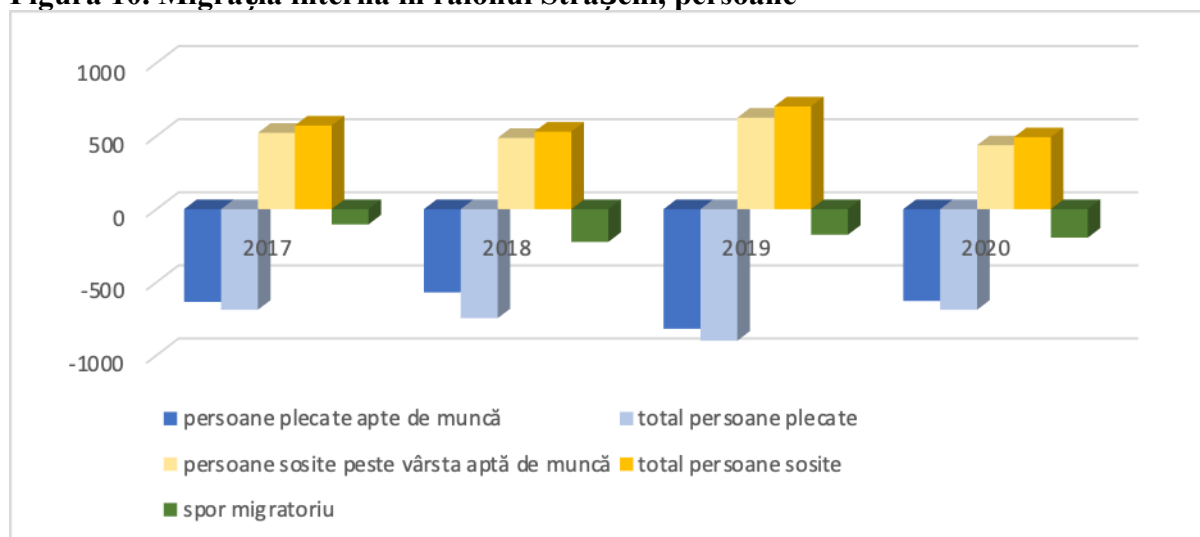
	2017		2018		2019	
	Total, pers.	% în total	Total, pers.	% în total	Total, pers.	% în total
Sub vârsta aptă	17901	19,4	17814	19,3	17748	19,3

de muncă (0-15 ani)						
În vârstă aptă de muncă, din care:	58688	63,6	58008	62,9	57682	62,7
<i>femei (16-56 ani)</i>	27784	30,1	27347	29,7	27123	29,5
<i>bărbați (16-61 ani)</i>	30904	33,5	30661	33,3	30559	33,2
peste vârstă aptă de muncă din care:	14992	16,2	15593	16,9	15888	17,3
<i>femei (57-84 ani)</i>	10139	11,0	10528	11,4	10733	11,7
<i>bărbați (62-84 ani)</i>	4853	5,25	5065	5,5	5155	5,6
85+	734	0,8	747	0,8	734	0,8
TOTAL	92315	100,0	92162	100,0	92052	100,0

Sursa: Biroul Național de Statistică

Mediul rural al raionului Strășeni concentrează cea mai mare parte a populației (76%), restul reprezintă populația urbană, care este concentrată în municipiul Strășeni. Vârsta medie a populației pe cap de locuitor în raionul Strășeni este de 37,1 ani. Vârsta medie la bărbați este de 35,8 ani, iar la femei de 38,4 ani. Diferența medie între sexe pe plan mondial este de aproximativ 5 ani, în raionul Strășeni constituind 2,6 ani. Femeile tind să aibă o rată a mortalității mai mică la toate vârstele. Aproximativ 61% dintre persoanele care au mai mult de 85 ani sunt femei.

Figura 10. Migrația internă în raionul Strășeni, persoane

Sursa: Direcția statistică Strășeni

Migrația prezintă un factor de impact care determină atât dinamica numerică a populației, cât și structura acesteia. Conform datelor oferite de Direcția statistică Strășeni cu privire la numărul persoanelor plecate peste hotare, în prezent din raionul Strășeni sunt plecați peste hotare 10721 persoane, din care 21% din total cetățeni plecați fiind din municipiul Strășeni, câte 8% din localitățile Lozova și Cojușna, 7% din satul Scoreni.

Referitor la migrația internă, conform datelor furnizate de către Registrul de Stat al Populației, pe parcursul anilor în raion sosesc de la 490 la 700 persoane și pleacă până la 900 persoane. Astfel, în anul 2020 sporul migratoriu a constituit -96 persoane, fiind în creștere cu 80 persoane plecate. Totodată, sporul migratoriu în regiunea rurală este mult mai mare, conform ultimelor date oferite pentru anul 2020 din localitățile rurale fiind plecate 607 persoane, din care 570 persoane în vârstă aptă de muncă.

Structura etnică a raionului Strășeni este multinațională fiind constituită din moldoveni, ucraineni, ruși, găgăuzi, bulgari, români, romi și alte etnii. Conform datelor Direcției statistice Strășeni (conform recensământului populației din anul 2014), pe teritoriul raionului etniile sunt repartizate astfel: Moldovenii au o pondere de 85% în cadrul raionului, numărând circa 70740 locuitori, Românii - 11%, Ucrainenii - 0,7% din populația raionului, Rușii – 1%, iar alte etnii plus cele nedecarate reprezintă în jur de 1% din totalul populației raionului.

Evoluția proceselor demografice în perioada anilor 2016-2020 se caracterizează prin următorii indicatori principali ai mișcării naturale a populației, care sunt prezentați în tabelul de mai jos.

Tabelul 6. Principali indicatori ai mișcării naturale a populației raionului Strășeni, persoane

	2016	2017	2018	2019	2020
Născuți-vii, persoane	1081	998	920	780	863
Decedați ,persoane	987	929	938	993	1012
Din care, copii sub 1 an	11	11	9	4	11
Sporul natural (+) / Scădere naturală (-)	94	69	-18	-213	-149
Numărul căsătoriilor	638	610	619	600	443
Numărul divorțurilor	310	230	288	289	206

Sursa: Direcția statistică Strășeni

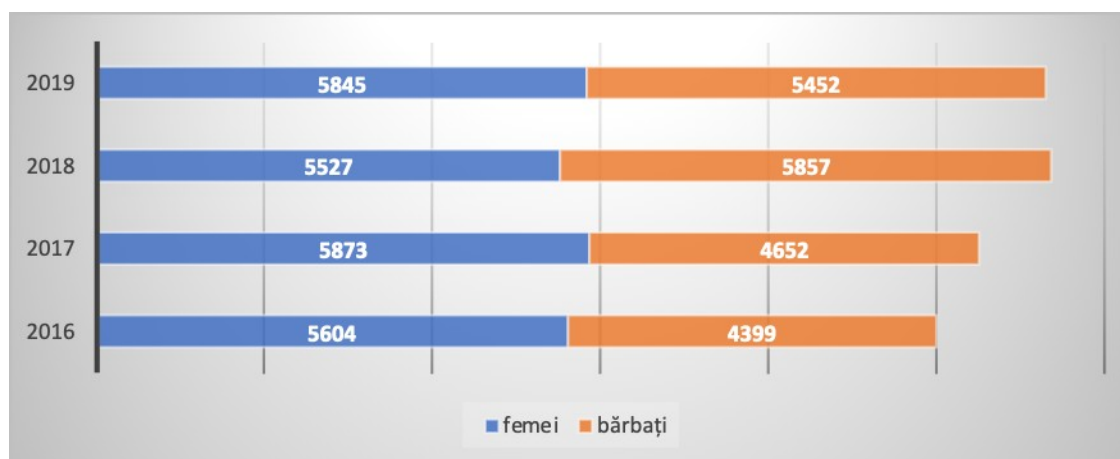
Mișcarea naturală în raionul Strășeni, ca factor de creștere a numărului populației, cunoaște evoluții nefavorabile în ultimii ani. Astfel, efectivul deceselor l-a depășit pe cel al nașterilor (cu excepția anului 2016), încât sporul natural în aroape întreaga perioadă cuprinsă în studiu a fost negativ. Conform datelor preliminare, în anul 2020 au fost înregistrați 863 născuți-vii, cu 10,6 la sută mai mult comparativ cu perioada similară din anul precedent. Numărul persoanelor decedate a fost de 1012, cu 1,9 % mai mult comparativ cu perioada anului 2019. Numărul copiilor decedați în vârstă sub 1 an în această perioadă a crescut de 2,7 ori la sută, fiind de 11 persoane.

În anul 2020 au fost înregistrate 443 căsătorii, numărul acestora micșorându-se cu 26,2 % în comparație cu anul 2019. Conform Hotărârilor Judecătorești numărul divorțurilor oficial înregistrate a fost de 206, cu 28,7 la sută mai puțin față de perioada corespunzătoare din anul trecut.

1.4.2. Forța de muncă

Conform datelor prezentate de Biroul Național de Statistică, în raionul Strășeni, în anul 2019 efectivul salariaților a constituit 11298 persoane sau 19,58% din totalul populației apte de muncă și 12,27% din totalul populației prezente. În comparație cu anul 2016, dinamica se menține aproximativ în același trend. În același timp, din efectivul salariaților ponderea femeilor ușor prevalează în comparație cu bărbații, constituind 51,7% (în comparație cu 48,2% pentru bărbați).

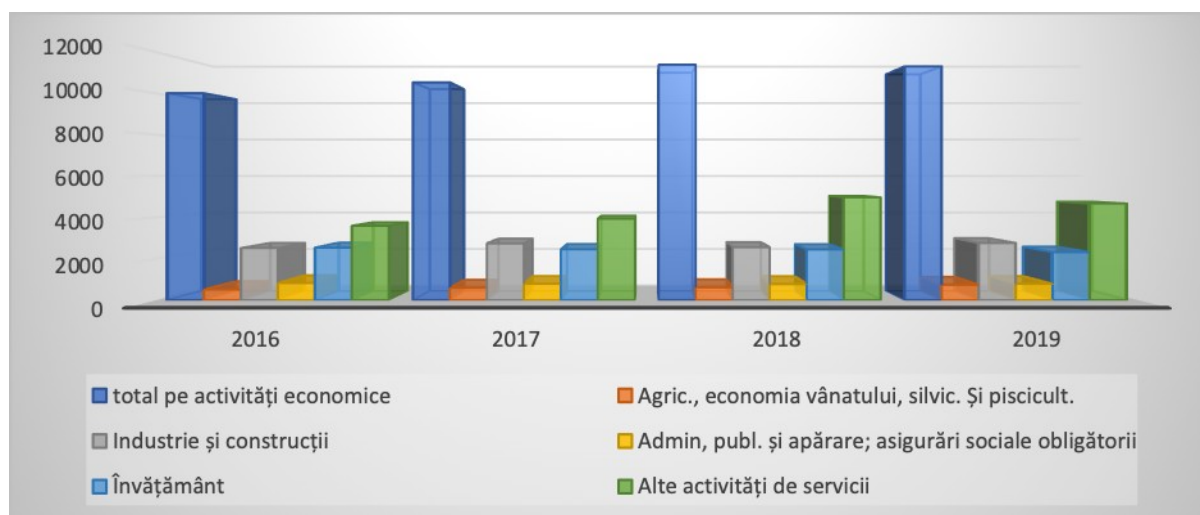
Figura 11. Efectivul salariaților la sfârșitul anului, pe sexe în raionul Strășeni, persoane

Sursa: elaborat de autori în baza datelor furnizate de Biroul Național de Statistică

La nivelul raionului Strășeni, la sfârșitul anului 2019 cele mai multe persoane sunt angajate în domeniul industriei și construcțiilor - 2767 persoane angajate sau 24,5% din total pe activități economice, urmat de învățământ, în care sunt angajate 2322 persoane sau 20,6% din total. Alte domenii sunt repartizate în felul următor: agricultura, economia vânatului, silvicultura și pescuitul – 6,62% din total angajați în economie (748 persoane), administrație publică și apărare, asigurări sociale obligatorii – 7% (789 persoane), alte activități și servicii – 41,4% (4672 persoane). Important de menționat faptul că pe parcursul perioadei de analiză din punct de vedere al numărului de angajați nu au fost înregistrate variații semnificative.

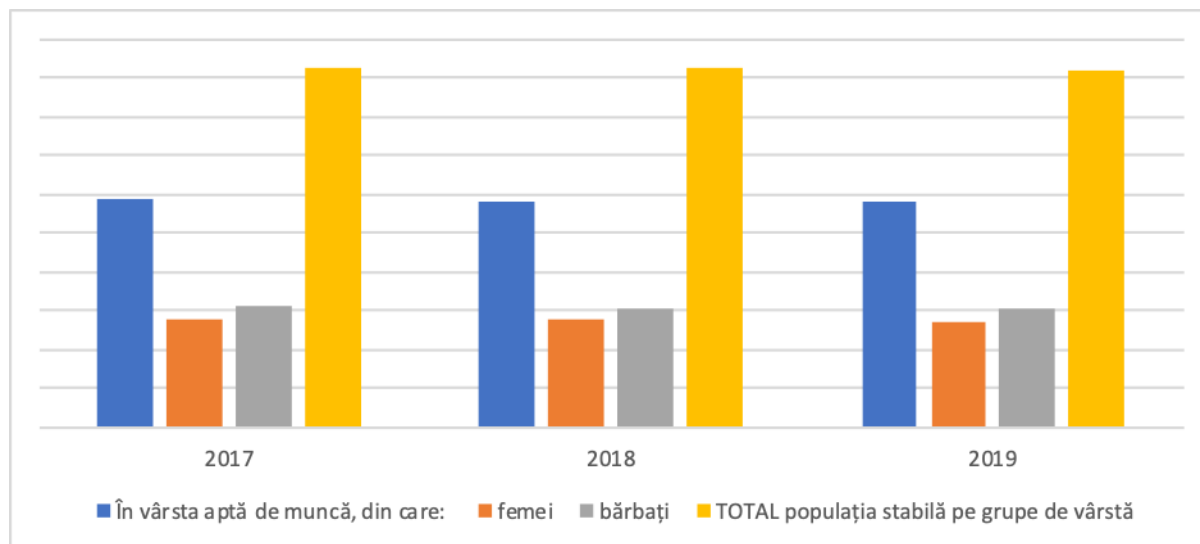
Figura 12. Efectivul salariaților la sfârșitul anului, pe activități economice în raionul Strășeni, persoane

Sursa: elaborat de autori în baza datelor furnizate de Biroul Național de Statistică

Din totalul populației în raionul Strășeni, conform situației la începutul anului 2019, 62,7% sunt persoane apte de muncă și peste 17% reprezintă persoane care depășesc vârsta aptă de muncă. Din numărul total de persoane apte de muncă, se observă că bărbații ocupă o pondere de 53% din total. Iar pe parcursul perioadei de analiză, tendința se menține în favoarea bărbaților.

Figura 13. Structura populației apte de muncă în funcție de gen în raionul Strășeni, persoane

Sursa: elaborat de autori în baza datelor furnizate de Biroul Național de Statistică

În total pe economie, salariul mediu lunar a crescut în perioada 2016-2019 cu 45,9%, de la 4048,6 MDL în anul 2016 la 5906,1 MDL în anul 2019, iar conform datelor prezentate de Direcția statistică Strășeni pentru trimestrul IV al anului 2020 cu 23,9% față de anul trecut. Sectoarele care înregistrează cel mai ridicat nivel al salariului mediu lunar sunt: administrație publică și apărare; asigurări sociale obligatorii (8073,6 lei), învățământ (6790,2 lei), industrie (5960,0 lei).

Tabelul 7. Câștigul salarial mediu lunar brut , pe activități economice în raionul Strășeni

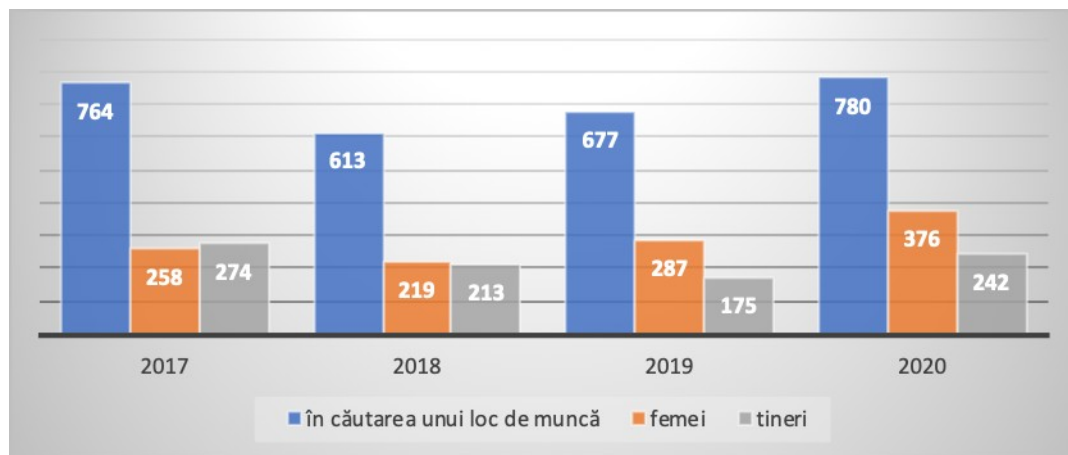
	2016	2017	2018	2019	2020 (trim IV)
Total economie	4048,6	4542,9	5104,5	5906,1	7320,5
Agricultură, silvicultură și pescuit	3528,1	3961,2	4681,9	5548,7	6164,0
Industrie și construcții	4550,4	5070,5	5817,0	5923,1	5960,0
Administrație publică și apărare, asigurări sociale obligatorii	4937,2	5517,2	6124,3	6676,4	8073,6
Învățământ	3559,6	3896,4	4439,5	5663,5	6790,2
Alte activități și servicii	3923,8	4512,3	4960,9	5939,1	8395,7

Sursa: datele furnizate de Biroul Național de Statistică și Direcția statistică Strășeni

Conform câștigului salarial mediu lunar brut, pe sexe observăm că bărbaților le revin câștiguri salariale superioare femeilor, disparitatea salarială de gen constituind 9,4% în anul 2019, fiind în scădere în comparație cu anul precedent cu 2.6 p.p.

Conform datelor prezentate de Direcția Ocuparea Forței de Muncă Strășeni, la 1 ianuarie 2021 în căutarea unui loc de muncă se aflau 264 șomeri înregistrați din care femeii 108. De la începutul anului au fost înregistrate 780 persoane cu statut de șomer, inclusiv 376 femei. Din total înregistrați 242 persoane sunt tineri. Din total șomeri au activat în agricultură 25 persoane, în industrie - 100 persoane, construcții - 32 persoane, comerț - 189 persoane, transporturi, depozitare și comunicații - 24 persoane, administrație publică - 43 persoane, învățământ - 23 persoane, sănătate și asistența medicală - 24 persoane, alte activități de servicii colective, sociale și personale - 103 persoane și în alte activități - 26 persoane. De ajutor de șomaj au beneficiat 104 persoane, din care 47 sunt femei. În 12 luni a anului curent au fost plasați în câmpul muncii 163 persoane, inclusiv femei - 77 persoane sau 47,2 % din total, tineri - 32 persoane sau 19,6 % din total.

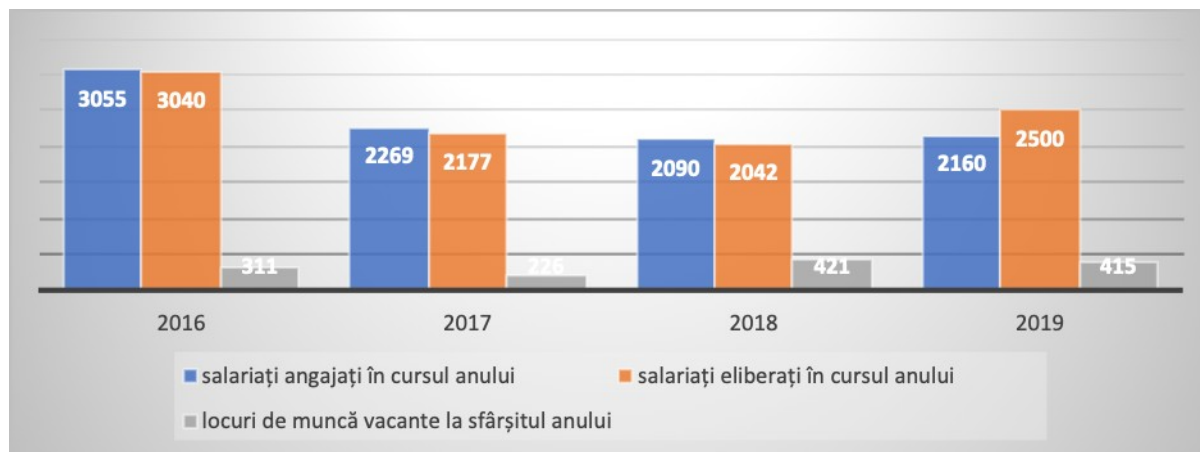
Figura 14. Persoane în căutarea unui loc de muncă înregistrate la Direcția Ocuparea Forței de Muncă Strășeni

Sursa: elaborat de autori în baza datelor furnizate de Biroul Național de Statistică

Prezența șomajului în raion este cauzată de mai mulți factori, precum: lipsa locurilor de muncă atractive, necorespunderea cererii cu oferta forței de muncă, insuficiența aptitudinilor șomerilor. Specialiștii AOFM efectuează permanent vizite în raionul Strășeni unde sunt stabilite contacte de colaborare cu angajatorii. În anul 2020, mărimea medie a ajutorului de șomaj a constituit 1787,56 lei, iar de ajutor de șomaj au beneficiat 104 persoane din raion, din care 47 sunt femei. În comparație cu anul 2017 numărul persoanelor care au beneficiat de ajutor de șomaj s-a mărit cu 49 persoane. Celelalte persoane înregistrate la AOFM în căutarea unui loc de muncă nu au întrunit cumulativ condițiile necesare pentru a beneficia de ajutor de șomaj pe perioada căutării locului de muncă, nu au avut stagiul necesar de cotizare în sistemul asigurărilor sociale de stat stipulat în legislația în vigoare.

Figura 15. Mobilitatea salariaților și locurile de muncă vacante în raionul Strășeni, persoane

Sursa: elaborat de autori în baza datelor furnizate de Biroul Național de Statistică

În ultimii doi ani constatăm o creștere a numărului locurilor de muncă vacante la sfârșitul anului înregistrate de către Direcția Ocupare a Forței de Muncă Strășeni, iar raportul dintre salariați angajați și eliberați în cursul anului fiind aproximativ același, cu excepția ultimului an, în care s-au angajat 2160 persoane, iar persoane eliberate fiind mai multe, respectiv cu 360 la număr.

Dacă în anul 2016 numărul salariaților angajați a constituit 3055 de persoane, în anul 2019 acest indicator a constituit cu 29% mai puțin față de 2016. Cu majorarea numărului de persoane în căutarea locului de muncă, a crescut numărul salariaților eliberați în cursul anului cu 22% față de anul precedent.

1.4.3. Concluzii generale

În urma analizei efectuate au fost identificate următoarele probleme:

- Intensificarea procesului de îmbătrânire a populației;
- Micșorarea ponderii grupelor de vârstă tânără și, respectiv creșterea indicatorilor grupelor de vârstă de peste 60 de ani;
- Procesele intense ale migrațiunii, inclusiv munca în străinătate, care generează depopularea mecanică;
- Agravarea stării de sănătate și problemele accesului la serviciile de asistență medicală calitativă;
- Evoluții nefavorabile a mișcării naturale a populației raionului, creșterea efectivului deceselor și deterioarea continuă a sporului natural;
- Necorespunderea dintre profesiile solicitate pe piața forței de muncă în raion și oferta forței de muncă, atât sub aspectul domeniului de pregătire, precum și al nivelului de instruire, fapt ce creează o insuficiență de capital uman în unele domenii de activitate;
- Agenții economici sunt nevoiți să recurgă la angajarea cadrelor mai puțin calificate din motivul insuficienței cadrelor calificate, drept urmare a migrării masive a specialiștilor;
- Interesul scăzut al șomerilor, care beneficiază de ajutor social, față de angajarea în câmpul muncii;
- Migrarea masivă a forței de muncă, inclusiv a tinerilor, peste hotarele țării, în căutarea unui loc de muncă mai bine plătit;
- Dezechilibru pe piața muncii în aspect de mediu rural și urban. Lipsa oportunităților de angajare în mediul rural rămîne a fi o problemă majoră;
- Problema angajării ”la negru” și achitarea salariilor ”în plic”. Aceasta duce la neplata impozitelor, la încălcarea dreptului cetățeanului la protecția socială și medicală, neacceptarea de către șomeri a locurilor de muncă cu salariile conform legislației în vigoare.

1.4.4. Recomandări

- Încurajarea sporirii natalității în raion prin acordarea stimulentei financiare și sociale;
- Crearea stimulentei și condițiilor necesare sporirii efectivului populației în mediul rural;
- Crearea condițiilor pentru creșterea calității vieții și bunăstării populației din raion;
- Crearea politicilor locale pentru tineret și creșterea nivelului de educație a acestuia;

- Crearea oportunităților de angajare și majorarea gradului de ocupare a populației;
- Oferirea suportului special de integrare pe piața muncii a absolvenților;
- Crearea locurilor de muncă stabile și atractive cu perspectivă de creștere profesională (educarea spiritului antreprenorial) în raion, care prevede:
 - ameliorarea procesului de comunicare/interacțiunea dintre patroni, intermediarii procesului de ocupare a forței de muncă și potențialii angajați;
 - asigurarea condițiilor optime de muncă;
 - crearea unui climat favorabil de dezvoltare a serviciilor de către AOFM prin combaterea șomajului în rândul tinerilor și prevenirea șomajului de lungă durată.
- Accentuarea colaborării autorităților publice locale cu Direcția Ocuparea Forței de Muncă Strășeni, prin realizarea următoarelor:
 - îmbunătățirea angajării populației din raion prin crearea unui mecanism mai eficient de colaborare între autoritățile publice locale și agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă din raion;
 - acordarea serviciilor de mediere a muncii pentru persoanele din raion, ceea ce ar asigura apariția unor noi oportunități de încadrare în câmpul muncii a forței de muncă disponibile.

1.5. MEDIUL SOCIAL ȘI SISTEMUL EDUCAȚIONAL

1.5.1. Educația și sistemul educațional

Educația reprezintă o prioritate națională sau factorul de bază în transmiterea și crearea de noi valori culturale și general-umane, în dezvoltarea capitalului uman, în formarea conștiinței și identității naționale și are un rol primordial în crearea premiselor pentru dezvoltarea umană durabilă și edificarea unei societăți bazate pe cunoaștere. Calitatea educației determină în mare măsură calitatea vieții și creează oportunități pentru realizarea în volum deplin a capacităților fiecărui cetățean. Politicile educaționale promovate de stat asigură progresul tehnico-științific în toate sferile socio-economice.

Sistemul educațional din Republica Moldova a trecut prin mai multe reforme, care au avut drept scop modernizarea și democratizarea învățământului, crearea condițiilor pentru valorificarea potențialului fiecărui copil, indiferent de starea materială a familiei, mediul de reședință, apartenența etnică, limba vorbită sau opțiunile religioase ale părinților și fiecare etapă și-a lăsat amprenta asigurând progres.

Principalele domenii de intervenție ale reformei au fost doctrina sistemului educațional, structura sistemului de învățământ, curricula scrisă, curricula predată și curricula învățată, conceptele și metodele de evaluare, administrarea și finanțarea învățământului.

Ținând cont că procesul de dezvoltare socio-economică al Republicii Moldova este unul în schimbare, care explică și nivelul realizării politicilor în educație influențează calitatea educației și acestea se referă la:

- Finanțarea sistemului educației este insuficientă, fapt care a cauzat criza profundă în domeniu, acutizată de lipsa cadrelor didactice pentru predarea anumitor discipline, scăderea calității prestației cadrelor didactice tinere la sate, din cauza fluctuației lor excesive, diminuarea prestigiului profesiei de pedagog.
- Existența curenților în baza legislativă. Codul Educației al Republicii Moldova nr.152 din 17 aprilie 2014 urmează încă a fi ajustat cu noi documente pentru asigurarea implementării lui.
- Existența unor probleme serioase în ceea ce privește conținuturile curriculare, structura ariilor disciplinare, evaluarea școlară și organizarea examenelor de absolvire a ciclurilor de școlaritate;
- Experimentarea continuă a metodologiilor de examinare și evaluare la examenele de absolvire, rigori nejustificate, orientări cauzate de schimbarea frecventă a miniștrilor educației, au degenerat complicări în implementarea documentelor de politici educaționale la nivel local;
- În condițiile noilor provocări ale mileniului: încălzirea globală/schimbări climatice, problemele ecologice, securitatea alimentară a populației, combaterea maladiilor incurabile și a celor ce provoacă pandemii, încă nu sunt concentrate toate eforturile întru soluționarea acestor probleme la nivel de organizare a instruirii și educației copiilor/elevilor și populației mature;
- Formarea și pregătirea tinerei generații în condițiile emergenței noilor tehnologii de informare și comunicare, pentru noi realități, mult mai complicate și complexe decât cele din secolul trecut;
- Imperfecțiunile mecanismelor de identificare, raportare și prevenire a abandonului școlar;
- Scăderea în ultimii doi ani a gradului de mulțumire a părinților și cetățenilor de educația pe care copiii o primesc la școală și de activitatea conducerii în domeniul învățământului;
- Subestimarea rolului meritocrației și persistența egalitarismului;

- Uniformizarea excesivă a conținuturilor educației;
- Accesul inegal a diferitor categorii de persoane la educație ce relevă din rețeaua de instituții de învățământ existentă, inclusiv a copiilor cu necesități speciale;
- Condițiile diferite în instituțiile de educație, nemijlocit decalaje în dotarea tehnico-materială. Instituțiile de educație din mediul rural, în mare parte, mai defavorizate;
- Sistemul de formare inițială și continuă a cadrelor didactice și calitatea actului de predare în sine are multe rezerve;
- Capacitatea redusă a sistemului formal de educare de a răspunde unor necesități importante a tinerilor pentru viitoarea carieră și anume planificarea acestora;
- Instrumentele de motivare reduse din partea statului pentru angajații în sistemul de educație;
- Nivelul, general redus a competențelor absolvenților;
- Existența discriminării în funcție de gen, stare de sănătate, bunăstare în ceea ce privește accesul la studii. Există decalaje de gen privind înrolarea în educația primară și gimnazială a tinerilor. Este redus accesul persoanelor cu dizabilități, a familiilor sărace la studii, cea mai afectată în acest caz fiind populația din mediul rural.

Dezvoltare strategică a învățământului în raionul Strășeni reflectă strategia educațională pe termen de cinci ani, ținând cont de strategia educațională la nivel național, de evoluția economică a raionului și cerințele profesionale ale pieții muncii. Învățământul în raionul Strășeni se dezvoltă prin efortul comun al conducerii raionului, Direcției generale educație și cultură, administrațiilor instituțiilor preșcolare, școlare, complementare, contingentului de elevi și părinților din raion și care necesită anticiparea schimbărilor și modificărilor în cadrul sistemului de învățământ, adaptarea permanentă a acestui sistem la mediul în care funcționează, producerea schimbărilor calitative și cantitative întru evitarea insuccesului educațional și soluționarea tuturor problemelor din teritoriul administrat.

Direcția generală educație și cultură reprezintă o structură specializată de gestiune a învățământului în raion. Aceasta activează în baza Regulamentului propriu de organizare și funcționare, având ca temei Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 404/2015 cu privire la aprobarea Regulamentului-cadru de organizare și funcționare a organului local de specialitate în domeniul învățământului și a structurii-tip a acestuia și a Deciziei Consiliului raional nr. 5/18 din 8 septembrie 2020 “Cu privire la organigrama și statele de personal ale aparatului președintelui raionului, direcțiilor, secțiilor, altor subdiviziuni din subordinea Consiliului raional Strășeni”. Direcția își realizează activitatea în conformitate cu prevederile art. 48, 141 ale Codului educației al Republicii Moldova nr. 152 din 17 iulie 2014¹.

Infrastructura școlară a raionului cuprinde 71 de instituții de învățământ educație timpurie și generală, inclusiv 3 instituții complementare:

- 41 grădinițe de copii;
- 16 gimnazii;
- 10 licee;
- 3 instituții complementare (Școala sportivă, Centrul de creație a copiilor, Centrul de Odihnă și Agreement pentru Copii și Tineret „Divertis”;
- 1 școală primară privată „Milenium”.

¹ Direcția Învățământ Strășeni. Raportul de activitate 2019-2020.

Învățământ preșcolar

În anul 2020, în raionul Strășeni activau 41 de instituții de educație timpurie, distribuite în 34 de localități. Numărul acestora a sporit cu 3 unități comparativ cu anul 2015. O tendință pozitivă au înregistrat și alți indicatori în perioada vizată: numărul de grupe, suprafața încăperilor grupelor, numărul locurilor pentru copii în grădinițe, numărul cadrelor didactice și a copiilor antrenați în educație. În special a crescut numărul copiilor cu vârste 0-3 ani, iar existența acestor oportunități este un factor favorabil pentru stimularea încadrării mai rapide a mamei în câmpul muncii după naștere și susținerea familiilor de a-și crește bunăstarea. Ori în Moldova, rata NEET în 2020 constituia 31%, iar în rândul femeilor indicatorul depășea 39%. În anul 2019, în raionul Strășeni, 1309 copii cu vârsta de până la 3 ani frecventau instituțiile de educație timpurie, în creștere cu 76 de copii față de anul 2015. Copiii de 4-5 ani ce frecventau grădinițele au constituit numărul de 1941.

Tabelul 8. Principalii indicatori în educația timpurie în Raionul Strășeni

Indicatorul	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	Diferența 2019/2015
Numărul de instituții	38	39	39	41	41	+3
Numărul de grupe (inclusiv cabinete, săli pentru ocupație)	170	172	187	196	198	+28
Suprafața încăperilor grupelor, inclusiv a cabinetelor, salilor pentru ocupație (metri pătrați)	20581	20844	22213	22970	22816	+2235
Numărul de locuri pentru copii	5502	5495	5460	5600	5627	+125
Numărul de copii instituționalizați - total	3918	4022	4293	4317	4317	+339
Rata instituționalizării	63,34%	64,32%	68,47%	68,40%	70,6%	2,2p.p.
Numărul de copii de 0-3 ani	1234	1310	1343	1308	1309	+75
Numărul de copii de 4-5 ani	1823	1941	1905	1886	1941	+118
Numărul de copii de 6-7 ani	1077	953	996	988	903	-174
Numărul de copii cu cerințe educaționale speciale	11	6	23	17	18	-7
Numărul de copii cu dizabilități	2	1	3	6	4	2
Numărul de pedagogi/cadre didactice - total	327	371	368	388	352	+25

Sursa: BNS

Rata de instituționalizare a copiilor în vârstă de 1-7 ani era de numai 70,6% în anul 2020 sau doar 4317 copii din cei 6115 cu vârstă cuprinsă între 1-7 ani frecventau grădinițele. În același timp, se constată că în învățământul obligatoriu indicatorul cuprinderii copiilor de 6 -7 ani constituie 94% din contingent.

Rata utilizării spațiului educațional în grădinițele de copii este mică – 3/4 (76,6%). O utilizare redusă a edificiilor instituțiilor se atestă, în special, în mediul rural. Prin urmare, conform datelor Direcției generale educație și cultură, în anul de studii 2019-2020, în 16 instituții spațiul educațional a fost valorificat în mărime de peste 100%. În celelalte sub 80%, inclusiv în 9 din ele mai puțin de jumătate din spațiul existent a fost utilizat.

Sunt dezechilibre majore dintre cererea și oferta de locuri pentru copii în grădinițe în majoritatea localităților. În unele localități cererea depășește cu mult oferta, în altele se atestă o situație inversă: cererea rămâne a fi foarte mică. De altfel și creșterea numărului de copii în perioada anilor 2015-2019 încadrați în educația timpurie în raion este cu mult mai mică comparativ cu locurile noi create. Prin urmare, în anul 2019 la 100 de locuri de educație timpurie reveneau 73,8 copii comparativ cu 75 copii în anul 2015.

În contextul constrângerilor financiare cu care se confruntă instituțiile educaționale, optimizarea valorificării acestor spații și eficientizarea cheltuielilor ar contribui la canalizarea eforturilor, în special, pe sporirea calității educației. Sporirea calității educației prevede asigurarea unui mediu sănătos de dezvoltare din punct de vedere psihologic, oferirea oportunităților de explorare a spiritului de curiozitate, oferirea diferitor activități, informații care le-ar permite copiilor să se dezvolte multilateral, să-i pregătească mai bine pentru integrare în societate pentru viitor

În perioada 2019-2020, procesul educațional în cele 198 de grupe era întreținut doar de 316 educatori, 30 conducători muzicali și 6 logopezi, care sunt mult prea puțini pentru a oferi servicii de educație în mod echitabil tuturor copiilor de această vârstă. Conform informației Direcției generale educație și cultură, din 352 de pedagogi sunt calificați 352 (235 cu studii superioare de specialitate și 117 cu studii medii speciale pedagogice).

Aspecte pozitive:

- Instituții preșcolare funcționale în toate localitățile raionului;
- Condiții de infrastructură asigurate;
- Spațiu educațional suficient și renovat în toate instituțiile;
- Starea fizică bună a spațiilor de învățământ în edificiile preșcolare raportate la normele de igienă corespunzătoare;
- Viața și sănătatea copiilor asigurată;
- Procesul educațional se desfășoară în baza Curriculum-ului pentru educație timpurie;
- Proces educațional asigurat și raportat la calitate;
- Necesitatea corelării domeniilor de cunoaștere cu standardele de calitate și integrarea domeniilor de învățare pentru asigurarea dezvoltării globale a copiilor;
- Accesul la internet și comunicare electronică asigurat cu toate grădinițele, dar insuficient pentru instruirea la distanță;
- Existența rezervelor de utilizare a spațiilor educaționale nefolosite/conservate.

Învățământul primar

În anul precedent de studii activitatea Direcției învățământ, managerilor școlari a fost desfășurată în condiții destul de dificile. Din cauza situației pandemice, instruirea și educația s-a desfășurat la distanță în regim online. O provocare și o nouă practică de activitate atât pentru cadrele manageriale cât și pentru cadrele didactice. Direcția generală educație și cultură a contribuit substanțial la organizarea acestui proces, inițial destul de anevoios, asumându-și toată responsabilitatea pentru a asigura un demers dinamic de implicare a tuturor cadrelor didactice în gestionarea corectă și eficientă a resurselor materiale și umane, în implementarea cu succes a curriculei, ediția 2019.

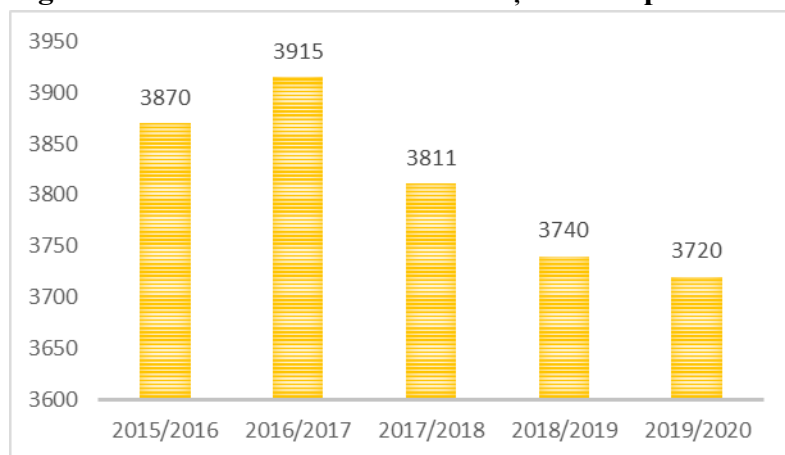
Obiectivele învățământului primar în anul de studii 2019-2020 au fost centrate pe:

- Implementarea curriculei disciplinare în învățământul primar, ediția 2019;
- Asigurarea realizării Planului-cadru pentru anul de studii 2019-2020;
- Evaluarea criterială prin descriptorii în învățământul primar;
- Coordonarea activităților metodice vizând învățarea bazată pe competențe și dirijarea învățării eficiente a elevilor, prin dezvoltarea motivației intrinseci;
- Coordonarea coerentă a parteneriatelor educaționale în beneficiul elevului; asigurarea eficienței managementului temelor pentru acasă;
- Îmbunătățirea strategiilor didactice în scopul asigurării unei lecții moderne, centrată pe profunzime și calitate, corelată cu particularitățile individuale ale copiilor;
- Consilierea cadrelor didactice și a părinților în domeniul educației elevilor din învățământul primar;
- Asigurarea accesului egal și la educație de calitate la nivelul învățământului obligatoriu prin înscrierea la școală a tuturor copiilor, respectând Metodologia de înscriere a copiilor în clasa I.

Total elevi – **3720**.

Total clase – **161**.

Figura 16. Numărul de elevi din învățământul primar în raionul Strășeni

Sursa: Consiliul raional Strășeni

Raportul clasă/elev constituie 1/23,10.

Raportul cadru didactic per elev constituie 1/ 23,20.

Calificarea personalului didactic: deținerea gradelor didactice - 75,8 %.

Rezultate școlare: promovați în clasele următoare – 3720/100%.

Interpretarea datelor

Contingentul de elevi de la an la an este într-o lentă descreștere.

Se constată în 7 instituții rurale un contingent redus de elevi, de la 7 -16 elevi în clasă.

Cadre didactice calificate, 75,8 % deținătoare de grade didactice.

Elevi promovați – 100%.

Rezultate școlare bune.

Performanțe în cadrul olimpiadelor raionale.

Concluzii:

- Cadrele didactice se responsabilizează la maximum în asigurarea unei instruiți diferențiate cu elevii dotați în cadrul orelor de curs și în afara lor;
- A sporit interesul părinților și responsabilitatea față de educația propriilor copii și rezultatelor învățării;
- Autoritățile locale de nivelul II cointeresează și motivează elevii, învățătorii și părinții pentru obținerea performanțelor la nivel local, raional;
- Alimentația copiilor organizată pentru toți copiii claselor I-IV prin implementarea proiectului-pilot doar pentru raionul Strășeni, conform Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 1260 din 12 decembrie 2018 „Cu privire la aprobarea proiectului-pilot de organizare a alimentației copiilor și elevilor din instituțiile de învățământ general”.

Acțiuni de perspectivă:

- dezvoltarea abilităților de a înțelege și a aplica terminologia științifică;
- axarea pe dezvoltarea gândirii logice;
- valorificarea experiențelor din viața cotidiană a elevilor;
- dezvoltarea competențelor de comunicare orală cât și scrisă
- diversificarea metodelor în vederea îmbogățirii vocabularului elevilor;
- dezvoltarea competențelor de a relaționa armonios și a-și exprima punctul propriu de vedere.

Învățământul gimnazial și liceal

Misiunea învățământului gimnazial este de a contribui la formarea unei personalități libere și creative prin asigurarea dezvoltării competențelor elevilor, precum și prin consilierea și orientarea acestora în determinarea traseului individual optim către învățământul liceal, profesional tehnic secundar sau profesional tehnic postsecundar.

Învățământul gimnazial include clasele V–IX și durează 5 ani de studii. Învățământul gimnazial este parte componentă a învățământului general obligatoriu.

Total elevi – **4415**.

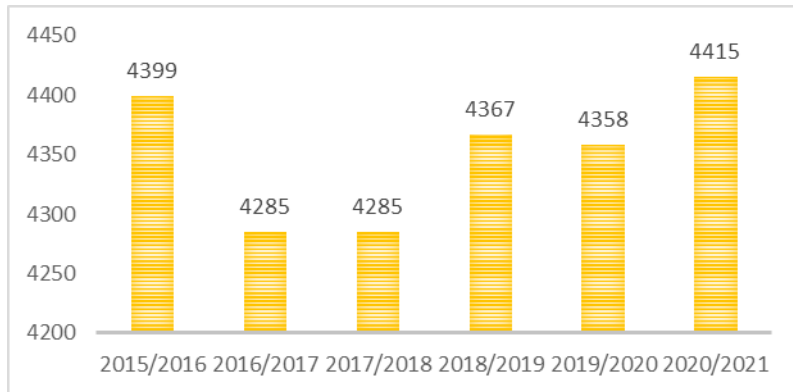
Total clase - **198**.

În 16 instituții de tip gimnazial se instruiesc **1742** elevi, dintre care 15 sunt dislocate în mediul rural.

Din 16 instituții gimnaziale, 4 sunt desemnate școli de circumscripții cu condiții de funcționalitate bune și sunt în proces de îmbunătățire și dezvoltare.

Reușita școlară este – 99,98%, Calitatea cunoștințelor constituite- 32,8%, Rata elevilor cu note mici – 40,8%.

Figura 17. Numărul de elevi din învățământul gimnazial în Raionul Strășeni

Sursa: Consiliul raional Strășeni

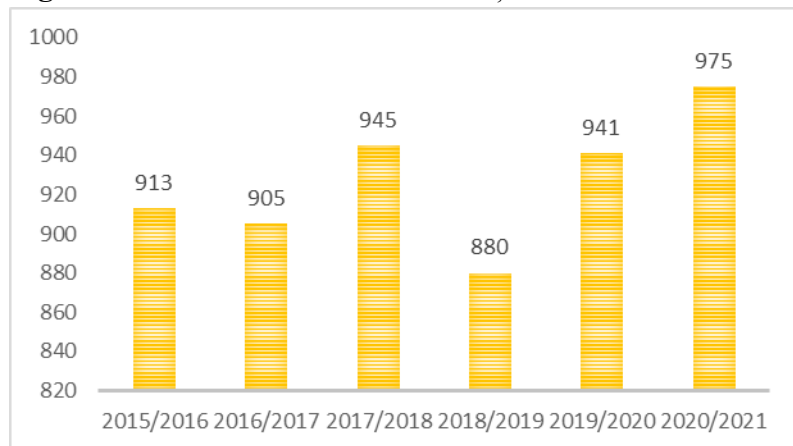
Interpretarea datelor

- Contingentul de elevi de la an la an la această treaptă se menține constant;
- Procesul educațional a fost organizat și desfășurat în conformitate cu documentele de politici educaționale ale statului.

Pe parcursul ultimilor cinci ani:

- S-au condiții fizice și de asigurare a procesului educațional satisfăcătoare;
- Cadre didactice calificate și de calitate,
- Rezultate educaționale bune;
- Părinți implicați în problemele dezvoltării școlii;
- Confort psihologic asigurat în toate instituțiile;
- Biblioteci școlare dotate cu fond de carte necesar învățământului primar, în beneficiul elevilor și cadrelor didactice.

Figura 18. Numărul de elevi din învățământul liceal în Raionul Strășeni

Sursa: Consiliul raional Strășeni

Interpretarea datelor

Învățământul liceal reprezintă învățământul secundar general al sistemului de învățământ și în raion este organizat în filiere teoretice cu profilurile umanist și real (clasele X, XI, XII, XIII). Contingentul de elevi treapta liceală a variat între 913 și 999 elevi. Comparativ cu anii precedenți numărul de elevi are o tendință de ușoară creștere.

Procesul educațional a fost organizat și desfășurat în conformitate cu documentele de politici educaționale ale statului.

Reușita școlară este – 97,2 % , calitatea cunoștințelor constituie- 37 % , rata elevilor cu note mici – 33 %.

Probleme:

- *Doar 4 licee au admitere regulamentară – două profile;*
- *În 6 licee s-au admis elevi la un singur profil cu un număr redus de elevi în clasă;*
- *Număr scăzut de elevi în liceele din mediul rural, situație ce ar putea rezulta reorganizarea unor din ele;*
- *Se admit în liceu elevi cu medii de concurs scăzute, corespunzător este redusă calitatea învățării.*

Concluzii generale:

- În contextul constrângerilor cu care se confruntă mediul educațional, problema demografică, problema școlilor mici din mediul rural, condițiile de trai a specialiștilor la sate, remunerarea insuficientă a cadrelor didactice și nedidactice din sistem, statutul cadrului didactic vis-a-vis de profesiile din alte domenii fac sistemul de învățământ neatractiv pentru tineri, puțin prestigios;
- În conformitate cu formula de finanțare a instituțiilor per elev, școlile cu număr redus de elevi nu au posibilități financiare de dezvoltare și au deficit bugetar impunător;
- În ultimele două decenii în Republica Moldova s-a produs un proces de emigrare în masă a populației, care s-a suprapus altor procese demografice negative caracterizate prin reducerea fertilității femeilor și a natalității. Prin urmare a avut loc o depopulare a multor localități.

Un factor important, care determină numărul redus al populației școlare este emigrația părinților care se manifestă prin:

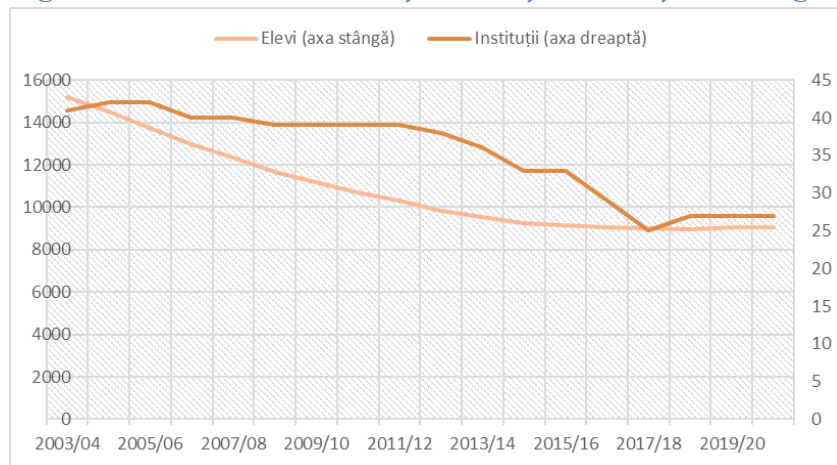
- Emigrarea unui părinte, cu rămânerea copiilor în grija altui părinte;
- Emigrarea ambilor părinți, cu rămânerea copiilor în grija persoanelor cu grad de rudenie apropiată sau cunoscute;
- Emigrarea ambilor părinți cu copiii și stabilirea lor peste hotarele țării pe perioade nedeterminate.

Acest proces a influențat negativ efectivul de persoane active în muncă, scăderea natalității, îmbătrânirea populației și numărul de copii/elevi în instituțiile din subordine.

Depopularea pronunțată a multor localități a fost unul dintre factorii care au atras după sine necesitatea implementării reformei în sistemul educațional. În perioada 2011 -2020 în raion au fost reorganizate/lichidate 11 instituții de învățământ.

Reforma sistemului de educație din ultimii ani a determinat optimizarea rețelei de școli din învățământul primar și mediu general din raionul Strășeni, numărul acestora urmând o tendință clară de scădere la general.. Dacă la începutul deceniului precedent își desfășurau activitatea 39 de gimnazii și licee, către anii 2014-2015 numărul acestora s-a diminuat până la 33, iar în 2019-2020 au fost doar 26.

Figura 19. Numărul de elevi și instituții în învățământul general din raionul Strășeni

Sursa: BNS

Scăderea numărului de școli s-a produs pe fundalul tendinței negative pe care a înregistrat-o numărul de elevi încadrați în învățământul general. Totodată, se constată că scăderea produsă în anii 2014-2015 și 2020-2021 este mai puțin pronunțată comparativ cu tendințele înregistrate în perioada anilor 2003-2014. Astfel, dacă în ciclul de învățământ 2003-2004 în instituțiile de învățământ primar și secundar general în raionul Strășeni învățau 15 213 copii, în 2014-2015 numărul acestora s-a diminuat la 9 228 copii, iar în 2020-2021 la 9 052.

Rata instituționalizării copiilor cu vârstă cuprinsă între 7-16 ani se menține înaltă în raion, constituind peste 99,9%. Datele Direcției generale educație și cultură indică că deși absenteismul la lecții este o problemă în rândul elevilor din clasele V-IX - peste 96%, în clasele liceale și în clasele primare acest indice constituie peste 97%.

În clasamentul raioanelor și a municipiilor în funcție de rata de promovare a examenului de bacalaureat de către elevii ce au finalizat ciclul liceal în anul 2019, au plasat raionul Strășeni ușor peste media înregistrată pe țară de 95,07%.

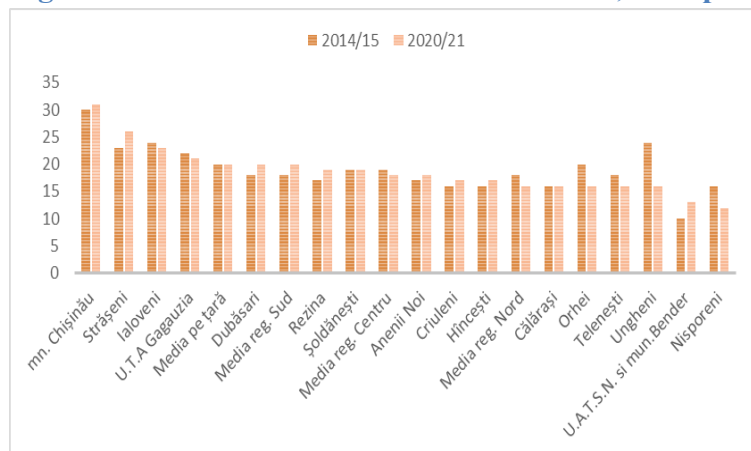
Astfel, în anul de studii 2018-2019 dintre absolvenții din raionul Strășeni ce au candidat la examenele de bacalaureat, 95,60% au fost promovați.

În ultimii cinci ani rata de promovare a crescut, urmând aceeași tendință înregistrată la nivel național. Pe de altă parte, copiii care au susținut examenele de absolvire au fost promovați. Evaluările interne ale instituțiilor de învățământ și Direcției generale educație și cultură, indică asupra unui procent impunător a copiilor ce obțin note mici în ciclul gimnazial.

În contextul COVID-19, organizarea educației în țară și nemijlocit în raionul Strășeni, în special în sate, a fost o adevărată provocare în condițiile în care dotarea tehnologică a multor instituții de învățământ a fost precară. Elevii, cadrele didactice și părinții au avut prea puține competențe digitale pentru organizarea instruirii la distanță, fapt care a precedat o muncă enormă pentru o instruire concomitentă în domeniul deținerii competențelor utilizării tehnologiilor electronice, precum și competențelor de utilizare a diferitor platforme educaționale, situație depășită pe parcurs. Părinții ca niciodată au fost incluși în organizarea instruirii elevilor la distanță, mai evident părinții elevilor din ciclul primar.

Un alt factor, nu mai puțin însemnat, se referă la dotarea populației cu echipament tehnologic adecvat și conectare la internet, care este indispensabil pentru a beneficia de serviciile de instruire online. Multe familii, în special din sate, cu venituri mici nu-și pot permite cheltuieli pentru procurarea TIC pentru copiii lor și conectare la internet sau procurarea telefoanelor mobile cu funcții speciale. Numărul estimativ de elevi care la finele anului școlar 2019-2020 nu au avut acces la computere și Internet a constituit 756.

Figura 20. Dotarea cu calculatoare a elevilor, elevi per calculator, în profil teritorial

Sursa: BNS

Conform datelor furnizate de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, în luna aprilie 2020, 4,4% din tineri sau cca 28.957 de elevi și 2.958 de profesori la nivel național nu dispuneau de tehnologie pentru accesul la școala on-line. De asemenea, 28% din cadre didactice nu ar deține competențe digitale.

În raionul Strășeni activează 4 licee și 4 gimnazii – școli de circumscripție, instituite ca urmare a reorganizării/lichidării instituțiilor mici și cu deficaturi bugetare impunătoare, cu organizarea centralizată a transportării a peste 720 elevi tur-retur din 16 localități arondate.

În temeiul Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 1260/2018 cu privire la aprobarea proiectului-pilot de organizare a alimentației copiilor și elevilor din instituțiile de învățământ general, raionul Strășeni a fost desemnat ca raion-pilot pentru implementarea unui nou model de organizare a alimentației copiilor și elevilor din instituțiile de învățământ general prin achiziții de servicii sociale de alimentație, începând cu 01 aprilie 2019. Proiectul-pilot constituie un model bazat pe servicii sociale externalizate de alimentație, ce presupune că de organizarea alimentației în instituțiile de învățământ se ocupă un agent economic specializat în oferirea de servicii de alimentație.

- Începând cu 1 septembrie 2020, în raionul Strășeni se alimentează 3578 elevi din clasele I-IV și 4117 copii din instituțiile preșcolare,
- Alimentația este organizată în baza meniurilor-model elaborate pentru 10 zile de specialiștii nutriționiști ai companiei UAB "PONTEM", coordonat cu Agenția Națională pentru Siguranța Alimentelor și Agenția Națională pentru Sănătate Publică;
- Meniurile zilnice de repartiție se întocmesc în baza meniului-model pentru 10 zile, cu respectarea normelor fiziologice de consum, din produsele de consum disponibile, ținând seama de numărul de copii și elevi prezenți în ziua precedentă,
- Produsele alimentare se recepționează la blocul alimentar în vase marcate corespunzător produsului și cantității indicate în meniu;
- Produsele alimentare recepționate se păstrează în propriul ambalaj până la pregătirea bucatelor finite;
- Ambalajul produselor se păstrează în blocul alimentar până la decizia comisiei de triere privind gradul de pregătire și repartizare a bucatelor finite copiilor/elevilor.

Totodată, deocamdată investițiile pentru modernizarea blocurilor alimentare din alte instituții au fost simțitor mai mici. Autoritățile publice locale estimează că 14 blocuri sanitare necesită reparații capitale, iar 41 de instituții școlare și preșcolare necesită dotări cu frigidere, stelaje, spații pentru depozitarea produselor etc.

O provocare este și accesul pentru copiii cu cerințe educaționale speciale (CES) la studii. În evidența Serviciului raional de asistență psihopedagogică sunt 331 copii cu CES, dintre care 28 sunt încadrați în educația timpurie, iar 303 în învățământul general.

În raionul Strășeni activează 23 de centre de resurse a educației incluzive (CREI): - în 14 gimnazii, din care 1 situat în mediul urban și 13 în mediul rural, altele fiind în licee, din care 1 situat în mediul urban și 8 în mediul rural.

În pofida faptului că majoritatea copiilor cu CES, cu excepția copiilor cu dizabilități severe, beneficiază de incluziune totală în instituțiile de învățământ, incluziunea acestor copii în sistemul educațional necesită eforturi sporite: cadre pregătite de a lucra eficient cu copiii, dar și cu părinții, condiții de infrastructură mai bune, adaptate. În același timp, se atestă un deficit de cadre pregătite pentru a asigura asistență individuală acestor copii: psihopedagogi, psihologi, logopezi. La fel, peste 90% din instituțiile de învățământ nu sunt asigurate cu căi de acces, rampe, bare de sprijin.

O altă constrângere este că nu toți copiii de vârstă preșcolară cu necesități speciale primesc asistență psihopedagogică. Iar integrarea întârziată a copiilor în sistemul educațional, în societate, diminuează șansele acestora de a se integra pe viitor și afectează calitatea vieții, nu doar a copiilor, dar și a familiilor în ansamblu care necesită un suport aparte din partea statului și a comunității. Alarmant este faptul că aceste probleme se pot acutiza în contextul în care numărul copiilor cu CES cu dizabilități mintale, senzoriale severe, din spectrul autismului, crește și reprezintă 33,7% din numărul total al copiilor cu necesități speciale din raion.

Biblioteca școlară este un partener educațional, ce contribuie la susținerea informațională și documentară a echipei manageriale, la formarea cadrelor prin informarea și promovarea literaturii de specialitate.

Informarea părinților în dezvoltarea creativității copiilor. Informarea și formarea elevilor, promovarea valorilor general umane prin intermediul literaturii de valoare.

Bibliotecile școlare (26) își desfășoară activitatea în conformitate cu documentele de politici educaționale, pentru a furniza egalitate de șanse pentru învățare și pentru dezvoltarea abilităților necesare unei participări în societatea cunoașterii. Pentru a menține și a răspunde unui mediu educațional și cultural în continuă evoluție, bibliotecile își desfășoară activitatea și într-un cadru etic, vis-a-vis de drepturile și responsabilitățile elevilor și a celorlalți membri ai comunității educaționale.

În același timp, bibliotecile se confruntă cu o serie de constrângeri care se referă la insuficiența de cadre calificate, resurse financiare reduse pentru renovarea fondului de carte, crearea condițiilor necesare, asigurarea cu tehnologii moderne conform Standardelor minime de dotare a bibliotecilor din instituțiile de învățământ.

Analiza factorilor și tendințelor externe: politici, economici, sociali, tehnologici, ecologici (analiza PESTE)

Factori politici:

- descentralizarea structurilor de decizie;
- distribuția puterii între partidele politice la nivelul local;
- prezența în organele APL a unor cadre didactice în funcția de consilieri;
- prezența în Consiliul de Administrație al instituțiilor de învățământ a reprezentanților APL și a părinților;
- tendința politică de coeziune și integrare europeană.

Factori economici:

- nivel satisfăcător al potențialului economic al raionului;
- dezvoltare preponderent agricolă și comercială;
- insuficiența resurselor financiare alocate învățământului;
- nivelul slab al veniturii populației;
- agenții economici nu sunt suficient de receptivi la necesitățile învățământului;
- lipsa unei legislații motivaționale pentru agenții economici astfel încât sponsorizările pentru învățământ să fie mai facile;
- politica de finanțare pe bază de proiecte și programe externe.

Factori sociali:

- număr mare de populație aflată în șomaj;
- nivel de asigurare materială și trai scăzut a unor categorii sociale;
- migrația pe perioade nedeterminate a părinților la muncă în străinătate;
- număr mare de copii rămași în supravegherea rudelor, vecinilor cu iresponsabilitate față de educația copiilor;
- impactul negativ al unor programe/știri din mass-media asupra copiilor și adolescenților;
- educația nu este văzută ca un mijloc de promovare socială și economică;
- serviciile de asistență socială insuficiente;
- oportunitatea unei oferte extinse pe piața muncii în contextul dezvoltării europene;
- situație demografică în descreștere preponderent în mediul rural.

Factori tehnologici:

- globalizarea;
- toate instituțiile de învățământ școlare dispun de săli de calculatoare și conexiune internet;
- toate grădinițele de copii sunt conectate la internet;
- investiții de capital străin pentru modernizarea tehnologiilor;
- pătrunderea tehnologiei moderne întâmpină dificultăți financiare;
- sistemul educațional nu presupune dezvoltarea serviciilor de educare a adulților pe domenii de activitate;
- acces a populației la televiziunea prin cablu/digitală cu programe educaționale;
- utilizarea tehnologiei informației în scopul dezvoltării relațiilor interinstituționale.

Factori ecologici

- calitatea redusă a apei potabile;
- lipsa sistemelor de canalizare și apeducte în multe localități;
- relief deluros, pericol de eroziune și alunecări de teren;
- soluri cu fertilitate joasă;
- grad înalt de împădurire a teritoriului raionului;
- lipsa întreprinderilor chimice și a întreprinderilor cu evacuări nocive;
- nivel redus al sistemelor de epurare;
- școlarizarea nesatisfăcătoare a populației în aspectul problemelor ecologice locale;
- numărul mare de gunoiști neautorizate în mediul rural.

1.5.2. Ocrotirea sănătății și protecția socială

Ocrotirea sănătății

Mișcarea naturală a populației în raionul Strășeni indică un spor natural negativ în ultimii 2 ani. Astfel, conform datelor preliminare, în anul 2019 sporul negativ a constituit 213 persoane, iar în 2020 - 149 persoane². Aceste modificări sunt determinate pe de o parte de diminuarea numărului de nașteri, iar pe de altă parte de creșterea numărului de morți. Astfel, conform datelor preliminare ale BNS, în anul 2019 au decedat 993 persoane, iar în anul 2020 – 1012 persoane.

Conform datelor pentru anul 2019, principalele cauze de deces ale populației au fost afecțiunile aparatului circulator (57,4% din total), tumorile (16,5%), bolile aparatului digestiv (10%), accidente, intoxicațiile și traumele (7,10%), bolile aparatului respirator (4%) ș.a.

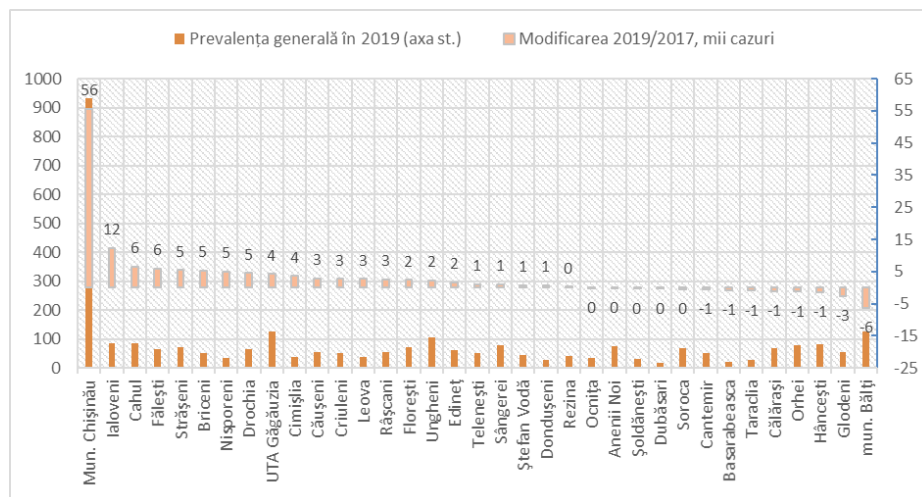
În perioada anilor 2018-2019, a scăzut mortalitatea infantilă în raion. În anul 2019 aceasta a constituit 4,8 la 1000 născuți-vii, înregistrând o scădere semnificativă comparativ cu anii precedenți, poziționând raionul favorabil comparativ cu media atestată pe țară și în regiunea Centru unde aceasta a constituit 8,7 decese și, respectiv 9,2. Totodată, în perioada anilor 2015-2019, în mediu anual au decedat 8,2 copii sub vârstă de 1 an la 1000 născuți-vii fiind determinate în principal de patologia organelor respiratorii, malformațiilor congenitale și alte cazuri.

În perioada anilor 2017-2019, incidența îmbolnăvirilor înregistrate anual constituia în jur de 30 mii de cazuri (30 mii în anul 2017, 28,6 mii în anul 2018 și 30,2 mii în anul 2019), determinând creșterea prevalenței generale de la 66,6 mii la 71,9 mii cazuri în perioada dată. În profil teritorial, în perioada 2017-2019, raionul Strășeni se număra printre UAT care au înregistrat cea mai mare creștere a prevalenței generale de îmbolnăviri.

Cele mai frecvente îmbolnăviri cu maladii infecțioase se referă la infecțiile respiratorii, urmate de cele digestive, imunodirijabile și social determinate (scabia, sifilis, pediculoză, tuberculoză ș.a.), hepatite virale. În anul 2020, în contextul pandemiei COVID-19 și creșterii numărului de îmbolnăviri cu acest virus, s-a diminuat comparativ cu anul precedent numărul persoanelor ce s-au adresat la medic cu îmbolnăviri de gripă, infecții imunodirijabile, intestinale acute, tuberculoza organelor respiratorii și infecțiilor gonococice, sifilis și cu HIV (SIDA). La fel, sunt numeroase cazurile de alcoolism și narcomanie. În anul 2019, din cauza alcoolismului, pe teritoriul raionului Strășeni au fost săvârșite 166 de infracțiuni.

Figura 21. Prevalența generală în profil teritorial în 2019, mii cazuri

² BNS. Situația social-economică a raionului Strășeni în anul 2020.

Sursa: BNS

Raionul Strășeni, se numără printre UAT unde se atestă cei mai mulți copii până la 18 ani cu dizabilități, aceștia fiind 260 la număr în anul 2020, dintre care 31 primari. Numărul persoanelor adulte, peste 18 ani cu dizabilități a fost de 1626 persoane, inclusiv 269 primari. Dintre acestea 147 persoane aveau un grad sever de dizabilitate (9%), 684 –accentuat (42%) și circa jumătate mediu³. Datele disponibile pentru primul trimestru al anului 2020 indică că din cazurile noi înregistrate în această perioadă (71), persoanele cu dizabilități proveneau în special din mediul rural (77%) și în proporție de 96% erau în vârstă aptă de muncă.

În dependență de dizabilitatea posedată, Serviciul pentru determinarea gradului de dizabilitate eliberează persoanelor care au fost recunoscute cu dizabilități recomandări ce țin de asistența și reabilitarea medicală (tratament și supraveghere la medicul de familie sau la medicul specialist de profil, kineoterapie, îngrijiri paleative, psihoterapie, endoprotezare ș.a.), serviciile sociale necesare (îngrijiri medicale la domiciliu, asistență personală, plasament familial, echipă mobilă, centre de plasament temporar ș.a.), adaptarea condițiilor în procesul de educație și de muncă. Prin urmare, asigurarea acestor condiții în cadrul UAT cu acces deschis și echitabil persoanelor ce necesită aceste servicii, implică un efort enorm din partea autorităților locale și celorlalte instituții relevante: surse financiare suficiente, echipament modern, infrastructuri necesare, capital uman ș.a.

Infrastructura de ocrotire a sănătății din raionul Strășeni este reprezentată de:

- 1 spital;
- 15 instituții de asistență medicală primară și specializată, inclusiv 5 întreprinderi individuale de asistență medicală.

În anul 2019, personalul medical a constituit 278 persoane, dintre care 214 asistente medicale. Comparativ cu anul 2017, personalul medical a scăzut cu 19 unități, inclusiv cu 12 asistenți medicali. De altfel, s-a diminuat și numărul medicilor de familie, iar în raion se atestă o insuficiență de cadre medicale atât în domeniul asistenței medicale primare, dar mai ales în sectorul spitalicesc și în secția consultativă. Prin urmare, în anul

³ Raport de totalizare a activității Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă în anul 2020.

2019 rata de completare cu medici a a sectorului spitalicesc a constituit 80,7%, în asistența medicală primară cu 89,4%, iar în secția consultativă cu 64,4%. Nivelul mic de asigurare cu medici a secției consultative este alarmant în contextul creșterii prevalenței și în condițiile în care acesta se plasează cu mult sub nivelul mediu atestat în regiunea Centru (80,7%) și pe țară (85,2%), iar în ultimii 2 ani a continuat să scadă. Această tendință se atestă și în cazul celorlalți 2 indicatori.

O constrângere majoră este rețeaua mică de farmacii în raion, care în anul 2019 s-a mai contractat cu o unitate, constituind 30 de unități.

Protecția socială

Cele mai recente estimări indică că aproape un sfert al populației țării trăiește sub pragul sărăciei absolute, care în anul 2019 a constituit în medie pe lună pe o persoană 2095 MDL. Totodată, tabloul prosperității populației este și mai sumbru dacă sunt analizate datele privind sărăcia pentru diverse categorii ale populației și dezagregate pe medii, regiuni de dezvoltare. Astfel, sărăcia este o povară mai mare pentru populația din afara orașului Chișinău, în special din sate, unde rata sărăciei absolute constituie 34,5%. Un studiu recent estimează că în cazul în care se va întârzia întreprinderea unor măsuri prompte și coerente de combatere a sărăciei, pandemia COVID -19 ar putea avea un impact dur asupra bunăstării populației în țările în curs de dezvoltare, sporind nivelul sărăciei multidimensionale⁴.

Persoanele vârstnice (60+) care nu au copii sau sunt solitari, pensionarii, sunt într-o proporție mare săraci. Ori îmbătrânirea activă este încă o provocare pentru Republica Moldova, unde deja după vârsta de 55 de ani rata ocupării devine foarte mică (40,5% în anul 2020), iar pentru persoanele după 65 de ani aceasta scade până la 6,5%.

Famiile cu mulți copii (3+) și persoanele cu un nivel redus de educație sunt alte 2 categorii ale populației ce sunt mai expuse sărăciei. Se atestă o corelație negativă dintre nivelul de studii și rata sărăciei. Adică un nivel de educație mai înalt reduce riscurile persoanelor de a trăi în sărăcie și vice-versa. Ori în anul 2019, rata sărăciei absolute în rândul populației fără studii sau cu studii primare era de 78%, 43% în cazul celor cu studii medii incomplete și aproximativ 27% - cei cu studii medii generale și secundar profesionale. Totodată, indicatorul este simțitor mai mic în cazul populației cu studii superioare - 4,6%. În cazul Republicii Moldova, persoanele cu un nivel redus de studii, cele din mediul rural neavând oportunități de angajare se îndeletnicesc deseori cu activitatea agricolă. De altfel, datele indică că persoanele antrenate în agricultură (fie în calitate de salariați sau lucrători pe cont propriu)⁵ sunt în mare parte săraci.

Unul dintre Obiectivele de Dezvoltare Durabilă și prin urmare o țintă a proiectului Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030”, până în anul 2030, este diminuarea sărăciei absolute cu 50%. Iar o altă țintă a Agendei 2030 ține de implementarea unui sistem de protecție socială adecvat la nivel național pentru o acoperire substanțială a necesităților celor mai săraci și vulnerabili până în anul 2030. Studiile internaționale arată că țările ce dispun de instituții solide în protecția și asistența socială indică un nivel mai mic al sărăciei

4

UNDP Moldova. Pandemia amenință progresele făcute în reducerea sărăciei. Iulie 2020.

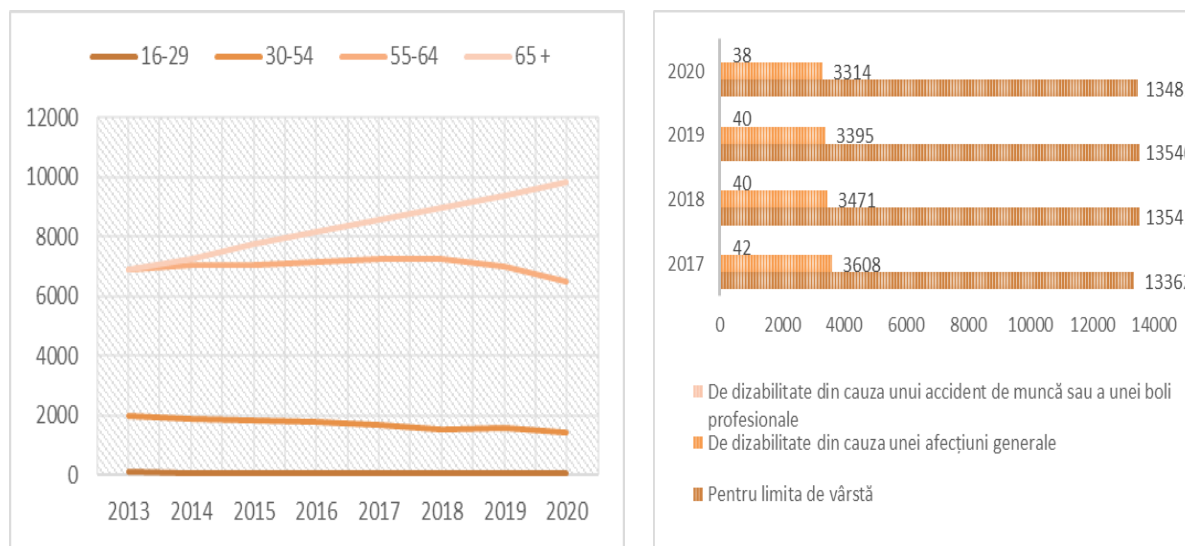
⁵ BNS. Nivelul sărăciei în Republica Moldova în anul 2019.

și un nivel sporit de reziliență la transformările sociale și externe atât pentru generațiile prezente cât și cele viitoare⁶.

În raionul Strășeni, în anul 2020 erau 17811 pensionari – cu 1040 mai mulți comparativ cu anul 2015 și cu 2855 comparativ cu anul 2010. Această creștere a fost determinată de majorarea numărului de pensionari mai în vârstă de 65 de ani, care în perioada 2015-2020 a sporit cu 26% (2045 mii persoane), în timp ce numărul celorlalte categorii de pensionari s-au contractat. Prin urmare, pensionarii din raionul Strășeni, în anul 2020, erau reprezentați în mărime de 55,1% de persoane în vârstă de 65+ (9818 persoane), 36,5% - 55-64 de ani (6493 persoane), 8% - 30-54 ani (1415 persoane) și 0,5% (85 persoane) în vârstă de 16-29 ani. Prin urmare, 3/4 din pensionarii raionului sunt pensionați ca rezultat al limitei de vârstă, iar cota acestora crește ușor, contrar tendinței de scădere a numărului și ponderii persoanelor pensionate ca urmare unei dizabilități deținute. În anul 2020, primeau pensie pentru dizabilitate din cauza unei afecțiuni generale – 3314 persoane și 38 persoane cu dizabilitate obținută în urma unui accident de muncă. Totodată, în ultimii ani s-a produs și o creștere a numărului de accidente în muncă.

Figura 22. Numărul de pensionari în raionul Strășeni

Modificarea numărului de pensionari pe categorii de vârstă Modificarea numărului de pensionari pe categorii de pensii

Sursa: BNS

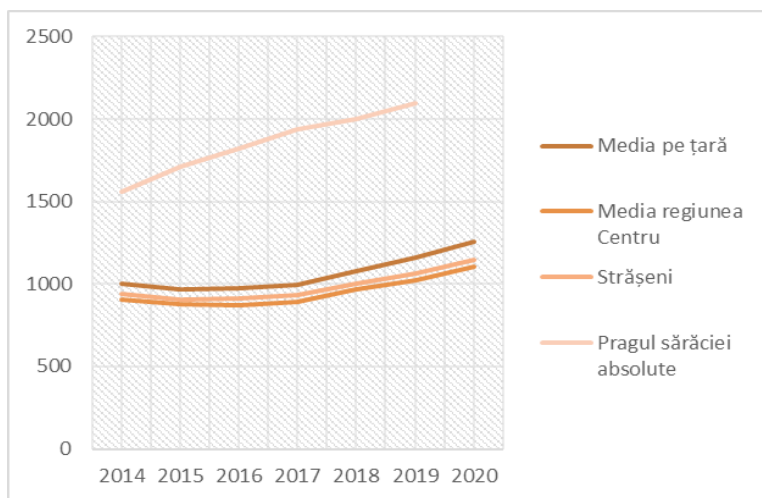
Pensionarii sunt în deosebi social-vulnerabili, ori în anul 2020 doar 26% erau încadrați în câmpul muncii, inclusiv 23,5% din cei cu limită de vârstă. În același timp pensia pentru limita de vârstă în raion este de 1678,6 lei. Deși aceasta depășește ușor nivelul mediu în regiunea de dezvoltare Centru constituie doar 91% din media înregistrată la nivel de țară, discrepanța fiind în creștere pe parcursul ultimilor 5 ani. Ori în perioada anilor 2015-2020 nivelul pensiei s-a mărit în mediu anual cu 4% la nivel de țară și cu doar 3,4% în raionul Strășeni. Decalaje sunt mari și între diverse categorii de pensionari – femei (1552 lei) –bărbați (1960

⁶ Armando Barrietos. Social protection and poverty. Social policy and development – paper nr. 42. January 2010.

lei), pensionari din sectorul agricol (1488 lei) și non-agricol (1754 lei). Acest lucru poate fi explicat și de domeniile de activitate dominante ale populației ocupate, nivelului de salarizare ce diferă spre exemplu în orașele mari și cele mici, sate.

Pensia medie pentru limită de vârstă în raionul Strășeni nu constituie decât 95% din nivelul mediu al minimului de existență pe țară (1759,8 lei). În ceea ce privește femeile, pensia acestora este, inclusiv sub nivelul minimului de existență calculat pentru orașele mici (1746,8 lei) și sate (1692,8 lei). Pragul sărăciei absolute depășește și mai mult nivelul mediu al pensiilor pentru limita de vârstă.

Figura 23. Mărimea pensiei medii lunare în termeni reali, MDL comparativ cu pragul sărăciei absolute

Sursa: BNS

În ultimii ani se atestă și o diminuare a ratei de înlocuire a veniturilor salarii-pensii pentru limită de vârstă. În anul 2019 nivelul mediu al pensiei pentru limită de vârstă constituia circa un sfert din salariul mediu în raion, fiind cu aproximativ 4 p.p. mai mic comparativ cu anul 2015. Iar acest fapt se datorează unei creșteri mai lente a mărimii pensiilor comparativ cu salariul mediu obținut de către persoanele ocupate.

În raionul Strășeni sunt dezvoltate mai multe servicii pentru ajutorarea persoanelor defavorizate de către autoritățile publice, dar și cu implicarea societății civile. În cadrul Consiliului raional funcționează Direcția generală asistență socială (DGAS) care are o misiune importantă, și anume de a dezvolta și a asigura implementarea la nivel raional a politicii în domeniul îmbunătățirii calității vieții persoanelor aflate în dificultate prin oferirea asistenței sociale. Aceasta are drept scop major dezvoltarea serviciilor sociale diversificate bazate pe principii de parteneriat într-un sistem integrat cu serviciile de ocupare, de sănătate, de educație, precum și cu alte servicii sociale de interes general, bine organizate, coordonate și planificate în rezultatul evaluării nevoilor individuale ale beneficiarilor asistenței sociale. În vederea realizării acestei misiuni importante, în cadrul direcției cât și pe lângă aceasta își desfășoară activitatea mai multe servicii specializate. Serviciile oferite nu acoperă spectrul larg de servicii din Nomenclatorul serviciilor sociale din Republica Moldova, totodată în pofida constrângerilor financiare și umane existente acesta continuă să se dezvolte și să răspundă necesităților persoanelor aflate în dificultate.

Tabelul 9. Servicii prestate de către Direcția asistență socială și protecție a familiei în anul 2020

Nr. ord.	Denumirea Serviciului	Categoria	nr. angajați	nr. beneficiari
1.	Serviciul de asistență socială comunitară	Persoane aflate în situație de dificultate, familii cu copii aflate în situație de risc, copii cu dizabilități, copii rămași fără îngrijire părintească, persoane vârstnice, persoane cu dizabilități, victime ale violenței în familie,	30	-

		potențialele victime și victime ale traficului de ființe umane, minorități etnice.		
2.	Serviciul Îngrijire socială la domiciliu	Persoane vârstnice și adulte cu dizabilități singuratic	30	240
3.	Serviciul asistență personală	Persoane cu dizabilități severe	3	108
4.	Serviciul social Centrul de plasament pentru persoane vârstnice și adulte din com. Micleușeni	Persoane vârstnice și adulte cu dizabilități	14	25
5.	Serviciul social protezare și ortopedie	Persoane cu dizabilități	1	330
6.	Serviciul de reabilitare/recuperare sanatorială	Persoane vârstnice pensionare și adulte cu dizabilități	1	77
7.	Serviciul asistență parentală profesionistă	Copii rămași temporar rămas fără ocrotire părintească, rămași fără ocrotire părintească	8	23
8.	Serviciul social Casă de copii de tip familial	Copii rămași temporar rămas fără ocrotire părintească, rămași fără ocrotire părintească	2	13
9.	Serviciul tutelă/curatelă	Copii rămași temporar rămas fără ocrotire părintească, rămași fără ocrotire părintească	1	96
10.	Serviciul social Plasament familial pentru adulți	Persoane adulte cu dizabilități	2	2
11.	Serviciul social suport monetar	Persoane adulte aflate în situație de dificultate, persoane vârstnice, persoane cu dizabilități	1	34
12.	Serviciul social Pachet alimentar	Persoane adulte aflate în situație de dificultate, persoane vârstnice, persoane cu dizabilități	1	990
13.	Serviciul social sprijin familial	Familii cu copii pentru depășirea situațiilor de dificultate	1	61
14.	Compensațiile pentru serviciile de transport	Persoane adulte cu dizabilități severe și accentuate, copii cu grad sever, accentuat, mediu de dizabilitate, persoane cu dizabilități comotorii.	2	4824
15.	Prestarea ajutorului social și ajutor pentru perioada	Persoane aflate în situație de dificultate, familii cu copii aflate în situație de risc, copii cu dizabilități, persoane cu dizabilități, victime ale	1	3665

	rece a anului	violenței în familie, potențialele victime și victime ale traficului de ființe umane, minorități etnice		
--	---------------	---	--	--

Sursa: CRS

În anul 2020, în cadrul Direcției asistență socială și protecție a familiei activau 219 persoane, numărul acestora înregistrând fluctuații majore de la an la an. În perioada anilor 2017-2020 numărul angajaților în domeniul social s-a majorat cu 110,5 unități. Pe ani separat, au fost înregistrate creșteri în 2018 (+17,5 f.a.p.) și în 2020 (+100 p. f.a.p.), tendință înrădăcită de o contractare înregistrată în 2019 (-8 unități f.a.p.). În pofida tendinței generale de creștere, fluctuația cadrelor, pe lângă numărul insuficient al acestora, nemijlocit lipsa specialiștilor înalt calificați în domeniul dat este o constrângere majoră în asigurarea unei bune implementări a activității planificate a direcției pentru a răspunde tuturor necesităților populației social vulnerabile. Acest lucru este cauzat de motivația financiară foarte mică a angajaților în domeniu, care au un salariu foarte mic pe de o parte și volum de lucru, responsabilități mari, pe de altă parte. În anul 2020, salariul mediu al unui angajat în domeniu constituia în jur de 4302 lei, personalul fiind reprezentat preponderent din femei.

În raionul Strășeni activează 2 centre de asistență socială de zi pentru copii, iar numărul beneficiarilor acestora de la constituire s-a majorat de la 25 la 35 de copii, rămânând însă constant pe parcursul ultimilor 3 ani. În anul 2020 erau angajați 6 asistenți parentali profesioniști și 2 părinți educatori, fiind plasați 11 copii în case de copii de tip familial (CCTF) și pentru 20 de copii a fost acordată asistență parentală profesionistă (APP). În dinamică, se atestă o scădere a numărului de case de copii de tip familial și a copiilor ce beneficiază de acest serviciu. O constrângere pentru dezvoltarea acestui serviciu este identificarea potențialilor asistenți parentali profesioniști care ar corespunde cerințelor, iar altă problemă ține de dificultatea activității și incluziunii copiilor din plasament, unii dintre aceștia fiind copii cu un anumit grad de dizabilitate. La fel, nu există nici un centru de plasament temporar pentru copii aflați în situație de risc.

Pentru prevenirea situațiilor de risc în care pot ajunge copiii, sunt oferite familiilor cu copii servicii orientate spre consolidarea mediului familial și susținerea dezvoltării emoționale, sociale și incluziunii sociale a copiilor sub formă de consultanță, instruire etc., cât și sprijin monetar. Pentru sporirea și consolidarea competențelor angajaților în domeniul protecției sociale se conlucrează activ cu asociațiile obștești fiind organizate diverse seminare, mese rotunde, ateliere de lucru pe tematici relevante. Per ansamblu, se constată că o adresare mai bună a problemelor copiilor și a populației, în ansamblu s-a produs anume în cazurile când a avut loc o conclucrare eficientă a APC cu societatea civilă. Totodată, este regretabil și constituie un impediment faptul că, cu excepția a două primării celelalte nu dispun de unitatea de specialist în protecția drepturilor copilului, fapt ce crează presiuni asupra activității asistenților sociali comunitari.

La fel, sunt o gamă de servicii sociale care abordează și necesitățile populației adulte, în special a vârstnicilor prin asigurarea activității unui centru de plasament pentru persoane vârstnice cu o capacitate de 25 de persoane, prestarea serviciului de îngrijire socială la domiciliul, iar pentru persoanele cu dizabilități prestarea serviciului asistență personală, a serviciilor de plasament de tip familial a adulților, oferirea biletelor de tratament în instituții de reabilitare balneo-sanatorială, oferirea ajutoarelor materiale, a compensațiilor pentru transport, a prestației de ajutor social și ajutor pentru perioada rece a anului.

Totodată, grupul de beneficiari este destul de restrâns, iar oferirea serviciilor date se face dificilă din cauza unor constrângeri sistemice. Volumul de lucru per lucrător este foarte mare dat fiind numărul mic al lucrătorilor sociali, lipsa unui buget financiar stabil pentru acoperirea tuturor cererilor de asistent personal, condiții de muncă inadecvate realizării tuturor sarcinilor, inclusiv lipsa mijloacelor de transport care ar facilita lucrul și ar eficientiza utilizarea timpului asistenților sociali ce oferă ajutor la domiciliu, pregătire profesională insuficientă în unele cazuri pentru a face față necesităților diferitor categorii de persoane cu dizabilități. Prin urmare, identificarea persoanelor ce au nevoie de asistență socială și a înțelegerii/adresării necesităților particulare ale fiecărui beneficiar implică o conclucrare activă dintre APC, APL și diverși actori comunitari.

1.5.3. Concluzii

- În raionul Strășeni majoritatea localităților dispun de grădinițe ceea ce este un factor important pentru încadrarea copiilor la o etapă timpurie în sistemul educațional. Totodată, rata de încadrare în educație a copiilor de 1-7 ani este, relativ mică, o parte din copii rămân în afara educației. Studiile mai aprofundate ar putea indica că în unele sate rata de încadrare este semnificativ mai mică comparativ cu media înregistrată în raion;
- Rata utilizării spațiului educațional în mai mult de jumătate din grădinițele de copii este foarte mică;
- Sunt dezechilibre majore dintre cererea și oferta de locuri pentru copii în grădinițe în majoritatea localităților. În anul 2019 la 100 de locuri de educație timpurie reveneau 73,8 copii;
- Există rezerve în ceea ce privește calitatea educației în grădinițe care au la bază insuficiența/lipsa cadrelor pentru asigurarea unui spectru mai larg de activități educaționale pentru copii, precum și logopezi, psihologi etc și insuficiența resurselor financiare;
- Se atestă, un deficit de cadre pregătite pentru a asigura asistență individuală copiilor cu dizabilități în cadrul instituțiilor de învățământ: psihopedagogi, psihologi, logopezi;
- Reforma sistemului de educație din ultimii ani a determinat optimizarea rețelei de școli din învățământul primar și mediu general din raionul Strășeni, numărul acestora urmând o tendință clară de scădere;
- Scăderea numărului de școli s-a produs pe fundalul tendinței negative pe care a înregistrat-o numărul de elevi încadrați în învățământul general. Rata instituționalizării copiilor cu vârstă cuprinsă între 7-16 ani, însă, se menține înaltă;
- Rata de promovare a examenului de bacalaureat de către elevii ce au finalizat ciclul liceal în anul 2019 plasează raionul Strășeni ușor peste media înregistrată pe țară, fiind înregistrată o creștere a ratei de promovare în ultimii 5 ani. Totodată, numărul copiilor ce au candidat la examen și, respectiv, au fost promovați scade.
- Dotarea instituțiilor de învățământ cu calculatoare este precară;
- Dotarea populației cu calculatoare și acces la internet este limitată;
- Personalul didactic îmbătrânește;
- Condițiile tehnice ale multor instituții de învățământ sunt foarte joase;
- Nu toți copii de vârstă preșcolară cu necesități speciale primesc asistență psihopedagogică;
- Numărul copiilor cu CES cu dizabilități mintale, senzoriale severe, din spectrul autismului crește.
- 90% din instituțiile de învățământ nu sunt asigurate cu căi de acces, rampe, bare de sprijin;
- Mișcarea naturală a populației indică un spor natural negativ în ultimii 2 ani;
- În profil teritorial, în perioada anilor 2017-2019, raionul Strășeni se numără printre UAT care au

- înregistrat cea mai mare creștere a prevalenței generale de îmbolnăviri;
- Raionul Strășeni, se numără printre UAT unde se atestă cei mai mulți copii până la 18 ani cu dizabilități;
 - Datele disponibile pentru primul trimestru al anului 2020 indică că din cazurile noi înregistrate în această perioadă (71), persoanele cu dizabilități adulte proveneau în special din mediul rural (77%) și în proporție de 96% erau în vârstă aptă de muncă;
 - În anii 2017-2019 a scăzut numărul personalului medical, inclusiv numărul medicilor de familie, a asistenților medicali;
 - În raion se atestă o insuficiență de cadre medicale atât în domeniul asistenței medicale primare, dar mai ales în sectorul spitalicesc și în secția consultativă. Nivelul mic de asigurare cu medici a secției consultative este alarmant în contextul în care acesta se plasează cu mult sub nivelul mediu atestat în regiunea Centru și pe țară;
 - Crește numărul pensionarilor cu limită de vârstă în raion, în timp ce rata de încadrare în câmpul muncii a acestora este foarte mică, iar nivelul pensiilor, în special a femeilor și pensionarilor din sectorul agricol, este sub nivelul minimului de existență pe țară și a pragului sărăciei;
 - În ultimii ani se atestă și o diminuare a ratei de înlocuire a veniturilor salarii-pensii pentru limită de vârstă;
 - Volumul de lucru a lucrătorilor sociali este mare, cauzat de o insuficiență de cadre specializate, totodată motivația financiară este foarte mică;
 - Lucrătorii sociali nu dispun de toate condițiile necesare pentru a-și desfășura eficient munca;
 - Cu excepția a două primării, celelalte nu dispun de unitatea de specialist în protecția drepturilor copilului.

1.5.4. Recomandări

- Analiza situației demografice din satele ce nu dispun de grădinițe și a oportunității creării unor centre educaționale publice-private;
- Analiza oportunităților de valorificare a spațiului neutilizat din grădinițe, posibil prin organizarea unor activități educaționale, culturale extracuriculare pentru copii. Crearea unui plan de optimizarea a valorificării spațiului grădinițelor;
- Canalizarea eforturilor pe creșterea a calității educației la toate treptele;
- Este necesar de dezvoltat serviciile sociale oferite populației social vulnerabile – familii cu mulți copii, pensionari vârstnici și cu dizabilități ce nu pot fi în cadrați în câmpul muncii pentru a-și asigura cel puțin minimul de existență;
- Analiza oportunităților de a frecventa grădinițele pentru copiii unde sunt grădinițe dar locurile în grădinițe sunt puține;
- Creșterea ratei de instituționalizare a copiilor în vârstă de 1-7 ani sau oferirea serviciilor de consultanță profesională pentru părinții ce decid să pregătească copiii acasă pentru școală;
- Analiza cererii și ofertei de locuri pentru grădinițe și instituirea unui plan de oferire a locurilor în grădinițe pentru toți părinții doritori;
- Este necesar de a asigura o creștere a ratei copiilor ce își continuă studiile după clasa a 9-a și susține examenele de BAC;
- Creșterea accesului copiilor la calculatoare în cadrul școlii;

- Reaparitia capitală a blocurilor alimentare și dotarea acestora cu echipamentul necesar unei bune funcționări;
 - Asigurarea alimentației copiilor în ciclul gimnazial;
 - Asigurarea condițiilor de transportare a copiilor cu dizabilități în instituțiile de învățământ de circumscripție;
 - Asigurarea infrastructurii de acces în școli pentru instituțiile ce oferă servicii publice, în principal spitale, școli, CR;
 - Asigurarea copiilor cu CES cu servicii de educație calitative și suport corespunzător pentru a face față cu succes procesului educațional și a reduce riscul discriminării în colectivele de copii și pedagogi;
 - Dotarea bibliotecilor cu calculatoare și alte tehnologii moderne conform Standardelor minime de dotare a bibliotecilor din instituțiile de învățământ cu mijloace TIC;
 - Actualizarea regulată și suficientă a fondului de carte cu literatură nouă, relevantă procesului educațional;
 - Extinderea rețelei de farmacii și asigurarea accesului la serviciile acestora pentru toate localitățile. Deschiderea a cel puțin o farmacie ce lucrează în regim 24/24 în raion și comercializează produse on-line;
 - Creșterea ratei de completare cu medici a sistemului medical raional;
 - Reparația spitalului;
 - Crearea unui program ce va susține îmbătrânirea activă a populației;
 - Consolidarea colaborării dintre Direcția generală educație și cultură, Direcția Ocuparea Forței de Muncă Strășeni, APL de nivelul II, societatea civilă pentru a încadra populația inactivă în câmpul muncii.
 - Organizarea cursurilor pentru asigurarea învățământului continuu a adulților – calculator, limbi străine etc.
 - Stimularea angajării femeilor în câmpul muncii și crearea oportunităților de majorare a veniturilor în sistemul de educație, asistență socială etc;
 - Crearea în cadrul primăriilor a unei unități specializate în protejarea drepturilor copiilor;
 - Implicarea societății civile în informarea copiilor privind riscurile rețelelor de socializare, a femeilor privind metodele de a combate violența în familie.

PATRIMONIUL CULTURAL-TURISTIC

1.5.5. Cultură și divertisment

Actualmente raionul Strășeni deține un vast patrimoniu cultural mobil. Acesta reprezintă ansamblul de bunuri culturale mobile, clasate în patrimoniul cultural cu valoare deosebită sau excepțională istorică, arheologică, documentară, etnografică, artistică, științifică și tehnică, literară, cinematografică, numismatică, filatelică, heraldică, bibliofilă, cartografică, epigrafică, estetică, etnologică și antropologică, reprezentând mărturii materiale ale evoluției mediului natural și relației omului cu acesta, ale potențialului creator uman.

Conform Legii nr. 148/2018 pentru aprobarea Registrului național al monumentelor de for public, raionul Strășeni deține 102 bunuri culturale, 5 monumente de for public și 32 opere comemorative de război.

Patrimoniul arheologic al raionului Strășeni cuprinde cca 150 de situri arheologice de diferite tipuri: stațiuni, așezări deschise, cetățui, necropole plane și tumuli, datând din epoca pietrei până în sec. XIX. Importante descoperiri au avut loc pe teritoriul com. Lozova în anii 1960 și 1962, pe moșia aceleiași localități fiind efectuate investigații în perioada 2010-2015, la Sadova în anul 1990, la Mănăstirea Căpriană în anii 1993 și 2002, la Zamciogi în 2012, la Scoreni în 2013 și la Vorniceni în 2013-2014. Pentru a sublinia importanța acestor cercetări primare, menționăm că Repertoriul arheologic al raionului Strășeni, întocmit în anul 1993, cuprindea un număr de doar 24 de situri. Însă, în urma documentării și a periegezelor efectuate în anii 2012-2017 de Agenția Națională Arheologică și de alte instituții, au fost identificate numeroase noi situri arheologice, care momentan se prezintă astfel: 125 de așezări deschise, 2 așezări fortificate, 7 tumuli, 7 necropole, o stațiune paleolitică și un depozit de bronzuri.

Totodată, patrimoniul cultural al raionului Strășeni include și o serie de obiecte culturale construite în epoca contemporană, funcționabile și în prezent. Acest patrimoniu include: 34 instituții culturale (case de cultură), construite în a doua jumătate a secolului trecut, actualmente starea tehnică a acestor edificii este satisfăcătoare. Dacă inițial scopul acestor centre era concentrarea tuturor activităților culturale (biblioteca, sala de cinema, diferite cercuri artistice), în prezent în incinta caselor de cultură din raion activează doar bibliotecile – 34 la număr, cu o capacitate totală de 10 100 locuri. Fondul de carte al bibliotecilor din raion cuprinde 278 527 de cărți, cu o vechime de până la 50 de ani. Actualmente, aceste edificii sunt folosite, în mare parte, ca spații unde se desfășoară diferite întruniri a locuitorilor și doar Casa de cultură din s. Voinova mai păstrează echipamentul de difuzare a filmelor artistice.

Drept surse importante de promovare a culturii în rândurile copiilor și tineretului din raionul Strășeni sunt cele două școli de artă – Școala de Artă din or. Strășeni și Școala de Arte din s. Cojușna.

Raionul Strășeni dispune de următoarele muzee etno-culturale: Muzeul Rezervației naturale „Codrii”, s. Lozova; Muzeul de istorie și etnografie, s. Recea; Conacul boierului Ralli – filiala Casei – muzeu A. S. Pușkin, s. Dolna; Muzeul de istorie și etnografie din s. Sireți și Muzeul de istorie și etnografie din Casa raională de Cultură Strășeni.

Meșteșugăritul popular al raionului este reprezentat de patru ateliere de artezanat, cum ar fi: Atelierul de croșetare și broderie „Moștenire”, Atelierul de cioplit în lemn „Semeon Botnari”. În comuna Lozova sunt cunoscute atelierele conduse de Ludmila Cîrpală și Rusu Maria specializate în broderie, croșetare și confecționarea costumelor naționale.

Activitatea culturală a raionului este alimentată și dezvoltată de multiple colective de copii și adulți. Astfel, cultura și tradițiile populare sunt promovate atât la nivel național, cât internațional de următoarele ansambluri folclorice cu statut de titlu onorific „model” la nivel Republican;

1. Ansamblul folcloric „Mugurașii”, s. Căpriană;
2. Ansamblul folcloric „Dumbrava verde”, or. Strășeni;
3. Ansamblul folcloric „Româncuța”, s. Tătărești;
4. Ansamblul folcloric „Sânzâienele”, s. Căpriană;
5. Ansamblul folcloric „Roșcăneanca”, s. Roșcani;
6. Ansamblul folcloric „La izvorul rece”, s. Cojușna;
7. Ansamblul folcloric „Codrenii”, s. Căpriană;

8. Ansamblul folcloric „La fântâna dorului”, s. Zubrești;

9. Ansamblul folcloric „Volosenii”, s. Pânăsești;

10. Ansamblul folcloric „Recenii”, s. Recea.

Aceste colective s-au remarcat în ultimii ani printr-o vastă activitate culturală la nivel local, dar și participarea la diferite festivaluri și turnee organizate în România, Ucraina, Federația Rusă, Italia, Grecia, Republica Cehă.

Cu aportul Direcției generale educației și cultură, anual se desfășoară o gamă largă de festivaluri culturale și de divertisment. Printre acestea se numără: Festivalul Internațional „Mărțișor”, Festivalul etno-gastronomic „Bostaniada”, organizat în localitatea Lozova, Festivalul internațional de literatură rusă „Colina Pușkin”, Festivalul de muzică și poezie „Eminesciana” etc.

Cu un aport semnificativ la promovarea culturii naționale vine și Centrul Cultural Vatra. Este un complex etno-cultural amplasat la periferia Rezervației științifice “[Codru](#)”, în apropierea orașului [Strășeni](#) (32 km nord-vest de [Chișinău](#)). Aici se desfășoară un set de evenimente de importanță atât locală, cât și națională, incluzând o varietate mare de festivități.

1.5.6. Turismul

Datorită amplasamentului geografic, a patrimoniului forestier, faunei și florei specifice, deosebite, raionul Strășeni este unul dintre unitățile administrativ-teritoriale cu cel mai mare număr de vizitatori. Locurile pitorești în angrenaj cu edificiile sau alte structuri create de om sunt factorii principali ce au determinat o dezvoltare vertiginoasă a sectorului turistic din regiune.

În contextul dat, cele mai vizitate obiecte sau destinații turistice sunt:

1. Conacul familiei Ivănuș - este un monument de importanță națională din [Republica Moldova](#), situat în satul [Negrești](#);
2. Conacul (Vila) familiei Romanov - monument de arhitectură de importanță națională din satul [Românești](#);
3. Conacul lui Zamfirache Ralli - este o fostă [reședință boierească](#) de la începutul [secolului al XIX-lea](#), construită de bogatul boier grec [Zamfirache Ralli](#), în satul [Dolna](#);
4. Mănăstirea Căpriană;
5. Mănăstirea Condrița;
6. Mănăstirea „Sf. Mare Mucenic Iacov Persul”, s. Sireți;
7. Mănăstirea “Adormirea Maicii Domnului”, s. Țigănești;
8. Biserica din Lemn, s. Vorniceni;
9. Observatorul astronomic din s. Lozova;
10. Antena TV din Strășeni;
11. Monumentul geologic Râpa „La Chetrărie” în apropierea s. Vorniceni;
12. Stejarul lui Ștefan cel Mare – Rezervația naturală „Codrii”;
13. Muzeul „Ion Ștefan Ambroci”, s. Lozova;
14. Muzeul istorico-etnografic „Gavril Drăguțan”, s. Recea;
15. Monumentul lui Ștefan cel Mare; Bustul lui Mihai Eminescu, Bustul lui Grigore Vieru, Monumentul Eroilor Căzuți în Războiul din Afganistan, Monumentul Eroilor căzuți pentru Independența Patriei;

16. Mormântul lui Anton Ion Zahar, s. Ghelăuza;
17. Monumentul lui Slobozenco, s. Micăuți etc.

În ultimul timp dezvoltarea ecoturismului pe teritoriul raionului se află într-o dinamică ascendentă. În acest context, în satul Dolna există Rezervația Peisagistică „Dolna” pe o suprafață de 389 ha, cuprinsă în ocolul silvic „Iurceni” a întreprinderii ”Nisporeni-Silva”. În satul Sireți este situat monumentul geologic „Cariera Cazacu”. În or. Bucovăț – monumentul de arhitectură peisajeră „Aleea de larice și tei, grupuri de conifere”, iar în s. Vorniceni – monumentul naturii „Rîpa la Chetrărie”. Acest fapt a determinat ÎCS Strășeni să determine și să creeze anumite trasee ecoturistice, accesibile doritorilor de a vizita și admira peisajele pădurilor din localitate. Drept fapt au fost demarcate următoarele trasee:

1. Strășeni – Condrîța. Cu o lungime de 7 km, include două popasuri și o durată de parcurgere de 5 ore;
 2. Strășeni – Căpriana. Lungimea traseului – 7 km, două popasuri, timpul de parcurgere – 5 ore;
 3. Căpriana – Condrîța. Lungimea traseului – 8 km, două popasuri, timpul de parcurgere – 5,5 ore.
- Toate trei destinații au nivelul mediu de dificultate.

Pentru crearea condițiilor cât mai confortabile pentru turiști, la dispoziția acestora se află: Minihotelul din com. Lozova cu o capacitate de 14 locuri; Restaurantele terasă din s. Roșcani și com. Greblești, precum și serviciile ospitaliere ale Centrului Cultural Vatra. Orașul Strășeni dispune de un hotel, iar pe teritoriul orașului activează 5 unități de alimentație publică.

1.5.7. Tineret și sport

Conform datelor BNS, la începutul anului 2019 ponderea persoanelor tinere (15 – 35 ani) reprezenta 32% din totalul locuitorilor raionului Strășeni. Totodată, viza de reședință în mediul urban dețineau 20,2%, iar în cel rural – 79,8% din tineri.

La dispoziția acestor persoane, APL oferă 83 de edificii sportive, dintre care 72 sunt terenuri și câmpuri sportive, precum și 29 de săli sportive. În satul Pânășești se finalizează construcția unui complex sportiv modern de nivel raional, unde vor fi organizate competiții raionale, dar și republicane.

Pe teritoriul raionului activează o serie de asociații ce promovează activitatea sportivă, dar și dezvoltarea responsabilității civice în rândul tineretului. Printre acestea se găsește;

1. Asociația Obștească Clubul Sportiv „Atletic Strășeni”;
2. Asociația obștească de tineret „Epicentru”;
3. Asociația de Fotbal raionul Strășeni;
4. Asociația obștească „Baschet Club Strășeni”;
5. Consiliul Regional al Tinerilor;
6. Asociația Obștească „Fotbal-Club Strășeni”;
7. Asociația Obștească Centru Cultural Sportiv „Baltagul”;
8. Asociația Obștească: Centrul de Reabilitare și Sprijin pentru Copii și Tineret cu Handicap Mintal și Fizic „PARADIS”;
9. Asociația Obștească „Clubul amatorilor de șah și dame din raionul Strășeni”;

10. Asociația Obștească “Consiliul Local al Tinerilor Pânășești”;
11. Asociația Obștească Clubul sportiv de Fotbal “AHILES”;
12. Asociația Obștească Fotbal Club “CODRU” Lozova;
13. Asociația Obștească Clubul Sportiv “TROHIN TEAM”.

Concomitent cu activitățile desfășurate de asociațiile menționate anterior, un rol important în activitatea dată este reprezentat de Centrul Raional de Tineret Strășeni, care are ca scop promovarea participării și implicării tinerilor în viața comunitară.

1.5.8. Concluzii generale

1. Patrimoniul cultural mobil al raionului Strășeni include toate tipurile de valori culturale caracteristice Republicii Moldova. Actualmente, compartimentul bunurilor culturale de proveniență arheologică cuprinde 150 de situri arheologice de diferite tipuri;
2. În ultimii cinci ani numărul caselor de cultură din localitățile raionului a rămas intact, aplicându-se doar lucrări curente de întreținere. Majoritatea acestor edificii au un areal redus de funcționare. Procesul de întreținere și dezvoltare a bazei tehnico-materiale a instituțiilor de cultură la nivel local este destul de dificil, starea tehnică a multor instituții de cultură fiind nesatisfăcătoare, lipsesc costumele naționale, utilajul de sonorizare, scaunele se află într-o stare avansată de degradare sau lipsesc. Doar șapte din 34 de case de cultură se încălzesc iarna. Cea mai bună situație se atestă la Casa Raională de Cultură Strășeni, care este bine dotată, inclusiv cu proiector pentru filme, aparat de sunet performant.
Se atestă o lipsă acută de personal specializat în domeniul culturii, a insuficienței de resurse financiare, incapacitatea de a întreține financiar colectivele artistice. În aceste condiții, este evident că lipsește un sistem de salarizare motivant și echitabil pentru specialiștii din domeniul culturii, astfel personalul este demotivat și lipsit de interes, foarte puțin dintre acesta este specializat, respectiv, și capacitățile manageriale în gestionarea instituțiilor de cultură și cele de promovare a bunurilor culturale sunt reduse. Astfel, observăm că, majoritatea problemelor reflectate derivă din faptul că direcțiile/secțiile/serviciile cultură nu au suficiente resurse financiare, bugetele acestora fiind limitate, ținând cont și de faptul că nu există o corelare dintre necesitățile financiare și cele prevăzute de administrația publică locală, prioritate având alte domenii,
3. Cu o situație similară se confruntă și bibliotecile din raion. Astfel, se atestă o fluctuație mare a personalului de bibliotecă, nefuncționalitatea unor biblioteci pe anumite perioade de timp, finanțarea insuficientă pentru achizițiile de cărți și reducerea fondului de carte,
4. Pe teritoriul raionului se observă următoarele forme de turism: turismul viti-vinicol, turismul rural, turismul religios, turismul de excursii. În ultimii ani iau amploare: turismul cultural, turismul de weekend, turismul ecologic, turismul gastronomic.
5. Agreementul constituie un argument decisiv în alegerea destinației și calitatea acestuia este direct proporțională cu numărul de vizitatori sau turiști. Însă dezvoltarea acestui element al sectorului turistic din regiune este împiedicată de următorii factorii: activitățile de agrement nu au caracter permanent, lipsește un calendar anual bine determinat al evenimentelor, se constată insuficiența unităților de agrement;

6. Rutele turistice sunt create convențional, fără suportul informațional adecvat. Structurile de cazare nu sunt certificate, structura de cazare utilizează o politică rigidă de preț. Nivelul de informare despre potențialul turistic este foarte jos, cu instrumente insuficiente de promovare, în teritoriu lipsesc centrele de informare turistică;
7. Lipsa în sistemul instituțiilor de învățământ preșcolar a specialiștilor kineziologi, chemați să efectueze o activitate de corectare psihofizică a copiilor care suferă de anumite deficiențe și de întârziere în dezvoltarea psihofizică. Asigurarea tehnico-materială insuficientă a instituțiilor de învățământ preșcolar pentru organizarea activităților de cultură fizică la nivelul cerințelor contemporane;
8. Asigurarea tehnico-materială și metodico-științifică insuficientă a procesului de învățământ de cultură fizică școlară, lipsa unui sistem și a unui calendar unic de desfășurare a măsurilor sportive competiționale în cadrul Republicii Moldova, a diferitelor concursuri de pregătire fizică și a olimpiadelor școlare la disciplina „Educația fizică”;
9. Se atestă deficitul de specialiști, iar uneori lipsa lor, pentru organizarea și desfășurarea activităților sportive de masă și de asanare a populației la locul de trai, odihnă și muncă, reducerea finanțării domeniului culturii fizice și a sportului;
10. Cea mai des menționată problemă de către tineri este lipsa locurilor de muncă și emigrarea populației din localitate. Aceste lucruri sunt resimțite la nivel de fiecare localitate în parte și ne vorbesc despre situația generală la nivel de raion. În al doilea rând tinerii sunt preocupați de infrastructura slab dezvoltată, cum ar fi – calitatea drumurilor, lipsa apeductelor, calitatea proastă a transportului public ș.a. Din alt punct de vedere, o problemă este pasivitatea tinerilor și facilități insuficiente pentru dezvoltarea acțiunilor pentru tineri. În același timp, unele administrații publice locale nu manifestă interes suficient pentru domeniul tineret și nu susțin grupurile de inițiativă ale tinerilor. Un dezavantaj semnificativ pentru dezvoltarea domeniului tineret, este insuficiența specialiștilor de tineret la nivel local și informarea slabă a tinerilor privind existența funcției și atribuțiilor ce îi revin;
11. O problemă constantă reprezintă oportunitățile reduse de petrecere a timpului liber. Preponderent în mediile rurale, tinerii menționează că nu au posibilitatea să participe la careva activități organizate pentru ei. Cea mai des menționată în acest sens este casa de cultură, care deși, este prezentă în peste 90% din localități, respondenții spun că organizează careva activități foarte rar, o dată la 2-3 luni și mai rar. În același timp, chiar și la activitățile organizate nu participă toți tinerii.

1.5.9. Recomandări

1. Atragerea surselor extrabugetare (implicarea agenților economici locali, a diasporei) în activități de reconstrucție și întreținere a spațiilor caselor de cultură, a diferitor activități artistice;
2. Se recomandă conlucrarea autorităților publice locale de ambele niveluri, a Consiliului raional cu Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, în scopul determinării și accesării donațiilor de carte pentru bibliotecile publice din raion. Pentru atragerea și promovarea lecturii este necesar de a elabora un plan comun de activități între bibliotecile publice și instituțiile de învățământ locale;
3. Pentru o atragere mai masivă a turiștilor pe teritoriul raionului Strășeni este necesar de implementat o serie de acțiuni, precum: amenajarea obiectivelor turistice, amenajarea locurilor de agrement existente precum și crearea altor obiective de agrement, amenajarea popasurilor turistice și a parcurilor;
4. Pentru promovarea potențialului turistic este recomandată elaborarea unei politici relevante și a unui plan de marketing autentic, crearea centrelor de informare, inclusiv atragerea surselor mass-media locale și republicane, promovarea spoturilor publicitare;
5. Includerea rutelor turistice naționale în rutele turistice internaționale, promovarea acestora prin intermediul platformelor on-line, a cărui obiectiv este de a promova patrimoniul natural și cel cultural al raionului;
6. Crearea unui parteneriat între autoritățile publice locale, instituțiile de învățământ și agenții economici din domeniu privind programele de pregătire a personalului implicat în industria turismului;
7. Susținerea de către administrațiile publice de ambele niveluri a agenților economici din domeniul turismului care contribuie la dezvoltarea turismului intern;
8. Dezvoltarea domeniului tineret al raionului conform necesităților reale ale tinerilor, Încurajarea APL I pentru crearea grupurilor de tineri la nivel local, instituirea unui fond de premiere anuală pentru cele mai active grupuri de inițiativă, organizarea de evenimente social-culturale la nivel raional și local, elaborarea și distribuirea de materiale informaționale și instructive;
9. Acordarea de scutiri și facilități agenților economici care sponsorizează domeniul tineret, organizarea campaniilor de promovare a imaginii pozitive a voluntarului, organizarea festivalului anual al voluntarului, oferirea de facilități celor mai activi voluntari (abonamente gratuite la secții, cercuri ș.a.), organizarea de activități comune cu organizațiile de tineret și specialiștii din raioanele învecinate;
10. Stabilirea de priorități anuale în domeniul tineret, la nivel de raion și pentru fiecare localitate, în politica publică a raionului, Includerea reprezentanților tinerilor în grupurile de inițiativă locale. Organizarea concursurilor raionale pentru cele mai inovatoare și ingenioase idei de dezvoltare a localităților raionului;
11. Organizarea de instruirii privind dezvoltarea unei afaceri, Instituirea unui Hub/centru raional pentru dezvoltarea ideilor în IT, promovarea intensă a activității Incubatorului de Afaceri, inclusiv în localitățile rurale, promovarea pozitivă a profesiilor tehnice, de interes pentru economia raionului;
12. Crearea unei platforme online unice de distribuire a informației de interes pentru tineri „tineret.straseni.md” (burse, granturi, strategii etc.), instituirea grupurilor de comunicare online, pe domenii de interes;
13. Stabilirea unui sistem eficient de dirijare a culturii fizice și sportului în structurile municipale și locale și de satisfacere deplină a necesităților populației în practicarea culturii fizice și sportului, realizarea programelor municipale și locale cu destinație specială de dezvoltare a culturii fizice și sportului;

14. Acordarea unui timp de emisie de până la 10% din volumul total de timp al posturilor de radio și TV locale (prin variate forme organizațional-legislative și ca o condiție de eliberare a licențelor) pentru translarea emisiunilor sportive și a altor emisiuni, în cadrul cărora să fie promovate cultura fizică și sportul, în special pentru copii, adolescenți și tineret;
15. Cooptarea în activitatea de promovare a specialiștilor de vază din domeniu, sportivilor renumiți, persoanelor publice, editarea materialelor și îndrumărilor metodice, desfășurarea activităților orientate spre răspândirea experienței avansate din sfera culturii fizice și sportului; folosirea reclamei care promovează modul sănătos de viață și practicarea sportului.

1.6. INFRASTRUCTURA FIZICĂ

1.6.1. Infrastructura tehnico-edilitară

Desfășurarea în bune condiții a vieții și a activităților din cadrul colectivităților umane presupune existența, concomitent cu spațiile de locuit și de desfășurare a diverselor activități, a obiectelor de infrastructură tehnico-edilitară. Funcționarea bună a infrastructurii determină gradul de civilizație, confort, sănătate publică a raionului Strășeni. Prin obiect de infrastructură tehnico-edilitară se subînțelege: rețelele subterane și supraterane de aprovizionare cu apă potabilă și tehnică, de canalizare, termoficare, alimentare cu energie electrică, telefonie etc., căile de circulație a mijloacelor de transport, construcțiile supraterane de pozare a instalațiilor electrice, stații de pompare și de punere sub presiune, alte construcții speciale și instalații, care fac parte din dotarea edilitară de interes public sau comun, precum și rețelele obiectului sau conexe acestuia.

a. Apă și canalizare

Rețeaua de aprovizionare cu apă potabilă și tehnică a raionului este una complexă și se află în permanență într-un amplu proces de dezvoltare. Ca surse de apă raionul dispune de 85 de sonde dintre care 62 sunt exploatate și de aproximativ 6000 fântâni de mină.

Captarea apei în orașul Strășeni se efectuează din trei sonde de adâncime în operare (priza de apă Micăuți). Apa, prin intermediul stației de pompare SP1, este pompată printr-o aducțiune în două rezervoare subterane de apă potabilă cu volumul de 500 m³ fiecare montate pe teritoriul stației de pompare SP2 din satul Negrești și prin intermediul căreia este pompată în două rezervoare subterane de apă potabilă cu volumul de 6.000 m³ fiecare, montate în orașul Strășeni și ulterior distribuită gravitațional în rețea. Volumul apelor uzate deversate în rețelele publice de canalizare în anul 2019 au constituit 196,8 mii m³.

La nivel raional în perioada 2016-2019 prin rețeaua publică a fost captată o cantitate de 8,8 mln m³ și s-a utilizat 6,6 mln m³ de apă. Creșterea cantității de apă captată și utilizată atât de populație, cât și de agenții economici se datorează dezvoltării rețelei de distribuție.

Conform datelor furnizate de BNS, 33,8% din lungimea totală a apeductelor și 59,9% din rețelele de canalizare revine orașului Strășeni. Totodată, la nivel de raion doar 34,9% din populația totală sau 36,4% din locuințe beneficiază de aprovizionarea publică cu apă. Ponderea locuințelor conectate la rețeaua de canalizare constituie doar 11,55%, dintre care 44,8% se găsesc în spațiul rural.

Lungimea rețelelor de canalizare a raionului depășește cu 16% media pe raioane (60,8 km), iar nivelul de dezvoltare a rețelelor publice de aprovizionare reprezintă doar 59% din media de 410 km pe republică.

Tabelul 10. Apeducte și rețele publice de distribuție a apei și canalizare în profil teritorial, raionul Strășeni, 2016-2019

	2016	2017	2018	2019
Apeducte și rețele publice de distribuție a apei, km	203,8	203,8	215,3	242,3
Lungimea în funcțiune a apeductelor și rețelelor publice de distribuție a apei, km	193,8	193,8	215,3	242,3
Numărul de locuințe conectate la serviciul public de alimentare cu apă, unit.	10 546	10 735	11 239	11 878
Numărul populației conectate la serviciul public de alimentare cu apă, pers.	26 462	26 538	27 652	28 834
Volumul de apă furnizată consumatorilor mii, m ³	581,3	629,4	582,9	717,3
Lungimea totală a rețelelor publice de canalizare, km	77,5	69,2	69,2	70,7
Lungimea în funcțiune a rețelelor a rețelelor publice de canalizare, km	77,5	69,2	69,2	70,7
Numărul de locuințe conectate la serviciul public de canalizare, unit.	4 136	3 426	3 648	3 769
Numărul populației conectate la serviciul public de canalizare, unit	8 519	7 451	7 741	7 842

Sursa: Elaborat de autor conform datelor BNS

b. Infrastructura de gazificare

Sectorul de întreținere și exploatare a rețelelor de distribuție a gazelor naturale pe teritoriul raionului Strășeni este executat de SRL „Ialoveni Gaz” prin intermediul filialei „Strășeni Gaz”. Este un sector cu o dezvoltare dinamică atât în mediul urban, cât și cel rural. Actualmente lungimea totală a rețelei de distribuție a gazelor naturale pe teritoriul raionului constituie 709,333 km și întrunește următorii indicatori:

Tabelul 11. Principalii indicatori de asigurare cu gaze a raionului Strășeni

Indicatori	Conform situației la data de 01.01.2021
Rețele de presiune înaltă, km	119,098
Rețele de presiune medie, km	213,512
Rețele de presiune joasă, km	376, 723
Inclusiv:	
Rețele subterane, km	458,08
Rețele supraterestre, km	251,253
Consumatori casnici particulari, gosp.	13 515
Sectorul multietajat, gosp.	3 236
Agenți economici, unit.	309

Sursa: Date oferite de filiala „Strășeni Gaz”

c. asigurarea cu energie electrică

Asigurarea raionului Strășeni cu energie electrică și deservirea rețelelor electrice este îndeplinită de Î.S. „Moldelectrica”, prin intermediul Filialei RETÎ Centru. Aria de acoperire constituie 100% din localități. Pentru diversificarea surselor de energie electrică o atenție sporită se atrage posibilităților de a utiliza în scopul dat a energiei solare. Astfel, în prezent, pe teritoriul raionului activează centrala fotovoltaică de 200kW în s. Negrești, noutatea acestui proiect pentru Republica Moldova fiind panourile bifaciale JincoSolar Swan, precum și parcul fotovoltaic de la Strășeni, cu o capacitate de 333kW. **Recent au demarat lucrările de amenajare pentru construcția Parcului fotovoltaic în Municipiul Strășeni, pe o suprafață totală de 15 ha, teren cu statut de Zonă Economică Liberă.**

d. Asigurarea cu energie termică

Cerințele generale de dezvoltare durabilă, aferente domeniului eficienței energetice și energiei regenerabile se referă la utilizarea rațională a resurselor energetice și energiei, substituirea combustibililor fosili cu resurse energetice regenerabile, reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră.

Una din cele mai mari provocări ale raionului Strășeni este îmbunătățirea eficienței energetice a clădirilor publice locale. La moment, pe teritoriul raionului se găsesc 156 clădiri publice cu următorul profil: administrative – 28, educaționale de învățământ general – 48, educaționale preșcolare – 32, medicale – 21, culturale – 27. Majoritatea clădirilor publice (79%) au fost construite între anii 1960-80, ceea ce înseamnă că vârsta lor s-a apropiat de durata normată de viață.

Orașul Strășeni dispune de cea mai amplă rețea de distribuție a energiei termice din raion. Astfel în anul 2020 agentul termic a fost distribuit în 15 edificii publice cu o suprafață totală de 18 590,63 m², cantitatea de energie furnizată constituind 2156,05 Gcal.

Resursele energetice utilizate ca surse de energie pentru întreținerea clădirilor publice din raion au următoarea structură: 62,2% - gaze naturale, 22,8% - cărbune, 7,9% - energie electrică, 2,7% - lemne, 3% - brichete/paleți, 1,4% – altele. Valoarea medie a consumului de energie electrică în clădirile publice ale raionului constituie cca 8% din total energie, valoarea maximă de cca 13% se referă la clădirile culturale. Consumul de biomasă solidă (lemnede foc, brichete, pelete) este de aproximativ 6%.

Cel mai mare consum de resurse energetice – 78%, se atestă în sectorul casnic. După tipul de energie 72% revine energiei termice, 21% - carburanților și 7% - energiei electrice. Jumătate din energia termică produsă și utilizată este obținută din lemne de foc. Consumul mediu anual de resurse energetice în raion se estimează la aproximativ 667 mii Gcal.

e. Managementul eficienței energetice

Raionul Strășeni are un potențialul de eficiență energetică mare. La nivel municipal, acest potențial se referă în principal la încălzirea clădirilor care nu sunt izolate, încălzirea apei menajere, iluminat și sistemele de ventilare. Consumul de energie termică poate fi redus cu cel puțin 40%, iar consumul de electricitate poate fi redus cu 10% în clădirile rezidențiale și publice. Scopul managementului energiei în clădiri este de a utiliza cât mai puțină energie din surse care au cel mai redus efect negativ asupra stării sănătății oamenilor și

mediului înconjurător. Procesul de management al energiei include toate aspectele și interacțiunile tuturor componentelor clădirii, inclusiv: fundația clădirii, anvelopa, iluminatul, dispozitivele de recuperare a căldurii.

Politica națională de eficiență energetică definește obiectivele privind îmbunătățirea eficienței energetice, țintele indicative de economisire a energiei, măsurile de îmbunătățire a eficienței energetice aferente, în toate sectoarele economiei naționale, cu referiri speciale privind:

- introducerea tehnologiilor cu eficiență energetică ridicată, a sistemelor moderne de măsură și control, precum și a sistemelor de gestiune a energiei, pentru monitorizarea, evaluarea continuă a eficienței energetice și previzionarea consumurilor energetice
- promovarea utilizării la consumatorii finali a echipamentelor și aparaturii eficiente din punct de vedere energetic, precum și a surselor regenerabile de energie;
- reducerea impactului asupra mediului activităților industriale și de producere, transport, distribuție și consum al tuturor formelor de energie;
- aplicarea principiilor moderne de management energetic;
- acordarea de stimulente financiare și fiscale, în condițiile legii;
- dezvoltarea pieței pentru serviciile energetice.

Eficiența energetică este un obiectiv atât individual, cât și colectiv la nivelul Uniunii Europene sprijinind atât reducerea consumului, cât și protejarea mediului înconjurător. Utilizarea eficientă a energiei este o tendință care provine din necesitățile societății moderne și pe care e bine să o însușim fiecare dintre noi, ca o acțiune responsabilă și necesară pentru un viitor sustenabil și mai verde.

1.6.2. Managementul deșeurilor

În Republica Moldova instituția responsabilă pentru gestionarea deșeurilor municipale este administrația publică locală, care în limita resurselor financiare aprobate în acest scop de către consiliul local pe anul bugetar respectiv, sunt abilitate cu dreptul de a asigura crearea unui sistem eficient de gestiune integrată a deșeurilor municipale. Astfel, conform Strategiei de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013-2027 la nivel local, agențiilor și inspecțiilor ecologice, conform funcțiilor abilitate, le revin supravegherea și controlul respectării legislației de mediu de către agenții economici locali, inclusiv în procesul de gestionare a deșeurilor. Populația reprezintă principalul beneficiar al prevederilor legislative implementate, care conform Strategiei de gestionare a deșeurilor, trebuie să fie asigurați cu condiții de viață mai sănătoase, accesul la servicii calitative de gestionare a deșeurilor, informare și conștientizare a noilor modalități de gestionare a deșeurilor.

Actualmente, în majoritatea primăriilor managementul deșeurilor face parte din serviciul de salubritate a localităților. Astfel, servicii specializate în colectarea și eliminarea deșeurilor există în municipii, în toate centrele raionale, gestionarea acestora fiind realizată în mod organizat prin intermediul acestor servicii, care lucrează pe bază de contract cu generatorii individuali.

Astfel, în raionul Strășeni, servicii de salubritate sunt prestate de 4 operatori:

- ÎM „Gospodăria Comunală Strășeni”, care acoperă municipiul Strășeni și satul Făgureni;
- ÎM „Salubr Sireți”;
- ÎM „Salubr Cojușna”;
- ÎM „Gospodăria Comunală Vorniceni”.

Teritoriul orașului Strășeni este deservit de operatorul de salubritate ÎM ”Gospodăria Comunală Strășeni” cu un grad de acoperire a serviciului de salubritate menajeră de peste 82%. Colectarea și transportul gunoiului menajer de la populația orașului Strășeni, la nivelul „Spațiului Locativ” se face zilnic, iar pentru „sectorul privat” se efectuează 1/2 săptămâni în baza graficului avizat și aprobat de Primăria municipiului Strășeni. Sectorul locativ cu apartamente este deservit integral de către serviciul public de salubritate (100%), iar sectorul caselor individuale este deservit în proporție de 60%. Colectarea și transportul gunoiului de la agenții economici se face conform graficelor întocmite pe baza prevederilor contractuale.

Gradul de acoperire cu servicii de salubritate în mediul rural este de 40%. În afară de orașul Strășeni, încă 2 operatori de salubritate menajeră activează pe teritoriu raional:

- ÎM „Salubr Sireți” ce deservește localitățile Sireți, Roșcani, Pânășești, Căpriana. În satul Sireți, deșeurile se acumulează de la populație în 700 tomberoane, de la agenții economici și instituțiile publice – în 12 containere, sunt colectate și transportate cu autospeciala la poligonul de deșuri (cu o suprafață de 2,0 ha) de 2 ori pe săptămână;

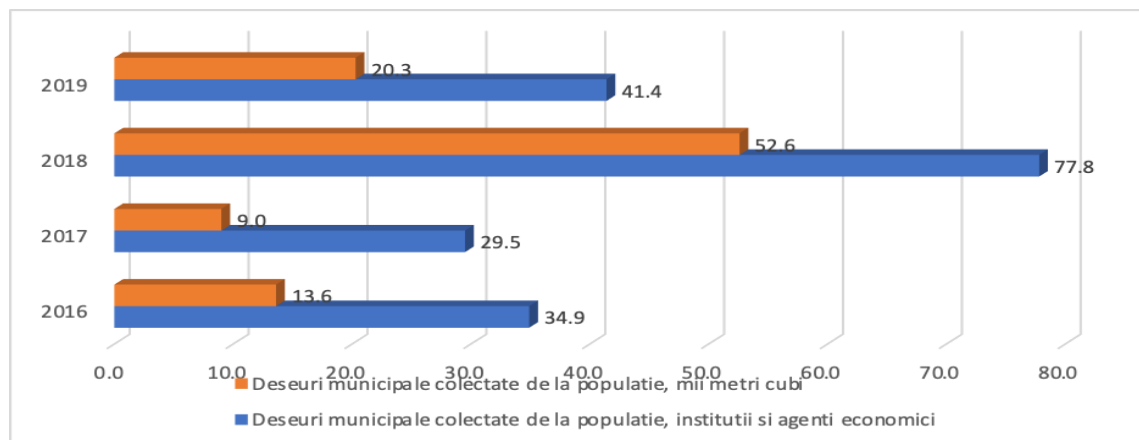
- ÎM „Salubr Cojușna” ce deservește satul Cojușna. Aici deșeurile se acumulează de la populație în pungi de plastic, de la agenții economici și instituțiile publice – containere, sunt colectate și transportate cu autospeciala la poligonul de depozitare a deșeurilor (cu o suprafață de 3,0 ha);

- Serviciul de salubritate menajeră gestionat de Primăria satului Tătărești. Evacuarea deșeurilor din localitate către gunoiștea neautorizată (cu o suprafață de 0,03 ha) este organizată cu tractorul contractat în mod centralizat. La nivelul anului 2013, 600 gospodării achitau câte 60 lei anual.

În ceea ce privește restul localităților rurale, evacuarea și transportarea gunoiului la poligoanele de deșuri se face în mod individual.

În anul 2019 pentru activitățile de salubritate în raionul Strășeni au fost planificate 896,0 mii lei, din care utilizate 279,2 mii lei. Volumul total al deșeurilor evacuate din locurile neautorizate s-a ridicat la 184 m.c.

Figura 24. Volumul deșeurilor municipale colectate de la populație, instituții și agenți economici în raionul Strășeni, în mii lei

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor furnizate de Biroul Național de Statistică

În anul 2019, volumul total de deșeuri municipale colectate de la populație, instituții și agenți economici a fost de 41,4 mii m.c., fiind în descreștere cu 36.4 mii m.c în comparație cu anul trecut. Din această cantitate colectată, circa jumătate revine deșeurilor generate de gospodării.

În același timp, pe întreg teritoriul raionului erau puse la dispoziție (conform datelor furnizate de Biroul Național de Statistică pentru anul 2018) 8 vehicule utilizate la servicii de salubritate. Considerăm că acest număr pentru un raion întreg este insuficient, iar dotarea tehnică cu echipamente necesare pentru servicii de colectare a deșeurilor trebuie îmbunătățită.

În municipiul Strășeni situația privind tratarea deșeurilor municipale, la fel, este precară, însă, spre deosebire de alte localități din raion, în anul 2019 s-au organizat tentative de colectare separată a deșeurilor, fiind adunate 9,6 - deșeuri de masă plastică PET.

Tabelul 12. Evoluția cantității de deșeuri municipale colectate în raionul Strășeni, tone

	2015	2016	2017	2018	2019
Deșeuri municipale totale, din care:	1950	2010	2100	15660	5220
Deșeuri menajere colectate în amestec de la populație	990	1020	1050	12090	4050
Deșeuri menajere colectate în amestec din comerț, industrie, instituții	540	570	600	2010	390
Deșeuri stradale	420	420	450	1560	780
Deșeuri colectate separat -Plastic					9,6

Sursa: Primăria municipiului Strășeni. 2020. Strategie locală de gestionare a deșeurilor în mun. Strășeni

În baza datelor analizate, se constată că municipiul Strășeni încă nu dispune de o infrastructură viabilă privind colectarea selectivă a deșeurilor. Din deșeurile menajere reciclabile sunt colectate separat doar deșeurile din plastic. Costul pentru 1 m.c. de deșeu este de 9 lei pentru persoane fizice și 114 lei pentru persoane juridice. Totodată, în municipiu sunt amplasate în cartierele locative 8 plase pentru colectarea PET, lunar fiind acumulate și evacuate circa 16-20 m.c de PET.

Forma de colectare a deșeurilor la nivelul orașului Strășeni se face diferit de zonele rurale ale raionului. Orașul dispune de o rampă de depozitare a deșeurilor menajere solide autorizată amplasată la periferia orașului (lângă traseul Strășeni-Scoreni). Colectarea deșeurilor se efectuează din recipiente de precolectare amplasate la adresa beneficiarului, sau puncte de colectare a deșeurilor (platforme) amplasate în zona de blocuri. Deșeurile sunt colectate de la 11 platforme cu tomberoane de tip euro, cu volum 1100 litri, pentru acumularea deșeurilor menajere, dintre care 6 platforme cu tomberoane de tip vechi, cu volum 1 m.c., ce sunt relativ amenajate. Întreprinderea de salubritate dispune de 2 unități de evacuare a deșeurilor, 2 tractoare cu remorcă, un buldozer și deservește circa 6700 persoane fizice și circa 200 persoane juridice.

Tarifele pentru colectarea și transportarea deșeurilor menajere solide pentru locatarii blocurilor și a caselor individuale sunt stabilite de Consiliul municipal prin Decizia nr. 2/21 din 24 martie 2017 și ulterior actualizat prin Decizia nr. 1/44 din 27 februarie 2020, însă acestea nu includ cheltuielile pentru depozitarea deșeurilor la gunoiștea orașului, pentru procurarea și întreținerea tomberoanelor, pentru dezinfectarea tomberoanelor și a platformelor, pentru construcția și întreținerea platformelor de acumulare a deșeurilor.

Tabelul 13. Tarifele plătite pentru serviciul de colectare și depozitare a deșeurilor în mun. Strășeni

Tariful achitat lunar de locuitorii la bloc pentru evacuarea deșeurilor	15 lei/pers.
Tariful achitat lunar de locuitorii la case individuale pentru evacuarea deșeurilor	35 lei/gospod.
Tariful achitat lunar de persoane juridice pentru evacuarea deșeurilor	150 lei/ m.c.
Tariful achitat lunar de persoane juridice pentru prelucrarea deșeurilor (transport la poligonul de deșeuri)	66 lei/m.c.
Deșeuri colectate separat -Plastic	

Sursa: Primăria municipiului Strășeni. 2020. Strategie locală de gestionare a deșeurilor în mun. Strășeni

Singurul mod de eliminare a deșeurilor municipale este prin depozitare la poligonul pentru acumularea deșeurilor din municipiul Strășeni și inclusiv alte peste 20 gunoiști stihinice care sunt formate la periferia localității. Poligonul este format din anul 1972 și amplasat la o distanță de 3 km de localitate (traseul Ungheni-Scoreni). Poligonul are o capacitate de 4,7 ha, iar la moment aceasta este complet epuizată.

Poligonul este unul neconform, din moment ce nu are dotările necesare pentru a asigura protecția mediului (lipsa unui sistem de drenare și evacuare a levigatului), fapt care poate conduce la scurgeri de ape din și de pe suprafața depozitului cu concentrații de poluanți (amoniu, azotați, cupru, zinc etc.). Deșeurile nedegradabile (mase plastice, metale, deșeuri electronice, electrocasnice) sunt depozitate fără separare, împreună cu deșeurile biodegradabile, creându-se astfel condiții pentru solubilizarea părților metalice de către apele acide generate de procesele de fermentare. Aceste ape reprezintă un „levigat” care se scurge necontrolat atât pe terenurile din vecinătatea depozitului, cât și în pârâul din vecinătate (cu scurgere

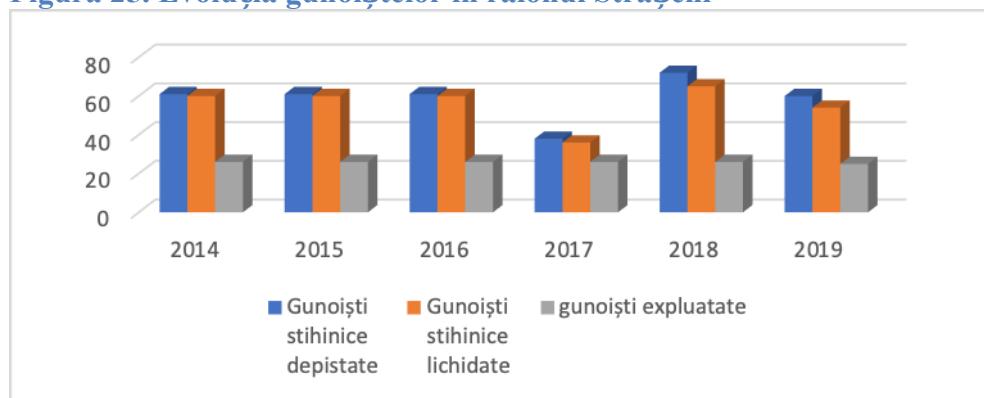
temporară). Totodată, lipsa unui sistem de evacuare a gazului de depozit poate conduce la autoaprinderea și arderea mocnită a deșeurilor și la degajări de fum și mirosuri neplăcute.

În regiunile rurale nu este organizată evidența deșeurilor separate, ceea ce confirmă ca întreg raionul are printre cele mai scăzute rate de colectare selectivă, fapt pentru care se consideră absolut necesară desfășurarea mai multor campanii organizate de informare și conștientizare precum și crearea infrastructurii necesare pentru colectarea selectivă. Conform datelor statistice, doar în anul 2018 s-a reușit colectarea selectivă a 2,88 m.c. din deșeuri, fiind la nivel de raion construite 15 platforme și instalate 346 pubele.

În localitățile ce beneficiază de serviciile operatorilor de salubritate, colectarea deșeurilor se efectuează în saci după care sunt încărcăți manual în mașină. Sortarea deșeurilor în spațiul rural nu are loc. Totodată, procesele de tratare și de reciclare a deșeurilor lipsesc.

O altă problemă ce persistă de mult timp în raionul Strășeni sunt gunoiștele stihinice. Pe parcursul Campaniei de primăvară din anul 2019 au fost depistate 60 gunoiști stihinice cu suprafața de 12,9 ha, din acestea – 54 gunoiști cu suprafața de 11,47 ha au fost lichidate. Vinovații de încălcarea legislației privind gestionarea deșeurilor au fost sancționați: au fost încheiate 24 procese-verbale cu privire la contravenție persoanelor fizice, juridice și cu funcții de răspundere. Suma amenzilor aplicate a constituit 14800 lei, din care a fost achitată suma de 6900 lei.

Figura 25. Evoluția gunoiștelor în raionul Strășeni

Sursa: Elaborat de autori în baza rapoartelor anuale prezentate de Inspectoratul pentru Protecția Mediului

Depozitele sunt localizate divers: în gropi de siloz sau gropi pentru dejecții animaliere, cariere, versanți afectați de alunecări de teren, margine de drum etc. Majoritatea gunoiștilor nu sunt amenajate, și sunt construite fără proiect de construcție. Practic la toate depozitele deșeurile sunt depozitate haotic, lipsește compactarea acestora, periodic fiind doar îngrămadite, dar nu și păzite. Toate rampele nu au îndiguire, cu excepția localităților Strășeni, Tătărești, Chirianca și Sireți. Evidența deșeurilor și cantităților transportate la gunoiști nu se duce. Poligonul de depozitare a deșeurilor din comuna Gălești (cu o suprafață de 0,6 ha) este amplasat pe teritoriul fostului depozit de chimicale. În majoritatea cazurilor, transportarea deșeurilor la locurile de depozitare se efectuează în mod individual, fără evidență.

Gunoștile autorizate sunt prezente în comunele Micleușeni, Lozova, satul Roșcani (cu o suprafață de 1,0 ha) și în orașul Strășeni, cu suprafața gunoștii de 3,7 ha, unde anual se depozitează circa 15.000 m.c.

Gunoștile neautorizate sunt în satele Dolna, Vorniceni (cu suprafață de 1,0 ha și un volumul al deșeurilor acumulate ce constituie cca 12000 m³), orașul Bucovăț, satul Negrești (cu suprafață de 0,5 ha și un volum al deșeurilor acumulate ce constituie 20 tone), comuna Ghelauza (cu suprafață de 1,2 ha), satul Căpriana (cu o suprafață de 0,45 ha și o capacitate de 13500 m³), satul Cojușna cu suprafață de 3,0 ha) și comuna Pânășești (cu suprafață de 2,0 ha).

Pe parcursul anului 2019 a fost încetată evacuarea deșeurilor municipale la depozitul de deșeuri din satul Zubrești, iar această localitate urmează a fi recultivată și amenajată.

1.6.3. Concluzii generale

- Aproximativ 2/3 din populația raionului Strășeni nu are acces la rețele centralizare de aprovizionare cu apă, sursa principală fiind fântânile de mină;
- Doar 1/5 din gospodăriile casnice sunt racordate la sistemul central de canalizare, restul gospodăriilor au sisteme de canalizare improvizate sau nu există deloc, astfel creându-se condiții favorabile de poluare a apelor freactice;
- În perioada 2016 – 2019 lungimea rețelelor de canalizare s-a diminuat cu 10%, tot în perioada de referință rețelele de aprovizionare cu apă a populației a crescut cu 16%, ceea ce demonstrează o discordanță evidentă în sistemul de alimentare cu apă și canalizare pe teritoriul raionului;
- Nivelul de aprovizionare a populației cu gaze naturale și curent electric se află într-o creștere dinamică;
- Ponderea cheltuielilor de energie termică este deținută de consumatorii casnici. Sursa de bază la obținerea energiei termice pentru alimentarea edificiilor administrative este gazul natural, urmat de cărbune și lemnul pentru foc.
- În raionul Strășeni, serviciul de gestionare a deșeurilor se limitează doar la colectarea, transportarea și depozitarea deșeurilor, fără procedura de separare sau sortare, ceea ce contravine principiilor specifice Sistemului integrat de gestionare a deșeurilor;
- În raion nu există stații de sortare a deșeurilor;
- În raion nu se practică colectarea separată a fracției biodegradabile și nu există instalații centralizate pentru compostarea acestora;
- În raion nu există stații de tratare mecanică și biologică a deșeurilor urban sau rural;
- În raion nu există incinerator de deșeuri industriale, medicale și toxice;
- Nu se practică activități de reciclare și valorificare a deșeurilor. Multe materiale reciclabile și utile sunt depozitate împreună cu cele nereciclabile, astfel pierzându-se o mare parte a potențialului lor util (hârtie,

sticlă, metale, materiale plastice). Fiind amestecate și contaminate din punct de vedere chimic și biologic, recuperarea lor este dificilă;

- Infrastructura pentru colectarea, transportul și eliminarea deșeurilor este precară.

1.6.4. Recomandări

- Dezvoltarea infrastructurii pentru implementarea principiilor specifice Sistemului integrat de gestionare a deșeurilor;
- Dezvoltarea practicilor și serviciilor privind colectarea separată a deșeurilor;
- Dezvoltarea practicilor și serviciilor privind valorificarea și reciclarea deșeurilor;
- Dezvoltarea managementului funcționării serviciului public de gospodărie comunală în scopul gestionării deșeurilor prin aplicarea principiilor economiei circulare: reduce-reutilizează-reciclează;
- Diminuarea impactului deșertificării solurilor prin implementarea tehnologiilor resursoproductive;
- Îngrădirea, dotarea gunoiștilor autorizate cu dig de protecție și construcția unui drum de acces spre acestea;
- Organizarea colectării și evacuării deșeurilor de echipamente electrice și electronice, acumulatorilor cu implicarea APL I și II, Direcției generale educație și cultură, agenților economici, Inspecției pentru Protecția Mediului Strășeni;
- Dezvoltare formelor de cooperare inter-comunitară în domeniul salubrității și managementului deșeurilor;
- Accesarea fondurilor pentru managementul deșeurilor, biodiversitate, reconstrucție ecologică, re tehnologizare, prevenirea poluării din contul donatorilor externi;
- Valorificarea parteneriatelor publice private pentru implementarea principiilor specifice Sistemului integrat de gestionare a deșeurilor;
- Valorificarea finanțărilor pentru implementarea principiilor specifice Sistemului integrat de gestionare a deșeurilor;
- Valorificarea practicilor de cooperare intercomunitară în domeniul salubrității și managementului deșeurilor;
- Valorificarea oportunităților de dezvoltare a serviciilor de salubritate prin clusterizarea localităților raionului și dezvoltarea formelor de cooperare inter-comunitare;
- Instruirea reprezentanților APL, dar și a personalului serviciului de salubritate în domeniul economiei circulare și gestionării integrate a deșeurilor;

- Organizarea și desfășurarea campaniilor de sensibilizare și educare a populației cu privire la sortarea deșeurilor și implementarea principiilor economiei circulare – reduce-reutilizează-reciclează în soluționarea problemei deșeurilor municipale;
- Identificarea și reducerea consumului de apă nejustificat prin efectuarea auditurilor și introducerea de programe de control a scurgerilor;
- Solicitarea contorizării tuturor construcțiilor noi și introducerea treptată a contorizării tuturor consumatorilor;
- Utilizarea facturilor pentru a arăta consumatorilor din mediul rural care sunt costurile reale pentru diferite componente ale sistemului lor de aprovizionare cu apă, cum sunt calculate costurile și care ar putea fi economiile realizate cu dispozitive pentru eficientizarea consumului de apă;
- Inițierea programelor de educare și informare a publicului, a grupurilor interesate și în școli pentru a sprijini eforturile de promovare a unui consum eficient de apă;
- Elaborarea de către autoritățile publice locale, cu sprijinul companiilor de furnizare a energiei termice, a planurilor locale pentru dezvoltarea sistemelor de încălzire centralizată, cu scopul de a raționaliza dezvoltarea sistemelor de aprovizionare cu agent termic și gaze naturale;
- De a sprijini autoritățile publice locale în soluționarea deficitului financiar, sectorul privat ar putea veni cu injecții financiare;
- Multe clădiri au un potențial considerabil de reducere a consumului de energie prin implementarea măsurilor de eficiență energetică. Pentru a îmbunătăți performanța energetică a clădirii și calitatea aerului, trebuie instalate sisteme de ventilație mecanică cu recuperarea energiei;
- Pentru a asigura o eficiență durabilă și fiabilitatea sistemelor energetice din clădiri, este necesară realizarea activităților de întreținere. Întreținerea insuficientă sau necorespunzătoare a sistemelor energetice duce la: performanță energetică redusă, consum sporit de energie și facturi mai mari, deteriorare mecanică, durată de exploatare redusă, pericole pentru oameni;
- Utilizarea încălzitoarelor electrice trebuie minimalizată, deoarece energia electrică este mai scumpă decât alte opțiuni de încălzire (încălzirea centralizată, gazul, biomasa sau pompele de căldură);
- Sistemele solare de încălzire a apei pot fi o metodă eficientă din punct de vedere al costurilor de producere a apei calde pentru gospodării și întreprinderi;
- Administrațiile locale joacă cel mai important rol în dezvoltarea și implementarea proiectelor de eficienizare și utilizare a surselor de energie regenerabilă, în conformitate cu cadrul legislativ existent. Ținând cont de faptul că proiectele de eficiență energetică și utilizare a surselor de energie regenerabilă necesită investiții, indiferent dacă fondurile provin de la bugetul de stat, bugetul local, granturi sau investiții private, administrațiile locale trebuie să înceapă elaborarea propriului Program și Plan de Acțiune pentru eficientizarea energiei.

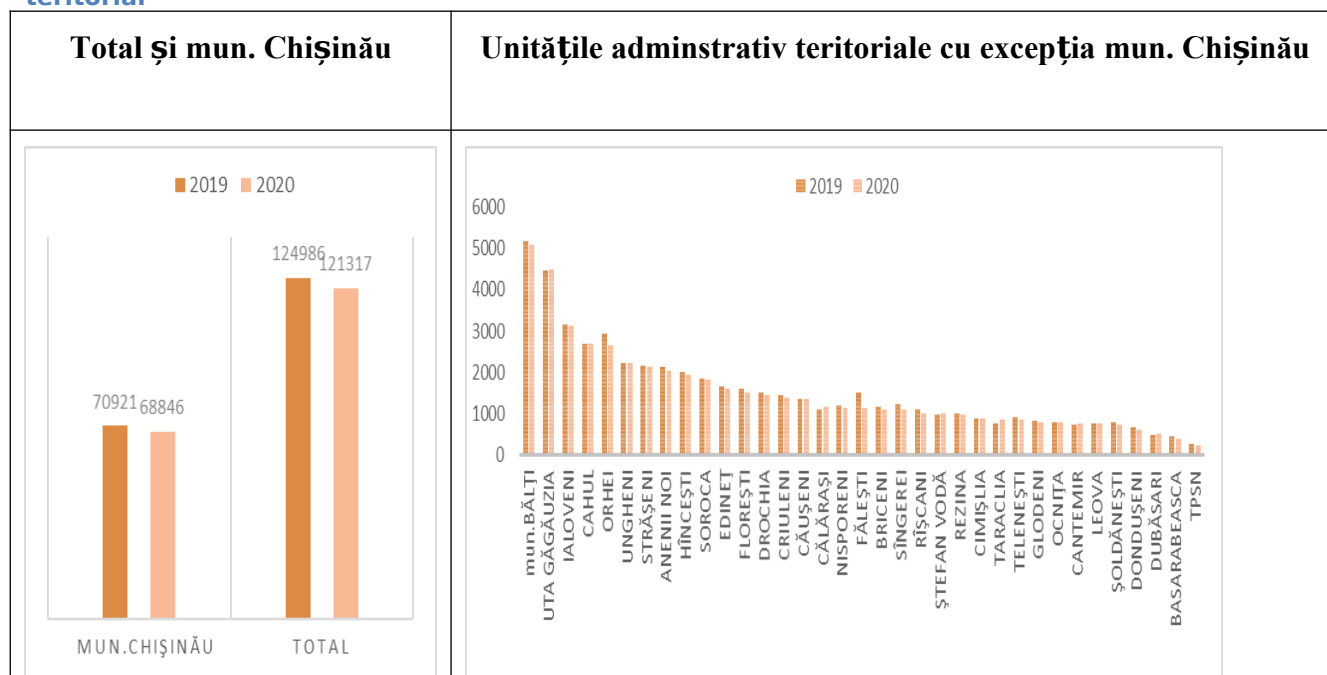
1.7. DEZVOLTAREA ECONOMICĂ

1.7.1. Mediul de afaceri

Pandemia COVID-19 și seceta au afectat puternic economia națională în anul 2020, fapt ce s-a manifestat printr-o recesiune de proporții. Dat fiind specificul crizei, mediul de afaceri a fost afectat prin intermediul mai multor canale: restricțiile din partea autorităților au limitat direct activitatea de producere de bunuri și servicii, în special transporturi, turism, comerț ș.a., atât cerea internă, cât și cea externă s-a contractat puternic. Realitățile economice negative din această perioadă s-au reflectat printr-o înrăutățire generală a principalilor indicatori macroeconomici, precum și printr-o reducere drastică a stocului de întreprinderi în economie.

În perioada 1 ianuarie 2020 - 1 ianuarie 2021, numărul companiilor înregistrate în Registrul de stat al unităților de drept, la nivel național s-a diminuat cu 3669 unități de la 124986 până la 121317 unități. Totodată, în profilul administrativ-teritorial, acest fenomen s-a manifestat diferit. Raionul Strășeni se numără printre raioanele în care numărul întreprinderilor în registrul de stat a scăzut, în același timp, diminuarea a fost printre cele mai mici (8 unități sau 0,4% în termeni relativi). Prin urmare, la 1 ianuarie 2021 stocul întreprinderilor înregistrate în RS, rezidente în raionul Strășeni a constituit circa 2145 de întreprinderi.

Figura 26. Întreprinderi înregistrate în Registrul de stat al unităților de drept în profilul administrativ-teritorial

Sursa: ASP

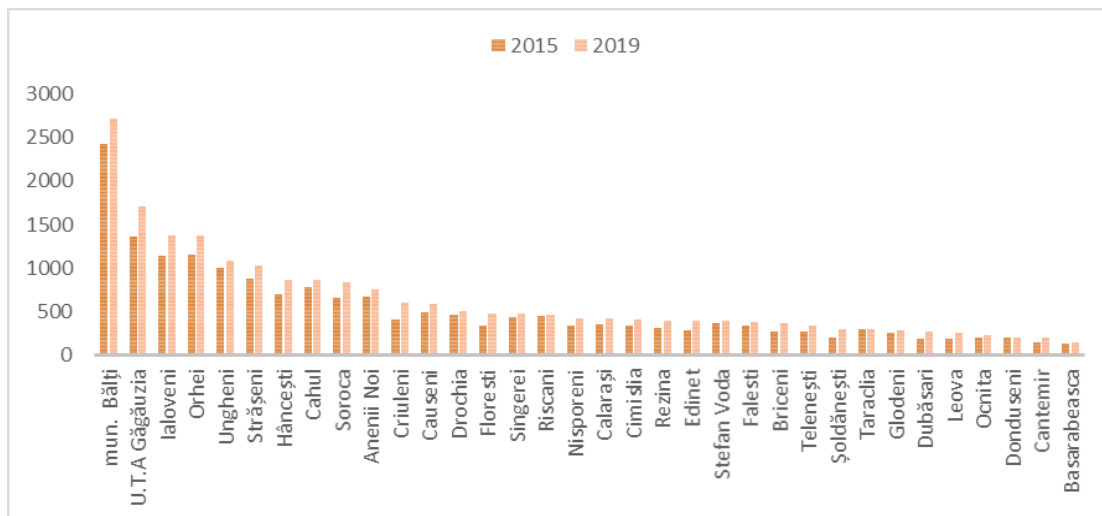
Numărul companiilor care și-au raportat activitatea financiară este semnificativ mai mic atât la nivel de țară 56714, cât și în raionul Strășeni - 1027 întreprinderi, iar numărul celor active și mai mic. Deși nu există date la nivelul UAT, conform statisticilor privind demografia întreprinderilor raportoare⁷, la nivel de țară, numărul întreprinderilor active reprezenta circa 72% din întreprinderile raportoare în 2019.

⁷ Informația este elaborată pe cercul de întreprinderi conform Regulamentului Uniunii Europene nr. 295/2008 și include întreprinderile cu genul principal de activitate din industrie, construcții, servicii de piață (secțiunile de la B până la N din Clasificatorul Activităților din Economia Moldovei- 2). Nu sunt incluse întreprinderile din stânga Nistrului și municipiul Bender. Numărul de întreprinderi acoperit - 49,3 mii.

Inaccesibilitatea datelor statistice privind numărul populației cu reședință obișnuită și a întreprinderilor active la nivelul UAT, nu permite calcularea unor astfel de indicatori relevanți cum ar fi densitatea întreprinderilor: active, nou create, raportoare etc. și nu asigură nici acuratețea estimărilor privind densitatea întreprinderilor nou create sau raportoare. Totodată, unele estimări efectuate în baza populației prezente în raion, indică o densitate mai mică a întreprinderilor raportoare la 1000 de locuitori în raionul Strășeni comparativ cu media pe țară, care este influențată puternic de dinamica antreprenoriatului în municipiile mai mari – Chișinău, Bălți. De altfel și în unele UAT din regiunea Centru acest indicator este ușor superior cum ar fi exemplul raioanelor Ialoveni, Orhei. În anul 2019, în raionul Strășeni, la 1000 de locuitori revenea 11,7 întreprinderi raportoare, în timp ce media pe țară constituia 17 unități. Comparativ cu anul 2015, valoarea indicatorului s-a modificat neesențial în ambele cazuri, sporind cu circa 2 unități, iar aceste evoluții modeste sunt determinate de mai mulți factori, dar în principal de rata joasă de întreprinderi noi create raportată la populația activă, rata de supraviețuire redusă a întreprinderilor, tendințele demografice negative.

Raionul Strășeni se numără printre unitățile administrativ-teritoriale unde se atestă cel mai mare număr de companii ce își raportează activitatea financiară. Aceasta este precedată de municipiul Chișinău (cu o cotă de 62% în numărul total de întreprinderi), municipiul Bălți, UTA Găgăuzia, Ialoveni, Orhei și Ungheni – ultimele 3 fiind din regiunea de dezvoltare Centru. Prin urmare, în raionul Strășeni, în anul 2019, raportau 1,8% din numărul total de întreprinderi ce raportează la nivel de țară, exclusiv municipiul Chișinău - 4,8% și în jur de 11% din numărul de întreprinderi din regiunea de dezvoltare Centru. Totodată, în dinamică se atestă o creștere neesențială a raionului în stocul de întreprinderi la nivel de țară.

Figura 27. Structura întreprinderilor raportoare în 2019 în regiunea de dezvoltare Centru

Sursa: BNS

În același timp, prezența raionului în stocul de întreprinderi raportoare în regiunea Centru s-a diminuat neesențial (de la 11,55% la 11,2%) în anii 2015-2019, ca urmare a scăderii înregistrate în anul 2016. În ultimii 5 ani, numărul întreprinderilor raportoare în raion a crescut, în mediu anual, cu 4,1%. Această creștere cedează dinamicii înregistrate în raioanele Orhei (4,4%) și Ialoveni (4,7%), ceea ce ar indica asupra unui mediu de afaceri mai prielnic în acestea din urmă, totodată este superioară celei atestată în raionul Ungheni (2,1%).

Sectorul IMM se contractează în structura numărului de întreprinderi raportoare, în condițiile unei creșteri mai rapide a stocului de întreprinderi mari.

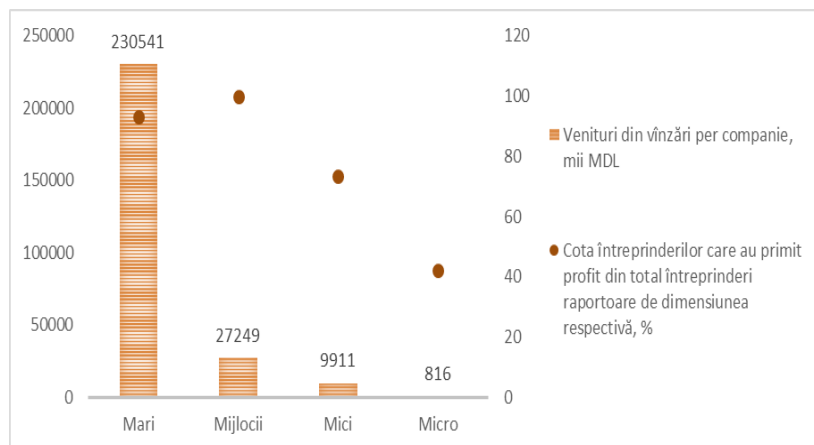
Tabelul 14. Evoluția numărului întreprinderilor, pe dimensiuni, 2015-2019

	Numărul de întreprinderi, un					Structura		Rata medie anuală compusă de creștere, 2015-2019, %	Diferență 2019-2015, un
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2019		
Total	876	860	915	974	1027	100	100	4,1	151
Mari	8	6	12	12	15	0,9	1,5	17,0	7
IMM	868	854	903	962	1012	99,1	98,5	3,9	144
Mijlocii	24	23	19	23	21	2,7	2,0	-3,3	-3
Mici	116	122	113	122	128	13,2	12,5	2,5	12
Micro	728	709	771	817	863	83,1	84,0	4,3	135

Sursa: BNS

Creșterea numărului de întreprinderi în perioada 2015-2019 a fost determinată de majorarea numărului întreprinderilor micro, mici și mari, în timp ce clasa medie a întreprinderilor se contractează. În termeni relativi, însă, și numărul întreprinderilor mici crește foarte lent (în medie anual cu 2,5% în 2015-2019). Acest lucru este ușor de observat, în special, pe fundalul unei dinamici mai înalte a întreprinderilor de dimensiuni micro care sunt și semnificativ mai numeroase. Aceste evoluții ar putea indica asupra constrângerilor cu care se confruntă întreprinderile în procesul lor de maturizare – din micro în mici, din mici în mijlocii. Ori dimensiunea întreprinderii contează dacă vorbim despre șansele acestora de a avea acces la diverși factori de producție, resurse de finanțare a afacerilor, piețe de desfacere etc. ce influențează productivitatea și capacitatea acestora de a genera profituri mari. La fel, dimensiunea întreprinderilor corelează pozitiv cu nivelul veniturilor din vânzări per companie și cota întreprinderilor de dimensiunea corespunzătoare ce generează profituri, în special în cazul întreprinderilor IMM.

Figura 28. Veniturile din vânzări per companie și cota afacerilor profitabile, în dependență de dimensiunea întreprinderilor raportoare

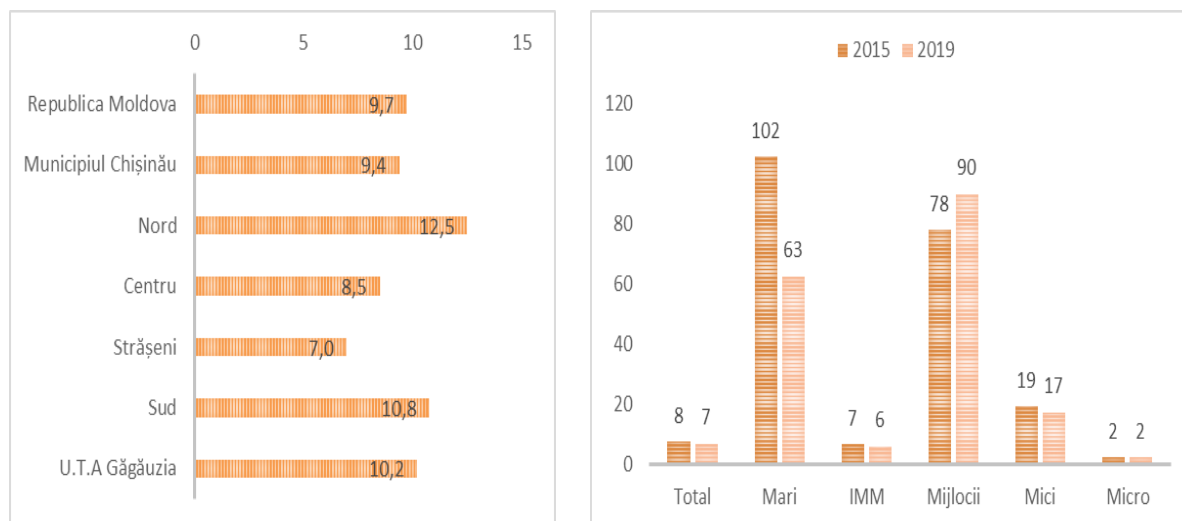

Sursa: Elaborat în baza datelor BNS

Creșterea numărului de întreprinderi mari a impulsat majorarea veniturilor din vânzări a întreprinderilor raportoare din raion. În raionul Strășeni, se atestă o creștere foarte dinamică a veniturilor din vânzări, care în termeni reali, au sporit în mediu cu 11,4% anual în perioada anilor 2015-2019. Această dinamică se datorează, în special, creșterii accelerate a veniturilor din vânzări obținute de întreprinderile mari (care au crescut în mediu anual cu 31,2% în perioada menționată). Pe de altă parte, veniturile din vânzări generate de întreprinderile mici și micro au crescut mult mai lent cu 3,6% și, respectiv, 2,7%, iar cele ale întreprinderilor mijlocii au înregistrat o descreștere -2,8%. Totodată, această scădere pare să fie explicată de diminuarea numărului de întreprinderi mijlocii în anul 2019 comparativ cu anul 2018, care însă a determinat creșterea cotei întreprinderilor profitabile de această dimensiune până la 100%.

Majorarea stocului de întreprinderi și a veniturilor din vânzări sunt condiții importante de stimulare a ocupării populației în cazul unor astfel de țări ca Republica Moldova, unde rata de participare a forței de muncă este extrem de mică - 40,3% în anul 2020. Creșterea ratei de ocupare a populației până la un nivel comparabil cu țările din Europa Centrală și de Est este una dintre țintele Agendei de dezvoltare durabilă 2030 (Obiectivul 8: Promovarea unei creșteri economice susținute, deschise tuturor și durabile, a ocupării depline și productive a forței de muncă și a unei munci decente pentru toți), Strategiei Naționale de Dezvoltare 2030 și a Strategiei pentru o economie incluzivă, durabilă și digitală până în 2030. În Republica Moldova rata mică de activitate a populației este determinată de mai mulți factori cum ar fi îmbătrânirea populației și lipsa oportunităților/motivației de a se încadra în câmpul muncii după vârsta de pensionare; activitățile casnice, în special în cazul femeilor; emigrarea populației aptă de muncă în căutarea unor oportunități mai bune de angajare și remunerare etc. În același timp, în regiunea Centru, urmând regiunea Sud se atestă cele mai mici rate de ocupare ale populației.

Figura 29. Personalul mediu per companie, persoane

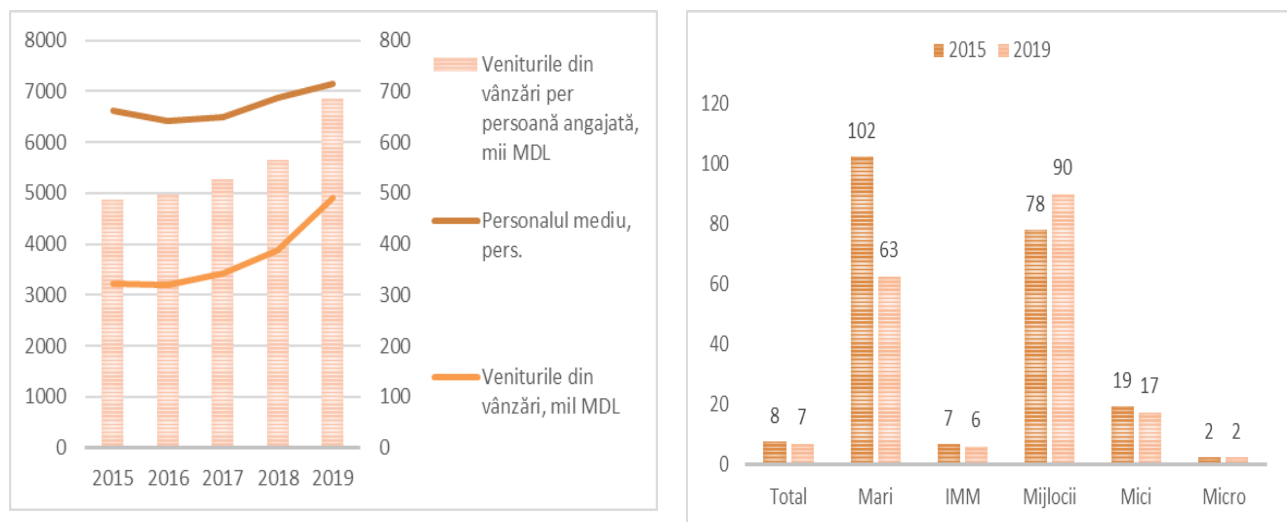

Sursa: Calcule conform datelor BNS

Creșterea locurilor de muncă se produce foarte lent în raionul Strășeni, cererea de muncă fiind mai mare decât oferta. În anul 2019 personalul mediu în întreprinderile raportoare constituia 7142 persoane. În perioada anilor 2015-2019, numărul acestora a crescut în mediu anual cu 1,9% (cumulativ cu 8% sau 517 persoane) - o rata de creștere inferioară mediei pentru regiunea de dezvoltare Centru (3%) și pe țară (2%). Prin urmare unei întreprinderi în raionul Strășeni îi revine în mediu 7 angajați, pe când media în regiunea Centru este de 8,5, iar la nivel național de 9,7 persoane.

În dinamică se conturează o scădere a numărului de personal per întreprindere de la 7,6 angajați în anul 2015 la 7 în anul 2019. În special, mică este contribuția întreprinderilor mari în ceea ce privește crearea locurilor de muncă, care în anul 2019 asigurau locuri de muncă pentru circa 13% din persoanele angajate în întreprinderile raportoare din raion. În pofida creșterii numărului acestora din urmă în perioada anilor 2015-2019 cu 7 unități, personalul mediu a fost în creștere doar cu 121 persoane (de la 817 la 938 persoane). Prin urmare, unei întreprinderi raportoare mari din raionul Strășeni îi revenea, în mediu, 63 unități de personal. Decalajul este unul semnificativ comparativ cu indicatorii înregistrați la nivel de țară și în regiunea Centru, unde personalul mediu per o companie mare ajunge la 271 și, corespunzător, 218 persoane. O situația opusă se atestă, în cazul întreprinderilor mijlocii. În pofida scăderii numărului acestora, persoanalul mediu a crescut ușor în perioada dată de la 1869 la 1888 persoane, iar prin urmare și numărul persoanelor angajate per companie de la 78 în 2015 la 90 în anul 2019. Astfel, valorile indicatorului depășind nivelul mediu înregistrat în regiunea Centru (81,2) și la nivel de țară (74,9). Diferențele sunt semnificativ mai mici în cazul întreprinderilor micro și cele mici.

Figura 30. Veniturile din vânzări totale și per persoană angajată în raionul Strășeni în aspect teritorial (prețuri constante ale anului 2015), mii MDL

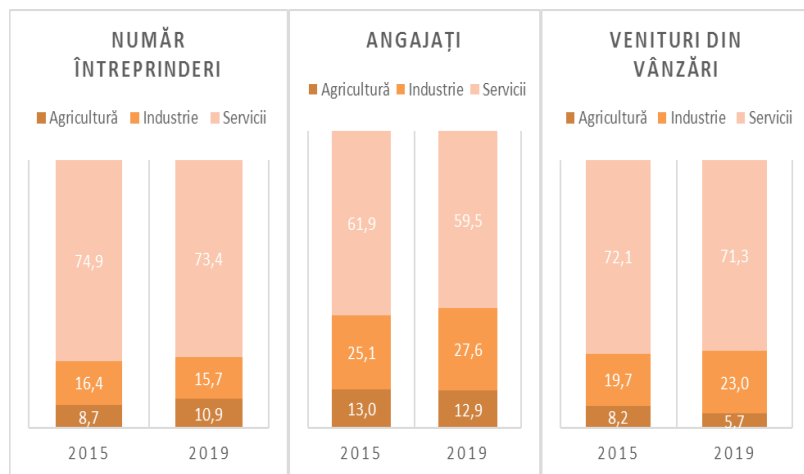
Sursa: Calcule conform datelor BNS

Majorarea rapidă a veniturilor din vânzări comparativ cu evoluția persoanelor angajate în cadrul companiilor raportoare a determinat o creștere decentă a veniturilor din vânzări în prețuri comparabile raportate la o persoană angajată. În anul 2019, veniturile din vânzări per angajat în raionul Strășeni reprezentau 686 mii MDL, inclusiv 3009 în întreprinderile mari, 247 în cele mijlocii, 464 în mici și 276 în microîntreprinderi. Prin urmare, raionul se poziționează bine în ceea ce privește valoarea acestui indicator comparativ cu media pe țară și media pe toate regiunile de dezvoltare, iar poziția este asigurată, în cea mai mare parte de productivitatea muncii a întreprinderilor mari.

Activitățile economice care concentrează cele mai multe întreprinderi raportoare din raionul Strășeni și contribuie cel mai mult la angajarea populației sunt comerțul, industria, agricultura, construcțiile și transporturile și depozitarea.

Raionul Strășeni se numără printre UAT unde sunt concentrate cele mai multe întreprinderi industriale, acestea reprezentând circa 15,7% din numărul total de întreprinderi. Întreprinderile din acest sector, asigură ocuparea a peste un sfert din personalul mediu al întreprinderilor raportoare în raion, iar cota deținută s-a mărit pe parcursul ultimilor 5 ani. Aceiași tendință au înregistrat și veniturile din vânzări. Cele mai multe activități industriale vizează activitatea de procesare, în special a produselor agricole. De altfel, în agricultură sunt antrenate circa 11% din întreprinderile raportoare, care asigură locuri de muncă pentru aproximativ 13% din persoanele angajate.

Figura 31. Structura numărului de întreprinderi raportoare, a personalului angajat și a veniturilor din vânzări în raionul Strășeni

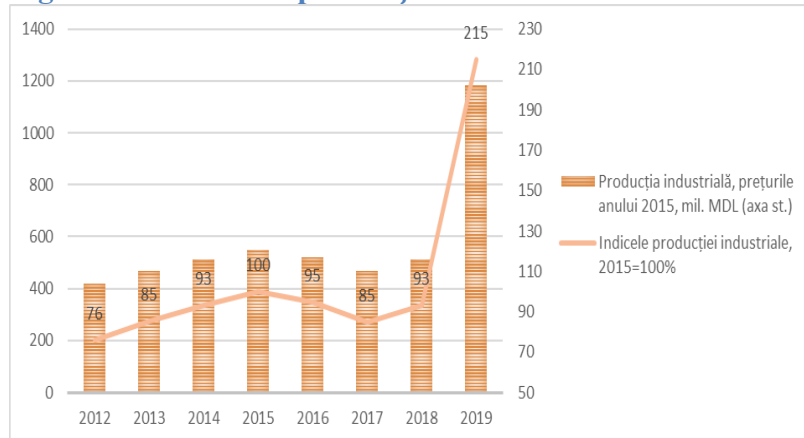

Sursa: BNS

1.7.2. Industria

În perioada anilor 2016-2018, industria raionului Strășeni a marcat, mai cu seamă evoluții nesatisfăcătoare. După o scădere a producției industriale ce a durat doi ani (2016, 2017), în anul 2018 sectorul și-a reluat tendința de creștere. Totodată, volumul producției industriale în anul 2018, rămânea a fi inferior celui obținut în perioada 2015-2016, iar în valori nominale producția obținută în industrie constituia circa 556 mln MDL.

Figura 32. Dinamica producției industriale în raionul Strășeni

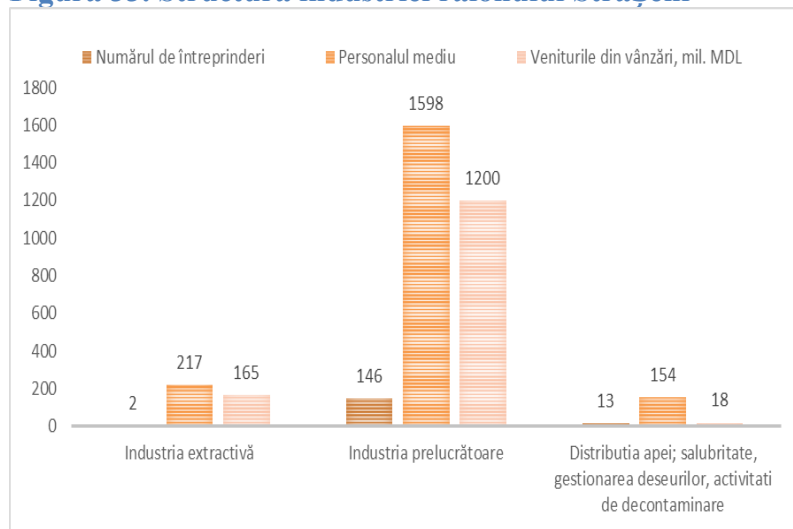

Sursa: BNS

În anul 2019 s-a produs un salt major în sectorul industrial al raionului. Producția industrială s-a majorat cu circa 134% comparativ cu anul 2018, iar acest lucru a determinat o creștere vizibilă a raionului în valoarea producției industriale obținută la nivel național de la 1% în anul 2018 (1,2% în anul 2015) până la 2,2% în anul 2019. Datele privind producția principalelor produse industriale, indică o creștere dublă a producției de vinuri naturale în anul 2019, dinamică ce se face remarcată comparativ cu evoluția celorlalte produse.

Evoluția industriei în perioada anilor 2015-2019 a fost una modestă. De altfel aceste evoluții corelează bine cu tendințele înregistrate în industrie și activitatea investițională în această perioadă la nivel național.

Figura 33. Structura industriei raionului Strășeni

Sursa: BNS

Deși limitate, raionul se caracterizează prin disponibilitatea unor resurse naturale care permit dezvoltarea industriei extractive - pietris, prundis, bolovani și silex și alte pietre pentru cioplit sau pentru construcție, exclusiv granit sau gresie. Totodată, trebuie să constatăm că volumul acestor resurse extrase anual în perioada anilor 2016-2019, cu mici excepții, este net inferior producției realizate în anul 2015. Prin urmare și veniturile din vânzări realizate de întreprinderile ce activează în industria extractivă au avut o evoluție sinuoasă, iar pe fundalul creșterii impunătoare a producției generate de industria prelucrătoare în anul 2019, cota acestor întreprinderi în veniturile din vânzări realizate de întreprinderile cu activitate industrială din raionul Strășeni s-a diminuat dramatic comparativ cu anul 2015 - de la 21,6% la 11,9%.

Industria de procesare și, în special, industria alimentară își are un rol aparte în structura economiei raionului. Acesta este domeniul de activitate pentru marea majoritate a întreprinderilor cu activitate industrială (91%) și a populației angajate în industrie (81%).

În anul 2018, circa jumătate din veniturile din vânzări realizate în industria de procesare rezulta din producția obținută în industria alimentară și a băuturilor. Principalele produse industriale generate de agenții economici din raion vizează: făină și produsele de panificație, băuturile alcoolice, în special vinurile naturale, fructe și legume procesate.

Analiza producției principalelor produse alimentare, indică că raionul și-a micșorat esențial volumul producției unor produse agricole procesate, cum ar fi de exemplu fabricarea făinei, procesarea fructelor și legumelor, în pofida valorii adăugate net superioare ce poate fi generată de aceste activități comparativ cu producerea și vânzarea în formă brută a fructelor și legumelor, a cerealelor. Începând cu anul 2015, scade constant producția de pâine și produse de panificație. Consolidarea legăturilor dintre agricultură și industria alimentară și a băuturilor, ar impulsiona modernizarea sectoarelor și creșterea valorii adăugate de-a lungul lanțului agroalimentar, ceea ce se numără printre prioritățile strategice de dezvoltare a economiei la nivel

național. La rândul său, dezvoltarea unor activități mai productive, înseamnă forță de muncă mai bine plătită, condiții de muncă și de trai mai bune.

Tabelul 15. Producția principalelor produse industriale în raionul Strășeni

	2008	2015	2016	2017	2018	2019
Pâine și produse de panificație, tone	1510	2227,6	2216,6	1958,5	1735,9	1616,8
Vinuri naturale din struguri, mii dal	453	511,2	567,2	473,9	506,8	1281,7
Nutrețuri gata pentru hrana animalelor, tone	54,8	760,4	302	560,4	625,8	803,2
Pietriș, prundis, bolovani și silex, mii tone	274,1	917,2	688,3	663,8	655,7	729,9
Fructe prelucrate și conservate, tone	298	35,4	30,7	-	524,5	135,8
Produse de cofetărie, tone	44,8	119,8	192,3	165	153,8	129
Făină, tone	313,7	60	90,2	150	68,8	33
Divin, mii litri 100% alcool	448,8	80,6	27,4	36,2	2,9	25,8
Vin spumant, mii dal	-	4,6	2,2	5,4	4	10,9
Vinuri tari cu o concentrație de alcool peste 15%, mii dal	28,5	7,8	15,3	16,6	6,8	7,5
Alte pietre pentru cioplit sau pentru construcție, exclusiv granit sau gresie, mii tone	69,8	27,4	13,4	29,5	11,1	5,7
Conserve de legume și fructe, tone	698,6	94,9	15,3	-	-	0,7

Sursa: BNS

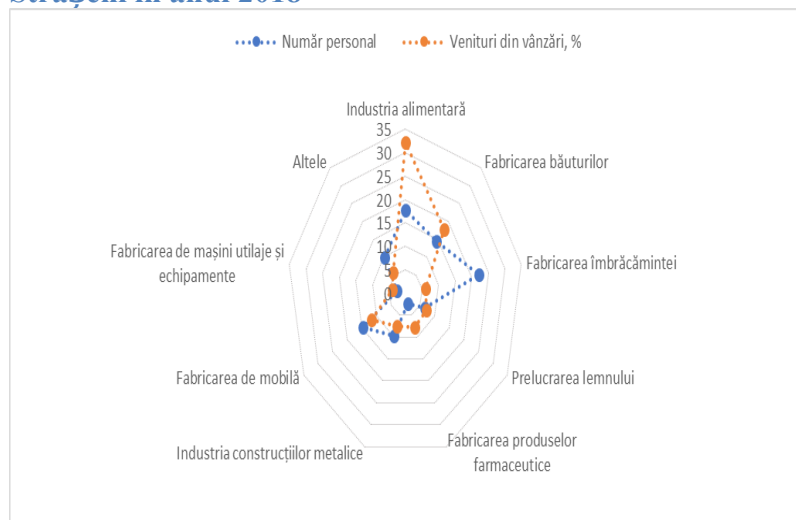
Alte activități specifice raionului sunt prelucrarea lemnului, fabricarea produselor din lemn și plută, fabricarea articolelor din paie și din alte materiale vegetale împletite (C16⁸), fabricarea mobilei (C31). În anul 2018, circa 22 de întreprinderi și, corespunzător 20 de întreprinderi își raportau activitatea în aceste domenii. Toate fac parte din categoria IMM, iar marea majoritate sunt macroîntreprinderi. Numărul întreprinderilor mici se limitează la 4, iar a celor mijlocii la o întreprindere (SC “Creator-IU Borș” SRL). O parte din microîntreprinderi nu întregsitează venituri din vânzări. Cu excepția a două companii cu activitate de prelucrare a lemnului, celelalte sunt întreprinderi realizate din capital autohton. Nivelul de salarizare în aceste întreprinderi, cu excepția unei companii cu capital străin este cu mult sub nivelul mediu de salarizare pe raion, acesta fiind, la rândul lui mai mic decât media pe economie. Totodată, în special fabricarea mobilei este unul dintre sectoarele economice cu o creștere progresivă de deschidere spre piețele externe de desfacere, Moldova având un avantaj comparativ relevant în comerțul cu acest produs. În anul 2019, 63% din mobila fabricată și livrată era destinată piețelor externe, spre deosebire de fabricarea lemnului cu excepția mobilei care este orientată preponderent spre piața internă. Prin urmare, implementarea unor politici de susținere a creșterii IMM-urilor în dimensiune, de majorare a productivității și, corespunzător a valorii adăugate de-a lungul lanțului valoric, precum și de sporire a accesului producătorilor la piețele de desfacere ar contribui pozitiv la dezvoltarea industriei raionului și a economiei naționale în ansamblu.

În anul 2018, s-au dublat veniturile din vânzări realizate de industria farmaceutică care contribuie cu circa 8% la formarea veniturilor din vânzări din industria prelucrătoare. În raionul Strășeni activează 2 întreprinderi de dimensiune mică și mijlocie în acest domeniu, dintre care una cu capital străin.

⁸ Codul CAEM

Industria de fabricare a medicamentelor este una dintre puținele activități industriale cu intensitate înaltă în tehnologii, iar dezvoltarea acesteia la nivel național ar contribui esențial la structura economiei care astăzi este bazată, în principal pe activități cu intensitate redusă sau medie în tehnologii și cunoștințe, care în mare parte generează valoare adăugată mică la nivel național. În plus, actuala pandemie a demonstrat încă o dată importanța acestei industrii și asigurarea infrastructurilor, serviciilor necesare pentru a asigura accesul populației la produsele farmaceutice, iar prin urmare ar crește reziliența socială. Totodată, această industrie își reduce prezența în structura producției industriale autohtone, iar dezvoltarea acesteia ar implica o viziune de viitor foarte clară a autorităților publice centrale, determinare și un efort considerabil, inclusiv prin atragerea investitorilor străini, susținerea activității acestora și conectarea acestora cu antreprenorii locali.

Figura 34. Veniturile din vânzări și angajarea în principalele activități industriale ale raionului Strășeni în anul 2018

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor BNS

Industria construcțiilor metalice și fabricarea îmbrăcămintei sunt alte două activități industriale care au o contribuție relativ înaltă la realizarea veniturilor din vânzări din industria prelucrătoare și la ocuparea populației, inclusiv datorită atragerii unor investitori străini. Un factor catalizator pentru dezvoltarea industriei construcțiilor metalice, dar și a celor de fabricare a utilajelor, care însă are o cotă mică în veniturile din vânzări (4%) și populația angajată (2,6%) în întreprinderile raportate cu activitate industrială etc. este fondarea în 2018 în cadrul subzonei 4 a ZEL Bălți a Colegiului de inginerie din Strășeni.

Extinderea ZEL Bălți în raionul Strășeni, prin crearea a câteva subzone, a permis găzduirea unora din întreprinderile industriale din raion oferind rezidenților o serie de facilități fiscale. Analizele indică asupra faptului că ZEL sunt un instrument favorabil pentru atragerea ISD în Moldova, contribuie la creșterea ocupării, a producției și stimulează exporturile, modificând structura acestora prin creșterea cotei produselor cu o intensitate tehnologică mai înaltă. Totodată, deși există 7 ZEL-uri în Moldova și au o activitate mai îndelungată, pe departe nu toate se dezvoltă la fel. Dacă în ZEL Ungheni, Expo-Business, Bălți Chișinău activitatea economică sporește, atunci în celelalte ZEL-uri activitatea investițională este anemică, respectiv contribuția acestora la crearea producției de bunuri și servicii, crearea locurilor de muncă este neînsemnată.

În special în ultimii ani a sporit semnificativ stocul de investiții atrase în cadrul ZEL Bălți, care s-a și extins considerabil. Inclusiv, câteva subzone au fost deschise în Strășeni, iar potențialul acestora cu siguranță este nevalorificat pe deplin. Iar din analiza activității celorlalte ZEL, putem concluda că nu, exclusiv, formula ZEL-urilor, în sine, determină performanța acestora, dar în combinație cu anumiți factori ce țin de specificul amplasării companiilor și asigură accesul la diverși factori de producție, servicii conexe, activități desfășurate, a companiilor în particular.

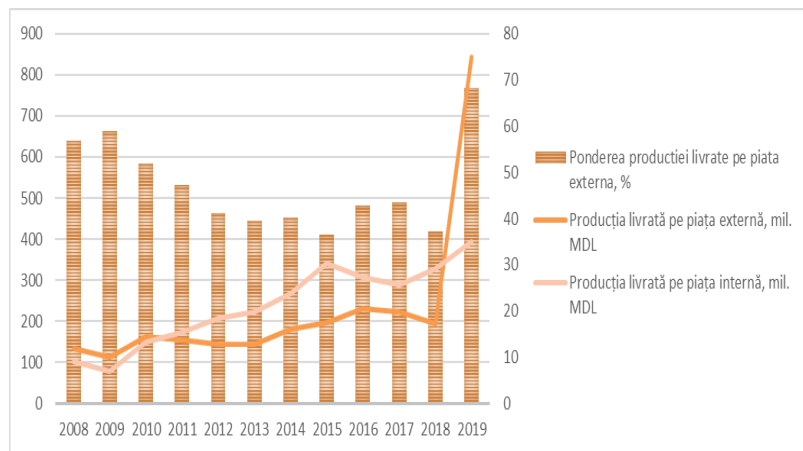
Dat fiind amplasarea geografică a raionului la o distanță relativ redusă a raionului față de municipiul Chișinău, ceea ce oferă o serie de avantaje pentru mediul de afaceri este o oportunitate pentru atragerea investițiilor în activități cu o intensitate sporită în cunoștință și tehnologii.

În cazul Republicii Moldova, principalul factor de atracție pentru mulți investitori străini este forța de muncă ieftină, care însă începe să devină o constrângere pentru asigurarea unei dezvoltări sustenabile și inteligente a economiei naționale. De altfel, în unele localități ale țării și accesul la acest factor este limitat din cauza proceselor emigraționiste intense atât în interiorul, cât și în exteriorul țării, ca urmare a dificultății găsirii muncitorilor cu calificare solicitată la salariile oferite, și din contra, motivația redusă a persoanelor ce dispun de o calificare adecvată care ar fi de acord să muncească pentru remunerarea oferită. Deși, per ansamblu, companiile străine au posibilitatea de a oferi salarii superioare celor locale din domeniul corespunzător activității acestora.

La fel, cadrul normativ existent în ZEL-uri asigură o stabilitate a politicii fiscal-vamale pentru rezidenți. Totodată, marea majoritate a antreprenorilor din industrie se află în afara ZEL, unde regimul fiscal este mai rigid. Acest lucru, crează prin urmare presiuni asupra antreprenorilor, în special asupra întreprinderilor micro și mici, care formează majoritatea; a acelor ce dezvoltă activități intensive în forța de muncă. Ori, contribuțiile sociale sunt îndeosebi de mari în profil regional și această presiune este resimțită, îndeosebi, de antreprenorii locali, dintre care doar jumătate reușesc să obțină profituri, iar rata de supraviețuire a acestora în primii 2 ani de viață este extrem de mică. Conform datelor privind demografia întreprinderilor, doar 40,5% din întreprinderile create în anul 2017 în republică au reușit să supraviețuiască în anul 2019. În industrie, rata de supraviețuire este și mai mică: 0% în industria extractivă, 33% în industria prelucrătoare, 11% în producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat și, puțin mai sporită în distribuția apei, salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare – 53%.

În pofida existenței parcului industrial CAAN și a subzonelor ZEL Bălți, deschiderea externă a producătorilor industriali a fost una, relativ redusă în perioada anilor 2015-2018, constituind în mediu 40%. Totodată, în anul 2019 s-a produs o creștere semnificativă a livrărilor efectuate pe piețele externe, cota acestora în valoarea totală a producției industriale livrate sporind până la 68%.

Figura 35. Producția industrială livrată pe piețele locale și externe

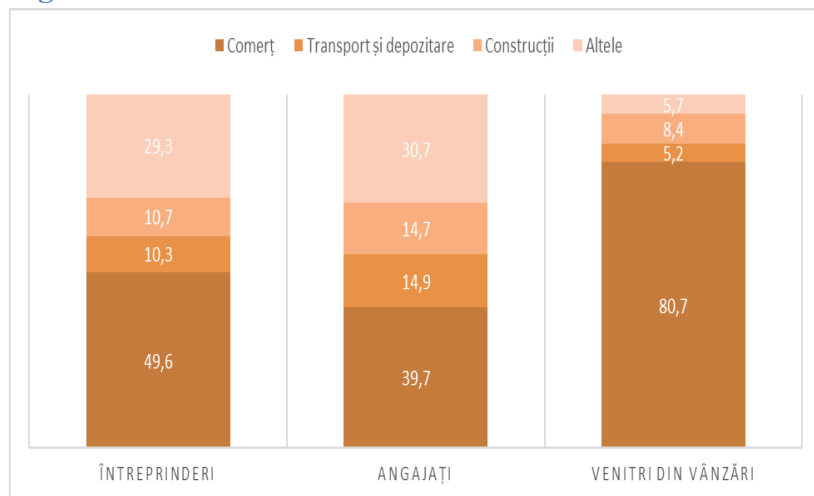

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor BNS

1.7.3. Serviciile

Serviciile asigurau în anul 2019 circa 71% din veniturile din vânzări realizate de întreprinderile ce își raportau activitatea financiară în raionul Strășeni. În dinamică, deși veniturile din vânzări ale întreprinderilor prestatoare de servicii au crescut în mediu anual cu aproximativ 16,5% în perioada anilor 2016-2019, comparativ cu anul 2015 această cotă s-a redus cu 1 p.p., iar acest lucru este

Figura 36. Structura sectorului de servicii

Sursa: BNS

Sectorul, însă, este reprezentat preponderent de servicii cu intensitate redusă în cunoștințe – comerț, transport, construcții, în virtutea nivelului net superior al veniturilor din vânzări obținute în mediu de întreprinderile ce activează în aceste domenii, comparativ cu alte activități de servicii.

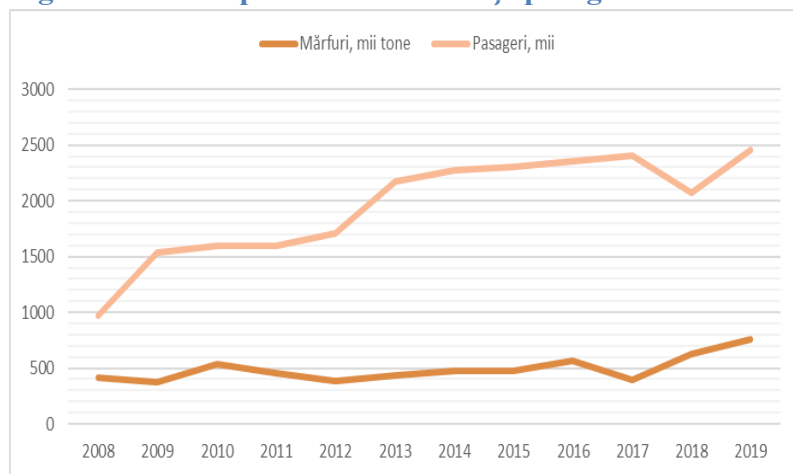
Comerțul. Comerțul este o activitate foarte atractivă pentru agenții economici, în virtutea veniturilor din vânzări per angajat mari obținute, comparativ cu activitățile de producere de bunuri cu eforturi investiționale relativ mai reduse. În anul 2019, veniturile obținute din vânzări per persoană angajată în întreprinderile de

comerț în raionul Strășeni constituia în jur de 2 mil. MDL pe an, comparativ cu 750 mii în industria prelucrătoare, 370 mii în agricultură, 572 în construcții, 355 mii în transporturi.

În anul 2019 cifra de afaceri în comerțul cu amănuntul a constituit 344 mil. MDL și este realizată în mărime de 93% de întreprinderile private și circa 7% de întreprinderile cu capital străin și mixt. După municipiul Chișinău și Bălți, în raionul Strășeni, întreprinderile cu capital străin și mixt înregistrează cea mai mare cifră de afaceri în comerțul cu amănuntul, care în anul 2019 însuma în jur de 23 mil. MDL. Comparativ cu anul 2018, în termeni nominali, cifra de afaceri a fost în creștere cu 61% în anul 2019, iar o dinamică impunătoare au marcat atât rezultatele obținute de întreprinderile private, cât și cele cu capital străin și mixt.

Transporturile. Transporturile și depozitarea reprezintă un alt sector de servicii important unde în anul 2019 activau 78 de întreprinderi sau 7,6% din numărul total de companii raportoare. Numărul acestora a sporit nesemnificativ în ultimii 5 ani, în pofida oscilațiilor anuale ceea ce ar indica mai cu seamă atractivitatea modestă sau barierele înalte de intrare pe această piață. În perioada 2015-2019, pot fi diferențiate 2 faze. În perioada 2016-2017 veniturile din vânzări a întreprinderilor cu activitate de transport și depozitare s-au diminuat, urmând o perioadă de recuperare în perioada 2018-2019. Aceiași tendința s-a conturat și în numărul persoanelor ocupate de aceste companii și în evoluția producției industriale.

Figura 37. Transportul de mărfuri și pasageri în raionul Strășeni

Sursa: BNS

Transportul de pasageri conturează o tendință generală de creștere în ultimii 5 ani, cu excepția anului 2018, continuând evoluțiile din anii precedenți. Pe parcursul anului 2019 au fost transportați 2461,5 mii pasageri sau cu 19% mai mult comparativ cu anul precedent. Totodată, media anuală de creștere în ultimii 5 ani a fost în jur de 2%.

În anul 2019, o dinamică înaltă a înregistrat și comerțul cu mărfuri, care a sporit cu 21,5% f.a.p., după o creștere de 58,7% în anul 2018. Totodată creșterea din anul 2018 s-a produs în contextul unei descreșteri puternice în anul 2017, asociată unei evoluții negative în industrie în anii 2016-2017.

Criza din anul 2020, provocată de pandemia Covid-19, a afectat toate sectoarele economice. Transporturile, la fel ca și HORECA se numără printre activitățile care au resimțit cel mai mult criza. La nivel național, în anul 2020, întreprinderile de transport feroviar, rutier, fluvial și aerian au transportat 16,5 mil. tone de

mărfuri, volum inferior celui înregistrat în anul 2019 cu 12,5%. Parcursul mărfurilor a totalizat 4635,2 mil. tone-km, cu 6,3% mai puțin comparativ cu anul 2019⁹.

În contextul restricțiilor impuse, numărul de pasageri transportați cu transportul public a constituit 55,6 mil. pasageri, cu 46,1% mai puțin față de anul 2019, în timp ce parcursul pasagerilor a însumat 2434,7 mil. pasageri-km, fiind în descreștere cu 59,2% comparativ cu anul 2019.

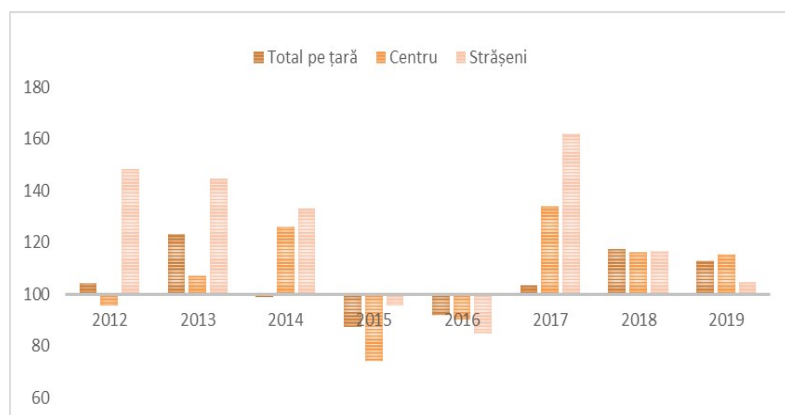
Atât în cazul transporturilor de pasageri, cât și de mărfuri, calea rutieră reprezintă principall mijloc de transport la nivel național, asigurând în mediu peste 90% din persoanele și mărfurile transportate și acesta a fost printre cele mai afectate în anul 2020, ceea ce a cauzat poderea acestui mijloc de transport în volumul mărfurilor transportate până la aproximativ 82%. În raionul Strășeni, transportul de mărfuri și pasageri s-a contractat în anul 2020 cu 19% și, respectiv 49%.

Scăderea transportului de mărfuri și pasageri era inevitabilă în contextul restricțiilor impuse în primăvara anului 2020, când antreprenorii s-au confruntat cu cele mai grele dificultăți, ce s-au reflectat într-o contractare simțitoare a consumului și a producției de bunuri și servicii. În același timp, rentabilitatea investițiilor, în deosebi în cazul producătorilor de bunuri și servicii și a transportatorilor este influențată puternic de existența infrastructurii de transport și a calității acesteia. De altfel, infrastructura este unul dintre elementele ce influențează nivelul productivității factorilor, care în Republica Moldova este destul de mic comparativ cu alte state din regiune.

Construcțiile. Sectorul de construcții este în creștere în raionul Strășeni ceea ce s-a reflectat printr-o majorare a companiilor ce activează în acest domeniu cu 25% în perioada anilor 2015-2019, a persoanelor ocupate cu 11% și dublarea veniturilor din vânzări.

În anul 2019, valoarea lucrărilor de construcție au constituit 241 mil. MDL. Volumul lucrărilor de construcții a crescut în mediu anual cu 12%. În contextul crizei financiare din țară în anii 2015-2016, ca urmare scăderii volumului de investiții s-a produs o contractare puternică a volumului lucrărilor de construcție realizate.

Figura 38. Indicii lucrărilor de construcții, %

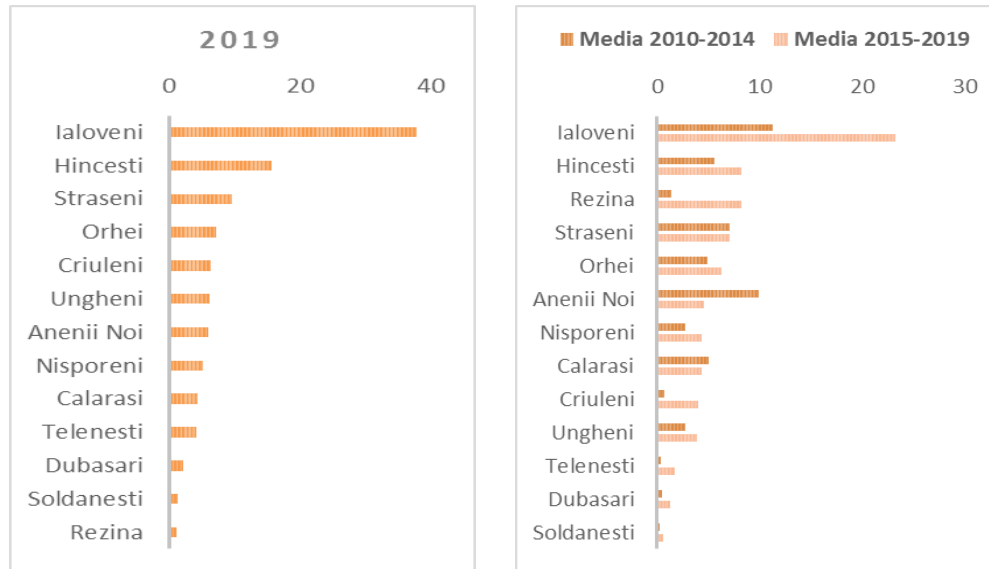

Sursa: BNS

⁹ BNS. Transportul de pasageri și mărfuri în 2020 <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6914>

În anul 2019, au fost date în exploatare circa 9,6 mii m.p. de locuințe. Totodată, valoarea acestui indicator oscilează de la an la an, iar în perioada anilor 2010-2019, în mediu, anual au fost date în exploatare circa 7 mii m.p. de locuințe, Astfel, raionul Strășeni se numără printre UAT cu o valoare medie a acestui indicator mai înaltă, fapt ce ar putea vorbi, posibil, despre o cerere anticipată sau reală mai mare, dat fiind proximitatea și distanța care ar putea să se reducă pe viitor față de municipiul Chișinău, care devine din ce în ce mai populat, pe fundalul unei densități a populației deja foarte mari.

Figura 39. Suprafața totală a locuințelor date în exploatare, mii metri pătrați

Sursa: BNS

Activități profesionale, științifice și tehnice. Activitățile profesionale, științifice și tehnice reprezintă un alt domeniu de interes pentru antreprenorii raionului Strășeni, unde sunt antrenați 5% din companiile raportoare. Totodată, această cotă corespunde nivelului mediu în alte UAT mai dezvoltate din punct de vedere economic și mediei pentru regiunea Centru. Spre deosebire de celelalte activități menționate acest domeniu este mai intensiv în cunoștințe, ceea ce este o premisă importantă pentru dezvoltarea inovațiilor, majorarea productivității. În raion există întreprinderi ce prestează diverse servicii profesionale.

1.7.4. Investițiile

Activitate investițională a avut o dinamică relativ înaltă în raionul Strășeni în anii 2015-2019, cu excepția anului 2016, când aceasta a fost perturbată la nivel național de criza financiară internă. Valoarea investițiilor realizate în active imobilizate în anul 2019 însuma 547 mil. MDL, iar în mediu a crescut cu 11% anual în acești ani. Această creștere este impunătoare având în vedere că la nivel național și în regiunea Centru modificarea anuală nu a atins nici 1%.

La nivel național, în anii 2015 și 2016, investițiile în active materiale pe termen lung au scăzut, cu o rată medie anuală de 6,1%. În anul 2017, acestea au început să se restabilească, sporind cu 3,5%, în anul 2018 și anul 2019 au accelerat fiind cu 12,9% și 10,2%, respectiv, mai mari f.a.p.. Ritmurile accelerate din perioada

2018-2019 au permis recuperarea investițiilor în active materiale și atingerea nivelului anului 2014 în anul 2019, totodată acestea au rămas inferioare anului 2008, care a precedat criza financiară mondială.

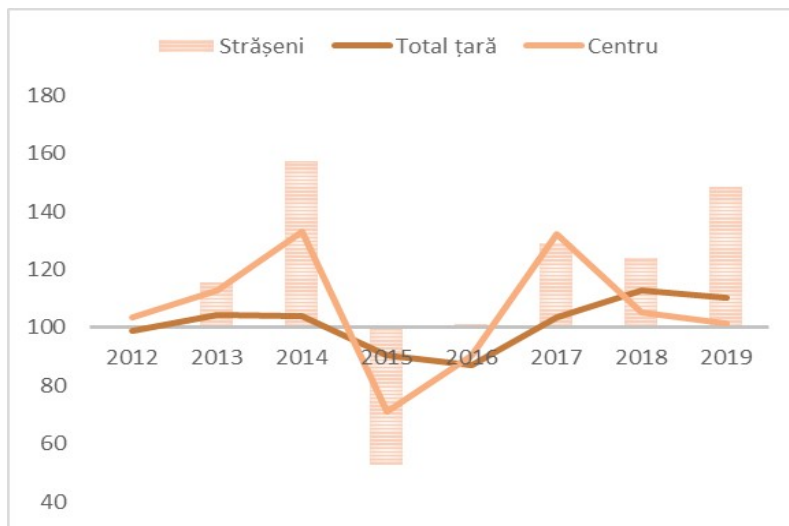
Reluarea creșterii în anul 2017 s-a datorat investițiilor publice, care a avut o contribuție impunătoare și în anul 2018. În acest context, trebuie de menționat proiectul „Drumuri bune” care a generat investiții majore în infrastructură, reflectate în statistică prin dinamica înaltă a investițiilor în construcții inginerești în această perioadă.

Din anul 2018 au început să crească ușor investițiile private. Deja, în anul 2019, activitatea investițională a fost susținută, preponderent, de majorarea investițiilor din surse proprii și cele străine. O influență pozitivă, a avut relaxarea politicii fiscal-vamale către finele anului 2018, prin reducerea contribuțiilor sociale ale angajatorului. În anul 2020 ciclul de creștere s-a întrerupt din nou, iar investițiile s-au redus cu 2,6%.

În raionul Strășeni, contractarea activității investiționale în anul 2015 a fost puternică. Investițiile în active pe termen lung au scăzut de aproape 2 ori. În 2016, au depășit doar cu 1,6% nivelul anului 2015. În anul 2016 a fost inaugurată lansarea un nou parc industrial La Triveneta Cavi Development, compania cu capital străin, specializată în producerea cablurilor de tensiune joasă și medie pentru sectorul industrial, domestic, de distribuție a energiei și a tehnologiilor regenerabile. În anul 2016 și-a dublat volumul de active imobilizate corporale de 2,5 ori, având un personal de 49 persoane. În anul 2017 numărul angajaților s-a triplat, iar investițiile au continuat să crească.

În perioada anilor 2017-2019, investițiile în active imobilizate au crescut în mediu anual cu circa 34%.

Figura 40. Indicele volumului investițiilor în active materiale pe termen lung/active imobilizate

Sursa: BNS

Notă: Seriile de date 2012-2016 și 2017-2019

Intensitatea activității investiționale în ultimii 3 ani, dar mai cu seamă în anul 2019 a determinat creșterea cotei de investiții realizate în raionul Strășeni din valoarea totală a investițiilor în active imobilizate la nivel de țară până la 1,8%. Mai mult ca atât, raionul Strășeni în anul 2019 a fost cea mai atractivă destinație

pentru investiții printre celelalte UAT din regiunea Centru fiind realizate investiții în valoare de 547,2 mil. MDL.

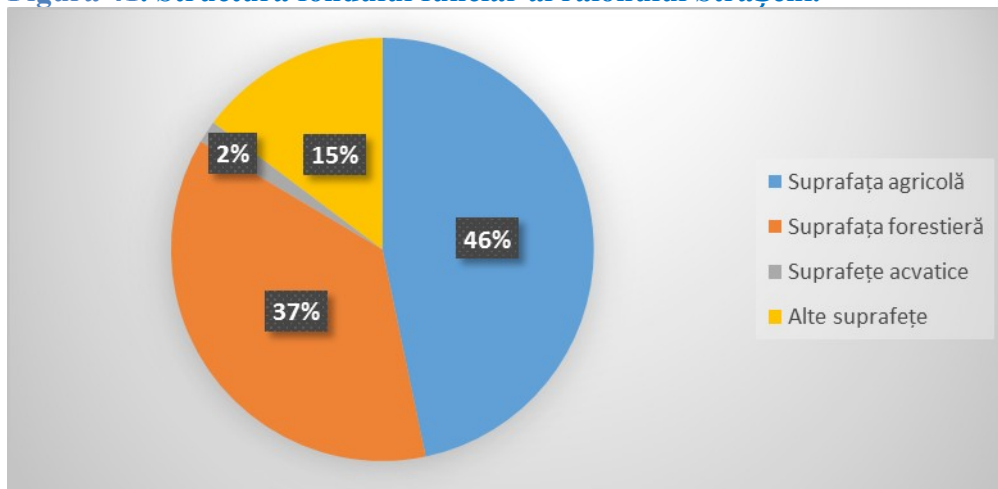
Tabelul 16. Structura investițiilor în active materiale pe termen lung/active imobilizate în profil teritorial

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Chișinău	70,9	66,1	68,2	66,4	62,3	69,1	64,6	62,0	62,9	67,1
Nord	12,7	16,5	14,0	14,8	14,2	11,6	15,2	13,8	13,3	11,4
Centru	9,3	10,2	10,7	11,6	14,8	11,6	12,0	15,1	14,1	12,9
Strășeni	0,7	0,9	0,9	1,0	1,6	0,9	1,1	1,2	1,3	1,8
Sud	5,6	5,4	5,3	5,8	7,1	5,5	6,2	6,6	6,8	6,1
UTA Găgăuzia	1,5	1,8	1,9	1,5	1,6	2,1	2,0	2,6	2,9	2,6

1.7.5. Agricultură și dezvoltarea rurală

Sectorul agricol al raionului Strășeni reprezintă unul din domeniile principale ce contribuie masiv în dezvoltarea socio-economică a regiunii. Datorită fondului forestier extins, a reliefului deluros puternic fragmentat de văi și vâlcele, structura fondului funciar este caracteristic zonei geografice de centru a Republicii Moldova. Ca rezultat, terenurile agricole reprezintă doar 46% din fondul funciar total al raionului, depășind doar cu 6,3% suprafața deținută de fondul forestier.

Figura 41. Structura fondului funciar al raionului Strășeni.

Sursa: Elaborata de autor în baza datelor Consiliului raional Strășeni

Ținând cont de amplasarea geografică a suprafețelor agricole din raion, a situației pedo -climaterice specifice și a procesului accentuat de erodare, pe parcursul perioadei 2016-2020 s-a atestat o reducere de 8,7% a suprafeței totale agricole, iar din cauza eroziunii puternice au fost excluse irecuperabil din circuitul agricol 741,04 ha de teren agricol. Totodată, 8,8% sau 2 769 ha de terenuri agricole nu sunt utilizate fiind catalogate ca pârloagă.

Acest fapt, în comun cu parcelarea excesivă a loturilor de teren agricol au format un amalgam din punct de vedere al utilizării economice a suprafețelor agricole. Prin urmare, în prezent suprafața totală a terenurilor agricole are următoarea structură:

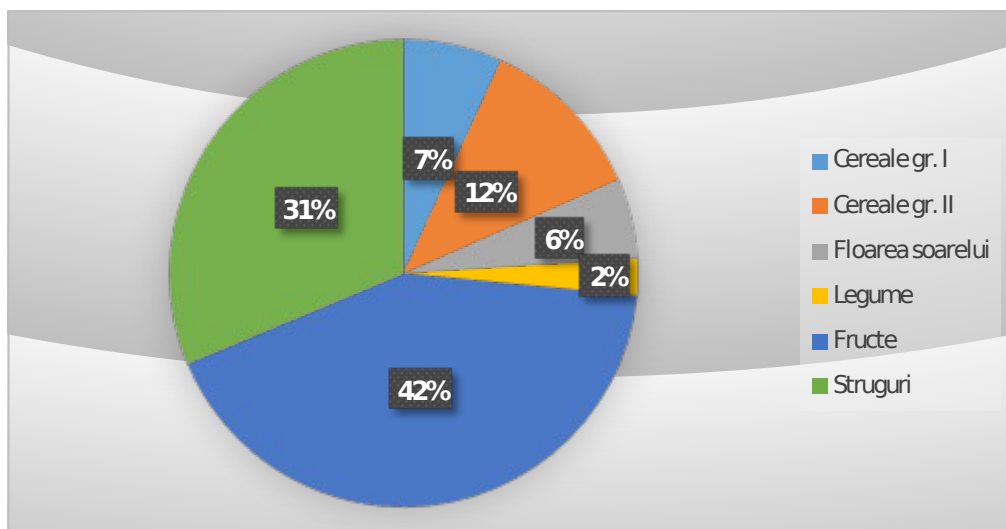
Tabelul 17. Structura terenurilor agricole a raionului Strășeni

Categoria terenurilor agricole (a.2020)	Suprafața (ha)
Teren arabil	15 915
Plantații fructifere	2 966
Plantații nucifere	245
Plantații bacifere	6
Plantați de viță-de-vie	6 471
Fânețe	10
Pășuni	3 101
Pârloagă	2 769

Sursa: Elaborata de autor în baza datelor Consiliul raional Strășeni

Ca urmare a reformei funciare, structura de utilizare a terenurilor agricole s-a schimbat. După privatizarea din anii 1990, o mare parte din terenurile agricole o constituie parcele agricole individuale de dimensiuni mici. În rezultat acestea sunt gestionate sau prelucrate de diferite entități juridice sau fizice. Ca rezultat, la finele anului 2020, pe teritoriul raionului activau 3 910 persoane juridice cu profil agricol. Ponderea acestor entități – 90,2% sau 3 527 unități – este deținută de gospodăriile țărănești, 328 persoane juridice au statut de societate cu răspundere limitată, 37 întreprinderi individuale, 10 cooperative și 8 societăți pe acțiuni. Numărul mare de gospodării agricole precum și suprafețele agricole reduse a favorizat o diversificarea haotică a metodelor și tehnologiilor de producere. Cu toate acestea, este de remarcat contribuția hotărâtoare a producătorilor de fructe și struguri la crearea producției globale. Acest fapt este evidențiat în structura producției agricole globale a raionului Strășeni în perioada 2016 – 2020, unde cota producției de fructe și struguri constituie 73%.

Figura 42. Structura producției agricole globale a raionului Strășeni pe perioada 2016-2020

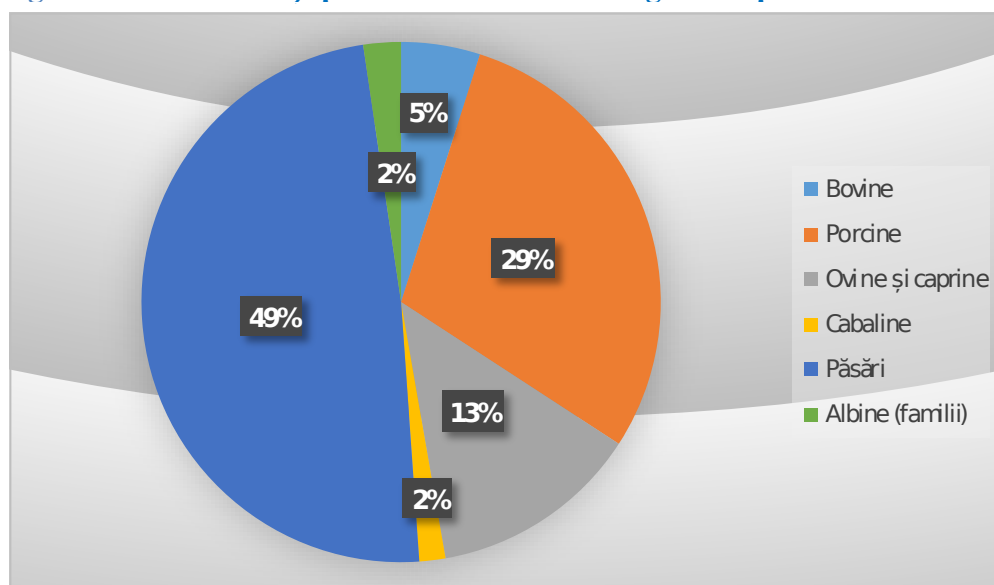
Sursa: Elaborata de autor în baza datelor Consiliul raional Strășeni

Ponderea absolută a producției de fructe și struguri în structura producției reflectă direcțiile de specializare a producătorilor agricoli. Tot în această perioadă se atestă tendința de creștere a suprafețelor de legume în seră - de la 3 la 6 ha, plantații de bacifere – de la 15 la 20 ha, plantații nucifere – de la 174 în anul 2016 la 245, cu o producție totală de 1 410 tone nuci.

Importanța lanțului de valoare este evidentă în agricultura modernă, întrucât permite o mai mare creștere a valorii. Unul din elementele principale ale lanțului de valoare în agricultură îl reprezintă infrastructura depozitelor frigorifice. Dat faptului că marea parte a producției agricole globale a raionului reprezintă fructele și strugurii, necesitatea edificării unor construcții moderne de păstrare a acestora a devenit eminentă. Prin urmare, în prezent, pe teritoriul raionului se găsesc 7 frigidere moderne de păstrare a fructelor și strugurilor cu o capacitate totală de 63 500 tone. Totodată, acest fapt a permis crearea a 619 locuri noi de muncă pentru locuitorii raionului.

Fiind dominat de producția vegetală, sectorul zootehnic joacă un rol mai puțin important, dar stabil, în producție, ceea ce sugerează un nivel potențial scăzut de competitivitate. În mare parte, șeptelul de animale este concentrat în gospodăriile auxiliare și au ca scop de autoasigurare cu produse animaliere.

Figura 43. Structura șeptelului de animale înregistrate pe teritoriul raionului Strășeni

Sursa: Elaborata de autor în baza datelor Consiliul raional Strășeni

În perioada de analiză (2016 – 2020), se atestă o scădere drastică a șeptelului: bovine - cu 44,4%, ovine și caprine – cu 32,3%; cabaline – cu 26,6%. Numărul de păsări, după o creștere cu 171% în anul 2019 s-a redus cu 44,3% în următorul an. Aceeași situație se atestă și în sectorul apicol, unde după o creștere cu 20% a numărului de familii, în anul 2020 s-a revenit la situația anului 2016. Unica ramură zootehnică care a cunoscut o dezvoltare vizibilă este sectorul creșterii porcinelor unde se atestă o evoluție de 34%.

Din punct de vedere cantitativ, producția zootehnică furnizată de gospodăriile agricole și cele țărănești în perioada 2016-2020, are următoarea evoluție:

Tabelul 18. Producția animală la întreprinderile agricole și gospodăriile țărănești (de fermier), raionul Strășeni, 2016-2020

Produsul zootehnic	2016	2017	2018	2019	2020
Creșterea vitelor și păsărilor în masă vie, tone	77,9	30,68	86,52	164,33	311,8
Vânzarea pentru sacrificare a vitelor și păsărilor în masă vie, tone	85,32	21,55	88,52	123,77	299,39
Lapte de vacă, tone	5,44	7,11	7,31	7,51	6,30
Cantitatea medie de lapte muls calculat la o vacă, litri	4 553	3 091	3 655	3 265	7 000

Sursa; Elaborat de autor conform datelor BNS

Discrepanța de date la rubricile „Creșterea vitelor și păsărilor în masă vie” și „Vânzarea pentru sacrificare a vitelor și păsărilor” pentru anul 2016 și anul 2018 poate fi explicată prin faptul achiziționării produsului de către gospodăriile agricole și cele țărănești de la gospodăriile auxiliare cu o ulterioară revânzare.

Succesul sectorului agricol al raionului este într-o strânsă concordanță cu dezvoltarea spațiului rural. Pentru o eficiență maximă a acestei simbioze, prin intermediul Guvernului, a ONG - urilor locale și partenerilor

străini sunt aplicate o serie de proiecte de susținere și lansare a diferitor afaceri în mediul rural. Ca exemplu poate fi lansarea proiectului Activitatea USAID LEADER, prin care s-au creat pe teritoriul raionului două Grupuri de Acțiune Locală – GAL Lunca Bâcului și GAL Plaiul Codrilor.

GAL Lunca Bâcului unește 9 primării din raionul Strășeni și se află la cca. 40 km distanță de la Chișinău. Populația totală a GAL-ului este de aproximativ 19.000 de persoane. GAL-ul a fost înființat în aprilie 2019 și este format din 40 de organizații, instituții, companii locale și cetățeni activi.

GAL Plaiul Codrilor include localitățile Dolna, Lozova, Micleușeni, Vorniceni (aprox. 15 000 locuitori) și este cunoscut pentru rezervația naturală „Codrii” și rezervația peisagistică din s. Dolna, pentru bogăția culturală – Muzeul lui A. Pușkin – Conacul Zamfirache Ralli din s. Dolna, Biserica din lemn din s. Vorniceni (sec. XVIII), ansamblurile folclorice „Rotunda”, „Lozioara” și „Strămoșii”, cât și pentru oamenii care dezvoltă microregiunea din punct de vedere economic, cultivând fructe și pomușoare, promovând meșteșugăritul și confecționarea costumului popular, și asigură buna funcționare a instituțiilor publice.

Totodată, în activitatea de promovare a conceptului de dezvoltare a spațiului rural din raion mai sunt antrenate și 7 ONG – uri locale. Scopul acestor organizații este: dezvoltarea activităților antreprenoriale, promovarea culturii nucului, creșterea bunăstării producătorilor de cereale, facilitarea businessului agrar, dezvoltarea apiculturii etc.

1.7.6. Concluzii generale

- 1 Condițiile climaterice sunt optime pentru creșterea unei mari diversități de culturi. Dar aceasta afectează negativ specializarea în creșterea culturilor de către fermieri, întrucât ei tind să cultive simultan diferite specii într-un singur sezon agricol;
- 2 Datorită fondului forestier extins, terenurile agricole ocupă mai puțin de jumătate din teritoriul raionului;
- 3 Reducerea terenurilor agricole cu 16,5%, ca urmare a excluderii din circuitul agricol cât și a celor neprelucrate contribuie semnificativ la atenuarea producției agricole globale a raionului;
- 4 Parcelarea excesivă și necesitatea urgentării proceselor de consolidare a terenurilor agricole. Numărul mare de gospodării agricole ce au în proprietate suprafețe mici de terenuri agricole nu permit aplicarea tehnologiilor moderne de producere și respectarea strictă a asolamentului;
- 5 Costurile mari ale tranzacțiilor de cumpărare a terenurilor agricole și de perfectare a actelor de moștenire sunt prea mari comparativ cu prețul terenului. Totodată, mulți dintre deținătorii formali ai terenurilor agricole sunt decedați, sau plecați la muncă peste hotare, fapt ce împiedică procesul de consolidare și contribuie la sporirea gradului de volatilitate și subdezvoltare a pieței funciare din raion;
- 6 Suprafața terenurilor irigate constituie doar 2% din terenurile agricole. Aceasta se datorează insuficienței surselor de apă pentru irigare, calității necorespunzătoare a apei, infrastructurii de irigare distruse, dar și versanților înalți specifici raionului, care contribuie la costurile înalte a apei pentru irigare. Totodată, bazinele acvatiche de acumulare a apei sunt fie proprietate privată, fie sunt arendate, fapt ce creează anumite probleme la utilizarea apei pentru irigație;
- 7 O problemă acută în agricultura raionului reiese din faptul că o parte considerabilă din populația rurală este în vârstă înaintată, iar migrația populației în vârstă aptă de muncă doar amplifică dificultățile la angajarea forței de muncă pentru lucrările agricole;
- 8 Sectorul fitotehnic al raionului este remarcat de o specializare conturată, unde 2/3 din producția globală revine fructelor și strugurilor;

- 9 Un nod compact de probleme ține de comercializarea producției agricole. Prețurile mici la colectarea producției agricole reduc profitabilitatea acesteia. Totodată, lipsa unor mecanisme eficiente de control a prețurilor permit intermediarilor din sectorul de comerț să mențină prețurile mari la piața agricolă locală. Este evidentă lipsa infrastructurii de colectare a produselor agricole proaspete (casă de răcire și ambalare), iar infrastructura de piață pentru sectorul agroalimentar este subdezvoltată;
- 10 În cadrul sectorului zootehnic predomină producția de scară mică în gospodăriile particulare, unde se practică, de obicei, tehnologii extensive de producere, fapt ce a cauzat reducerea productivității acestui sector și intensificarea poluării localităților rurale;
- 11 Grupul de acțiune locală reprezintă un parteneriat care reunește reprezentanți ai instituțiilor și autorităților locale, ai sectorului privat local și organizațiile societății civile cu scopul de a identifica în comun problemele și valorile satelor din cadrul parteneriatului, de a crea o strategie participativă și de a contribui la un viitor prosper;
- 12 Deși raionul Strășeni se numără printre UAT unde stocul de întreprinderi în Registrul de stat și raportoare este printre cele mai mari, creșterea numărului de întreprinderi raportoare este destul de lentă, fapt ce se evidențiază în special cu evoluțiile din unele UAT mai mari din regiunea de dezvoltare Centru cum ar fi raioanele Ialoveni, Orhei. Acest lucru se manifestă printr-o densitate redusă a întreprinderilor raportoare la 1000 de locuitori (populație prezentă), care este sub media atestată pe țară, dar și raioanele menționate, dar și o descreștere a cotei stocului de întreprinderi în raion raportat la cel existent în regiunea Centru. Sectorul IMM se contactează în structura numărului de întreprinderi raportoare, în condițiile unei creșteri mai rapide a stocului de întreprinderi mari pe de o parte, și o creștere lentă a sectorului IMM;
- 13 Majorarea numărului de întreprinderi vizibil mai accelerată comparativ cu întreprinderile mici care sunt mai puțin numeroase și descreșterea numărului de întreprinderi mijlocii ar putea indica asupra constrângerilor cu care se confruntă întreprinderile în procesul lor de maturizare – din micro în mici, din mici în mijlocii,
- 14 Întreprinderile micro și mici se confruntă cu șanse mult mai mici de a deveni/a se menține profitabile, dat fiind presiunea concurențială semnificativ mai mare pe piețe comparativ cu întreprinderile mijlocii și mari, care în marea lor majoritate sunt profitabile;
- 15 În pofida dinamicii, relativ, înalte a veniturilor din vânzări și a creșterii numărului de întreprinderi raportoare majorarea locurilor de muncă oferite de întreprinderi se produce foarte lent în raionul Strășeni. În dinamică se conturează o scădere a numărului de personal per întreprindere în anii 2015-2019, indicând valori mai mici comparativ cu media în regiunea Centru și pe Republică,
- 16 În special, mică este contribuția întreprinderilor mari în ceea ce privește crearea locurilor de muncă. În anul 2019 unei întreprinderi mari îi revenea în mediu 63 persoane angajate;
- 17 Analiza sectorială a economiei raionului a permis identificarea unor sectoare cu potențial de dezvoltare în raion nevalorificat care ar permite o specializare inteligentă: agroalimentar și industria farmaceutică. De altfel, deși dezvoltarea acesteia din urmă ar fi mai cu seamă un deziderat greu de realizat chiar la nivel de țară, totodată creșterea acestuia ar însemna în perspectivă o schimbare pozitivă în structura economiei prin creșterea activităților intensive în cunoștințe,
- 18 În raion există premise de creștere a VA de-a lungului mai multor lanțuri valorice – agroalimentar și de producere a mobilei, iar dezvoltarea infrastructurii economice de suport constituie o premisă bună pentru diversificarea economiei raionului, creșterea ocupării și a nivelului de salarizare, iar această oportunitate trebuie valorificată pe termen scurt-mediu.

1.7.7. Recomandări

1. Suportul exploatațiilor agricole mici în organizarea lor în grupuri, asociații și uniuni poate oferi posibilități importante pentru reducerea costurilor legate de promovarea vânzărilor, penetrarea unor piețe noi și de prevenire a excluderii acestora de pe piețele agro-alimentare;
2. Programele de instruire profesională și antreprenorială a tinerilor agricultori sunt necesare pentru stimularea lansării unor afaceri noi, dezvoltarea inovărilor și transferului tehnologic în agricultură;
3. Proximitatea raionului Strășeni de municipiul Chișinău reprezintă un avantaj competitiv care ar trebui să fie exploatat în mod sistematic prin promovarea sectorului logistic și funcției sale speciale de transport, depozitare și comerț cu ridicata, în imediata vecinătate de capitală;
4. Proiectele de dezvoltare a infrastructurii și serviciilor de informare, consultanță și asistență, ar trebui să fie susținute de APL prin dezvoltare instituțională și asigurare a suportului necesar pentru rețeaua centrelor de afaceri, inclusiv prin dezvoltarea serviciilor orientate spre piață de mărfuri, cercetări de marketing, promovarea produselor, elaborarea planurilor de afaceri pentru inițierea afacerii, seminare, ateliere de lucru etc.;
5. Elaborarea și implementarea programelor speciale la nivel local care să contribuie la promovarea și dezvoltarea afacerilor agricole cu un randament economic maxim;
6. Sprijinirea integrării fermierilor în lanțurile de aprovizionare, adică prin facilitarea legăturii acestora cu operatorii în aval, inclusiv procesatorii, angrosiștii și comercianții cu amănuntul; asocierea producătorilor pentru a permite, printre altele, îmbunătățirea accesului la infrastructura postrecoltare, precum și facilitarea accesului acestora pe piață;
7. Instituirea sau atribuirea inginerului cadastral din cadrul fiecărui APL funcției de consultat în domeniul agricol cu scopul de a presta servicii de informare a producătorilor agricoli;
8. Stimularea spiritului antreprenorial în raion și politicile de susținere a întreprinderilor locale, în vederea creșterii numărului de întreprinderi, a ratei de supraviețuire și de creștere a acestora este o precondiție importantă pentru majorarea stocului de întreprinderi în raion, nemijlocit a acelor active. La rândul său creșterea numărului de întreprinderi sporesc șansele populației de a avea un loc de muncă acasă și de a contribui la dezvoltarea comunității sale. Prin urmare:
 - este necesar de stimula populația de a lansa noi afaceri;
 - de a crește accesul la piețele de aprovizionare și de desfacere prin susținerea asocierii întreprinderilor, informării acestora, creșterea posibilităților de valorificare a oportunităților oferite de tehnologiile digitale;
 - de a susține prin politici active creșterea întreprinderilor. Consolidarea legăturilor dintre IMM-uri, IMM-uri și întreprinderile mari va permite extinderea lanțurilor valorice și majorarea VAB creată de întreprinderi. Raionul are un potențial nevalorificat în sectorul agroalimentar, de producere a mobilei, dar și altele noi ar putea fi de perspectivă ca urmare a dezvoltării infrastructurii de suport pentru businessul existent (subzone ZEL, PI);
 - susținerea întreprinderilor locale de a se integra în lanțurile valorice ale investitorilor străini ce și-au dezvoltat afaceri în raion, dar și din afara acestuia. Iar crearea unui portofoliu de oferte ale întreprinzătorilor locali și identificarea surselor de finanțare pentru creșterea potențialului tehnologic sunt doar câteva soluții recomandate.

9. Susținerea întreprinderilor de a aplica la programele de subvenționare a locurilor de muncă;
10. Intensificarea activității de conectare a populației în vârstă de muncă, în special din mediul rural cu întreprinderile locale;
11. Asigurarea infrastructurii și serviciilor necesare pentru creșterea mobilității forței de muncă în regiune și interregional.

1.8. SWOT

1.8.1. Analiza SWOT

Capacitatea administrativă

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Existența premiselor și capacităților de implicare a cetățenilor în actul de guvernare locală; ➤ Potrivit raportului cu privire la transparența autorităților administrației publice locale din Republica Moldova elaborat anual de IDIS Viitorul, Consiliul raional Strășeni a obținut cea mai mare medie de transparență, astfel situându-se pentru al treilea an consecutiv pe locul întâi în clasamentul celor mai transparente autorități publice locale de nivelul al doilea din țară, fapt pentru care a fost premiat. ➤ Existența unui cadru regulator de organizare a activității Consiliului raional propice; ➤ Existența unui plan urbanistic al orașului Strășeni; ➤ Existența practicilor de înfrățire cu localități/regiuni din țări precum România, Estonia, Belarus, Polonia; ➤ Existența unui proces continuu de calificare a personalului; ➤ Existența și respectarea procedurii de evaluare a performanțelor profesionale ale funcționarilor publici; ➤ Existența personalului calificat în atragerea proiectelor de la donatori străini. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bugetul raionului limitat în raport cu necesitatea de investiții; ➤ Lipsa și dotarea tehnică insuficientă a instituțiilor autorităților locale în localitățile rurale; ➤ Valorificarea insuficientă a parteneriatelor publice private.

OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Valorificarea parteneriatelor publice private; ➤ Valorificarea finanțărilor destinate modernizării administrației publice locale; ➤ Valorificarea practicilor de cooperare intercomunitară. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Lipsa de interes din partea cetățenilor pentru procesul decizional din instituțiile publice; ➤ Instabilitate politică; ➤ Criza economică; ➤ Criza pandemică;

Finanțe publice

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Consolidarea mecanismelor de conlucrare între APL și Serviciul Fiscal de Stat; ➤ Sporirea procesului de executare a bugetului prin organizarea ședințelor publice în faza de elaborare a proiectului de buget; ➤ Sporirea capacităților de instruire pentru funcționarea instituțiilor bugetare; ➤ Atragerea mijloacelor financiare pentru finanțarea necesităților raionului de la donatori străini; ➤ Bugetul raionului Strășeni este orientat spre sfera socială și reprezintă garantul în prestarea serviciilor publice în domeniul educației, culturii, sportului și asistenței sociale; ➤ Audiența publică și transparența cheltuielilor publice, la elaborarea proiectelor de buget și execuția acestora; ➤ Nivelul înalt de calificare a personalului din cadrul Direcției finanțe din subordinea Consiliului raional Strășeni. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Capacități reduse a APL de asigurarea finanțării activității economice din venituri proprii; ➤ Dependență excesivă față de transferuri de la bugetul public național; ➤ Finanțarea precară a domeniului de sănătate publică; ➤ Acces limitat al conducătorilor de instituții publice finanțate de la bugetul local la bugetul instituției, din cauza deciziilor individuale ale primarilor în gestionarea bugetului; ➤ Acces limitat al primarilor, contabililor șefi la informația privind obligațiunile fiscale față de buget a agenților economici din teritoriul satului, comunei, orașului; ➤ Discrepanța calitativă și cantitativă a parametrilor sferei sociale față de necesitățile locuitorilor.

OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sporirea autonomiei financiare a raionului în contextul promovării reformei de descentralizare administrativă. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Agravarea situației economico-politice și pandemice la nivel de republică; ➤ Agravarea situației pandemice la nivel de republică.

Procese demografice

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Dinamica stabilă a efectivului populației în mediul urban; ➤ Prevalarea populației apte de muncă în efectivul total al populației raionului; ➤ Distribuția echilibrată a populației, în funcție de gen. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Accentuarea procesului de îmbătrânire demografică în viitor; ➤ Evoluție descendentă a populației tinere; ➤ Migrația externă a populației apte de muncă; ➤ Nivelul redus al fertilității; ➤ Speranța de viață la naștere situată sub

	media pe țară.
--	----------------

OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Existența programelor naționale de stimulare a migranților pentru a se reîntoarce în țară. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Evoluția negativă a sporului natural; ➤ Agravarea situației economico-politice și pandemice la nivel de republică; ➤ Agravarea situației pandemice la nivel de republică.

Gestiunea deșeurilor

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Elaborarea Strategiei locale de gestionare a deșeurilor în mun. Strășeni în anul 2020; ➤ Absența unor industrii poluante semnificative la nivel teritorial. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Infrastructura precară pentru colectarea, transportul și eliminarea deșeurilor; ➤ În raion nu există stații de sortare a deșeurilor; ➤ În raion nu se practică colectarea separată a deșeurilor, a fracției biodegradabile și nu există instalații centralizate pentru compostarea acestora; ➤ În raion nu există stații de tratare mecanică și biologică a deșeului urban sau rural; ➤ În raion nu există incinerator de deșeuri industriale medicale și toxice; ➤ Nu se practică activități de reciclare și valorificare a deșeurilor.

OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Accesarea fondurilor pentru managementul deșeurilor, biodiversitate, reconstrucție ecologică, re tehnologizare, prevenirea poluării din contul donatorilor externi; ➤ Valorificarea parteneriatelor publice private pentru managementul deșeurilor; ➤ Valorificarea finanțărilor destinate modernizării serviciilor de management al deșeurilor; ➤ Valorificarea practicilor de cooperare intercomunitară privind implementarea principiilor specifice Sistemului integrat de gestionare a deșeurilor; ➤ Oportunitate de dezvoltare a serviciilor de 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tendința de extindere a suprafețelor gunoiștilor autorizate și neautorizate; ➤ Îndepărtarea investitorilor semnificativi datorită ofertelor reduse de terenuri și utilități; ➤ Deteriorarea calității vieții în urma deteriorării calității aerului, solului și apelor.

salubritate prin clusterizarea localităților raionului și dezvoltarea formelor de cooperare inter-comunitare.

Capitalul natural

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Existența unui bogat fond forestier, rezervații naturale și științifice; ➤ Varietate mare de soluri, ceea ce permite producerea diverselor specii de culturi agricole; ➤ Existența minereurilor de calcar, argilă și nisip; ➤ Număr mare de bazine artificiale, a lacului de acumulare Ghidighici. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Frecvența înaltă a tăierilor ilicite de păduri, a spațiilor verzi de protecție; ➤ Eroziune accentuată a învelișului superficial de sol; ➤ Suprafețe extinse afectate de alunecările de teren, creșterea suprafețelor de teren afectate de ravene și râpi; ➤ Depozitarea unei cantități imense de roci de calcar neutilizabile în construcții;

OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Prin faptul că relieful raionului este constituit din dealuri și văi, pe teritoriu sunt naturale formate mai multe zone specifice de microclimat, favorabile pentru cultivarea soiurilor deosebite (după calități de proveniență) ale strugurilor de masă și/sau pentru producerea vinului. ➤ Extinderea fondului forestier din contul terenurilor expuse alunecărilor de teren și a celor excluse din circuitul agricol; ➤ Interesul și disponibilitatea APC și APL de a identifica și promova diferite programe de ocrotire și conservare a mediului ambiant. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Contaminarea resurselor de apă, aerului, spațiului lucrativ, impactul transfrontalier, degradarea fertilității solurilor; ➤ Riscul de amplificare a proceselor de alunecare de teren ca rezultat a defrișărilor masive de pădure, diminuarea cantitativă și calitativă a florei și faunei locale. ➤ Lipsa resurselor financiare în executarea diferitor programe de ocrotire a naturii. ➤ Schimbări climaterice cu un impact puternic asupra mediului ambiant.

Servicii publice

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Implementarea noii formule de finanțare și gestionare eficientă a 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Disponibilități financiare mici;

<p>finanțelor;</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Ameliorarea condițiilor de funcționalitate prin implementarea unor proiecte educaționale în instituțiile de învățământ din raion; ➤ Bune practici de implementare a curriculei disciplinare. Colective profesionale cu experiență bogată în domeniu; ➤ Promovarea educației incluzive. Eficientizarea activității Centrelor de resurse și Serviciului de asistență psihopedagogică (SAP); ➤ Promovarea unui management al calității în instituțiile din subordine; ➤ Stimularea, încurajarea și promovarea performanțelor școlare la nivel instituțional și raional; ➤ Extinderea serviciilor educaționale prin Centrul de creație al elevilor și Centrul de Odihnă și Agreement pentru Copii și Tineret „Divertis”; ➤ Personal didactic calificat titular sau suplinitor într-un număr mare, cu gradele didactice II, I și superior (67 % din numărul total cadre); ➤ Interesul sporit al cadre didactice de a se încadra în cursuri de formare pentru dobândirea competențelor de utilizare a tehnologiei informației în activitatea didactică; ➤ Existența unor unități școlare remarcabile și cu tradiții constituind un potențial atractiv pentru elevi și părinți; ➤ Competențele științifice, metodice și 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Insuficiența și fluctuația cadrelor calificate, în special în localitățile rurale; ➤ Imposibilitatea încadrării tinerilor specialiști în instituțiile rurale mici cu un număr redus de ore la discipline; ➤ Existența unor instituții școlare cu promovabilitate scăzută la examenele de absolvire; ➤ Existența unor instituții cu probleme serioase privind absenteismul școlar; ➤ Lipsa de experiență a unor manageri școlari în derularea activității manageriale; ➤ Lipsa abilităților de rezolvare a conflictelor de către unii conducători. Numărul impunător de petiții; ➤ Evaluarea insuficientă și formală a cadrelor didactice. Lipsa obiectivității în acordarea calificativelor; ➤ Disensiuni în sistemul de notare școlară. ➤ Numărul mare de copii cu note mici la disciplinele școlare; ➤ Eficiența redusă a ședințelor Consiliilor profesionale și deciziilor adoptate; ➤ Activitate insuficientă a Consiliilor Metodice și catedrelor disciplinare instituționale; ➤ Participarea insuficientă a părinților în activitățile inițiate de școală. Parteneriat și colaborare redusă, ➤ Necorespondența bazei didactico-materiale, tehnice și didactice cu cerințele educaționale moderne; ➤ Nivel scăzut al culturii organizaționale în instituțiile de învățământ sătești. Gradul redus al imaginii de sine al cadrului didactic
--	--

<p>psihopedagogice ale majorității cadrelor didactice reprezentând suportul obținerii performanței;</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Acces la Internet în toate unitățile școlare din mediul urban și mediul rural; ➤ Existența poștei electronice în toate instituțiile de învățământ; ➤ Performanțe obținute de elevi la olimpiade, competiții naționale și internaționale în diverse domenii; ➤ Colaborarea eficientă cu partenerii sociali; ➤ Diversificarea serviciilor sociale; ➤ Dedicția profesională a lucrătorilor ce oferă servicii de asistență socială; ➤ DGAS cu experiență în dezvoltarea serviciilor sociale; ➤ Legislație favorabilă în domeniu reglementării serviciilor de asistență socială; ➤ Existența agenților economici care dezvoltă servicii sociale; ➤ OSC active în domeniul social; ➤ Prestatori de servicii sociale evaluați/acreditați; ➤ Parteneriat între APL și DGAS; ➤ Conlucrarea cu diaspora, inclusiv în organizarea pachetelor sociale; ➤ Dialog constructiv și colaborare între APL I și APL II, OSC și alți actori. 	<p>ca urmare a atitudinii față de muncă și pregătire profesională;</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Conservatorismul și nivelul insuficient de pregătire al unor cadrelor didactice; ➤ Informațiile propuse învățării uneori nu sunt relevante din punctul de vedere al interesului elevilor și necesităților de perspectivă ale pieții muncii, ➤ Creșterea numărului pensionarilor și nivelul mic al pensiei; ➤ Creșterea prevalenței; ➤ Rțeaua redusă de farmacii; ➤ Strategie de comunicare slabă a serviciilor sociale; ➤ Lipsa edificiilor și spațiilor amenajate corespunzător pentru dezvoltarea serviciilor de asistență socială; ➤ Implicare redusă a populației în activități comuniare; ➤ Informare insuficientă a solicitanților de servicii sociale; ➤ Colaborare slabă între OSC și APL în unele comunități rurale; ➤ Număr mic de OSC ce activează în domeniu social; ➤ Canale de comunicare a serviciilor sociale insuficient de dezvoltate; ➤ Neîncrederea populației în structurile statului; ➤ Lipsa unor studii la nivel local privind condițiile de trai/ necesitățile populației; ➤ Legături slabe cu diaspora.
---	--

OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Implicarea Consiliului raional în susținerea și dezvoltarea învățământului în raion, a 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Instabilitatea politică; ➤ Situația epidemiologică Covid-19;

<p>serviciilor de asistență socială;</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Existența programelor de formare continuă la nivel local, raional și național; ➤ Stagii, seminare organizate de MECC pentru monitorizarea eficientă a implementării curriculumului pentru învățământ și a standardelor de eficiență a învățării; ➤ Posibilități de implementare a unor proiecte comunitare naționale și internaționale, susținute de donatorii externi; ➤ Amplificarea tendințelor de participare mai efectivă a societății civile în soluționarea problemelor educaționale; ➤ Implicarea factorilor de decizie în obținerea autorizației de funcționare a unităților de învățământ; ➤ Colaborarea cu Poliția, Centrul de sănătate publică, Direcția Ocuparea Forței de Muncă Strășeni, primăriile, mass-media în soluționarea problemelor și promovării performanțelor din învățământ; ➤ Acordarea de burse pentru performanțe școlare, burse pentru continuarea studiilor în instituții superioare de învățământ; ➤ Dezvoltarea subzonelor ZEL Băți în raionul Strășeni, a parcurilor industriale; ➤ Extinderea listei țărilor, care au încheiat cu Republica Moldova acorduri bilaterale în sfera asigurărilor sociale; ➤ Colaborarea cu ONG-urile naționale și internaționale în vederea dezvoltării serviciilor de asistență socială; ➤ Participarea în pilotarea proiectului „Planificarea comunitară a serviciilor 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Criza economică cauzată de pandemia Covid-19; ➤ Calamitățile naturale și consecințele socio-economice ale acestora; ➤ Dezvoltarea economiei tenebre; ➤ Nivelul mic al veniturilor populației, sărăcia; ➤ Migrația populației și fluctuația de cadre; ➤ Tendințele demografice negative; ➤ Reorganizarea unor instituții de învățământ micii cu deficit bugetar; ➤ Reorganizarea învățământului liceal în unele instituții rurale; ➤ Disproporția dintre volumul materiilor ce trebuie studiate și duratele de timp alocate predării-învățării, fapt ce duce la suprasolicitarea copiilor, în special a celor ce întâmpină dificultăți la studiere a anumitor discipline; ➤ Oportunități limitate pentru elevi și părinți de a alege disciplinele de studiu, a conținuturilor acestora, a formelor respective de evaluare; ➤ Cererea de muncă precară; ➤ Implicarea insuficientă a societății în soluționarea problemelor cu care se confruntă sistemul educațional, de prestare a serviciilor de asistență socială; ➤ Scăderea motivației învățării la elevi; ➤ Tendința de scădere a interesului populației față de actul educațional și de cultură, precum și implicarea scăzută a părinților în cunoașterea și rezolvarea problemelor școlii; ➤ Servicii sociale prestate la negru.
--	--

<p>sociale prin dialog public”;</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Colaborarea DGAS cu OSC naționale în dezvoltarea serviciilor de asistență socială; ➤ Există parteneriate pentru implementarea serviciilor sociale; ➤ Cooperarea în parteneriat cu comunitățile înfrățite de peste hotare; ➤ Existența unor proiecte externe pentru dezvoltarea serviciilor sociale; ➤ Implicarea diasporei în crearea serviciilor sociale. 	
--	--

Patrimoniul cultural-turistic

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Existența unui bogat tezaur artistic în spațiul rural; ➤ Numărul mare de colective artistice ce promovează cultura la nivel național și internațional; ➤ Festivaluri culturale internaționale organizate pe teritoriul rezervațiilor naturale; ➤ Numărul mare de biblioteci active și a caselor de cultură; ➤ Existența muzeelor etno-culturale, arheologice, a mănăstirilor, muzeelor naturale cu interes deosebit pentru turiști; ➤ Proximitate cu or. Chișinău ceea ce permite în timp restrâns și cu cheltuieli minime de deplasare a turiștilor străini; ➤ Existența Centrului Etno-Cultural Vatra care este o sursă de promovare a turismului în Republica Moldova; ➤ Infrastructură și condiții optime de dezvoltare a ecoturismului ➤ Organizații de tineret foarte active; 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Dotarea tehnică insuficientă și lipsa resurselor financiare pentru întreținerea caselor de cultură, îmbătrânirea fondului de carte a bibliotecilor publice; ➤ Starea nesatisfăcătoare a rețelei de drumuri reprezintă un impediment serios în dezvoltarea turismului; ➤ Rutele turistice sunt create convențional, fără suportul informațional adecvat; ➤ Nivelul scăzut de informare a publicului referitor la patrimoniul cultural și natural al raionului; ➤ Oportunitățile reduse pentru tineretul din spațiul rural în petrecerea timpului liber.

<ul style="list-style-type: none"> ➤ Terenuri deschise de sport, școli de sport, Complexul sportiv din s. Pânășești; ➤ Numărul mare de asociații obștești sportive. 	
---	--

OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Implicarea agențiilor turistice naționale prin crearea unui parteneriat public-privat cu APL în promovarea și dezvoltarea turismului local și internațional, dezvoltarea în comun a condițiilor de agrement, includerea traseurilor turistice din raion în rutele turistice internaționale. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Infrastructura de transport insuficient dezvoltată, resurse financiare considerabile la dezvoltarea și promovarea turismului, lipsa personalului calificat în domeniul turismului.

Infrastructura tehnico-edilitară

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Proces activ de conectare a locuințelor la rețelele de apă, gaz, energie electrică; ➤ Accesul consumatorilor la gazul natural ce permite de a fi utilizat în calitate de resursă energetică; ➤ Numărul mare de sonde și fântâni de mină ca surse importante de alimentare cu apă potabilă; ➤ Demararea procesului de utilizare a energiei regenerabile în unele grădinițe și școli din raion. ➤ Disponibilitatea APL de a implementa tehnologiile noi de obținere a energiei termice; ➤ Crearea parcurilor de baterii voltaice. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Rețele de distribuție a apei potabile în stare avansată de uzură, pierderi mari de apă în timpul transportării; ➤ Eficiență energetică scăzută ca urmare a utilizării cărbunelui și a lemnului de foc de unele edificii administrative; ➤ Nivelul foarte scăzut de dezvoltare a rețelei de canalizare în spațiul rural.

OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Proximitatea cu orașul Chișinău dar și a Zonei Economice Libere favorizează companiile străine să implementeze proiecte noi de obținere a energiei termice și 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Lipsa specialiștilor locali sau gradul scăzut de pregătire a funcționarilor publici din APL limitează posibilitatea acestora de a elabora proiecte relevante de dezvoltare a infrastructurii locale, în multe cazuri

<p>electrice din surse netradiționale.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Vecinătatea cu capitala facilitează obținerea diferitor granturi și investiții pentru dezvoltarea infrastructurii urbane și a celor rurale. 	<p>resursele financiare alocate nu sunt valorificate;</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Relieful complicat al raionului creează impedimente la executarea lucrărilor de îmbunătățire a infrastructurii edilitară, ceea ce predispune la cheltuieli financiare suplimentare.
--	---

Agricultura și dezvoltarea rurală

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Specializarea raionului în producerea fructelor și strugurilor permite de a atrage atât investiții suplimentare, cât și aplicarea tehnologiilor moderne; ➤ Dinamica crescătoare a suprafețelor de teren protejat și o orientare spre producerea culturilor cu o valoare adăugată înaltă; ➤ Infrastructură dezvoltată de păstrare a fructelor și strugurilor; ➤ Vecinătatea cu or. Chișinău creează facilități la realizarea produselor agricole. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Lipsa acută de lucrători sezonieri în sectorul agricol; ➤ Numărul mare de gospodării mici, cu suprafețe agricole restrânse, creează un impediment serios în aplicarea asolamentelor. ➤ Înclinația mare a pantelor creează condiții favorabile de erodare a solurilor și terenurilor arabile; ➤ Suprafața mare de terenuri agricole excluse din circuitul agricol, ponderea mare a terenurilor neprelucrate.

OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Datorită proximității cu or. Chișinău este oportună dezvoltarea agriculturii în teren protejat, totodată, datorită specificului de relief sunt toate condițiile de dezvoltare a agriculturii ecologice, a cultivării plantelor etero-oleaginoase, a celor medicinale; ➤ Sunt premize reale de extindere a suprafețelor de culturi multianuale bacifere, a înființării suprafețelor noi de soiuri de fructe și struguri cu o cerere înaltă pe 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Din considerente obiective și subiective eroziunea constantă a stratului arabil de sol reprezintă cel mai mare risc pentru sectorul agricol al raionului; ➤ Variațiile bruște de temperatură a aerului în timpul primăverii, secetele lungi din cursul anului afectează considerabil eficiența economică a

<p>piețele europene;</p> <p>➤ Disponibilitatea statului de creditare a producătorilor agricoli favorizează condiții prielnice de dezvoltare a agriculturii cu o valoare adăugată înaltă.</p>	<p>procesului agricol;</p> <p>➤ Procesul lent de asociere a producătorilor agricoli poate crea impedimente la exportul produselor agricole.</p>
--	---

Economia

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
<p>➤ Dezvoltarea infrastructurii de susținere a afacerilor;</p> <p>➤ Creșterea numărului de întreprinderi mari;</p> <p>➤ Proximitatea față de orașul Chișinău.</p>	<p>➤ Conlucrarea redusă a mediului de afaceri cu APL, nemijlocit din cadrul ZEL;</p> <p>➤ Accesul limitat a întreprinderilor locale la resurse financiare externe. Disponibilitățile financiare mici;</p> <p>➤ Gradul redus de diversificare a activităților economice;</p> <p>➤ Intensitatea tehnologică și în cunoștințe redusă a activităților economice cu cea mai mare pondere în numărul întreprinderilor din raion, personal angajat, venituri din vânzări;</p> <p>➤ Conlucrarea redusă dintre companiile cu capital străin și antreprenorii locali.</p>

OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<p>➤ Implementarea acordului de Asociere cu UE;</p> <p>➤ Dezvoltarea programelor de susținere a afacerilor de către instituții specializate – ODIMM, Agenția de Investiții;</p> <p>➤ Deschiderea Colegiului de inginerie din Strășeni.</p>	<p>➤ Calitatea forței de muncă locală;</p> <p>➤ Mediul de afaceri nefavorabil în țară, determinat de o serie de constrângeri ce relevă dintr-un nivel redus al calității instituțiilor.</p> <p>➤ Economia tenebră supradimensionată în țară.</p>

PLANUL DE OBIECTIVE STRATEGICE

Domeniul: Capacitatea administrativă

Obiectiv 1. Consolidarea capacității managementului administrației publice raionale

Argumentare obiectiv 1 Cu toate că multe autorități ale administrației publice locale din raionul Strășeni au manifestat deschidere, corectitudine și competență în procesul de conlucrare și dialog cu administrația publică centrală, au derulat proiecte de succes privind dezvoltarea locală, totuși este necesară consolidarea eforturilor spre majorarea eficienței rezultatelor. La nivelul administrației publice locale, se constată îndeplinirea parțială a prevederilor strategiilor de dezvoltare, deficiențe în procese de planificare strategică și managementul proiectelor, etc. De aceea, atenție deosebită trebuie acordată instituirii unui management avansat al resurselor umane prin recrutarea și pregătirea profesională a reprezentanților autorității publice locale în mod transparent și non-discriminatoriu, cu identificarea unor soluții de îmbunătățire a competențelor profesionale ale angajaților, în scopul adaptării la schimbările din societate și soluționării problemelor stringente din teritoriu.

Programe	Proiecte	Indicatori de monitorizare	Ținta indicatorului	Perioada de implementare	Sursa potențială de finanțare	Valoarea potențială a proiectului	Responsabil de execuție
Sporirea calității serviciilor publice prin managementul eficient al resurselor umane	Asigurarea angajării și promovării personalului pe bază de merite	Numărul persoanelor angajate Numărul persoanelor promovate	Cel puțin 3 persoane angajate pentru noi poziții deschise strategice pentru activitatea CR Cel puțin 4 persoane promovate pe bază de merite	2021-2025	Interne	-	APL II
	Asigurarea	Numărul	Cel puțin 5 angajați	2022-2024	Interne	50000	APL II

	creșterii și dezvoltării profesionale a personalului angajat și a aleșilor locali	angajaților instruiți Numărul aleșilor locali instruiți	instruiți Cel puțin 5 aleși locali instruiți				
	Îmbunătățirea condițiilor de muncă pentru personalul angajat, prin dotarea birourilor cu echipamente TIC	Echipament procurat	Dotarea birourilor cu echipamente TIC a cel puțin 10 primării	2021-2025	Interne, externe	70 000	APL I

Obiectiv 2. Asigurarea procesului decizional public participativ în actul de guvernare locală

Argumentare obiectiv 2 În contextul administrației publice locale din Republica Moldova, procesul de îmbunătățire a actului de guvernare locală, conform principiilor declarate prin Legea nr. 436/2006 privind administrația publică locală, prevede consultarea și implicarea directă a cetățenilor în procesul decizional. Consiliul raional Strășeni a întreprins mai multe măsuri de ordin legislativ-normativ și instituțional, îndreptate spre constituirea unui sistem eficient de transparență decizională, însă se constată implicarea redusă a societății civile în procesul decizional. Astfel, Consiliul raional Strășeni își va îndrepta eforturile în continuare spre intensificarea participării societății civile în procesul decizional public, în particular prin stabilirea unui dialog deschis, transparent și continuu între APL și asociațiile reprezentative și societatea civilă.

Programe	Proiecte	Indicatori de monitorizare	Ținta indicatorului	Perioada de implementare	Sursa potențială de finanțare	Valoarea potențială a proiectului	Responsabil de execuție
Sporirea	Dezvoltarea	Numărul de dezbateri	Organizarea a cel	2021-2025	Interne	-	APL II

nivelului de participare a societății civile în procesul decizional	mecanismului de participare a cetățenilor la procesul decizional	<p>publice</p> <p>Numărul proiectelor de decizii dezbătute</p> <p>Numărul recomandărilor recepționate</p> <p>Numărul persoanelor care au participat în cadrul dezbaterilor publice</p>	<p>puțin 2 dezbateri publice pe an</p> <p>Participarea la dezbateri publice a reprezentanților diferitor grupuri și pături sociale</p>				
	Asigurarea informării publicului despre procesul decizional	<p>Numărul anunțurilor privind consultarea proiectelor de decizii</p> <p>Numărul proiectelor de decizii publicate</p>	<p>Anunțurile plasate pe pagina web a CR și pe panouri de informare; scrisori de invitație trimise diferitor grupuri și pături sociale</p>	2021-2025	Interne	-	APL II

Obiectiv 3. Îmbunătățirea transparenței în actul de guvernare locală

Argumentare obiectiv 3 În contextul administrației publice locale din Republica Moldova, procesul de îmbunătățire a actului de guvernare locală, conform principiilor declarate prin Legea nr. 436/2006 privind administrația publică locală, implică respectarea transparenței în elaborarea și adoptarea actelor normative. Astfel, autoritățile publice trebuie să asigure accesul la deciziile adoptate prin plasarea acestora pe pagina web oficială, prin afișare la sediul lor într-un spațiu accesibil publicului și/sau prin difuzare în mass-media centrală sau locală, după caz, precum și prin alte modalități stabilite de lege. În rezultatul întreprinderii acțiunilor privind transparența decizională în autoritatea publică

raională, pagina oficială a Consiliului raional (www.crstraseni.md) a fost calificată de Promo-lex ca una din cele mai bune pagini din autoritățile publice locale de nivelul doi. Totodată, potrivit raportului cu privire la transparența autorităților administrației publice locale din Republica Moldova elaborat anual de IDIS Viitorul, Consiliul raional Strășeni a obținut cea mai mare medie de transparență, astfel situându-se pentru al treilea an consecutiv pe locul întâi în clasamentul celor mai transparente autorități publice locale de nivelul al doilea din țară, fapt pentru care a fost premiat. Consiliul raional Strășeni va continua eforturile privind asigurarea accesului la informațiile de interes public prin regândirea modului în care informația este prezentată pe pagina web a administrației publice nu doar în scopul încurajării comunicării și implicării cetățenilor în proces decizional, dar și promovării raionului ca destinație turistică și investițională.

Programe	Proiecte	Indicatori de monitorizare	Ținta indicatorului	Perioada de implementare	Sursa potențială de finanțare	Valoarea potențială a proiectului	Responsabil de execuție
Îmbunătățire a transparenței actului de guvernare locală	Informarea publicului prin intermediul paginii web oficiale, panourilor informative, despre activitatea autorităților publice raionale	Numărul deciziilor adoptate Numărul dispozițiilor cu caracter normativ Numărul comunicatelor Numărul anunțurilor Numărul vizitelor în teritoriu	Toate deciziile adoptate, dispozițiile, comunicatele, anunțurile plasate pe pagina web a CR și pe panouri de informare Cel puțin două vizite pe an în fiecare localitate	2021-20125	Interne	-	APL II, APL I
	Organizarea și asigurarea accesului la informațiile de	Numărul solicitărilor de informații Numărul vizitatorilor pe pagina web oficială	Informația privind răspunderea la solicitări plasată pe	2021-20125	Interne	-	APL II, APL I

	interes public		saitul CR				
Îmbunătățire a abordării în conceptualizarea paginii web a autorității publice locale	Organizarea paginii web ca prestator de servicii	Crearea rubricilor speciale pe saitul consiliului raional cu privire la: taxele locale, colectarea deșeurilor, lucrări de reparații, locuri la instituțiile preșcolare/școlare, locuri în secțiile spitalicești, pachetul de servicii medicală de bază în asistența medicală de reabilitare medicală în sanatorii <i>balneare</i> și recuperare medicală, orarul transportului sau alocarea de teren, etc	Informația aferentă rubricilor noi create pe pagina web a CR și a primăriilor plasată și actualizată	2021-2025	Interne	În baza contractului de mentenanță sau dezvoltare a paginii web a CR	APL II, APL I
	Organizarea paginii web ca destinație investițională și dezvoltare economică	Crearea rubricilor speciale pe saitul consiliului raional cu privire la: descrierea posibilităților de investire în sectoare strategice ale raionului (harta investițională a raionului Strășeni); posibilități de asociere a întreprinderilor din raion, posibilități de crearea a parteneriatelor publice private, măsuri de susținere a întreprinderilor locale	Harta investițională a raionului Strășeni creată Informația aferentă rubricilor noi create pe pagina web a CR și a primăriilor plasată și actualizată	2021-2025	Interne, externe	În baza contractului de mentenanță sau dezvoltare a paginii web a CR	APL II, APL I

Obiectiv 4. Consolidarea relațiilor de colaborare locală, regională, transfrontalieră

Argumentare obiectiv 4. Promovarea cooperării intercomunitare și regionalizarea serviciilor constituie un aspect important al politicii de dezvoltare a localităților. Administrația publică locală trebuie să joace un rol mult mai activ în stimularea cooperării intercomunitare în vederea atragerii bunelor practici, dar și parteneriatelor investiționale pentru dezvoltarea localităților. De asemenea, prin cooperare intercomunitară, regională și transfrontalieră cresc șansele de a beneficia de finanțări, inclusiv din fonduri interstatale și europene. În raionul Strășeni se atestă capacități reduse a APL de asigurarea finanțării activității economice din venituri proprii. Eforturi sporite în ultima perioadă au fost direcționate spre atragerea mijloacelor financiare pentru finanțarea necesităților raionului de la donatori străini, care însă trebuie consolidate. Astfel, autoritățile publice locale trebuie să învețe cum să exploateze eficient atât potențialul propriilor funcționari publici și aleșilor locali, cât și posibilitățile de implicare a investitorilor străini, agenților economici locali și a societății civile în dezvoltarea locală. Cooperarea intercomunitară și transfrontalieră, astfel, devine un instrument de furnizare în comun a serviciilor publice locale, bazată pe schimb de bune practici și lansarea inițiativelor și proiectelor de cooperare.

Programe	Proiecte	Indicatori de monitorizare	Ținta indicatorului	Perioada de implementare	Sursa potențială de finanțare	Valoarea potențială a proiectului	Responsabil de execuție
Crearea și dezvoltarea parteneriatelor în realizarea proiectelor comune în probleme prioritare	Îmbunătățirea mecanismului de implicare a organizațiilor non-guvernamentale în implementarea politicilor la nivel comunitar	Organizarea meselor rotunde și atelierilor cu organizațiile non-guvernamentale cu scopul creării parteneriatelor investiționale sau de dezvoltare a proiectelor	Cel puțin 2 mese rotunde, sau ateliere organizate pe an Cel puțin 5 proiecte pe raion implementate cu implicarea ONG-lor	2021-2025	Interne, Externe	80000	APL II, APL I

		de infrastructură					
	Dezvoltarea și promovarea procesului de cooperare regională	Vizite organizate privind promovarea cooperării regionale și implementării proiectelor de dezvoltare regională	Cel puțin 4 proiecte regionale implementate Cel puțin 4 vizite organizate	2021-2025	Interne	150000	APL II, APL I
	Menținerea și dezvoltarea relațiilor de colaborare cu partenerii externi	Stabilirea parteneriatelor și încheierea acordurilor de colaborare cu parteneri externi	Cel puțin 4 acorduri de colaborare încheiate Cel puțin 2 vizite organizate Cel puțin 2 proiecte de dezvoltare implementate	2021-2025	Interne externe	100000	APL II, APL I
Crearea și organizarea schimburilor de experiență cu orașele înfrățite	Menținerea și dezvoltarea relațiilor de colaborare cu orașele înfrățite		Cel puțin 3 vizite efectuate Cel puțin 4 bune practici preluate Cel puțin 2 activități realizate Cel puțin un proiect	2021-2025	Interne, externe	150000	APL II, APL I

			implementat				
--	--	--	-------------	--	--	--	--

Domeniul: **Finanțe publice**

Obiectiv 1. Îmbunătățirea eficienței și transparenței autonomiei financiare a APL Strășeni prin implementarea managementului financiar.

De o importanță deosebită sunt activitățile continue de conștientizare și consolidare a capacității administrației publice locale de elaborare a bugetelor locale și îmbunătățire a managementului financiar local în condițiile create de noul sistem de finanțare a administrațiilor publice locale. De aceea, atenție deosebită trebuie acordată instituirii funcționarilor publicii în domeniul managementului financiar pentru a spori capacitatea de planificare și bugetare în care planificarea este un proces participativ și orientat spre obiective, iar bugetarea este strict bazată pe planurile de dezvoltare aprobate.

Programe	Proiecte	Indicatori de monitorizare	Ținta indicatorului	Perioada de implementare	Sursa potențială de finanțare	Valoarea potențială a proiectului	Responsabil de execuție
Sporirea procesului de executare a bugetului	Consolidarea capacităților funcționarilor publici în aplicarea tehnologiilor informaționale moderne de management în procesul bugetar	Dotarea direcțiilor finanțe a APL I cu software și dotare tehnică necesară pentru procesul de executare bugetară Instruirea funcționarilor publici în aplicarea tehnologiilor informaționale moderne de management în procesul bugetar	Cel puțin 2 instruirii organizate pentru funcționari publici implicați în organizarea și managementul procesului bugetar la nivel de APL I, APL II	2021-2025	Interne, externe	300000	Direcția Generală Finanțe a Consiliului Raional, APL I

	Actualizarea periodică a paginii web cu informație calitativă și oportună privind elaborarea și executarea bugetului	Paginile web a CR și a primăriilor actualizate	Paginile web a CR și a primăriilor actualizate semestrial și completate cu rapoarte de activitate și rapoarte de execuție a bugetului	2021-2025	Interne	-	APL II, APL I
Sporirea capacităților de instruire pentru funcționarii autorităților or bugetare	Dezvoltarea capacităților angajaților cu funcții de inspectare prin organizarea inspectărilor în echipe comune din diferite direcții, instruirii profesionale, consultări ai experților străini și a seminarelor și participarea la training-uri la nivel național și internațional.	Participarea angajaților cu funcții de inspectare la traininguri de formare, întruniri profesionale Organizarea inspectărilor în echipe comune	Cel puțin un training la nivel internațional la care au participat funcționarii publici Cel puțin 2 instruirii la nivel național Cel puțin o inspectare în echipă comună pe an organizată	2021-2025	Interne, externe	30000	APL II, APL I

Stimularea colectării veniturilor proprii de către APL	Consolidarea mecanismelor de conlucrare transparentă între APL și Direcția Deservire Fiscală Strășeni prin evidența numărului de angajați și a volumului veniturilor încasate anual	Conlucrarea APL I, II și Direcția Deservire Fiscală Strășeni	Raport elaborat Cel puțin 2 întruniri organizate	2022-2025	Interne, externe	-	APL II
--	---	--	---	-----------	------------------	---	--------

Domeniul: **Economie**

Obiectiv general: Susținerea unei dezvoltări economice incluzive și durabile¹⁰

Creșterea numărului de întreprinderi raportoare în raionul Strășeni este destul de lentă, ceea ce se reflectă printr-o densitate, relativ, redusă a întreprinderilor raportoare la 1000 de locuitori (populație prezentă).

În pofida creșterii, relativ, accelerată a întreprinderilor de talie micro, numărul întreprinderile mici crește mai lent, iar numărul întreprinderilor mijlocii este în scădere. În același timp, întreprinderile micro și mici au șanse mult mai mici de a deveni/a se menține profitabile, dat fiind presiunea concurențială semnificativ mai mare pe piețe comparativ cu întreprinderile mijlocii și mari, care în marea lor majoritate sunt profitabile.

Majorarea locurilor de muncă oferite de întreprinderi se produce foarte lent în raionul Strășeni. În special, mică este contribuția întreprinderilor mari în ceea ce privește crearea locurilor de muncă.

Reieșind din condițiile social-economice existente în raionul Strășeni și obiectivele majore ale SEIDD 2030, SND 2030, Agenda 2030 este indispensabil stimularea activității economice în raion și orientarea acesteia spre crearea condițiilor de trai decente populației: mai multă activitate economică care să contribuie la majorarea veniturilor colectate în bugetele locale și cel raional, locuri de muncă care să asigure și o remunerare decentă populației și, respectiv condiții de trai bune, activități economice eficiente în utilizarea resurselor și prietenoase cu mediul și sănătatea locuitorilor.

¹⁰ Obiectivul și setul de programe a fost elaborat în conformitate cu obiectivele și țintele SEIDD 2030, SND 2030.

Programe	Proiecte	Indicatori de monitorizare	Ținta indicatorului	Perioada de implementare	Sursa potențială de finanțare	Valoarea potențială a proiectului	Responsabil de execuție
Consolidarea capacităților APL în planificarea și implementarea politicilor de dezvoltare strategică în domeniul economic	Elaborarea/ actualizarea strategiilor și planurilor locale de dezvoltare economică reieșind din prevederile noului cadru de planificare strategică pe termen mediu-lung SND 2030 Strategia pentru o economie incluzivă, durabilă și digitală până în 2030, Strategia de dezvoltare a Raionului Strășeni până în 2025	Numărul APL ce au elaborat Strategii/planuri economice	39	2022	Bugetul raional, Bugetele locale, Donatorii externi	-	CR, APL I
	Instruirea a cel puțin 2 angajați în cadrul CR și primăriei în domeniul analizei și planificării economice, scrierii proiectelor pentru atragerea finanțărilor externe	Numărul APL ce au instruit angajații în domeniul dat		2021-2022	Buget raional, Bugetele locale, Donatorii externi	-	CR, APL I
	Elaborarea sistematică a studiilor privind situația economică în raion, adoptând o abordare holistică în vederea creșterii eficienței economice în toate	Studii elaborate Recomandări de creștere a eficienței economice în localitățile raionului Strășeni		2022, 2024	Bugetul raional, Bugetul local	-	CR, APL I

	sectoarele de activitate economică						
	Realizarea a cel puțin o dată în an a unui chestionar al antreprenorilor în vederea identificării constrângerilor și necesităților de suport a acestora	Chestionar realizat Constrângeri ale mediului de afaceri identificate Recomandări de eliminare a constrângerilor formulate		2021-2025	Donatorii externi, Bugetul raional	100 000	CR
	Crearea unei platforme electronice de dialog dintre mediul de afaceri și CR ce ar facilita comunicarea pe seama diverselor aspecte relevante ce influențează activitatea economică	Platformă electronică elaborată Numărul solicitărilor satisfăcute Gradul de satisfacție a utilizatorilor	1 platformă elaborată 100% solicitări satisfăcute	2022	Donatorii externi, Bugetul raional	100 000	CR
	Colaborarea cu asociațiile obștești în scrierea proiectelor de atragere a finanțării externe pentru susținerea ideilor de afaceri inovative și dezvoltarea acestora	Numărul cererilor de proiect elaborate Fonduri atrase	3 cereri de proiecte de succes	2022-2025	Bugetul raional, Donatori externi	-	CR, APL I, AO
	Instituirea unor proceduri de monitorizare și evaluare eficiente a activităților realizate de CR și instruirea angajaților în domeniul dat	Mecanism de evaluare și monitorizare instituit Rapoarte de monitorizare elaborate anual Raport de evaluare în 2025	1 4 rapoarte de monitorizare 1 raport de evaluare	2022-2025	Donatorii externi, Bugetul raional	-	CR, APL I

Susținerea creării afacerilor noi	Informarea populației, antreprenorilor locali privind programele naționale, internaționale existente de susținere/cofinanțare a afacerilor	Instrumente de informare create și actualizate continuu Persoane informate Afaceri cofinanțate	5 afaceri cofinanțate anual	2022-2025	Bugetul raional, ODIMM	30 000	CR, APL I
	Prin colaborare cu ONG-urile, introducerea lecțiilor tematice în domeniul inițierii afacerilor la etapa gimnazială și liceală de învățământ	Lecții tematice organizate	10 lecții în semestru în clasa a 9 și a 12-a	2022-2025	Donatori externi, Bugetul raional	60 000	CR, APL I
	Promovarea inițiativelor antreprenoriale și de susținere a noilor afaceri, în special cu produse și servicii inovative	Afaceri create/susținute	5 afaceri create/dezvoltate anual	2022-2025	Bugetul raional	200 000	CR
	Instruirea tinerilor antreprenori în scrierea planurilor de afaceri	Numărul antreprenorilor instruiți Numărul proiectelor investiționale realizate de către antreprenorii instruiți	3 idei de afaceri noi implementate anual	2022-2025	Buget raional, Donatori externi	-	CR
	Crearea și dezvoltarea unui incubator de afaceri, în special pentru firme inovative în domeniul industriei, IT, etc. Monitorizarea activității întreprinderilor incubate și susținerea afacerilor de succes în atragerea surselor	1 incubator de afaceri creat Afaceri noi create Rata de supraviețuire a întreprinderilor incubate		2023-2025	Donatori externi	-	CR

	de cofinanțare a proiectelor investiționale						
	Informarea mediului de afaceri privind serviciile de consultanță în afaceri existente. Oferirea consultanței relevante, în special antreprenorilor din mediul rural	Frecvența apelării de către antreprenori/ antreprenori din mediul rural la serviciile de consultanță în afaceri Gradul de satisfacție a antreprenorilor privind serviciile prestate de companiile de consultanță în afaceri		2022-2025	Bugetul raional, Donatori externi	-	CR
	Diseminarea pe pagina web a CR, prin intermediul presei locale a celor mai bune practici de afaceri lansate în țară de către micii antreprenori	Rubrică creată și actualizată pe pagina web a APL Numărul vizualizărilor/vizualizărilor noi a rubricii		2022-2025	Bugetul raional	-	CR
	Inițierea parteneriatelor de cooperare transfrontalieră destinat diversificării economice în zonele rurale	Parteneriate inițiate Afaceri nonagricole create	3 parteneriate 5 afaceri nonagricole create	2022-2024	Bugetul raional	-	CR
	Scanarea spațiilor și clădirilor neutilizate/utilizate necorespunzător și introducerea acestora în circuitul economic	Lista spațiilor nevalorificate creată/valorificată necorespunzător Lista mediatizată		2022	Bugetul raional	25 000	CR, APL, CCI

	Crearea profilului investițional al raionului, a unui portofoliu de proiecte investiționale și mediatizarea acestuia	Profil investițional creat Profil investițional actualizat anual Portofoliu proiecte investiționale create Instrumente de mediatizare create Persoane informate Numărul proiectelor investiționale atrase Valoarea proiectelor atrase		2022	Donatori externi, Buget raional	200 000	CR
Creșterea competitivității sectoarelor economice	Informarea activă a antreprenorilor privind oportunitățile oferite de infrastructura de suport a afacerilor existentă în raion	Creșterea anuală a numărului rezidenților în ZEL, PI		2022-2025	Bugetul raional	-	CR
	Consolidarea capacităților instituționale ale APL și asistarea IMM-urilor de a se integra în lanțurile valorice ale întreprinderilor cu capital străin	IMM-uri integrate în lanțurile valorice ale întreprinderilor cu capital străin		2022-2025	Bugetul raional	-	CR
	Organizarea instruirilor pentru antreprenori privind cardul legislativ și normativ ce reglementează sistemul de achiziții publice	Numărul antreprenorilor instruiți		2022-2025	Bugetul raional	100 000	CR, Agenția Achiziții Publice
	Plan de susținere a activităților meșteșugărești, de	Plan creat Afaceri noi create/dezvoltate	3 afaceri create/dezvoltate anual	2022-2025	Bugetul raional/Donatori externi	-	CRS

artizanat și tradiționale							
Instruirea antreprenorilor privind beneficiile comerțului electronic și crearea sistemului de e-economie. Crearea unui portal al producătorilor locali. Asistarea informațională și tehnică a producătorilor în vederea creării paginilor sale electronice	Campanie de instruire organizată Numărul persoanelor instruite anual Portal creat Companii ce au pagini web			2022-2023	Bugetul raional/Donatori externi		CRS
Susținerea parteneriatelor de afaceri pentru dezvoltarea lanțurilor valorice (agroalimentar, de producere a mobilei etc.)	Parteneriate create	5		2022-2025	Bugetul raional	-	CRS
Dezvoltarea în mediul rural și preurban a industriei alimentare mici și a clusterelor agroalimentare locale	Numărul afaceri create/dezvoltate în industria alimentară	10		2022-2025	Bugetul raional, programe ODIMM, AI, donatori externi ș.a.	-	CRS, APL I
Organizarea unei campanii de promovare a consumului și fabricării producției agroalimentare ecologice	Campanii organizate Numărul de participanți din fiecare localitate a raionului	4		2022-2025	Bugetul raional, Donatori externi	-	CRS, APL I
Organizarea sesiunilor de consultanță privind necesitatea implementării sistemelor de management al calității, conform standardelor europene și internaționale. Informarea	Persoană angajată APL I, II instruită în domeniul dat Suport informațional creat și actualizat Antreprenori	Cel puțin 2 sesiuni de consultanță anual obligatoriu și la solicitarea antreprenorilo		2022-2025	Bugetul raional	-	CRS, APL I

	producătorilor privind Sursele disponibile de cofinanțare a proiectelor de implementare a standardelor de gestiune a calității	informați Antreprenori ce au implementat sisteme de management a calității	r				
	Informarea antreprenorilor privind oportunitățile oferite de Acordurile preferențiale de comerț la care Moldova face parte, nemijlocit ale implementării Acordului de liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător cu UE	Persoană angajată APL I, II instruită în domeniul dat Antreprenori informați Numărul antreprenorilor exportatori	Cel puțin 2 sesiuni de informare anual obligatoriu și la solicitarea antreprenorilor	2022-2025	Bugetul raional	-	CRS, APL I
	Promovarea și facilitarea participării IMM-urilor la forumurile investiționale naționale și internaționale	Numărul antreprenorilor informați privind evenimentele organizate Numărul de participanți la evenimente		2022-2025	APL	-	APL
	Organizarea evenimentelor de tip târg, expoziții locale și regionale pentru promovarea produselor raionale	Evenimente organizate	Cel puțin 2 anual	2022-2025	APL	-	APL
Suștinerea unei dezvoltări economice locale incluzive	Suștinerea parteneriatelor dintre întreprinderi și instituțiile de învățământ din raion	Numărul întreprinderilor dispuse să primească elevi în vizită Vizite organizate Copii ce s-au aflat în vizită în cadrul		2022-2025	APL	-	APL

		întreprinderilor					
	Informarea activă a antreprenorilor privind oportunitățile de participare la programele de subvenționare a creării locurilor promovate de ANOFM	Numărul de întreprinderi informate Numărul solicitărilor de subvenționare a locurilor de muncă		2022-2025 (pe tot parcursul implementării programelor de subvenționare)	APL	-	APL, ATOFM
	Asigurarea la nivel local a infrastructurii rutiere, a serviciilor de transport public și de informare adecvate în vederea încurajării mobilității teritoriale a forței de muncă rurale în context regional	Existența serviciilor de transport public între localități cu orar regulat		2022-2023	APL	-	APL
	Crearea unui Parteneriat Local pentru Ocupare în raion	Parteneriat creat		2022	Donatori externi, APL	-	APL, Asociații ale producătorilor, Asociații sindicale, Asociații obștești, ATOFM, investitori străini, instituții educaționale și de formare profesională ș.a.
Creșterea sustenabilității afacerilor locale	Crearea și dezvoltarea capacităților locale de producere a energiei electrice și termice,	Idei investiționale promovate Afaceri dezvoltate		2022-2025	APL, Donatori externi	-	APL

	folosind surse de alimentare cu energie regenerabilă						
	Dezvoltarea cooperării interregionale și transfrontaliere în vederea introducerii și utilizării tehnologiilor prietenoase față de mediu în afaceri, precum și a celor cu consum redus de energie, inclusiv în agricultură	Parteneriate de colaborare create	Cel puțin 3	2022-2025	APL	-	APL
	Atragerea proiectelor pentru susținerea antreprenorilor în regândirea proceselor de producție, achiziționarea și implementarea tehnologiilor și echipamente performante în scopul creșterii eficienței resurselor utilizate, nepoluante, utilizarea surselor de energie regenerabile	Numărul proiectelor atrase Companii susținute		2022-2025	CRS, Donatori externi	-	CRS

Domeniul: **Agricultură**

Obiectiv 1. Eficientizarea competitivității sectorului agroindustrial al raionului Strășeni.

Argumentare obiectiv 1 Obiectivul în cauză a fost stabilit în urma analizelor eficienței sectorului respectiv, a priorităților și specificului de dezvoltare a domeniului agricol local, cât și prerogativelor Consiliului raional Strășeni la soluționarea problemelor și provocărilor în sectorul agroindustrial al raionului. Scopul final este implementarea conceptului de agricultură durabilă și creșterea eficienței economice a înreprinderilor agricole din raion.

Programe	Proiecte	Indicatori de monitorizare	Ținta indicatorului	Perioada de implementare	Sursa potențială de finanțare	Valoarea potențială a proiectului	Responsabil de execuție
Stimularea procesului de consolidare a terenurilor agricole	Campanie de informare a producătorilor agricoli privind consolidarea terenurilor agricole	Sesiuni de training organizate	Informarea unui număr cât mai mare de proprietari ai terenurilor agricole	2021-2025	APL I, APL II		APL I
	Promovarea și dezvoltarea structurilor asociative în sectorul agroalimentar al raionului Strășeni	Sesiuni de informare privind importanța, oportunitățile și beneficiile economice obținute de producătorii agricoli în urma procesului de asociere	Creșterea numărului de asociații și parteneri asociativi	2021-2025	APC, APL I, APL II		APL I
Program de conservare a calității	Informarea agricultorilor despre consecințele nerespectării asolamentelor,	Cursuri de informare		2021 - 2025	APC, APL I		APC, APL I

solului și păstrare a zonelor naturale	metodele moderne de prevenire a eroziunii solurilor, tehnologii moderne de conservare a calității solului	organizate					
Dezvoltarea infrastructurii de irigare	Campanii de informare privind utilizarea tehnologiilor moderne de irigare a terenurilor agricole, necesitatea și formele de utilizare a apei în procesul de irigare	Sesiuni de training organizate Suport consultativ pentru fermierii agricoli în identificarea proiectelor de dezvoltare a infrastructurii de irigare		2021-2025	Programe de stat, APC, APL I		APL I Agenți economici
	Identificarea și implementarea proiectelor de aprovizionare cu apă pentru irigare	Numărul de fermieri agricoli beneficiari, suprafața (ha) de teren irigat		2021-2025	Programe de stat, donatori externi, APL I, APC.		APL I
	Studiu de fezabilitate a bazinelor acvatice din gestiunea primăriilor în scopul identificării surselor calitative pentru irigarea terenurilor agricole. Efectuarea pașaportizării	Numărul de studii și analize efectuate, a surselor de apă identificate		2021-2025	APC, APL I, APL II		APL I

	ecologice a acestora						
	Studiu privind oportunitatea utilizării apelor din râurile ce tranzitează raionul Strășeni, revizuire drepturilor de control a surselor de apă și bazinelor în scopul facilitării procesului de irigare.	Numărul de studii și surse identificate		2021-2025	APC, APL I, APL II		APL I
Dezvoltarea sectorului zootehnic	Sporirea competitivității producției animaliere prin aplicarea tehnologiilor avansate	Sesiuni de training organizate Suport acordat pentru elaborarea proiectelor investiționale în domeniul zootehnic		2021-2025	APC, APL I		APL I
Program de promovare a antreprenoria tului rural	Proiecte de instruire și suport pentru organizarea și dezvoltarea exploatațiilor agricole. Proiecte de instruire pentru tinerii agricultori în domeniul lansării și gestionării afacerilor în	Proiecte de instruire organizate Proiecte de instruire organizate		2021-2025	APC, APL I		APL I

	agricultură.						
Dezvoltarea piețelor agricole	Programul de stimulare a activităților de colectare și comercializare a producției locale agric	Programe și activități de informare și coordonare		2021 - 2025	APC, APL I		APL I

Obiectiv 2. Dezvoltarea continuă a lanțului valoric pentru a atinge valoarea adăugată

Argumentare obiectiv 2. Obiectivul dat derivează atât din necesitatea promovării unui sistem de marketin agricol performant, cât și consolidarea și dezvoltarea relațiilor dintre toate elementele lanțului valoric existent în sectorul agricol al raionului Strășeni.

Programe	Proiecte	Indicatori de monitorizare	Ținta indicatorului	Perioada de implementare	Sursa potențială de finanțare	Valoarea potențială a proiectului	Responsabil de execuție
Promovarea investițiilor în valoarea adăugată a materiei prime agricole	Acordarea suportului informațional la crearea asociațiilor de fermieri agricoli cu scopul de a procura tehnică agricolă, diferitori inputuri, cât și asistență logistică la realizarea produselor agroalimentare	Sesiuni de trening, asociații create		2021 - 2025	APL I		APL I
	Informarea și acordarea asistenței antreprenorilor agricoli privind atragerea	Sesiuni de informare		2021 - 2025	APL I, APL II, APC.		APL I

	investițiilor financiare	organizate					
	Suținerea participării producătorilor agricoli din raion la expozițiile agroalimentare din țară și de peste hotare	Selectarea și acordarea suportului logistic, informațional și financiar a întreprinderilor participante		2021 - 2025	APC, APL I, APL II.		APC, APL I
	Acordarea suportului producătorilor agricoli în efectuarea cercetărilor de marketing și promovarea ideilor de afaceri	Sesiuni de informare, organizarea meselor rotunde cu participarea producătorilor, procesatorilor și întreprinderile de realizare a produselor agricole		2021 - 2025	APC, APL I.		APL I
	Informarea producătorilor agricoli referitor la accesul pe piețele externe, importanța respectării standardelor internaționale de profil	Sesiuni de informare		2021 - 2025	APL I, APL II.		APL I

Domeniul: **Mediu**

Obiectiv 1: Dezvoltarea unui sistem integrat de management în domeniul mediului înconjurător.

Argumentarea obiectivului. Datorită amplasării geografice specifice ale raionului, cât și a ecosistemului unic, necesită implementarea măsurilor relevante pentru conservarea și protejarea patrimoniului dat.

Programe	Proiecte	Indicatori de monitorizare	Ținta indicatorului	Perioada de implementare	Sursa potențială de finanțare	Valoarea potențială a proiectului	Responsabil de execuție
Program de conservare a calității solului și pastrarea zonelor naturale	Informarea agricultorilor despre consecințele nerespectării asolamentului și lucrarea incorectă a solului	Sesiuni de informare		2021 – 2022	APL I-II		APL I-II
	Crearea spațiilor verzi prin împădurirea zonelor cu terenuri erodate	Suprafața de teren împădurită.		2021 - 2025	APL I-II		APL I-II
	Elaborarea planului local de acțiuni în domeniul mediului	Acțiuni îndeplinite		2021 - 2025	APL I-II		APL I-II
	Elaborarea studiului de fezabilitate privind riscurile de inundații și măsurile de prevenire	Planul de fezabilitate		2021 - 2025	APL I		APL I
Înverzirea și amenajarea	Campanie de sădire a arborilor și arbuștilor pe	Numărul de pomi plantați		2021 - 2025	APL I,II.		APL I,II.

spațiilor verzi	pantele terenurilor erodate						
	Înverzirea și amenajarea spațiilor pentru petrecerea timpului liber	Suprafața amenajată (m ²)		2021 - 2025	APL I,II.		APL I,II.
	Refacerea și gazonarea zonelor verzi aferente căilor publice	Suprafața amenajată (m ²)		2021 - 2025	APL I,II.		APL I,II.
	Revizuirea contractelor de utilizare a bazinelor acvatice dintre primăriile raionului și persoanele care le gestionează	Contracte revizuite		2021 -	APL I,II.		APL I,II.

Obiectiv 2. Dezvoltarea unui sistem integrat de management al deșeurilor.

Gestionarea deșeurilor reprezintă una dintre problemele importante cu care se confruntă raionul Strășeni. În prezent, problema deșeurilor se manifestă, tot mai acut, din cauza creșterii cantității și diversității acestora, precum și a impactul lor negativ, tot mai pronunțat, asupra mediului înconjurător. În raionul Strășeni, serviciul de gestionare a deșeurilor se limitează doar la colectarea, transportarea și depozitarea deșeurilor, fără procedura de separare sau sortare, ceea ce contravine principiilor specifice Sistemului integrat de gestionare a deșeurilor. Organizarea și implementarea cu succes a unui sistem integrat de management a deșeurilor trebuie să fie realizată prin înțelegerea rolurilor instituționale, aplicarea tehnicilor eficiente privind monitorizarea implementării în practică a cerințelor legale naționale în domeniul managementului deșeurilor, cunoașterea celor mai bune practici în domeniu, inclusiv instrumente normative necesare pentru organizarea sistemului integrat de management. Totodată, eforturi sporite din partea autorității publice locale trebuie direcționate spre dezvoltarea infrastructurii în localități pentru implementarea principiilor specifice sistemului integrat de gestionare a deșeurilor, dezvoltarea managementului funcționării serviciului public de gospodărie comunală în scopul gestionării deșeurilor prin aplicarea principiilor economiei circulare, dezvoltarea practicilor și serviciilor privind colectarea separată și reciclarea deșeurilor.

Programe	Proiecte	Indicatori de monitorizare	Ținta indicatorului	Perioada de implementare	Sursa potențială de finanțare	Valoarea potențială a proiectului	Responsabil de execuție
Dezvoltare formelor de cooperare inter comunitară în domeniul salubrității și managementului deșeurilor	Dezvoltare formelor de cooperare inter comunitară în domeniul salubrității și managementului deșeurilor	Dezvoltarea relațiilor inter comunitare	Cel puțin 2 acorduri inter-comunitare încheiate Un proiect implementat	2021-2025	Fondurile interne, fondurile donatorilor externi	-	APL I, II
	Elaborarea planurilor anuale locale de gestionare a deșeurilor	Planuri elaborate	Cel puțin două planuri anuale locale de gestionare a deșeurilor elaborate	2021-2025	Fondurile interne, fondurile donatorilor externi	50000	APL II, APL I
Modernizare a infrastructurii de salubritate în regiunile rurale și urbane	Îmbunătățirea și diversificarea serviciilor de salubritate	Îmbunătățirea și dotarea tehnică a operatorilor de salubritate în localități Dotarea operatorilor de salubritate cu autospeciale Crearea platformelor noi și	Cel puțin o platformă nouă creată în fiecare localitate rurală. Cel puțin 3 autospeciale procurate	2021-2025	Buget raional, FEN, FNDR, Fonduri europene	7 000 000	APL II, APL I Gospodăria Comunală

		dotarea acestora cu containere în regiunile rurale					
	Extinderea ariei geografice de prestare a serviciilor de salubritate	Dotarea APL I cu autospeciale Extinderea ariei de prestare a serviciilor de salubritate	Cel puțin 4 autospeciale procurate pentru patru localități Contracte de prestare a serviciilor de salubritate cu localități învecinate încheiate Gradul de acoperire cu servicii de salubritate a localității crește pe parcursul anilor	2021-2025	Surse interne, FNDR, Fondul Ecologic,	6 000 000	APL I
	Îngrădirea, dotarea gunoiștilor autorizate cu dig de protecție și construcția	Amenajarea gunoiștilor autorizate și a	3 gunoiște modernizate , îngădite	2021-2025	Bugetul local, Buget raional, FEN,	9 000 000	APL I, II

	unui drum de acces spre acestea	platformelor de colectare a deșeurilor în localitățile rurale din raion	și dotate cu platforme de colectare		FNDR, GIZ, Fonduri europene		
	Instalarea indicatorilor cu privire la sancțiunile pentru aruncare gunoiului și a direcției de amplasare a gunoiștii autorizate	Indicatori instalați	Indicatori instalați în toate localitățile	2021-2025	Fondul ecologic	9 000	CR, Inspekți a Ecologi că
Îmbunătățire a management ului integrat al deșeurilor prin implementare a principiilor economiei circulare	Dezvoltarea practicilor și serviciilor privind colectarea separată a deșeurilor	Crearea centrelor de colectare și depozitare separată a deșeurilor menajere Dotarea platformelor de colectare și dotarea acestora cu containere: 1) pentru deșeuri nereciclabile; 2) ambalaj/recipiente din plastic (PET și	Centre de colectare separată create în 5 localități rurale și 5 localități urbane, dotate cu containere de colectare separată Cel puțin 1 punct de colectare a DBA în 10	2021-2025	Bugetul local, Buget raional, FEN, FNDR, GIZ, Fonduri europene	3 000 000	CR, APL I, Gospod ăria comunal ă

		<p>pungi de plastic);</p> <p>3) sticlă și metal;</p> <p>4) hârtie și carton - container din plastic (cu capac special)</p> <p>Crearea punctelor de colectare a deșeurilor de baterii și acumulatori (DBA)</p>	<p>localități (de exemplu, în centre alimentare, farmacii, primării)</p> <p>Harta cu centre de colectare separată și puncte de colectare a DBA publicată pe pagina web a CR și primăriilor</p>				
	Dezvoltarea practicilor și serviciilor privind valorificarea și reciclarea deșeurilor	Încheierea contractelor cu companii de reciclare	<p>Nr. de contracte încheiate cu companii de reciclare</p> <p>Cantitatea deșeurilor reciclate în creștere cu</p>	2021-2025	Interne	-	CR, APL, Gospodăria comunală

			fiecare an				
			Cantitatea de deșeuri stocate în descreștere				

Obiectiv 3. Educarea ecologică a populației.

Pentru implementarea cu succes a măsurilor de gestionare a deșeurilor, o premisă indispensabilă este colaborarea cu cetățenii. Astfel este necesară o comunicare intensă între autoritatea publică locală, operatorul de salubritate, întreprinderile prelucrătoare de materiale valorificabile cu cetățeni, agenți economici, care reprezintă sursa de generare a deșeurilor. Pentru sprijinirea realizării principiilor specifice sistemului integrat de gestionare a deșeurilor sunt obligatorii măsuri de comunicare și implicare a populației. Campaniile de conștientizare și de informare a populației privind impactul deșeurilor asupra mediului ambiant și calității vieții, dar și posibilitățile de aplicare a principiilor economiei circulare în soluționarea problemei deșeurilor reprezintă un instrument important în activitățile de dezvoltare locală, promovând formarea aptitudinilor și atitudinilor necesare pentru a înțelege importanța problemelor de mediu și pentru dezvoltarea activității conștiente și responsabile a cetățenilor în folosul comunității.

Programe	Proiecte	Indicatori de monitorizare	Ținta indicatorului	Perioada de implementare	Sursa potențială de finanțare	Valoarea potențială a proiectului	Responsabil de execuție
Organizarea și desfășurarea campaniilor de sensibilizare și educare a populației cu	Sesiuni de informare a populației cu privire la colectarea selectivă a deșeurilor și principiile economiei circulare: reduce-reutilizează-reciclează	Numărul ședințelor organizate Numărul participanților Numărul evenimentelor	O ședință de informare în fiecare localitate/pe r an	2021-2025	Interne, externe	20 000	APL II, APL I, Direcția Generală Educație și

privire la implementare a principiilor economiei circulare – reduce-reutilizează-reciclează în soluționarea problemei deșeurilor municipale		organizate	Participanți din diferite domenii de activitate Un eveniment cu implicarea populației din localitate organizat în fiecare localitate/pe r an				Cultură a CR
	Organizarea programelor de educare ecologică în instituțiile preșcolare și școlare	Numărul ședințelor organizate Numărul evenimentelor organizate cu implicarea elevilor pentru comunitate	O ședință de informare în fiecare localitate/pe r instituție școlară/preșcolară pe an Un eveniment cu implicarea elevilor	2021-2025	Interne, externe, Fond ecologic	20 000	APL II, APL I, Direcția Generală a Educației și Cultură a CR

			organizat în fiecare localitate/per școală/per an				
--	--	--	---	--	--	--	--

Obiectiv 4: Îmbunătățirea eficienței energetice

Argumentarea obiectivului. Administrarea resurselor energetice prin promovarea managementului modern al eficienței energetice reprezintă una din prioritățile de bază ale Consiliului raional Strășeni.

Programe	Proiecte	Indicatori de monitorizare	Ținta indicatorului	Perioada de implementare	Sursa potențială de finanțare	Valoarea potențială a proiectului	Responsabil de execuție
Asigurarea unui management energetic performant și dezvoltarea capacității instituționale în domeniul eficienței energetice	Elaborarea planurilor locale pentru eficiență energetică de către toate primăriile raionului Strășeni	Planuri elaborate		2021 - 2025	APL I,		APL I
	Elaborarea planului raional în domeniul eficienței energetice	Plan elaborat		2021 - 2025	APL I		APL I
	Efectuarea auditului energetic pentru clădirile publice din raion	Numărul de obiecte supuse auditului		2021 - 2025	APL I		APL I

	Organizarea seminarilor informative cu primăriile și societatea civilă privind oportunitățile utilizării surselor alternative de energie	Sesiuni de informare, mese rotunde		2021 - 2025	APL I,		APL I
	Instalarea sistemelor fotovoltaice și de încălzire a apei în instituțiile publice	Numărul de edificii publice dotate		2021 - 2025	APC, APL I,II, Programe de stat, Donatori externi, Agenți economici.		APL I
	Instalarea cazanelor pe gaze naturale și/sau biomasă în instituțiile publice	Numărul de edificii publice dotate		2021 - 2025	APC, APL, Programe de stat, Donatori externi, Agenți economici.		APL I
	Modernizarea clădirilor publice prin aplicarea măsurilor de eficiență energetică	Sesiuni de informare Numărul de edificii publice dmodernizate		2021 - 2025	APC, APL I, II, Programe de stat, Donatori externi, Agenți economici.		APL I

Obiectiv 5: Dezvoltarea infrastructurii de aprovizionare cu apă și canalizare a localităților raionului Strășeni.

Argumentarea obiectivului. Procesul de îmbunătățire a nivelului de trai a locuitorilor raionului antrenează și compartimentul de dezvoltare și modernizare a rețelelor de aprovizionare cu apă și canalizare. Este un obiectiv de bază ce urmează a fi îndeplinit de toate autoritățile de stat cu tangență în domeniul respectiv.

Programe	Proiecte	Indicatori de monitorizare	Ținta indicatorului	Perioada de implementare	Sursa potențială de finanțare	Valoarea potențială a proiectului	Responsabil de execuție
Infrastructură locală	Elaborarea studiului de fezabilitate pentru aprovizionarea cu canalizare a localităților raionului	Studii de fezabilitate elaborate		2021 – 2022	APL I		APL I
	Construcția și dezvoltarea rețelelor de canalizare a localităților din raion	Rețele interioare de canalizare (km) Rețele exterioare de canalizare (km) Stații de pompare (unit.)		2021 – 2025	APL I	5 000 000 MDL	APL I
	Construcția apeductului magistral Chișinău – Strășeni – Calarași	Lungimea rețelei de aprovizionare (km), numărul de gospodării și		2021 – 2022	APC, Banca Europeană pentru Reconstrucți		APC

		instituții publice racordate sau beneficiare de rețea			e și Dezvoltare (BERD) și Banca Europeană de Investiții (BEI).		
. Infrastructură Regională	Sistem de canalizare pentru localitățile: Roșcani, Sireți, Cojușna și conectarea la stația de pompare/epurare din Strășeni	Rețele de canalizare construite și extinse în 4 localități Construcția a 3 stații de pompare Reconstrucția unei stații de pompare Accesul la sistemul de canalizare pentru 37 000 locuitori		2021 – 2023	FNDR	48 000 000 MDL	ADR Centru
Dezvoltarea și modernizarea sistemelor locale din localitățile raionului Strășeni	Racordare gospodăriilor auxiliare la sistemul centralizat de aprovizionare cu apă potabilă	Numărul de gospodării		2021 - 2025	APL I, II.		APL I,II.

Obiectiv 6: Modernizarea și dezvoltarea infrastructurii drumurilor din raion.

Argumentarea obiectivului. Eficiența sectoarelor economice ale raionului este direct proporțională cu gradul de dezvoltare a infrastructurii drumurilor, a căilor de acces moderne către toate localitățile din raion.

Programe	Proiecte	Indicatori de monitorizare	Ținta indicatorului	Perioada de implementare	Sursa potențială de finanțare	Valoarea potențială a proiectului	Responsabil de execuție
Reabilitarea infrastructurii rutiere	Elaborarea planului de reabilitare a drumurilor publice din raion	Plan elaborat		2021 – 2022	APL I		APL I
	Elaborarea documentației tehnice pentru modernizarea drumurilor publice din raion cu îmbrăcăminte rutieră din piatră spartă	Set de documente elaborat		2021 - 2023	APL I		APL I
	Elaborarea documentației tehnice pentru reabilitarea/modernizarea podurilor rutiere	2 poduri		2021	APL I		APL I
	Reabilitarea și modernizarea drumului regional L442 Strășeni - Voinova	Suprafața reabilitată (m ²)		2021 - 2025	APL I, APC.		APL I

	Reabilitarea drumului regional L 408 Codreanca - Onești	Suprafața reabilitată (m ²)		2021 - 2025	APL I		APL I
	Construcția și modernizarea drumurilor din raion cu acoperire asfalt/beton	Suprafața reabilitată (m ²), 32 mii m ² /an		2021 - 2025	APL I	8 000 000 MDL/an	APL I
	Implementarea sistemului de management pentru gestionarea drumurilor publice de interes raional	Sistem de management funcțional		2021 - 2025	APL I		APL I

Domeniul: Educație

Obiectiv general: Asigurarea educației de calitate pentru toți

Educația reprezintă fundamentul creșterii capitalului uman, acesta fiind un factor important al productivității muncii. Nivelul de educație sporește șansele populației de a avea venituri și, corespunzător, un trai decent. Capitalul uman acumulat pe parcursul vieții, inclusiv abilitățile de a face față schimbărilor tehnologice favorizează îmbătrânirea activă.

Raionul Strășeni dispune de o rețea de instituții de învățământ preșcolar, gimnazial și liceal, relativ bine dezvoltată care asigură o rată înaltă de instituționalizare a copiilor. Reforma de optimizare a instituțiilor de învățământ a fost implementată cu succes. La fel, a fost demarată și reforma sistemului de alimentare a instituțiilor de educație. Totodată, o serie de constrângeri ce rezultă din constrângerile financiare majore de finanțare ale sistemului educațional și deficitul de competențe în gestiunea eficientă a fondurilor financiare și materiale mici lasă amprentă asupra calității actului de predare, care afectează la rândul său perspectivele unei integrări de succes a tinerilor în câmpul muncii.

Programe	Proiecte	Indicatori de	Țintele	Perioada de	Sursa	Valoarea	Responsabil
----------	----------	---------------	---------	-------------	-------	----------	-------------

		monitorizare	indicatorilor	implementare	potențială de finanțare	potențială a proiectului	de execuție
Asigurarea și promovarea unui management educațional democratic orientat spre schimbare	Monitorizarea implementării la nivel raional și local a documentelor de stat ce țin de domeniul conducerii inovative în instituțiile educaționale	Raport de monitorizare elaborat	5	2021-2025	Bugetul raional	-	CR, Directori instituții școlare
	Formarea continuă și promovarea unui management educațional de calitate, respectând principiile de conducere participativă, organizare și programare rațională, conducerii dinamice și inovării permanente	Numărul de traininguri privind managementul eficient la care au participat administratorii instituțiilor școlare Numărul administratorilor care au participat la traininguri		2021-2025	Bugetul raional	-	CR, Directori instituții școlare
	Asigurarea transparenței în procesul decizional în cadrul ședințelor Consiliilor Consultativ și de Administrație	Transmisie live a ședințelor Acces direct asigurat al participanților la ședințe		2021-2025	Bugetul raional	-	CR
	Implicarea cadrelor didactice în dirijarea procesului decizional prin participare activă la dezbaterile în cadrul Consiliilor profesionale	Numărul propunerilor înaintate de cadrele didactice în cadrul Consiliilor profesionale Numărul propunerilor implementate de cadrele didactice în cadrul Consiliilor		2021-2025	Bugetul raional	-	CR, Directori instituții școlare

		profesorale					
	Promovarea interesului de creștere profesională prin grade didactice și manageriale	Grade didactice și manageriale acordate		2021-2025	Bugetul raional	-	CR, Directori instituții școlare
	Organizarea activităților de cercetare didactică în cadrul Centrului Metodic și asigurarea unei asistențe metodice relevante la nivel local	Numărul de cercetări didactice		2021-2025	Bugetul raional	-	CR
	Promovarea experienței manageriale în problema dezvoltării organizaționale a instituției	Numărul de ședințe prin care se realizează diseminarea experienței		2021-2025	Bugetul raional	-	CR
Creșterea incluziunii în sistemul de educație	Elaborarea unui plan construcție/reabilitare/modernizare/extindere/echipare a creșelor în localitățile în care există cerere pentru locuri de educație antepreșcolară	Plan privind necesitățile de construcție/reabilitare a grădinițelor/grupelor creșe	-	2022-2023	Bugetul raional, FISM	-	CR
	Elaborarea și implementarea planului de activități privind prevenirea abandonului școlar	Plan de activități elaborat Plan de activități implementat	-	2022	Buget raional	-	CR
	Organizarea și susținerea copiilor de a participa la tabere de vară tematice, inclusiv a persoanelor din	Tabere de vară organizate Copii susținuți de a participa la tabere de vară (ex. Tabăra de	3 tabere anual		2022-2025	Buget raional, Sponsorizări ale companiilor	1 000 000

famiile social vulnerabile, cu dizabilități	vară a Jocurilor Intelectuale)			private		
Crearea și dezvoltarea serviciilor de psihopedagogie, de consiliere în grădinițe și școli, de logopedie	Servicii create Ponderea copiilor din instituțiile de învățământ cu acces la astfel de servicii		2022-2023	Buget raional	-	CR
Asigurarea tuturor copiilor cu manuale, literatură de dezvoltare, materiale didactice și echipamente necesare instruirii, inclusiv pentru copiii cu dizabilități adaptate la necesitățile acestora	Ponderea copiilor dotați cu manuale, materiale didactice, echipamente școlare		2022-2023	Buget raional		CR
Asigurarea învățământului preșcolar cu materiale didactice, jucării, echipamente necesare asigurării unei dezvoltări multilaterale a copiilor începând cu primele trepte de educație	Instituții de învățământ preșcolar dotate pentru organizarea învățământului conform cerințelor		2022-2024	Buget raional, MECC	2 500 000	CR
Asigurarea alimentației și transportării pentru toți elevii, inclusiv adaptat pentru copiii cu dizabilități ce se deplasează din alte localități către instituțiile de învățământ din	Ponderea copiilor cu acces la sistemul de alimentație Ponderea copiilor ce beneficiază de acces la servicii de transport organizat		2022-2025	Buget raional, Donatori externi		CR

	circumscripție						
Îmbunătățirea calității infrastructurii școlare și valorificarea eficientă a spațiilor instituțiilor de educație timpurie	Inventarierea tuturor spațiilor instituțiilor de educație și elaborarea unui plan de valorificare a spațiilor neutilizate	Plan de valorificare a spațiilor neutilizate elaborat		2022	Bugetul raional		CR
	Reabilitarea, modernizarea și dotarea infrastructurii grădinițelor (inclusiv a spațiilor de joacă exterioare), școlilor și liceelor	Numărul școlilor reabilite Terenuri sportive construite/modernizate Terenuri de joacă construite/modernizate		2022-2025	Buget raional, FISM, alți donatori externi		CR
	Asigurarea instituțiilor de învățământ cu calculatoare, acces la internet și infrastructura necesară implementării cu succes a tehnologiilor informaționale și a comunicațiilor în procesul educațional	Calculatoare per elev Numărul școlilor cu acces la servicii de internet calitative		2021-2022	Buget raional, Bugete locale, Donatori externi	4 000 000	CR, MECC, Directori instituții școlare
	Asigurarea securității externe a instituțiilor de învățământ	Numărul școlilor asigurate cu sisteme de securitate		2022-2024	Buget raional, Donatori externi	1 500 000	CR, directorii instituțiilor de învățământ
Atragerea, menținerea și perfecționarea cadrelor didactice	Proiect de dotare cu locuințe a tinerilor specialiști în domeniul educației, sănătății	Proiect elaborat Numărul de beneficiari		2022-2024	Buget raional		CR
	Motivarea și susținerea cadrelor didactice privind creșterea	Instrumente de motivare elaborate Numărul de beneficiari		2022-2025	Bugetul raional		CR

	profesională la nivel raional prin acordarea premiilor bănești, diplomelor de merit profesorilor cu performanțe înalte						
	Formarea continuă a cadrelor didactice (recalificarea cadrelor didactice)	Numărul cadrelor formate Numărul cadrelor recalificate		2022-2025	Bugetul raional		CR
	Pregătirea elevilor pentru participarea în cadrul concursurilor naționale și internaționale	Numărul copiilor participanți la concursuri naționale Numărul copiilor participanți la concursuri naționale		2022-2025	Buget raional		CR
	Elaborarea strategiei de evaluare internă a calității pentru fiecare instituție educațională	Strategii elaborate		2022	Buget raional, Buget local		CR
	Dezvoltarea competențelor cadrelor didactice și celor manageriale în domeniul dezvoltării durabile, în particular abordarea bazată pe drepturile omului și egalității de gen, protecția mediului, promovării modului sănătos de viață, predarea cu suportul tehnologiilor digitale în scop informativ, aplicativ și creativ,	Numărul cadrelor didactice, managerilor per instituție de învățământ pregătite în domeniu Numărul de trainingurilor organizate		2022-2024	Buget raional, Societatea civilă, Donatori externi		CR

	pentru a ghida elevii și studenții să obțină abilități necesare în viitor						
	Crearea oportunităților pentru participarea cadrelor didactice la activități științifice și de perfecționare profesională, la nivel național și internațional; creșterea mobilității cadrelor profesionale	Numărul cadrelor didactice ce au participat la activități științifice, de perfecționare profesională		2022-2025	Buget raional		CR, Directori instituții de învățământ
	Angajarea minimului necesar de cadre în fiecare instituție de învățământ pentru a asigura o bună incluziune a copiilor cu necesități speciale în instituțiile de învățământ	Numărul instituțiilor școlare în care există cadre pregătite în asigurarea incluziunii copiilor cu CES Numărul cadrelor în instituțiile de învățământ pregătite să lucreze cu copii cu CES		2021-2025	Buget raional		CR
Crearea unui sistem de educație centrat pe necesitățile copiilor și sporirea șanselor de integrare a acestora în etapele ulterioare de	Majorarea și diversificarea numărului de cercuri, secții sportive	Numărul de cercuri, secții sportive Numărul beneficiarilor		2022-2025	Buget raional, Societatea civilă		CR
	Creare a asociațiilor de părinți și grupuri de sprijin pentru promovarea și respectarea drepturilor copiilor	Asociații de părinți create		2022-2025	-	-	CR, Directorii de instituțiilor de educație
	Educarea copiilor privind provocările	Curs organizat Numărul copiilor		2022-2025	Buget raional,	100 000	CR, Directori

învățământ	dezvoltării durabile: automatizarea locurilor de muncă, utilizarea eficientă a resurselor, protejarea mediului, atenuarea efectelor schimbării climei, schimbările demografice, drepturile omului și egalitatea de gen, nediscriminarea, implicare civică etc.	participanți la curs			Donatori externi		instituții de învățământ, MECC
	Crearea și implementarea unui plan de dezvoltare la copii a aptitudinilor, abilităților și competențelor precum gândirea critică și creativă, colaborarea, flexibilitatea, tehnologiile informaționale, antreprenariat	Plan de dezvoltare elaborat și implementat					CR, Directori instituții de învățământ
	Crearea unui sistem participativ de guvernare a instituțiilor de învățământ cu implicarea părinților, elevilor						CR, Directori instituții de învățământ
	Crearea unui mecanism eficient de feedback privind calitatea educației din partea elevilor, studenților,	Mecanism creat		2022	Buget raional		CR, Directori instituții de învățământ

	administrației instituțiilor de învățământ, profesorilor, părinților, angajatorilor						
	Monitorizarea indicatorilor de calitate (Metodele de predare-învățare, instrumentele de evaluare și rezultatele elevilor la evaluarea curentă)	Raport de monitorizare elaborat	4 anuale	2022-2025	Buget raional		CR, Directori instituții de învățământ
	Promovarea parteneriatelor în educație (școală – autorități locale, școală – părinți, școală – agenți economici, școală – societate civilă)						
	Dotarea bibliotecilor din instituțiile de învățământ cu fonduri de carte noi, relevante și cu acces la bibliotecile on-line	Cărți procurate Numărul împrumuturilor anuale Biblioteci on-line accesibile		2022-2023	Buget raional, Donatori externi	1 000 000	CR, Directori instituții de învățământ
Consolidarea legăturilor dintre instituțiile de învățământ și piața muncii	Dezvoltarea unui program de orientare profesională și ghidare în carieră la toate nivelurile de învățământ în perspectiva creșterii relevanței educației și formării, în special pentru copiii din	Program creat Program implementat		2022-2025	Buget raional		CR, Directori instituții de învățământ

grupurile defavorizate						
Crearea unui program de informare a populației privind cererea pe piața forței de muncă, prognozele pieței muncii; privind relevanța obținerii unei educații bune, inclusiv privind conceptul de educație continuă și învățare pe tot parcursul vieții în corespundere cu cerințele pieței forței de muncă	Program creat Program implementat	4 (anual)	2022-2025	Buget raional, Donatori externi		CR, Directori instituții de învățământ
Facilitarea dezvoltării în raion a serviciilor de formare continuă a populației adulte și asigurarea (re)profesionalizării periodice a populației apte de muncă pentru asigurarea competitivității acestora pe piața forței de muncă	Servicii de formare continuă create Numărul beneficiari		2022-2025	Buget raional		CR, Directori instituții de învățământ
Asigurarea accesului la informații și la diversitatea oportunităților de învățare continuă a populației, în special din zona rurală	Instrumente informaționale create Persoane informate		2022-2025	Buget raional	50 000	CR, Directori instituții de învățământ

Fișa de proiect 1:

<p>Titlul proiectului: Dezvoltarea sistemului integrat de management al deșeurilor solide în raionul Strășeni (în raza localităților)</p>	
<p>Succinta descriere a proiectului:</p>	<p>Gestionarea deșeurilor reprezintă una dintre problemele importante cu care se confruntă raionul Strășeni în activitățile de protecție a mediului. În prezent, problema deșeurilor se manifestă, tot mai acut, din cauza creșterii cantității și diversității acestora, precum și a impactul lor negativ, tot mai pronunțat, asupra mediului înconjurător. În raionul Strășeni, serviciul de gestionare a deșeurilor se limitează doar la colectarea, transportarea și depozitarea deșeurilor, fără procedura de separare sau sortare, ceea ce contravine principiilor specifice Sistemului integrat de gestionare a deșeurilor. În regiunile rurale practic nu este organizată evidența deșeurilor separate, ceea ce confirmă că întreg raionul are printre cele mai scăzute rate de colectare selectivă. Multe materiale reciclabile și utile sunt depozitate împreună cu cele nereciclabile, astfel pierzându-se o mare parte a potențialului lor util. Fiind amestecate și contaminate din punct de vedere chimic și biologic, recuperarea lor este dificilă.</p> <p>Obiectivul general al proiectului prevede îmbunătățirea calității vieții în raionul Strășeni prin prisma factorilor de mediu și starea de sănătate a populației, ca urmare a dezvoltării sistemului integrat de management al deșeurilor menajere solide și asigurării salubrității adecvate a localităților.</p>
<p>Activitățile cheie:</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Modernizarea infrastructurii de salubritate (crearea și amenajarea platformelor de colectare a deșeurilor) 2. Îmbunătățirea și dotarea tehnică a operatorilor de salubritate 2. Extinderea ariei geografice de prestare a serviciilor de salubritate 3. Dezvoltarea serviciilor privind colectarea separată a deșeurilor 4. Dezvoltarea serviciilor privind valorificarea și reciclarea deșeurilor 5. Crearea Hărții platformelor de colectare selectivă și a punctelor de colectare a deșeurilor de baterii și acumulatori (DBA) (plasată pe pagina web a primăriei) 6. Amenajarea gunoiștii autorizate 6. Instalarea indicatorilor cu privire la sancțiunile pentru aruncare gunoiului și a

	<p>direcției de amplasare a gunoiștii autorizate</p> <p>7. Lichidarea gunoiștelor neautorizate</p> <p>8. Organizarea sesiunilor de informare a populației cu privire la colectarea selectivă a deșeurilor</p> <p>9. Organizarea programelor de educare ecologică în instituțiile preșcolare și școlare</p>
<p>Impactul și rezultatele scontate:</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. 60 puncte (platforme) de colectare a deșeurilor amenajate 2. 300 pubele (euro-containere) de colectare deșeuri procurate 3. Centre de colectare separată create dotate cu containere de colectare separată 4. Puncte de colectare a DBA create 5. Harta cu centre de colectare separată și puncte de colectare a DBA publicată pe pagina web a CR și primăriilor 6. Contracte de prestare a serviciilor de salubritate cu localități învecinate încheiate 7. 2 autospeciale de transportare a deșeurilor achiziționate 8. Contracte de prestare a serviciilor de salubritate cu localități învecinate încheiate 9. Gunoiștea autorizată este îngrădită, dotată cu dig de protecție și cu drum de acces construit 10. Gunoiștele neautorizate sunt lichidate 11. Deșeuri solide colectate selectiv în zona țintă în proporție de 70% <p>Impactul scontat:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Infrastructura de salubritate și de gestiune a deșeurilor se dezvoltă și se modernizează; ➤ Gradul de acoperire cu servicii de salubritate a localităților crește pe parcursul anilor; ➤ Calitatea vieții prin prisma factorilor de mediu crește, condiții de trai îmbunătățite; ➤ Prin crearea sistemului de colectare separată a deșeurilor, cantitatea de deșeuri ajunsă la groapa de gunoi scade.

Durata estimată:	12 luni
Valoarea potențială:	8 mln. MDL

Fișa de proiect 2:

Titlul proiectului: Modernizarea serviciului de salubritate în raionul Strășeni (<u>localitățile....</u>)	
Succinta descriere a proiectului:	<p>Problema deșeurilor este una gravă, datorită tendințelor de creștere semnificativă a consumului casnic, producției și consumului întreprinderilor cantitatea deșeurilor care ajunge la groapa de gunoi capătă proporții uriașe. Deșeurile menajere colectate de la populație precum și cele provenite de la agenții economici se depozitează netratate în depozitele existente neconforme, poluând în mod grav mediul înconjurător.</p> <p>Deoarece la moment în <u>localitate...</u> nu se face colectarea organizată a deșeurilor solide, acestea din urmă sunt aruncate de către locuitori în diferite locuri, formând astfel numeroase gunoiști neautorizate.</p> <p>Obiectivul general al proiectului este modernizarea serviciului comunal intercomunitar de evacuare a deșeurilor (<u>pentru localitățile....</u>), îmbunătățirea mediului și calității vieții în raionul Strășeni prin reducerea focarelor infecțioase provocate de gunoiștile neautorizate.</p>
Activitățile cheie:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Modernizarea infrastructurii de salubritate (Crearea platformelor pentru colectarea separată a deșeurilor solide) 2. Îmbunătățirea și dotarea tehnică a operatorilor de salubritate 3. Extinderea ariei geografice de prestare a serviciilor de salubritate 4. Amenajarea poligonului de deșeuri solide și crearea depozitului ecologic 5. Instalarea indicatorilor cu privire la sancțiunile pentru aruncare gunoiului și a direcției de amplasare a gunoiștii autorizate

	6. Lichidarea gunoiștelor neautorizate și plantarea copacilor 7. Desfășurarea campaniilor de sensibilizare și de informare a populației
Impactul și rezultatele scontate:	Rezultate scontate: <ol style="list-style-type: none"> 1. 40 puncte (platforme) de colectare deșeuri amenajate; 2. 160 pubele (euro-containere) de colectare deșeuri procurate; 3. 1 autoutilitară transport deșeuri achiziționată; 4. Servicii extinse de colectare a deșeurilor menajere organizate; 5. ...localități cu sistem stabilit de colectare a deșeurilor; 6. Gestionarea eficientă a deșeurilor menajere; 7. Gunoiștele stihinice lichidate; 8. 2 evenimente organizate pentru promovarea managementului durabil al deșeurilor; 9. Gunoiștea autorizată este îngrădită, dotată cu dig de protecție și cu drum de acces construit 10. Campanii de promovare și de sensibilizare în rândul populației desfășurate
Durata estimată:	12 luni
Valoarea potențială:	2,5 mln MDL

Domeniul: Sănătate

Obiectiv general: Asigurarea dreptului fundamental pentru toți cetățenii din raion la servicii de calitate în domeniul sănătății

În raionul Strășeni se numără printre UAT care înregistrează o creștere mare a prevalenței generale de îmbolnăviri, iar în ultimii ani mortalitatea este mai mare comparativ cu natalitatea. Este mare numărul de copii până la 18 ani cu dizabilități. Crește numărul copiilor cu dizabilități mintale, senzoriale severe, din spectrul autismului. În același timp, sectorul medical se confruntă cu o scurgere a cadrelor medicale,

fiind resimțită o insuficiență acută de lucrători medicali atât în domeniul asistenței medicale primare, dar mai ales în sectorul spitalicesc și în secția consultativă.

Persoanele cu dizabilități provin în special din mediul rural. unde nivelul sărăciei este mai mare, iar accesul populației la diverse servicii este semnificativ mai mic. La fel diferă și calitatea serviciilor oferite, în condițiile unei diferențe mari în infrastructura medicală existentă, a numărului și pregătirii cadrelor medicale, a dotării materiale și toate acestea având la bază o cauză comună – resursele mici financiare disponibile.

Îmbătrânirea activă rămâne a fi mai cu seamă un concept vag pentru societate în pofida creșterii numărului pensionarilor cu limită de vârstă în raion. Rata de încadrare în câmpul muncii a pensionarilor este foarte mică, la fel și nivelul pensiilor, în special a femeilor și pensionarilor din sectorul agricol, care este sub nivelul minimului de existență pe țară și a pragului sărăciei.

Constrângerile materiale și de sănătate cu care se confruntă populația sunt mari, iar capitalul uman și material disponibil în sistemul de sănătate și asistență socială sunt prea mici în raport cu acestea.

Programe	Proiecte	Indicatori de monitorizare	Ținta indicatorului	Perioada de implementare	Sursa potențială de finanțare	Valoarea potențială a proiectului, lei	Responsabil de execuție
Sporirea capacităților analitice și de planificare a serviciilor de protecție/îmbunătățire a sănătății populației	Elaborare Master Plan de Sănătate pentru populația raionului	Idee proiect, plan elaborat, plan implementat		2021-2025	Donatori străini	200 000	CRS, IMSP Centrul de Sănătate Strășeni
Promovarea unui mod sănătos de viață și prevenirea îmbolnăvirilor	Promovarea culturii medicale și educarea medicală a populației. Includerea în programul școlar a lecțiilor tematice de educație pentru	Program elaborat Numărul evenimentelor organizate Lecții tematice organizate Numărul		2021 - 2023	Donatori străini, Bugetul raional	100 000	CRS, IMSP Centrul de Sănătate Strășeni, DÎS, DASS

	sănătate, inclusiv privind modul sănătos de viață, nutriția, educația sexuală și reproductivă	persoanelor Informate/instruite					
	Campanie de informare privind bolile transmisibile și netransmisibile cu impact major negativ asupra viții oamenilor: cauze, consecințe, măsuri de prevenire, servicii disponibile pentru depistarea timpurie a acestora și tratare. Informarea și sensibilizarea populației cu privire la măsurile de prevenire a infecției COVID	Concept campanie elaborat Numărul evenimentelor organizate Persoane instruite		2021-2025	Donatori străini, Bugetul raional	60 000	CRS, IMSP Centrul de Sănătate Strășeni, DÎS, DASS
	Informarea și educarea populației la toate nivelurile, începând cu învățământul preșcolar, primar și secundar, precum și prin implicarea familiei și comunității în vederea fortificării prevenirii și tratamentului	Campanie de informare Numărul participanților la campanie Numărul persoanelor ce fac abuz de substanțe stupefiante, alcool, tutun care au renunțat de la aceste deprinderi nocive		2021-2025	Donatori Străini, Bugetul raional	60 000	CRS, IMSP Centrul de Sănătate Strășeni, DÎS, DASS

	abuzului de substanțe stupefiante, consumului de alcool și de tutun, inclusiv în rândul adolescenților						
	Realizarea programului raional de prevenire și combatere a hepatitelor virale B, C, D	Numărul persoanelor sensibilizate Reducerea incidenței de îmbolnăvire cu aceste boli		2021-2025	FAOM, Bugetul raional	1 500 000	IMSP, CRS, APL I
Diagnosticarea de calitate a afecțiunilor și intervenția timpurie și continuă. Sporirea calității serviciilor medicale.	Asigurarea persoanelor cu dizabilități mintale cu drepturile la servicii de abilitare și reabilitare	Numărul specialiștilor medicali					
	Proiect cu privire la atragerea și motivarea tinerilor specialiști în raion, prin asigurarea lor cu apartamente sociale/loturi de pământ a lucrătorilor medicali.	Numărul beneficiarilor		2021-2025	Bugetul raional	1000000	CRS
	Activități de perfecționare a competențelor profesionale a cadrelor medicale	Specialiști formați anual		2021-2025	Bugetul raional, donatorii externi	200 000	CRS, IMSP
Reabilitarea instituțiilor medicale	Elaborarea unui plan de reabilitare/modernizare a	Plan de reabilitare/ dotare cu echipament		2021-2025	-	Buget raional, Donatori	CRS, IMSP

	infrastructurii, dotare cu echipamente și, după caz, mărirea capacității instituțiilor medicale din localitățile raionului Strășeni și implementarea acestuia	realizat Centre medicale reabilite anual Centre medicale dotate cu echipament medical performant anual				externi	
--	---	--	--	--	--	---------	--

Domeniul: **Asistență socială**

Obiectiv general: Modernizarea și oferirea serviciilor de asistență socială de calitate

Programe	Proiecte	Indicatori de monitorizare	Ținta indicatorului	Perioada de implementare	Sursa potențială de finanțare	Valoarea potențială a proiectului, lei	Responsabil de execuție
Fortificarea capacităților și sporirea gradului de profesionalism al resurselor umane din domeniul social	Formarea continuă a personalului din domeniul social	Numărul specialiștilor instruiți anual Numărul specialiștilor instruiți anual în scrierea proiectelor Numărul specialiștilor ce au participat la vizite de studiu, pentru schimb de experiență		2021-2025	Bugetul raional, Bugetul local, Donatori externi		CR
	Motivarea	Numărul		2022-2025	Bugetul		CR

	personalului din domeniul social	angajaților motivați Majorarea numărului de angajați Reducerea fluctuației cadrelor			raional, Bugetul local, Organizații necomerciale		
	Îmbunătățirea managementului și organizării sistemului de furnizare a serviciilor sociale	Numărul serviciilor sociale acreditate Sistem de management electronic al circulației documentelor implementat Instrumente pentru colectarea feedback-ului de la beneficiari implementate Propuneri elaborate anual de îmbunătățire a serviciilor sociale elaborate și implementate		2021-2025	Bugetul raional, Bugetul local, Donatori externi		CR
Îmbunătățirea calității serviciilor sociale integrate	Consolidarea mecanismelor de coordonare, monitorizare și evaluare a serviciilor sociale	Numărul de specialiști instruiți în vederea realizării monitorizării și evaluării Mecanism de monitorizare și evaluare		2021-2025	Bugetul raional, Bugetul local		CR

		<p>participativă elaborat și implementat Raport de monitorizare elaborat anual Raport de evaluare, de evaluare a impactului elaborat în 2023, 2025</p>					
	<p>Dezvoltarea/reorganizare/ eficientizarea serviciilor sociale existente și dezvoltare unor servicii sociale noi</p>	<p>Numărul serviciilor sociale oferite Numărul serviciilor sociale oferite conform standardelor minime de calitate Servicii sociale noi create Numărul beneficiarilor de servicii sociale Propuneri privind modificările legislative oportune elaborate anual</p>		2021-2025	<p>Bugetul raional, Donatori, proiecte de parteneriat</p>		CR
	<p>Modernizarea bazei tehnico-materiale și eficientizarea serviciilor sociale</p>	<p>Echipamente de protecție, bunuri achiziționate per serviciu de asistență socială</p>		2022-2025	<p>Bugetul raional, Bugetul local, Donații</p>		CR

	Creșterea capacității de acțiune în domeniul social la nivel raional, adaptat nevoilor sociale și resurselor disponibile	Baza de date a prestatorilor de servicii sociale, serviciilor prestate, numărului de beneficiari creată și actualizată Numărul de cazuri referite de DGAS către instituții care oferă servicii sociale specializate		2021-2025	Bugetul local		CR, ANAS
	Creșterea participării pe piața muncii a categoriilor vulnerabile	Numărul locurilor de muncă subvenționate Persoane cu dizabilități integrate în câmpul muncii Persoane eliberate din detenție integrate în câmpul muncii Membri ai familiilor cu mulți copii integrate în câmpul muncii Persoane cu vârstă de 60+ asistate pentru menținerea/intrarea în câmpul muncii Numărul persoanelor defavorizate		2022-2025		ANOFM	CR, ANOFM

		<p>integrate în câmpul muncii</p> <p>Numărul persoanelor defavorizate ce au lansat o afacere ca urmare asistenței oferite</p> <p>Numărul șomerilor cu dizabilități locomotorii reabilitați profesional</p> <p>Numărul de șomeri cu dizabilități angajați după reabilitarea profesională</p>					
Sporirea gradului de accesibilitate al beneficiarilor la infrastructura socială	Asigurarea accesibilității clădirilor de menire publică	<p>Studiu de evaluare a accesibilității clădirilor publice din raion elaborat</p> <p>Raport de monitorizare a includerii în documentația de proiect a instituțiilor publice a cerințelor de accesibilizare a edificiilor elaborat</p>		2022		Bugetul raional, bugetul local	CR, OSC
	Asigurarea accesibilității la transport și spațiul urban	<p>Numărul evenimentelor organizate pentru sensibilizarea</p>		2021-2023		Bugetul raional, bugetul local,	CR, OSC

		<p>agenților economici care prestează servicii de transport în raion să adapteze cel puțin o mașină pentru transportarea persoanelor în scaun rulant, în conformitate cu prevederile articolului 20, (punct 2) al Legii nr. 60 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități</p> <p>Numpărul unităților de transport adaptate deservirii persoanelor cu dizabilități locomotorii</p> <p>Persoane cu dizabilități asigurate cu fotolii rulante și mijloace ajutătoare</p>				CREPOR, Donații	
Dezvoltarea canalelor de comunicare și sporirea gradului de transparență a sistemului de	Dezvoltarea mijloacelor de comunicare SAS	Instrumente de comunicare implementate Pagina web a DGAS elaborată și funcțională					

asistență socială		<p>Serviciu Call Centru implementat Aplicația Harta Serviciilor Sociale creată și funcțională Ghidul beneficiarului de servicii sociale elaborat și diseminat Boxe de idei, sugestii și reclamații” (fizic și digital) pentru colectarea feedback-ului beneficiarilor instalate Numărul persosanelor informate direct</p>					
	Promovarea serviciilor sociale	<p>Numărul istorii de succes ale angajaților din domeniul social diseminate Numărul evenimentelor de diseminare a informațiilor privind serviciile de asistență socială existente, a bunelor practici</p>		2021-2025		Bugetul raional, bugetul local, Donații	CR, OSC

		<p>organize</p> <p>Numărul de participanți la evenimente</p> <p>Gradul de cunoaștere de către populația raionului a serviciilor de asistență socială existente, privind activitatea instituțiilor prestatoare de SAS</p>					
Asigurarea durabilității financiare pentru servicii integrate de asistență socială și crearea unor servicii noi prin atragere de fonduri și dezvoltarea parteneriatelor	Optimizarea valorificării bugetului DGAS	<p>Buget social participativ elaborat, aprobat și implementat</p> <p>Raport de monitorizare și evaluare elaborat</p>		2021-2025		Bugetul raional	CR
	Dezvoltarea antreprenoriatului social	<p>Numărul vizitelor de studiu la întreprinderile ce practică antreprenoriatul social efectuate</p> <p>Numărul de participanți</p>		2022-2025		Bugetul raional, bugetul local, Donații	CR
	Dezvoltarea unor parteneriate publice-private	<p>Numărul de servicii de asistență socială oferite cu suportul societății civile</p> <p>Numărul beneficiarilor</p>		2021-2025		Bugetul raional, Bugetul local	CR

		serviciilor date					
	Consolidarea capacităților în atragere de fonduri	Numărul proiectelor atrase Valoarea proiectelor atrase Numărul serviciilor dezvoltate, create ca urmare fondurilor atrase		2021-2025		Bugetul raional, Donatori externi	CR
	Dezvoltare parteneriatului strategic cu organizațiile necomerciale.	Numărul parteneriatelor existente Numărul parteneriatelor noi Bază de date a OSC din raionul Strășeni creată		2021-2025		Bugetul raional	CR

Domeniul: Cultură

Obiectiv 1. Dezvoltarea și promovarea patrimoniului cultural al raionului Strășeni.

Argumentare obiectiv 1. Raionul Strășeni dispune de un bogat patrimoniu etno-cultural, istoric și arhitectural care urmează a fi valorificat cât mai eficient. Totodată, promovarea activă a culturii în masă va duce la creșterea fluxului de vizitatori.

Programe	Proiecte	Indicatori de monitorizare	Ținta indicatorul	Perioada de implementa	Sursa potențială	Valoarea potențială a	Respon sabil de
-----------------	-----------------	-----------------------------------	--------------------------	-------------------------------	-------------------------	------------------------------	------------------------

			ui	re	de finanțare	proiectului	execuție
Documentarea și evidența patrimoniului cultural raional	Întocmirea registrelor patrimoniului cultural mobil al raionului	Întocmirea registrelor		2021 – 2025	APL I, APC		APL I
	Consolidarea parteneriatului cu agențiile și asociațiile de promovare și protejare culturală din Republica Moldova	Numărul de acorduri de colaborare		2021 – 2025	APL I-II, APC		APL I
Programe de promovare și încurajarea parteneriatelor din sector	Dezvoltare programelor interculturale comune cu raioanele/regiunile „înfrățite”, comune.	Numărul de programe în comun elaborate; Numărul de vizite anual efectuate.		2021 – 2025	APL I-II, APC		APL I
	Promovarea și identificarea parteneriatelor public-private pentru asigurarea rețelei de instituții culturale din raion	Numărul de programe în comun elaborate		2021 – 2025	APL I-II, APC		APL I
Programe de popularizare și promovarea	Promovarea portului popular și a tradițiilor din raion (costume naționale)	Programe culturale organizate		2021 – 2025	APL I-II, APC		APL I

patrimoniului cultural raional	Elaborarea, publicarea materialelor promoționale, a filmelor documentare privind patrimoniul cultural raional	Materiale promoționale, filme documentare, publicitate		2021 – 2025	APL I, APC		APL I
	Informarea publicului cu privire la valorile patrimoniului cultural imaterial prin demararea unor campanii de informare și promovare	Centru de informare creat		2021 – 2025	APL I-II		APL I
	Organizarea festivalurilor locale de promovare a culturii naționale	Manifestații organizate		2021 – 2025	APL I-II, APC		APL I-II, APC
	Proiectul regional „Codrii mei străbuni”	Manifestații organizate		2021 - 2025	APL I, APC, ADR Centru		APL I, APC, ADR Centru
Program de reabilitare a monumentelor arhitecturale	Reabilitarea bisericii Vorniceni	Obiectul reabilitat		2021 - 2025	APL I, APC	4 500 000 MDL	APL I, APC
	Reabilitarea sitului arhiologic Vorniceni	Obiectul reabilitat		2021 - 2025	APL I, APC		APL I, APC

Obiectivul 2. Promovarea și îmbunătățirea serviciilor bibliotecilor din raionul Strășeni

Argumentare obiectiv 2. Bibliotecile din raionul Strășeni îndeplinesc rolul de promotor al culturii și dezvoltării intelectuale a întregii societăți. Din aceste considerente este necesar de acțiuni de modernizare atât a bazei materiale a acestora, cât și a serviciilor oferite populației locale.

Programe	Proiecte	Indicatori de monitorizare	Ținta indicatorului	Perioada de implementare	Sursa potențială de finanțare	Valoarea potențială a proiectului	Responsabil de execuție
Program de valorificare a infrastructurii bibliotecilor din raion	Modernizarea infrastructurii bibliotecilor	Numărul de biblioteci modernizate		2021 – 2025	APL I-II		APL I-II
Program de dezvoltare a serviciilor interactive de bibliotecă prin utilizarea tehnologiilor informaționale de ultimă generație	Efectuarea achizițiilor de resurse informaționale și documente în format digital	Achiziții realizate		2021 – 2025	APL I-II		APL I-II
	Dezvoltarea serviciilor moderne prin utilizarea tehnologiilor digitale	Numărul de servicii promovate		2021 – 2025	APL I-II		APL I-II

Domeniul: **Turismul**

Obiectiv: Îmbunătățirea serviciilor turistice din raionului Strășeni.

Argumentarea obiectivului. Patrimoniul cultural bogat, precum și peizajul natural exclusiv prezintă un potențial imens de dezvoltare a sectorului turistic al raionului. Prin urmare, este necesar de valorificat eficient oportunitățile derivate din contextul dat.

Programe	Proiecte	Indicatori de monitorizare	Ținta indicatorului	Perioada de implementare	Sursa potențială de finanțare	Valoarea potențială a proiectului	Responsabil de execuție
Diversificarea portofoliului de produse turistice	Promovarea turismului vitivinicol, rural, etno-cultural și religios.	Manifestații de promovare, expoziții, simpozioane		2021 – 2025	APL I-II		APL I-II
	Dezvoltarea și organizarea traseelor turistice noi	Numărul. de trasee turistice		2021 – 2025	APC, APL I.		APC, APL I.
	Organizarea concursurilor, festivalurilor și a altor manifestări socio-culturale locale, regionale, naționale	Manifestări organizate		2021 – 2025	APC, APL I-II.		APC, APL I-II.
	Promovarea centrelor de meșteșugărit tradițional în spațiul rural	Expoziții, manifestări		2021 – 2025	APC, APL I-II.		APC, APL I-II.
	Identificarea patrimoniului cultural în raion și promovarea acestuia prin intermediul internetului, hărților turistice,	Manifestații, materiale de promovare		2021 – 2025	APC, APL I-II.		APC, APL I-II.

	broșurilor, ghidurilor și a altor materiale publicitare						
	Elaborarea portofoliului de evenimente și manifestări culturale artistice din raion	Programe și activități elaborate		2021 – 2025	APC, APL I-II.		APC, APL I-II.
Dezvoltarea capacității instituționale în domeniul turistic	Stimularea și creșterea participării comunităților locale la dezvoltarea turismului rural prin dezvoltarea infrastructurii locale, promovarea și dezvoltarea de noi GAL-uri în raion	Mese rotunde, simpozioane, sesiuni de informare		2021 – 2025	APC, APL I-II.		APC, APL I-II.
Dezvoltarea infrastructurii de suport turistic	Amplasarea indicatoarelor și panouri informative cu indicația localităților și obiectivelor turistice	Indicatoare și panouri informative instalate		2021 – 2025	APC, APL I		APC, APL I
	Crearea zonelor de agrement turistic în apropierea obiectivelor turistice	Zone create		2021 – 2025	APC, APL I-II, agenți economici		APC, APL I
	Crearea serviciului hotelier din localitatea Scoreni, Tabăra de odihnă și	Obiect dat în exploatare		2021-2022	APC, APL I		APC, APL I

	agrement pentru copii și tineret „Divertis” cu capacitatea de 30 locuri						
--	---	--	--	--	--	--	--

Domeniul: Tineret și sport

Obiectiv: Promovarea și dezvoltarea culturii sportului în societate

Argumentarea obiectivului. Promovarea modului sănătos de viață în rândurile locuitorilor raionului, implicarea tinerilor în multiple activități sportive și voluntariat reprezintă un obiectiv important ce urmează a fi îndeplinit de Consiliul raional Strășeni.

Programe	Proiecte	Indicatori de monitorizare	Ținta indicatorului	Perioada de implementare	Sursa potențială de finanțare	Valoarea potențială a proiectului	Responsabil de execuție
Sporirea gradului de participare activă a populației din raion cu un complex de măsuri ce popularizează modul sănătos de viață	Organizarea și desfășurarea acțiunilor sportive locale și raionale	Manifestații organizate		2021 – 2025	APL I-II		APL I-II
	Aducerea la cunoștința publicului larg a evenimentelor sportive prin demararea unor campanii de informare	Campanii de informare		2021 – 2025	APL I-II		APL I-II
Dezvoltarea infrastructurii domeniului sportiv din raion	Dotarea și procurarea echipamentului necesar pentru instituțiile cu profil sportiv	Achiziții efectuate		2021 – 2025	APC, APL I, Agenți economici.		APC, APL I, Agenți economici
	Darea în exploatare a complexului sportiv din s.	Obiect dat în exploatare		2021-2022	APC, APL I, ONG,		APC, APL I,

	Pânășești, dotarea cu echipament sportiv, administrarea eficientă				Agenți economici		
	Asigurarea metodică a instituțiilor sportive din raion	Activități de asigurare		2021-2022	APC, APL I		APC, APL I
	Asigurarea cu transport a echipelor sportive la competiții	Numărul de intervenții din partea CR Strășeni		2021-2022	APL I-II.		APL I
Valorificarea parteneriatelor naționale și internaționale	Colaborarea cu MECC, Comitetul Olimpic, Federații sportive naționale și internaționale	Numărul de acorduri încheiate		2021-2022	APL I, APC.		APL I

NOTA INFORMATIVĂ
la proiectul deciziei Consiliului raional
„Cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare integrată a raionului
Strășeni pentru anii 2021-2025”

1. Denumirea autorului și, după caz, a participanților la elaborarea proiectului

Aparatul președintelui raionului, Direcția finanțe, Direcția economie și infrastructură, Direcția generală educație și cultură, Direcția generală asistență socială, Secția cultură, turism, tineret și sport, SRL „INSPIRO CONSULTING”.

2. Condițiile ce au impus elaborarea proiectului și finalitățile urmărite

Proiectul de decizie ”Cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare integrată a raionului Strășeni pentru anii 2021-2025” a fost elaborat în conformitate cu art. 43 (1), lit. j, art. 46 ale Legii nr. 436/2006 privind administrația publică locală, cu modificările și completările ulterioare.

Scopul proiectului de decizie este stabilirea obiectivelor și priorităților de dezvoltare a raionului Strășeni pentru următorii 5 ani. Strategia de dezvoltare este un document de politici de dezvoltare a raionului în domeniile: economie, infrastructură, învățământ, sănătate, asistență socială, cultură. Implementarea Strategiei necesită promovarea unor acțiuni concrete pentru a obține în următorii ani o dezvoltare durabilă a raionului, astfel încât să fie eficientizate serviciile prestate de autoritățile administrației publice locale de ambele nivele pentru toți cetățenii raionului. Sporirea calității serviciilor publice prin modernizare, creșterea transparenței și accesibilității acestora sînt inerente procesului de implementare a Strategiei.

3. Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi

Proiectul de decizie conține partea decizională și anexa Strategia de dezvoltare integrată a raionului Strășeni pentru anii 2021-2025. Strategia este compusă din 9 compartimente:

- Caracteristica generală a raionului Strășeni;
- Capacitatea administrativă;
- Capitalul natural;
- Capitalul uman;
- Mediul social și sistemul educațional;
- Patrimoniul cultural-turistic;
- Infrastructura fizică;
- Dezvoltarea economică;
- SWOT;
- Planul de obiective strategice.

4. Fundamentarea economico-financiară

Implementarea obiectivelor Strategiei de dezvoltare integrată a raionului Strășeni pentru anii 2021-2025 vor fi realizate în limita alocațiilor bugetare aprobate în buget și surselor suplimentare obținute conform legislației în vigoare.

5. Impactul proiectului și modul de încorporare a actului în cadrul normativ în vigoare

Proiectul de decizie se încorporează în sistemul actelor normative și are un impact semnificativ în dezvoltarea durabilă a raionului Strășeni.

6. Avizarea și consultarea publică a proiectului

În baza celor expuse și în conformitate cu prevederile art. 32 al Legii nr. 100/2017 cu privire la actele normative, proiectul de decizie a fost avizat de către Serviciul juridic, președintele raionului, vicepreședinții raionului, Direcția finanțe, Direcție economie și infrastructură, Direcția generală educație și cultură, Direcția generală asistență socială, secretarul Consiliului raional. Totodată, în scopul respectării prevederilor Legii nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional proiectul a fost plasat pe pagina web a Consiliului raional www.crstraseni.md, la directoriul *Transparența decizională*, secțiunea *Consultări publice ale proiectelor*.

7. Constatările expertizei anticorupție

În temeiul art. 35 din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, art. 28 alin. (3) din Legea integrității nr. 82/2017, proiectul a fost supus expertizei anticorupție de către autor. Proiectul de decizie corespunde normelor juridice și exclude orice element care ar favoriza corupția.

8. Constatările expertizei juridice

Prezentul proiect de decizie este în concordanță cu Legea nr. 436/2006 privind administrația publică locală, cu modificările și completările ulterioare.

Structura și conținutul actului corespund normelor de tehnică legislativă.

Prin urmare, proiectul deciziei se prezintă Comisiilor consultative de specialitate pentru avizare și Consiliului raional pentru examinare și adoptare în ședință.

Vicepreședintele raionului